

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

**İSLAMDA CİHAD, CİHATÇILIK VE CİHADÇI
ÖRGÜTLERİN ORTADOĞU GÜVENLİĞİ VE
SİYASETİNE ETKİSİ**

Yüksek Lisans Tezi

AHMET BOZARSLAN

İSTANBUL, 2017

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

İSLAMDA CİHAD, CİHADÇILIK VE CİHADÇI
ÖRGÜTLERİN ORTADOĞU GÜVENLİĞİ VE
SİYASETİNE ETKİSİ

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet BOZARSLAN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. TAYYAR ARI

İSTANBUL, 2017

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Kültürel Soruşturma ve Uluslararası İlişkiler YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: İslam'da Cihad, Cihadçılık ve Cihadçı Örgütlerin Ortadoğu Güvenliği ve Siyasetine Etkisi
Öğrencinin Adı Soyadı : Ahmet BOZARSLAN

Tez Savunma Tarihi : 28.03.2017

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Yrd. Doç Dr. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı

Üye

Üye

İmzalar

Prof. Dr. Tayyar ARI

Prof. Dr. İsmail TATLIOĞLU

Doç. Dr. Ferhat PİRİNÇES

TEŞEKKÜR

Tez yazım aşamasında Yoğun temposunun olduğuna Şahit olduğum ve bu yoğun temposunda bana zaman ayırarak tezim ile ilgilenen, bilgi/kültür birikimiyle benden yol göstericiliğini esirgemeyen, Yüksek Lisans eğitimim de derslerini sabırsızlıkla bekleyip; zevkle dinlediğim, gerek derslerde gerekse de ders aralarında kendisi ile yapmış olduğum konuşmalarda yeni Şeyler öğrenmemi sağlayarak; Ufkumu geliŐtiren ve okuma, yeni bir Şeyler öğrenme, araştırma aŐkımını kamçılıyan DanıŐman Hocam Sayın Prof. Dr. Tayyar Hocam'a

Yüksek Lisans eğitimini alma İmkanı sağlayan Bahçeşehir Üniversitesine, Yüksek Lisans eğitimim sırasında derslerime giren bütün hocalarıma, Ydr.Doç. Dr.Burak KÜNTAY hocama,

Tezlerini benden önce bitirme mutluluğunu yaşayan ve bana bu yolda desteklerini esirgemeyen Yüksek Lisans'taki arkadaşlarıma, aileme sonsuz teŐekürlerimi ve Őükranlarımı sunarım.

ÖZET

İSLAMDA CİHAD, CİHADÇILIK CİHADÇI ÖRGÜTLERİN ORTADOĞU GÜVENLİĞİNE VE SİYASETİNE TEKİSİ

Ahmet BOZARSLAN

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Tayyar ARI

NİSAN 2017, 170 sayfa

Çalışmamızda, Cihadın tanımı yapılarak İslam Dininin Cihat Kavramına yaklaşımı incelenmiş, bazı ayet ve hadislerin nasıl farklı yorumladığı örnek olarak gösterilmiş ve Teymiye, Abdulvahhab, Mevdudi, Seyyid Kutup ve Abdullah Azzam gibi Şahsiyetlerin düşünceleri ele alınmıştır. Filistin sorununun cihad örgütleri için önemi örnekleri ile anlatılarak; El Kaide, IŞİD ve Nusra Cephesi gibi örgütlerin kuruluşu, ideolojisi ve eylemleri incelenmiştir. Selefilik, Vahhabilik ve Küresel Cihat konuları da değerlendirilmeye alınmıştır. Son bölümde Müslüman Kardeşlerin kuruluşu, İslami anlayışı, yaşadığı baskılar ve Mısır'a sıçrayan protestolarda aldıkları tavır ile Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde zaferle çıkarak cemiyetin adayı Mursi'nin Devlet Başkanı olması ve sonrasında protesto gösterileri sonucu başlayan olayların ardından askeri darbe ile devrilmesi ve bu darbeye verilen tepkiler/tepkisizlikler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Cihad, Seyyid Kutup, El Kaide, Selefilik, Müslüman Kardeşler

ABSTRACT

JIHAD IN İSLAM, JIHADİST MOVEMENT AND THE İMPACT OF JIHADİST ORGANİZATIONS ON THE SECURITY AND POLITİCS OF THE MIDDLE EAST

Ahmet BOZARSLAN

Global Politics and International Relations Program

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Tayyar ARI

May 2017, 170 pages

In this study, Islamic Religion's approach to Jihad Concept is examined by making the definition of Jihad, how some verses and hadiths are interpreted differently is shown as an example. Ideas of historical persons like Taymiyyah, Abd-al-Wahhab, Mevdudi, Seyyid Kutup and Abdullah Azzam who are examined. Importance of the Palestine problem, for Jihad organizations and like Al Qaeda, ISID and Nusra Front ,ideology and activities are analyzed. Wahhabism, Salafism and Global Jihad issues are taken under review. In the last session, foundation of Müslim Brotherhood is the Islamic understanding, the pressures it that and the attitude it that towards protest Egypt. The Müslim Brotherhood triumphant in presidential elections, and starting protest activities and later presint Mursi's fall as result of military coup are analyzed. international reactions/unresponsiveness to this coup are analysed.

KEY WORDS

Jihad, Seyyid Kutup, All Qacda, Salafism, Müslim Brotherhoo

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	vi
1. GİRİŞ.....	1
2. CİHAD	
2.1 CİHAD'IN TANIMI.....	3
2.2 SEYYİD KUTUP'TA CİHAD.....	5
2.3 CİHAD ŞARTLARI VE ŞERİİ HÜKÜMLERİ.....	17
2.4 CİHAD VE FİLİSTİN SORUNU.....	25
2.5 ABDULLAH AZZAM VE KÜRESEL CİHAD.....	29
3. İSLAMİ CİHAD ÖRGÜTLERİ	
3.1 EL KAİDE.....	35
3.2 USAME BİN LADİN'İN HAYATI.....	37
3.3 EL KAİDE'NİN İDEOLOJİSİ.....	44
3.3.1 Cihat Fikri.....	48
3.3.2 Bağımsız Arap Yarım Adası İdeali.....	50
3.3.3 ABD ve Mütefiklerinin Düşman Kabul Edilmesi.....	51
3.3.4 Halifelik ve İslam Devleti Kurma.....	52
3.4 İŞİD.....	53
3.4.1 Kuruluşu.....	60
3.4.2 İdeolojisi.....	77
3.4.3 Musul'un Alınması ve Hilafetin İlan Edilmesi.....	79
3.5 EL NUSRA CEPHESİ.....	82
3.5.1 İdeolojisi.....	85
3.5.2 Suriye'de Etkin olduğu Bölgeler ve Eylem Biçimi.....	86
4. SELEFİLİK.....	88

4.1 SELEFİLİĞİN TARİHSEL KÖKENLERİ.....	94
4.2 SELEFİLİK VE İBN TEYMIYE.....	103
5. MÜSLÜMAN KARDEŞLER.....	107
5.1 HASAN EL BENNA VE TEŞKİLATIN KURULUŞU.....	114
5.2 CEMAL ABDULNASIR DÖNEMİ MÜSLÜMAN KARDEŞLER.....	124
5.3 ENVER SEDAT DÖNEMİNDE MÜSLÜMAN KARDEŞLER.....	128
5.4 MÜBAREK DÖNEMİ MÜSLÜMAN KARDEŞLER.....	130
5.5 ARAP BAHARI DÖNEMİ MÜSLÜMAN KARDEŞLER.....	134
6. SONUÇ.....	154
KAYNAKÇA.....	160

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

AB: Avrupa Birliği

İŞİD: Irak Şam İslam Devleti

İEK: Irak El Kaidesi

İİD: Irak İslam Devleti

UCD: Uluslararası Ceza Mahkemesi

Vb. : ve benzeri

YAK: Yüksek Askeri Konsey

1. GİRİŞ

19. yüzyıldaartan sanayileşme hareketi ile 20. Yüzyıl da petrole ulaşma mücadelesi, Batının İslâm ülkelerine, özellikle petrol ülkelerine karşı sömürgeci yaklaşımı ve buralardaki uygulamaları ile işgalleri Ortadoğu Arap halklarında fundamentalizme ve dinde radikalleşmelerine etkisi olmuştur. Ayrıca Osmanlı Devletin yıkılması ve Ortadoğu'daki toprakların sömürgeci güçler tarafından paylaşılması, ardından bu topraklarda başlayan kurtuluş mücadeleleriyle bu güçlerin topraklarından uzaklaştırılmasından sonra seküler değerler bazında ulus-devletler kurulmuştur. Bu seküler devletler içinde İslami devlet ve İslami toplumun kurulmasının yollarını arayan İslami yapılar ortaya çıkmıştır. Bu devletler içerideki İslami yapıları baskılaması da fundamentalizme ve din'deki radikalleşmeye de etki etmiştir.

Kendilerine İslami Cihad Örgütleri adını veren örgütlerin yaptıkları eylemler de cihad kavramını kendilerine kalkan edinmeleri ve bundan dolayı eylemlerini din adına yaptıklarını iddaa ederek meşruiyet problemlerini Cihad kavramı ile gidermeye çalışmışlardır. Bu örgütlerin yaptıkları eylemler sonucunda barış dini olan İslam'ın dünyada İslam dinine olan bakış açısını olumsuz yönde değiştirmiş ve İslam dinini yeteri kadar bilmeyen insanların İslamiyet'in terörizmle birlikte anılarak İslami fobinin yükselmesine neden olunmuştur. Meşruiyetlerini cihad kavramı ile gidermeleri bu tezin de konusu da olan İslamın Cihad anlayışı incelenmiştir. Bu tür örgütler literatürde Dini istismar eden örgüt olarak değerlendirilmiş ve bu örgütlerin cihad anlayışı ile İslam'ın cihad anlayışı karşılaştırılarak; Bu örgütlerin cihad anlayışına katkı yapan ideoloğların düşünceleri anlatılmıştır. Bu ideoloğlardan olan ve 20. yy. da İslami Cihad ile ilgilenen herkesi etkileyen ve Kuran'ın Gölgesinde isimli kitabı başucu kaynağı haline gelen İslami Devrimci olarak nitelenen Mısırlı aksiyoner adam Seyyid Kutup ile Küresel Cihadın babası ismini alan Afgan cihadında yanında bulunan El Kaide lideri Usame Bin Ladin'i düşünceleri ile etkileyen ve El Kaidenin baş ideoloğu olarak değerlendirilen Filistinli fıkıh alimi Abdullah Azzam ayrı bir başlık ile anlatılmışlardır. Abdullah Azzam ile birlikte Küresel cihad ele alınmış ve Abdullah Azzam'ın hayatı incelenerek, El Kaide'nin kuruluş sürecindeki etkileri ele alınmış, El Kaide'nin cihad anlayışında meydana

getirdiği dönüşümler incelenmiş ve bütün bunları pratiğe dökme şekli incelenecek; El Kaideye sağladığı hareket alanı anlatılmıştır. Ayrıca İsrail'in Filistin politikasına ve bu politikaya karşı uluslararası arenada İsraille karşı tepkilerin yaptırımların yapılmaması ve bundan dolayı Filistin'in de yaşananların bu örgütler için önemli olduğu yaptıkları açıklamalar ile gösterilmiştir.

Ortadoğu da yaşanan gelişmelerin etkilerinin Uluslararası ilişkiler sistemini etkilemesi ve bundan dolayı Ortadoğu da uzun yıllar içinde şekillenerek günümüze kadar gelen ve Cihad Örgütlerinin ideolojilerini de etkileyen Selefi-Vahhabi akımlardan Selefilik akımı ele alınmış, tarihsel kökleri ve ortaya çıkış şekilleri ile Selefilğin cihat kavramında meydana getirdiği değişiklikler ve bunun şiddete yönelik kullanılma evrilmesi incelenmiştir. Özellikle, radikal/cihadi selefilik konusu ikinci bölümde incelenen örgütler üzerinden kapsamlı bir şekilde ele alınmaya çalışılarak, Selefilğin ikinci imamı olan İbn Teymiye'nin düşünceleri anlatılmıştır. Ardından Selefilğin üçüncü İmamı olan Abdulvahabın düşünceleri ve İbn Suud ile yaptığı ittifak sayesinde Selefilikten hareketle geliştirdiği ve 20. Yüzyıl da Suudi Arabistan'ın resmi mezhebi olan Vahabilik akımı anlatılmıştır.

Çalışmanın son bölümde ise 2011 yılında Ortadoğu'yu kasıp kavuran ve diktatörleri koltuğundan eden bundan dolayı Arap Baharı adını verilen protesto gösterilerin Mısır'a sıçraması ile birlikte koltuğunu bırakmak zorunda kalan Mübarek sonrasında iktidara gelen Müslüman Kardeşler Teşkilatı, kurucusu olan Hasan El Benna'nın hayatı, düşüncesi anlatılarak, Teşkilatın yaşadığı baskılar, geçirdiği dönüşümler anlatılmıştır. Son olarakta hareketin Mübarek sonrası desteklediği aday olan Muhammed Mursi'nin seçimleri kazanarak; Mısır'da Devlet başkanı olması, sonra kendisinden hoşnut olmayan kitlelerin protestoları sonucu önü alınamayan olaylar neticesinde darbe ile devrilmesi anlatılmıştır. Darbeyi yapan Sisi'nin darbeye meşruiyet arayışına değilmiş. Son olarakta Mısır'daki darbeye verilen Uluslararası tepki ve destekler anlatılmıştır.

2.CİHAD

2.1 CİHAD'IN TANIMI

Cihad lügatte, (cehede), (yechedü), (cehden veya cühden) kökünden gelmiştir, cehede fiilinin mastarı el-cühdü damme ile veya fetha ile olup vus'at (güç) veya takat manasına gelir. El-cühdü olduğu zaman vus'at veya takat manasına, el-cehdü olduğu zaman meşakkat manasına gelir. El-cehd olduğu zaman en son had manasında da kullanılır. (Azzam 2013, s:120) Cihad dînî emirleri öğrenip ona göre yaşama konusunda gayret göstermenin yanında, "Ey iman edenler, Allah yolunda gereği gibi cihad edin." ayetinin gösterdiği gibi gerektiğinde dış düşmanlarla savaşmayı da ifade etmektedir. Bu anlamıyla cihad, insanların bireysel ve sosyal ihtiyaçlarını özgürce karşılayabilmek amacıyla girişilen çabaların tamamını kapsamaktadır.(Yılmaz 2012, s.173) İslam'ı öğrenmek, yaşamak ve bu uğurda her türlü zorluğa katlanmak da Cihad'ı ifade etmektedir. İslam düşünürleri cihadı, düşman Şeytan ve nefis üçlüsüyle mücadele anlamında mütalaa etmiştir.(Nargül 2011, s.121)

Bozkurt cihat kavramı ile ilgili özetle şunlara değinmiştir:

"Cihat kelimesi kök itibariyle "ceht" kelimesine dayanır. Cihat bir amaç ve gaye uğruna her türlü gayret ve fedakârlığı yapmak demektir. Bu gayret ve fedakârlığı yapan kişiye "Cahit"; cihadı hayatının tarzı ve bir buudu haline getiren kişiye de "Mücahit" denir. Allah yolunda cihat ise kişinin Kur'an'ın hakikatlerini yeryüzüne yayıp, bütün akılları ve kalpleri fethederek, insanların İslâm'ın nuruyla nurlanmalarına vesile olmak için canıyla ve malıyla mücadele edip, elinden gelen bütün fedakârlığı ve gayreti göstermesidir. Ancak bu gayrette ikna vardır, zorlama ve icbar yoktur. Kalpleri ihya vardır, bunaltmak ve karartmak yoktur"(Karadeniz 2016, s.151-152)

Özel de, cihadın hayatın amacı olarak Allah'a kul olmak, Allah ve Hz. Peygamberin belirlediği sınırların insan ve cemiyet hayatında pratik olarak karşılık bulması için çaba harcamak olduğunu belirterek; İslamiyeti başka insanlara bildirerek tebliğ etmek ve İslam diyarını, müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunmak ile bu konuda gerekirse savaşmaya kadar geniş bir anlam taşıdığını belirterek cihad ile ilgili olarak;

"Genel anlamda cihaddan ve faziletinden bahseden hadislerin yanın da kime karşı ve nasıl cihad yapılacağına dair çeşitli hadisler de vardır."Mücahid nefsiyle cihad edendir" "Mümin kılıcı ve diliyle cihad eder" "Müşriklere karşı mallarınız, nefisleriniz ve dillerinizle cihad edin", "Cihadın en faziletlisi zalim sultanın yanında hakkı söylemektir" Mealindeki hadislerle Hz. Peygamber'in, ümmetin içinde yapmayacakları şeyleri söyleyen ve emroldukları şeyleri yapmayan nesiller ortaya çıkacağını haber vererek, "Kim onlarla eliyle cihad ederse o mümindir. Kim onlarla diliyle cihad ederse o mümindir, kim onlarla kalbiyle cihad ederse o mümindir"demesi, savaşa çıkmakta olan islam ordusuna katılmak için gelen birine

annesinin ve babasının hayatta olup olmadığını sorarak hayatta olduklarını öğrenmesi üzerine, "O halde onlara hizmet yolunda nefsinle cihad et" buyurması ve Hz. Aişe'nin, "Ey Allah'ın resulü! Görüyoruz ki cihad amellerin en faziletlisidir; Öyleyse biz de cihad etmeli değil miyiz?" diye sorması üzerine, "Sizin için cihadın en faziletlisi makbul hacdır şeklinde cevap vermesi, cihadın gerek kapsamını gerekse yöntemlerini göstermesi bakımından önemlidir." (Özel 1993, s.528)

Daha da açık bir ifade ile Allah tarafından insanlara verilmiş olan mal, can, dil ve kalp ile yani bedenî, malî ve zihnî kuvvetleri Allah için harcamak, bu uğurda feda etmek yani mümin insanların maddi-manevi bütün güçlerini yine Allah için ortaya koyarak düşmana, şeytana ve nefise karşı yapılan bütün mücadele cihad olarak adlandırılır. (İldeş 200, s.4) Cihad'ın Fıkıh'ta kullanıldığı anlam daha çok müslüman olmayanlarla savaşmanasında kullanırken, Tasavufta da kulların nefs-i emareyi yenmek için gösterdikleri çaba için kullanılmıştır.(Özel 1993, s.527)

Bir kişi gaye olarak Allah rızasını kazanmak ve Allah kelemanın ve İslamiyetin yüceliği ile hakikatlerinin kıymetini bildirmek ve yaymak davası olan İlay'ı Kemetullah için zamanından fedakârlık yapması ve yine bu yolda alın teri ve beyinsel faaliyet çabası içerisine girmesi yani kısacası bedensel olarak yaptığı her türlü faaliyeti can ile cihat olup; Aynı zamanda şartları oluştuğunda da cihadın bir aşaması olan Allah yolunda savaşa katılmasında can ile cihadın bir parçasıdır. Yine İlay'ı kemetullah davası için malından harcadığı her miktar mal ile cihat olup; Ayrıca Allah rızasını gözeterek Allah'ın vermiş olduğu nimetlerden ve helâl yollarla edindiği mal ve kazançlardan harcaması olan infakda bir nevi mal ile cihattır.(Karadeniz 2016, s.154) Cihat kavramının harf kökenlerinden ortaya çıkmış olan başka bir sözcük içtihad, İctihad, Akıl yürütme, fikir birliğine varma ve uzlaşma gibi manalara gelmekte olup; Özünde cihat kavramının devamı niteliğindedir.(Baysal 2013, s.88) Belli bir konuya fikri olarak yoğunlaşarak, bu konu hakkında en doğrusunu bulma yolunda gösterilen yoğun zihinsel çabaya terim olarak içtihat denir. Ayet ve sahih hadislerin lafız, mana ve bilinçli boşluklarındakisaklı şer-i ameli ahkâmı ortaya çıkarmaya yönelik gösterilen beşeri çabayı ifade eder. Müçtehid, Allah rızası için "İ'lay-ı Kelimetullah" davası uğrunda zihinsel bir çaba göstererek Kur'ân ve sahih sünnetten hükümler çıkararak içtihad yapması sırasındaki gayret ve çabası ilim ile cihattır. Kur'an ile yapılan cihad ilim ile yapılan cihadın en büyüğüdür. "Öyle ise kâfirlere itaat etme, onlara karşı bu Kur'ân'la cihat et ki bu en büyük cihattır." (Furkan/22) ayetiyle de bu durum sabittir. Kur'ân ile cihat etmek Kur'ân'ın

gerçeklerini, ilke ve prensiplerini ile mana ve mesajlarını Kur'ân'ın metotlarıyla bütün insanlığa ulaştırmaktır. Yani insanlığın sorunlarını Kur'ân ile çözmeye çaba etmektir. (Karadeniz 2016, ss.155-156)

Cihad ile ilgili olarak yapılan radikal yorumlar bir çok insanı etkilemiştir. Mısır İslami Cemattin kurucu üyelerinden birinin belirttiği gibi İslam dünyasında cihat ile uğraşanların hepsi Seyyid Kutup'tan etkilenmiştir. Seyyid Kutup, İslami devrimi hedeflediği, bu amaçla diriliş çabası olarak modellediği ayaklanma modeli ile şuan ki toplumların meşru olmadığı, cihad edilmesi gerektiğini anlattığı Yoldaki İşaretler kitabı bir çok insanı etkilemiştir.(Şen 2011, s.41) Kuveyt eski Eğitim Bakanı Dr. Ahmet al-Rabi 1953 yılında Müslüman Kardeşler teşkilatına katılan Seyyid Kutup'un Yoldaki İşaretler isimli kitabının sonradan gelen tekfir hareketlerinin ilhamı ve rehberi olduğunu belirtir. Bu tekfir ideolojisinin de dini terörizmin başlangıcı olduğunu söyler.(Pargeter 2016, s.173)

2.2 SEYYİD KUTUP'TA CİHAD

Seyyid Kutup beşeri sistemler olarak öne sunulan düşüncelere karşı İslamı bir alternatif olarak sunar. Yeni bir tez geliştirerek; Bu tezi de;

“İslam'ın bizim en temel sorunlarımızı çözebileceği, bize kapsamlı bir adelet sağlayabileceği, yönetimde, ekonomide, hukukta bize adeliyeti getirebileceği kanıtlayabildiğinden, ülkemizde uygulamak için ödünç almaya ya da taklit etmeye çalıştığımız diğer sistemlerden çok daha uygun olacağından şüphe kalmayacaktır.” diye açıklar.

Kutup'un bu tezinde en belirgin özellik; Hakimiyet teorisi ile bu tezini ana kaynak olarak hadis ve Kuran'a dayandırmasıdır. Geliştirdiği tezi fikirlerine itibar kazandırarak, İslam alemindeki oluşumların çoğuna da temel oluşturmuştur.(Türkoğlu, 2006:50)

Kutup, İslam'ı bir hayat sistemi olarak tanımlar. İslam'ı, insan hayatının realite planında bütün yönleri ve konularıyla kavrayan bir sistem olarak görür. İslam, Varlık tabiatını açıklayarak insanın bu varlıktaki yerini belirleyip; Varoluş amacını ana hatlarıyla ortaya koyduğunu söyler. İslami sistemin, itikadi düşünceyi de içine alarak bu düşüncenin insan hayatında temsil edilmesine dair pratik düzen ve düzenlemeleri de içerdiğini ve İslamın bütün şekil ve özellikleri ile siyasi bir nizam, bütün esas ve dayanıklılıkları ile sosyal bir nizam, kurumları ile iktisadi bir nizam ve tüm ilişkileri ve bağlantılarıyla da devletlerarası bir düzen olarak tanımlar.(Kutup 2007, s.7) Bunun yanında İslam

insanların düşünce sistemlerini ile düşünce ve hayat sistemlerini ele alışlarını da değiştirmek istediğini, İslamın yapmak istediği bu değişiklikler ile İslamdan kaynaklanmayan cahili sistemleri değiştirmek ve bunun için izlediği yolun da rabbani bir yol olduğunu söyler.(Kutup 1998, s.12) Kutup, Rabbani metodun tüm peygamberlerin Kur'an'da anlatılan mücadele yöntemini izleyerek gerçekleştiği belirtir. Bu yöntemin fedakarca yürütülen, dünyevi beklentiler taşımayan, sadece Allah rızasını gözeten, en önemlisi de cahiliye sistemi ile de uzlaşmaya girmeyen bir mücadeleyi gerektirdiğini ve dar'ül İslam'a bu metodla ulaşılabileceğini söyler.(Büyükkara 2016, s.166)

Hz. Peygambere ilk vahiy geldikten sonra vazifesi ilk önce ferdi olup, çevreye tebliğ vazifesi gelmemiştir. Bir süre sonra gelen başka bir vahiy ile tebliğ vazifesi ile vazifelendirilmiştir. Genel tebliğden bir süre sonra Hicret izni çıkararak Medine'ye hicret etti. Hicretten sonra savaş müsaadesi gelerek, kendisi ile savaşanlarla savaşılması ve savaştan kaçanlarla savaşılmaması emrolundu. Bu kısmi cihad emrinden sonra, "*Sulh yapılanlar, savaşılanlar ve Zimmiler*" olarak küffar üçe ayrılmıştır. Küffarın bu şekilde ayrılması ile Kutup, İslami hareket metodunun asil ve derin özelliklerinin ortaya çıktığını belirtir.(Kutup ve diğerleri 2016, ss.21-22) Kutup, İslami hareket ile anlatılmak istenenin, İslama davet edenlerin İslam'ın kendisine karşı olan bütün güçlere üstün gelip zafer kazanması, İslam'ın tüm hayata uygulanmasını, dinin yalnızca Allah'ın olması gibi hedeflerine ulaşmak için izlenen yol olduğunu söyler. İzlenecek bu metodun da Allah katından gelmesinden dolayı Rabbani bir metod olduğunu belirtir.(Kutup 1998, s.11-12) Bu hareket metodunun rabbani olmasından dolayı insan fitratına uygun olduğunu ve İslam davetçilerinin öne süreceği başka metodlardan daha üstün olmakla birlikte; Hak, doğru ve etkindir.(Kutup 1998 s.17) Kutup; İslami hareketin dört özelliği olduğunu belirtir. Birinci özellik olarak, İslami hareketin ciddi pratiklik ile fiilliyata yönelik olması gerektiğini, beşeri pratiğin karşısına varlığıyla eş değer vasıtalarla çıkması gerektiğini ve bu hareketin bir bütün olduğunu belirtir. İnsanların akide ve düşünce sistemlerini değiştirmek için tebliğ ve davet ile birlikte güç ve cihad silahlarının da kullanılacağını belirtir. İslamın akide ve düşünce sistemlerini değiştirmek istemesindeki amacın da İslamın, İnsanları kula kulluktan kurtararak, benzeri olmayan tek Allah'a kulluk mertebesine çıkarmak istemesinden ileri gelir. İslam bu amaca

ulaşmak için kullanacağı yöntem de tebliğ ile cihadın eşit olduğunu belirtir.(Kutup 2015, s.75)

Bununla ilgili olarak Seyyid Kutup;

“(...) Buna göre İslami Hareket bütün bir hayatın var olan gerçeklerine yine onlara denk şeylerle karşı çıkar(...) İnanış ve düşünceleri düzeltmek için davet ve açıklamalarla ona karşı koyar, mevcut düzen ve güçleri yok etmek için de güç ve cihadla karşı koyar. Çünkü bu düzen ve mevcut otoriteler, insanlar ile akide ve düşüncelerinin gerekli açıklamalarla düzeltilmesinin arasına girerler ve engel olmaya çağırırlar ve Celil olan Rabb’lerinden başkalarına ibadet ettirirler(...) İslami Hareket öyle bir harekettir ki, maddi otorite karşısında soyut açıklamalarla yetinmediği gibi, kişilerin vicdanları üzerinde de maddi güç kullanarak eğemenlik kurmak yolunu da kabul etmez(...)” açıklamasını yapar. (Kutup 1998, s.31)

Kutup, Cihad’ın tıpkı namaz ve oruç gibi müslümanlara farz olduğunu söyler. Cihadın müslümanlara farz kılınması, düşmanın sayı bakımından çokluğuna ve güç yönünden üstün olmasına göre olmadığını, emredilen hususun düşmanlarına karşı ellerindeki bütün imkanlarla hazırlık içinde olmaları ve bu hazırlıktan sonra Allah’a güvenmelerini, cihad emrine tam olarak uymaları ve Allah’ın yardımı ile üstün geleceklerine inanmalarını gerektiğini belirtir.(Kutup 2011, s.149)

İslami hareketin ikinci özelliği olarak; Kutup, İslam da cihadın yalnızca müdafaya yönelik olduğunu söyleyerek; İslamın amacının tüm zorbaları yeryüzünde silerek, beşeriyeti yalnızca şeriki olmayan Allah’a kul etmesi amacından uzaklaştırarak dini şirin göstermeye çalışanlara karşı çıkar. Kendisine göre; İslam, akidesini zorla kabul ettirmeksizin, sadece bu akide ile insanlar arasında olan engelleri kaldırmak ister. Bununla da insanları kula kulluktan kurtarıp sadece Allah’a kul olma mertebesine yükseltmek istediğini söyler. Bu da hükümler siyasi nizamların kaldırması ile yada bunların teslim olup elleriyle haraç vermek zorunda bırakılmaları ile mümkün olur. Böylece siyasi otorite serbest kalarak dileyen bu dinin getirdiğini kabul eder, isteyen de red eder. Böylece İslam akidesi ile her iki kesim arasında engel kalmamış olur. (Kutup 2015 s.76-77) İslam bunun ile beşeri vicdan’ın özgürlüğünü sağlar. Kutup, Allah’tan başka hiç kimsenin insan üzerinde hakkı, yetkisi ve hakimiyeti olmadığını, Allah’tan başka kimsenin onu ne öldürebileceği ne diriltebileceği nede Allahtan başka kimsenin ona zarar ve yarar verebileceğini, Allah ile arasında aracı ve şefaatçi olmadığını, Hakim olan sadece Onun olduğunu herkesin de onun kulu olduğunu belirtir. Bundan dolayı Allah’tan başkasının hakimiyet yetkisinin olmadığı gibi bu yetkiye de

hakkı bulunmamaktadır. İnsanlar Allah'ı bırakıp başkalarını veya bir kısmını rabler edinmemelidir. Çünkü insanların birbirlerine üstünlüğü yoktur. Üstünlük kişinin ameline ve takvasına bağlıdır.(Kutup 2014, ss.67-68) Kutup'a göre "Allah'ın hakimiyetini kurmak, insanın hükmüne son vermek, eğemenliği gaspçılardan alarak Allah'a döndürmek, Şeriatın Uygulanmasını sağlayarak insan yapımı kanunların yürürlükten kaldırılmasını sağlamak, yalnızca tebliğle başarılacak birşey" olmadığını belirtir. Tebliğ'den sonra "cihad"ın geldiğini vurgular. Kendisine göre;

"İslami Cihadı yalnızca anavatan savunması olarak görmek yanlıştır. "İslami Bilinç için kabul edilebilir olan; kendi inancı, bu inançlı tarafından tanımlanan yaşam biçimi ve bu yaşam biçimine uygun yaşayan bir toplumdur. Anavatan Toprağının ne kendisinin bir değeri nede ağırlığa sahiptir. İslami bakış açısında, bu toprağın başarabileceği tek şey, bu topraklar üzerinde Allah'ın hakimiyeti kurulduğu için ve Allah'ın yolu izlendiği için, bu inancın bir kalesi olmaktır. Böyle bir durumda İslam topraklarını savunmak İslami inançlar, İslami yaşam biçimini ve İslam toplumunu savunmak anlamına gelir." (Aksakal 2015, s.72)

Üçüncü özellik olarak; İslami hareket İslamın ilk gününden beri ister Peygamberin yakın akrabalarına olsun, ister Arap kabilelerine ve ister cihana hitap etsin sadece tek bir metod ile hareket eder. Bu metod insanları sadece tek bir hedefe ulaştırmak ister. Buda İnsanları kula kulluktan kurtarıp, şeriki olmayan tek olan Allah'a kul etmektir.(Kutup ve diğerleri 2016, s.23) La ilahe illallah kelimesinin anlamıda Hakimiyetin sadece Allah'a mahsus olduğu ve ondan başka kimsenin kanun koyma yetkisinin olmadığı anlamına gelir.(Kutup 2015, s.31) İslam'ın, hedeflediği bu akidenin yerleşmesinde izleyeceği metotta pazarlık ve taviz unsuru yoktur. Bu hedefe de ulaşırken, değişik araçlar kullanılır ve belirlenmiş aşamalara sahip bir plan doğrultusunda hareket edilir.(Kutup 2015, s.77)

Mevdudi, Kur'an'ın dört temel terimi ilah rab din ibadet isimli eserinde, İnsanların ihtiyaçlarını sadece benzeri olmayan tek Allah'ın karşıladığını, bu eğemenlik ve kudretin bölünmez olduğunu, bundan dolayı Uluhiyetin de benzeri olmayan tek Allah'a ait olduğunu belirterek; Bunların sonucu olarakta yasama, yürütme ve yargının da O'na ait olması gerektiğini belirtir. Mevdudi bu eserinde Cahiliye insanın ilah düşüncesini inceleyerek beş sonuca varır. Buna göre birinci sonuç olarak bu insanların bir ilaha inandığını ve bu ilahların kendilerini musibet ve belalardan koruduğuna inandıklarını, ikinci sonuç olarak ilahlarına niyazda bulduklarını, ilahlarının tek olmadığını ilahlarının dualarını işitip yardım etmeye kadir olduğunu, üçüncü sonuç olarakta

cahiliye insanında da en yüce ilah düşüncesi olmasına rağmen uluhiyetin ilahlar arasında bölüşüldüğünü, dördüncü sonuç olarakta, bu insanlar da ilahlarını daraltırlarsa ve onların yönlendirme ve inayetlerinden mahrum kalırlarsa felaketlere uğrayacakları korkusu yaşacaklarını düşündüklerini, beşinci sonuç olarakta cahiliye insanların alimlerini, rahiplerini ve nefsi arzularına boyun eğerek; Bunların emirlerini dinleyerek ilahlaştırdıklarını belirtir. Geçmişte helak olan kavimlerin, Allah'ı ilah ve rab olarak kabul etmelerine rağmen bunun yanında başka ilahları da kabul ettiklerini ve ahlaki, toplumsal, siyasal yaşamlarında Allah'a itaat ve o'nun kanunlarına uymayı yadırgayarak buradaki düzenlemelerini kendi önder ve ileri gelenlerinden almakta direttikleri için helak olduklarını belirtir.(Mevdudi 2001)

Müslümanlar her ne kadar Allah'a ibadet ediyorlarsa kabullendikleri hayatları ile Allah'ın çizdiği yoldan sapmışlardır. Bazılarının laiklik ilkesini tamamen içselleştirerek dinin önemini güçlerinin yettiği ölçülerde azaltmaya çalışmışlar ve bir kısmının da dindarlığı söylemde kalması, yaşadıkları hayatın söylemlerine paralel olmaması ve bu söylemlerinin eyleme dökülmemesi sebebiyle yapılması gereken; mevcut cahiliyenin bütün sistemi ile ortadan kaldırıp, Allah şeriatının egemen olduğu bir toplum kurmaktır. (Tunç 2014, s.44)

Kutub, Müslüman dünyadaki baskıcı ve otoriter yöneticilerden dolayı İslami sistemin içeriden değiştirilemeyeceğini söyler. Bundan dolayı İslami sistemi de hayata geçirmenin tek yolunun cihad olduğunu savunmuştur. Kutub burada Haricilere gönderme yaparak cihadın her Müslüman'ın yükümlülüğü olduğunu ve her müslümanın boynunun borcu olduğunu belirtir. Cihada katılmayan Müslümanların da kafir ve Allah'ın diğer düşmanlarıyla beraber öldürülmeleri gerektiği düşüncesini yayar. Risalet müessesesi kurulduğundan beri Cihad'ın Allah tarafından her müminin omuzlarına yüklediği bir emir olduğunu söyler. Ayrıca İslam ülkelerinde başta bulunan mevcut hükümetlerin İslam'a uygun olmadığını ve hükümetlerin bu özelliğinden dolayı gerekirse şiddet kullanarak devrilmesi gerektiğini belirtmiştir. Böylece Kutub'un Cihad anlayışı sadece kâfirlere karşı değil ayrıca Müslüman rejimlere de karşıydı.(Gürbüz 2008, s.116) Aynı şekilde de Mevdudi'de cihadın amacının, İslam dışı hükümet sistemlerine son vermek olduğunu ve onların yerine İslam kanunlarının koymak olduğunu belirtir. Bunun da sürekli olarak yapılacak cihad ile olacağını söyler.(Mevdudi 1999, s.95) Randal, İslam dininin Müslüman yöneticiye karşı başkaldırmayı açıkça

reddetmesinden dolayı çağdaş radikallerin, Selefilerin, cihadı Müslüman rejimlere karşı olması hususunu açıklamak için geriye dönüp İbn Teymiye'ye başvurduklarını ve bu durumu İbn Teymiye ile açıkladıklarını belirtir. İbn Teymiye 13. yy. sonu ve 14. yy. başında İslam dünyasının Moğol ve Haçlı saldırıları dolayısıyla ikili bir tehdit altında iken Moğolların resmen İslamiyeti kabul etmelerine rağmen kendilerine karşı cihad ilan edilebilmesi için verdiği; Teknik olarak Müslüman olmalarına rağmen eylemleriyle dine ihanet edenlere karşı cihad ilan edilebileceği fetvasını kullanırlar.(Randal 2006, ss.140-141)

Seyyid Kutup, İslamiyetin hedefi olan İnsanları sadece rablerine kul etmeye çalışmasının alemşümul bir tebliğ olduğunu belirtir. Bu gaye Allah'ın tek ilah ve alemlerin rabbi olduğunun bildirilmesi ile ortaya konmuştur. Buda beşer hükümdarlığına karşı yeryüzünde bir baş kaldır ve direniş demektir. Seyyid Kutup bunu *Hem O odur ki gökte de ilah, yerde de ilahtır.(Zuhruf/43) Hüküm ancak Allah'ındır. O size kendisinden başkasına kulluk etmememizi emretti; doğru ve sabit din budur. (Yusuf/40) ayetlerine dayandırır.(Kutup 2015,s.79)*Tevhid inacı denilen bu yapıyı sağlamlaştırmak için Allah geçmişten beri Peygamberler göndermiştir. Bu inaçta bireysel özelliklerden toplumsal özelliklere kadar, İnsanların kıyafetleri, yemek yeme şekilleri, ahlakları, diğer insanlar ile ilişkileri, çalışma biçimleri, idare biçimleri evlilikleri aile yapıları, yöneten-yönetilen ilişkileri, İktisadi sistemleri vb. her şey cahiliyenin dışında tevhid esasına göre şekillenir. Bu yapıda tek hükmedici, kanun yapıcı, yaratıcı Allah'tır. Onun dışında bu yetkileri kendisinde olduğunu iddaa edenlere karşı Müslümanlar açısında başkaldırı başlar ki, bu da cihattır ve tağut yok edilinceye kadar da devam eder. Peygamberler tarafından oluşturulmak istenilen Tевhidi yapı pratik hayatta da karşılığını bulmak ister.(Mevdudi 2011b,ss.32-33) Bu nizam, Müslümanların ilk fetihlerinde taşıdıkları ve elçilerinden birinin İran hükümdarı Yezderc'in meclisinde özetle ifade ettiği nizamın aynısıdır. *'Allah bizleri, dileyeni kullara kulluktan bir olan Allah'a kulluğa, dünyanın darlığından refah bolluğa, dinlerin zulmünden İslamın adaletine çıkarıp teslim etmek için gönderdi.'* (Nedvi 2015 s.364)

Kutup, İslamın pratik hayata uygulanmasının tabiatı gereği olduğunu, tabiatından dolayı kaynağını Allahtan alan ilahî sistemlerinin sadece vicdanı duygulara, ahlakı güzelleştirmeye yönelik kurallara ve ibadetlere yönelik olamayacağını, Dünya hayatında geçmeyen bir ahiret hayatının kabul edilemeyeceğini belirtir.(Kutup, 2007 s.29) Tевhid

İnancının tabiatı gereği her şeyden önce yönetime sahip olma yönü bulunmaktadır. (Mevdudi, 2011 s.35) İslamın öngörmüş olduğu bu tevhid inancı Seyyid Kutup'a göre bir toplumda tatbik edilerek toplum tarafından temsil edilmeden işlevini yerine getirmeyeceğini, çünkü insanların fiilen uygulandığını görmedikçe soyut bir akideye önem vermeyeceklerini belirtir. Ayrıca İslam dünyasının asırlardır yok sayılmasının nedeni olarak bunu görür.(Kutup, 2015 s.8)

Seyyid Kutup, İslamın hayata mutlaka hakim olması gerektiğini, İslamın insanları mescid ve tekkelerde inziva hayatı yaşatmak ve vicdanlarda hapsetmek için gelmediğini, tam aksine hayata hüküm ederek onda istediği şekilde tasarruf etmek amaçlı geldiğini, toplumu istediği hayat tarzına göre uygun bir yaşantı biçimine sokmak için geldiğini belirtir. Çünkü Kutup İslam'ın, hayata kendi prensipleriyle istikamet vermek istediğini ve kendi düşünce ve prensiplerini hayata geçirmek istediğini söyler.(Kutup 2014, s.77) Bu konu ile ilgili olarak Seyyid Kutup;

“İşte bu düşünce İnsanın ruhuna yerleşir yerleşmez kendi medhulünü, anlamını pratik bir şekilde gerçekleştirmek için ve pratik olarak kendisini anlamlandırmak için hemen harekete geçer. Bu dine inanan kimse kalbine imanın yerleşmesiyle birlikte evvela kendi yapısında ve çevresini saran kainatta bunu faal ve etkin bir güç olduğunu hisseder.”

“İslami düşünüş, vicdan aleminde yaşayıp orada teorik ve idealist bir şekilde var oluşuna, yahut ruhani bir şekilde varlığını sürdürmesine kanan ve bununla yetinen bir düşünüş değildir. Bu düşünüş gerçekleştirilmesi arzulan bir vakıanın projesidir. Gerçekleşecek olan şey de, bizzat bu projeye uygun olmalıdır. Böyle bir vakıa var olmadığı sürece bu projenin bizzat proje olarak varlığının değerinden söz edilemez. Böyle bir durumda kendi kendisini gerçekleştirmek için dinmeksizin didinip duran bir güdü olarak kabul edilebilir.” diye açıklar.(Kutup 1998, s.33)

Burada fiile dönüşen ifadesinin karşılığı şeriattır.(Kutup 2014, s.80) İslam dünyasını etkisi altına alan çeşitli siyasi sistemlere karşı İslam'ı sistematik bir ideoloji ile anlatan Kutup, İslam'ın birey bazında tek olarak yaşanamayacağını, İslam'ın bütün kurallarıyla uygulanabilmesi İslam devleti olarak adlandırılan bir sisteme gerek olduğuna işaret eder. İhtiyaç duyulan bu sistemde siyaset, toplum ve ekonomiye İslami sistemin yön vereceği belirtir. Kutup, bu düzenin değişimini de iki faktöre bağlıyordu. Biri Müslüman Toplumun kuruluşu diğeri ise Allah'ın Hâkimiyeti için yapılacak olan cihad. (Aksakal 2015, s.72)

Bu akide, kendisini pratik nizamda canlı bir toplumda ve insanların vicdanlarında, etrafını saran cahiliye kalıntıları ile savaşa tutuşan harekette bulmak ister. Oluşum düzeni olan bunlar aracılığıyla pratik olarak bir yandan kemale erişirken bir yandanda teorik olarak olgunlaşır.(Kutup, 2015 s.52) Bu da Müslümanların eskiden beri yaşadığı yerlerde yeniden diriliş hareketleri başlatılarak olur.(Kutup, 2015 s.12) Başlatılacak olan bu diriliş hareketindeki davanın ana kaynağı da Kuran, Hz. Peygamberin sünneti ve ilk dönem sahabe neslidir.(Kutup, 2015 s.15) Mevdudi de İslam kelamının, İslam hukukunun ve İslam ahlakının temeli olarak Kur'an'ı görür. Ayrıca Mevdudi gibi Seyyid Kutup'ta Kuran'ın İslam hareketinin el kitabı olarak görür. Kuranın böyle yorumlanması ile artık Anayasadan yönetmenliklere kadar her konu Kuran'a ve salih sünnete dayandırılması gerekir. Mevdudi'nin bakışında Kuran'ın belirli bir zamanda, belirli yerde, belirli bir dil ve toplumda nazil olması onun sırf belirli bir zamana ve topluma ait olduğu anlamına gelmediğini ve Kuran'ın tüm insanlığın muhtaç olduğu temel prensipleri ve ana ilkeleri içinde barındırdığı için evrensel olduğunu belirtir. Arapların Kuran'ın mucizeliğini asırlar boyunca lafızlarda yattığını söyleyerek bir söz mucizesi olarak algılamaları kendilerini aciz bıraktığını belirterek; Kuran'ın toplumu ıslahı yönündeki başarısının mucizevi başarı olduğunu söyler.(Birişik 2011, s.10-11)

Seyyid Kutup'a göre İslamın; Şümül, gerçeklik ve kontrol özelliklerine sahip olduğunu Haçlı seferleri ve Siyonizm'in İslamın bu özelliklerinden dolayı çok yıldırıldıklarını söyler. (Kutup,2007 s.9)

Kutup, tevhid düşüncesinin gerçekleşmesinin bir İslam toplumunun oluşmasına bağlı olduğunu söyler. Cahili sistemlerinin soyut bir teori biçimde tezahür etmediğini kendisini idaresini, örf ve adetlerini, kavramlarını, düşünce tarzlarını ve duygularını yönlerdiği toplumlarda temsil edildiğini, bu toplumda da insanlar etkileşim yoluyla birbirlerine bağlandıkları canlı bir toplum olmalarından dolayı kendilerine yönelen her türlü tehditleri ortadan kaldırmaya çalışmalarından dolayı; Filliyata yönelik böyle toplumda onu bertaraf edecek davanın soyut bir teoride temsili sonuca ulaştıracak bir yol olmadığını belirtir.(Kutup, 2015 ss.61-62)

Dördüncü özellik olarak; Seyyid Kutup, İslamın sadece Arap yarımadası ile Müslümanlara gelmediğini bütün insanlığa gelerek evrensel bir din olduğunu, Yeryüzünde hakimiyetin sadece Allah'a ait olduğunu hakimiyet iddasında bulunarak

Allah'a ait bu hakkı gasp eden sistemlerin kökünden yıkılması gerektiği, İnsanları kula ile heva ve heveslerine kulluktan kurtararak sadece Allah'a kul edilmesi gerektiğini bu konunun da tebliğ ile beraber cihad ile yapılması gerektiğini ve cihadın da sadece toprak genişletmek ve sömürmek amaçlı yapılmaması gerektiğini belirtir. Ayrıca cihadın sadece savunma amaçlı yapıldığını kanıksatmaya çalışılmasının da cihad anlayışı ile ters olduğunu söyler.(Kutup ve diğerleri 2016, s.26-42)

Seyid Kutup ve Mevdudi'nin yaşadıkları dönemleri İslamiyet öncesi dönem olarak adlandırılan cahiliye dönemi ile benzerlikler göstermesinden dolayı eserlerinden bu kavramı günümüze uydurarak Modern dönemi cahiliye dönemi olarak adlandırır.

Kutup, cahiliyenin dayandığı temel esas olarak Allah'ın yeryüzündeki hakimiyetine el koymak olduğunu belirtir. Cahili sistemde hakimiyet'in insanlara verildiğini ve insanların birbirlerini rab olarak gördüklerini ifade eder. Günümüz'deki cahiliye'nin ise Allah'ın hayat hakkında koyduğu yöntemleri dikkate almaksızın izin vermediği konularda kavramlar kanunlar, prensipler ortaya koyma hakkının kendisinde olduğunu iddaa ederek yaptığını söyler.(Kutup, 2015 s.15) Cahiliye'nin, bir taraftan cahili bir takım düşünce, kavram, gelenek ve göreneklerde kimliğini bulduğunu, diğer taraftan da aynı cahili düşüncenin bu kavram ve değerleri koruyan otoritede açıkca kimliğini bulduğunu belirtir.(Kutup 1998, s.29) Ayrıca Kutup, Allah'tan başkasının bu yetkiye sahip olduğunu kabul eden kimse her ne kadar Müslüman olduğunu iddaa etse bile İslamdan çıkmış olduğunu da belirtir. Bu düşüncesini de Hz. Peygamberin Yahudi ve Hristiyanların Allahın şeriatı dışında kendi alim ve din adamlarının hükümlerine tabi olmalarının kendilerini şirke düşürdüğünü belirten hadisine dayandırır.(Kutup, 2015 s.82) Kutup, hapisanede Müslüman Kardeşler eylemcilerinin iskenceden geçirilmeleri ve öldürülmelerinden dolayı, Mevdudi'nin düşündüğü gibi cahiliyenin, Müslüman olmayan toplumlarla sınırlı olmadığı, çağdaş Müslüman toplumlarda da bulunduğu kanısına varır. İbn Teymiye'den hareketle Devlet başkanı Nasır gibi şeriatla göre yaşamaya hevesli olmayan müslümanların imansız olduğunu bu yüzden tekfir olduğunu belirtir.(Burke 2004, s.68)

Kutup, Cahiliye'nin tarihi bir dönemden ibaret olmadığını ve çağlar boyunca aynı kaldığını, cahiliyenin bir tavır alış, bir durum, bir düşünüş ve bir inanış olduğunu ve bu özellikler üzerinde yükselen organik bir yapılanma ve toparlanma olduğunu belirtir.

(Kutup 1998, ss.13-14) Kutup; Cahiliye'ye mensup olanların Allah yoluna davet edenlere karşı tavırlarının değişmediğini, tavırlarının değişik kılıklara girerek kendisini gizlemeye çalışsa bile özünün bir olduğunu belirterek; Eski cahiliye ile ilgili olarak nazil olan hükümlerin modern cahiliye içinde geçerli olduğunu belirtmiştir.(Kutup 1998, s.20)

Mevdudi,Müslümanların tarihinde cahiliye üç temel şekilde kendini gösterdiğini söyler. Bunlardan birincisi olarak; Hilafet yerine saltanatın oluşturulması bunun sonucu olarak yöneticileri yüceltme inancının başlanarak halkın bunları bir Tanrı gibi algılamaya başladığını ve buda yöneticileri Allah'ın yeryüzünde gölgesi isimiyle simgeleştiğini söyler. Bundan ötürü saltanatı eline geçiren istediklerini yapma yetkisini kendisinde görmüştür. Saltanat sahiplerinin koruyuculuğu altında cahiliyenin bütün özellikleri rahatlıkla yerine getirildiğini, cahiliyenin Yunan Hind ve İran dillerinde yapılan tercüme ile birlikte düşünce alanlarında boy göstererek bunların kendilerine İslam dünyasında savunucu bulduğu söyler. Böylece itikadi mezheplerin doğduğunu ateizim geliştiğini ve itikadi meselelerin rahatlıkla tartışma konusu yapıldığını bunun sonucunda da cahiliyenin meşrulaşarak halka ulaştığını belirtir.(Mevdudi 2011b s.40-41) İkincisi olarak; Mevdudi, Fetihler yoluyla İslam toplumuna dahil olan kitlelerin şirke dayalı inançlarının da İslam toplumuna girmesine sebep olduğunu ve bu topluluğun böylece eski tapıkları putları bırakarak, yerine İslam kahramanlarını veya Salih kulları putlar olarak kabul ettiğini, Müşriklerin de İslam toplumunda az bilgisi ve maddi şeylere düşkünlüğü olan bu kişileri kullanarak şirki Kuran ayetleri ve sünneti yalnız tevhit edip bununla meşru göstermeye çalıştıklarını, Bunu da kavramlar üzerinden yaparak kavram kargaşasına neden olduklarını ve bu kavram kargaşasını şirk'in kendini maskeleyerek için kullandığını söyler. Cahiliye kendisini İslam toplumunda üçüncü olarak; Cahiliye, İslam toplumuna girmesiyle İslamı bilen insanların çoğu da ruhbanca bir düşüncenin etkisi altında bir kenara çekilmeleri ile cahiliye inançlarının halkta kabul görmeye başlayarak, bir süre sonra da bu düşünce din haline geldi. Bunun etkisi ile yöneticiler saltanatlarını genişlettiler. Bunun sonucu olarak hayatta monotonlaşarak kısırlaştı ve islamın engin ufukları daraldı.(Mevdudi 2011b s. 41-42)

Kutup, cahiliye sistemi ile İslami sistemin bir arada yaşayamayacağını ve aralarında barışın sağlanamayacağını belirterek; her biri diğerinin yükseldiği zıt başka bir temel

üzerine yükselen iki organik birlik, topluluk ve varlık arasında ki savaş olduğunu belirtir.(Kutup 1998, s.33) Bu uzlaşmazlıktan dolayı İslamiyet'in amacının yeryüzünde cahiliye sistemlerini ortadan kaldırmak olduğunu ve cahiliye sistemleri ile İslamiyetin uzlaşmadığından dolayı, dünyanın dört bir tarafında hüküm süren bu cahiliye'ye entegre olamayacağını belirterek; Dünya'yı İslam ve cahiliye sistemi olarak görür. Bunların dışında İslamın rıza göstereceği yarı İslam yarı cahili şeklinde üçüncü bir durum olmadığını söyler. Bu düşünceleri ile ilgili olarak bu ayetleri gösterir. *“Yine sana icabet etmek istemezlerse, artık bil ki onlar sırf kendi hevaları peşinden gidiyorlar. Halbuki Allah'tan bir doğru delil olmaksızın sırf kendi hevası peşinde kimselerden daha şaşkın olabilir? Muhakkak ki Allah zalimler güruhunu başarıya ulaştırmaz(Kasas/50) Durmuşlar da cahiliye devrinin hükmünü mü istiyorlar? Kimmiş Allah'tan daha güzel hüküm verecek?”*(Maide/50) (Kutup 2015 ss.196-197) Kendisi İslam yurdunu yani dar-ul İslamın tek olduğunu burasının, Allahın şeriatının geçerli bir yer olduğunu ve bu şeriatın ceza sisteminin uygulandığını belirtir. Bunun dışında kalan yerler yani İslam hakimiyetinin geçerli olmadığı, onu şeriatının uygulanmadığı yerler de dar-ul harptir; Buraları ile Müslümanlar ya bilfiil savaş halindeler yada eman yoluyla ateşkes imzalamışlardır. Buralarda yaşayanlar ile müslümanlar arasında bir dostluk bağından söz etmenin mümkün olmadığını belirtir.(Kutup 2015 s.180)

Kutup, dar-ül İslamda Müslümanları birbirilerine bağladığı şeyin inanç yani akide bağının olduğunu söyler. Müslümanların bu akide bağı dışında başka herhangi bir bağ ile birbirlerine bağlanmasının söz konusu olmadığını, bu bağ aracılığıyla bütün Müslümanların kardeş olduğunu belirtir. Bunun ile ilgili olarak Allah'ın bu kaideyi *Mü'minler ancak kardeşlerdir.*(Hucurat/10) ayeti ile kesin olarak tespit edildiğini söyler.(Kutup 2015, ss.181-183) Kutup, bu inanç bağı sayesinde Müslümanlar arasında kan bağı asabiyeti ve milliyet çağrısı sonucu oluşacak ırkçılığın ortadan kalktığını, bunun sonucu olarakta Müslümanların vatan olarak asla kesin olarak belirlenmiş bir toprak parçasını görmeyerek akidesinin hüküm sürdüğü dar-ül İslamı gördüklerini ve burası din olarak İslamı seçen ve onun şeriatını kabul eden Müslümanlar ile içtimaii nizam olarak İslam nizamını kabul eden gayri müslümlerin yurdu olduğunu belirtir.(Kutup 2015, s.189)

Kutup'un, dünya'ya İslam ve cahili sistemler olarak ayırmasının temelinde İbn Teymiye'den devşirdiği Dar'ul İslam ve Dar'ul Harp ayrımı yatmaktadır. Bununla ilgili olarak; “*Biz cahili toplumda yaşayan insanlardan oluşan bir ümmetiz ve kendimizi devlet ve toplumla savaş halinde görmeliyiz.*” sözlerini söylemesi bir nevi tekfir ilan etme düşüncesidir.(Canbeği 2013, s.131) Kutup, Müslüman toplumun sadece Allah'a kul olup hayatını onun hükümlerine düzenleyen insanların oluşturduğu toplum olduğunu Cahili toplumların ise İslam inancı, düşüncesi, hukuku ahlakı ve davranış kuralların hakim olmadığı toplum olduğunu belirtir. Bu toplumla da mücadelenin, tebliğ ve cihat vasıtasıyla yapıldığını ve bu mücadele için de öncü bir cemaatin oluşması gerektiğini belirtir.(Büyükkara 2016, s.166)

Kutup yaşadığı dönemde, İslam ülkelerine yön olarak, cahili sistemleri olarak gördüğü Doğu ve Batı bloklarının gösterilmesine şiddetle karşı çıkar. Bu blokların Müslümanlara herhangi bir yarar sağlamayacaklarını, bu blokların sadece toprak paylaşımı konusunda aralarında çekişir gibi göründüklerini bundan dolayı dizginlerimizi bu bloklardan birine teslim edemeyeceğimizi ve İslamın sadece İslam bayrağı dışında herhangi bir bayrağın gölgesinde yaşamamıza izin vermediğini, sadece İslam bayrağının bütün Müslümanları gölgesi altında toplayabileceğini belirtir. Böylece Doğu ve Batı bloklarını geride bırakılabileceğini söyler. Böylece İslamın ortaya çıkarak bu bloklardan başka üçüncü bir blok oluşturabileceğini, bu blokların kürüklemek istediği üçüncü dünya savaşına engel olabileceğini, böylece yeni bir insan, sağlam bir toplum ve üstün nizam ortaya çıkararak bunu insanlığa sunabileceğini belirtir. Seyyid Kutup, Doğu Blokunun zorba yönetim olduğunu ve bu yöntemlerle ayakta kaldığını ve din özgürlüğünün bulunduğu iddaa edilmesine rağmen Müslümanları inançlarından dolayı kısıma geçirildiğini, Batı blokunda ise din ve dünya hayatının ayrıldığını bunun da İslamın tabiatında olmadığını, bilimsel olarak İslam ülkelerine göre çok ileride olduğunu ve insanlığa maddi anlamda çok değer katmasına rağmen manevi olarak bir şey sunamadığını, bunu da rabbani metod ile İslamın verebileceğini, bu cahiliye sistemlerin yıkılarak geleceğin İslamın olacağını ve tüm İslam milletleri için gün geçtikçe tek yolun İslam olduğu söyler. Bundan dolayı İslam milletlerinin izzet kazanması, toplumsal adleti sağlayarak Emperyalizmin belalarından, azgınlık ve fesatlardan kurtulmasının ancak bu yol ile mümkün olduğunu ve önlerinde bundan başka ikinci yolun olmadığını savunur.(Kutup 2007), (Kutup 2015), (Kutup 2014), (Kutup 2014)

2.3 CİHAD'IN ŞARTLARI VE ŞERİİ DELİLLERİ

Cihad kelimesi, Kur'anda türevleri ile birlikte kırk bir yerde geçer. Geçtiği ayetlerin hemen hemen hepsi İnsanların nefisleri de dâhil olmak üzere iyiliği emr etmek, şartlara göre de kötülükten nehyi içerdiği söylenebilir. Cihad kavramının özel olarak harp manasına gelen bir anlamı bulunmamakta olup; İslam insanların kalplerini kazanmak için harp yolunu kullanmadığı gibi dini yaymak için de harp olarak cihad yapılmaz. İslamiyette inanmak veya inanmamak bir hak ve özgürlük meselesi olduğundan insanlara zorla din değiştirilmesini İslamiyet kesinlikle kabul etmemektedir.(Salur 2006, ss.131-132)

Kuran Allah tarafından vahiy ile indirildiği için kaynağı Allah'tır. Bundan ötürü Kuran'ın insan üstülüğü söz konusu olmasına rağmen Kuran, her şeyi ile insanlar içindir. Kuran'ın insanları aşan boyutu, dinsel terimlerin hakiki manaları için bir teminattır. Bu nedenle gerçek manaların anlaşılması için insicamlı bir yaklaşım tarzının geliştirilmesi gereklidir. Ancak, bu konuda yapılan çalışmalar, yapılan beşeri yorumların İlahi vahiy gibi güvencesi yoktur. Kuran'ın anlaşılması için yapılan çalışmaların, çıkarlar, yanlış anlamalar ve geçmişte kalan ananelerin etkisi ile siyasi nedenlerden dolayı Kuran'ın yanlış anlaşılmasına, manasının kaymasına neden olunmuştur. Yanlış anlamalara neden olunan Kuran kavramlarından biri de cihad kavramıdır.(Taslaman 2014, s. 28) Bu yanlış anlaşılmalardan dolayı Cihad kavramı bazı dini örgüt yada gruplarca suistimal edilmesine yol açmıştır. İslam anlayışına uymamasına rağmen siyasi amaç güden ve din ile ilgisi bulunmayan eylemlere de Cihad denilmiştir. Yapılan bu eylemler sanki islamin bir emriymiş gibi bir algıyı oluşturmuştur.(Orhan 2014, s.97)

Cihad ile savaş aynı anlamda olmadığı halde; Savaş ile ilgili olarak Kur'an da kıtal ve harb ile bundan türeyen kelimeler kullanılmasına rağmen, bazı kaynaklarda Cihad'ın genellikle savaş ile aynı manada kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca cihad, savaştan daha kapsamlı olmakla birlikte Allah yolunda yapılan savaşta bir cihattır.(Gübrüz 2008, s.158) Çünkü yapılan bu savaşlarda düşmana karşı sergilenen gayreti taşımaktadır. Cihad kavramının bu anlamda geçtiği bir ayet şöyledir: *Hafif ve ağır savaşa kuşanıp çıkın ve Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihad edin. Eğer bilerseniz, bu sizin*

için daha hayırlıdır.(Tevbe 9/41)(Taslaman 2014, s.33) İslam'da savaş, devamlı istisna olmuştur. Hz. Peygamber döneminde yapılan 60 civarındaki savaşın hiçbiri taaruz savaşı olmadığı gibi, yapılan savaşların hepsi ya başlamış olan bir saldırıyı sonuçlandırmak ya da İstihbaratı alınan bir saldırı hazırlığının daha ilk aşamasında iken yok edilmesi amacıyla yapılmıştır.(Aydınalp 2009, s.135)

Bazı islam hukukçularının bazı ayetlerde cihadın savaş olarak değerlendirmesi ile ilgili olarakta; *Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihat et ve onlara sert davran! Onların varacakları yer cehennemdir. Orası varılacak ne kötü bir yerdir” ayeti* *Tevbe Sûresi (9/73) ve Tahrim Sûresinin (66/9) aynı lafızla geçmesini örnek olarak* vermektedirler. Bu ayette “*Kâfirlere ve münafıklara karşı cihat et ve onlara sert davran”* ifadesinde yer alan sert davran sözünden dolayı ayetlerde geçen cihat et şeklinde çevrilmesi gereken kavram bir kısım müfessirlerce Savaş şeklinde kullanılmıştır. Ayette geçen sert davran sözü Allah’a karşı olan muhalefetlerinden dolayı Kafirler ve münafıklara sert tepki koymayı ifade eder.(Karadeniz 2016, s.157)

Aynı zamanda ‘*Fitne kalmayınca ve din tamamıyla Allah’ın oluncaya kadar savaşın”* ile ‘*Dinde zorlama yoktur”* ayeti arasında bir uzlaşmazlık olduğunu ve bu bağlamda ‘*Dinde zorlama yoktur”* ayeti, savaşı emreden ayetlerle hükmünün ortadan kaldırıldığını belirtenler olmuştur. Bu konu ile ilgili olarak Prof. Dr. Süleyman ATEŞ bahse konu olan iki ayeti şu şekilde uzlaştırmaktadır.

‘Müşriklerle savaş fitnenin ortadan kalkması için emredilmiştir. Demek ki, cihadın gayesi vicdanlardan baskıyı kaldırmaktır. "Dinde zorlama yoktur" ayetiyle "fitne kalmayınca kadar savaşın" ayeti arasında bir aykırılık yoktur. Arabistan müşriklerine din hürriyeti tanınmamıştı. Çünkü onlar İslam'ın en büyük düşmanı idiler. Şirk onları İslam'la savaşmağa, İslam'ın serbestçe tebliğine engel olmağa yöneltiyordu. Onun için Hz. Peygamber bu fitne kaynağını kurutmak istemiştir. Evet İslam'da ikrah yoktur; fakat, ikrahın olmaması, fitnenin bulunmaması şartına bağlıdır. Fitne yoksa dinde ikrah da yoktur. Fitne varsa din o fitnenin kaldırılmasını emretmektedir." Kısaca ifade etmek gerekirse, "fitne kalmayınca kadar savaşmak" ayetinde geçen fitne, dinî hakikatlerin başkalarına tebliğ edilmesini çeşitli yollarla engellemek olmalıdır.’(Erdal 2015)

Ayrıca Kuran’daki bir kısım ayetlerin başka ayetlerin hükümlerini ortadan kaldırması için Kuran ayetleri arasında paradoksun olması gerekir. Oysa ki bu durum Kuran ayetlerinde paradoksun olmadığını belirten “*Onlar hâlâ Kuran’ı iyice düşünmüyorlar mı? Eğer o, Allah’tan başkasının katından olsaydı, kuşkusuz içinde birçok aykırılıklar (çelişkiler, ihtilaflar) bulacaklardı.*” (Nisa, 82) ayetine zıt gelmektedir.(Taslaman 2014, s.38)

Bazı İslam hukukçuları, İslam da savaşın amacının kafirlerin Müslümanlarla savaşması yada saldırgan olmalarından ötürümezdane gelecek zararın bertaraf edilmesi olarak görürler. Bununla ilgili olarak Hanefilerin temel kitaplarından olan el-ihtiyar isimli eserde, cihadın farz-ı kifaye olması cihadda beklenen amacının bir kısım Müslüman tarafından yerine getirilmesini yeterli olarak görürler. Cihadın amacında, kafirlerden gelecek olan zararların giderilmesi ve bu konudaki isteklerinin kırılması ile İslamın duyurulması amaçlanmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak Sevri de, müşrikler savaşı başlatmadıkça cihadın vacip olmayacağını ancak onların saldırması durumunda vacip olacağını söylemektedir. Bazı İslam hukukçularına göre de cihadın yapılmasının sebebi olarak karşı tarafın küfür inancına sahip olmasını belirtmektedirler.(Orhan 2014, s.98) Karşı tarafın küfür inancına sahip olmasını cihadın sebebi olarak gören Şafiiler ve onları destekleyen bazı fıkıhçıların, müslümanlara kendileriyle savaşanlarla savaşmalarını söyleyen ayetin harbi mutlak olarak emreden ayetlerle hükümlerinin kaldırıldığını belirtirler. Ayrıca bu duruma karşı Hz. Peygamber'in, *"İnsanlarla, Allah'tan başka ilah yoktur demelerine kadar savaşmakla emrolundum"* hadisini de göstermektedirler. Çünkü bu hadiste savaş sebebinin onların küfür olduğunu göstermekte ve karşı tarafın müslüman olmasıyla savaştan vazgeçileceğini belirtmişlerdir.(Özel 1993, s.529)

"Kendilerine savaş açılan müminlere, zulme uğramaları sebebiyle savaş için izin verildi. Şüphe yok ki Allah'ın onlara yardım etmeye gücü yeter."(22/Hac/39) ayetinde ilki, inananların savaşmasının izne bağlanması olmak üzere diğeri de yapılacak olan bu savaşın iznini düşman saldırısı ile inananların zulme uğramalarından ötürü verilmesinin vurgulanması ile ikinci unsur belirtilmiştir. Oysaki cihat nosyonunun yer aldığı hiçbir ayette *"cihat için size izin verildi"* şeklinde bir ifade yoktur. Bu ayetin hemen ardından Hz. Peygamber'in de katıldığı ilk savaş olan Bedir Savaşı *"Onlar haksız yere ve sırf "Rabbimiz Allah'tır" dedikleri için, haksız bir şekilde yurtlarından çıkarılmışlardır..."* (22/Hac/40) ayetindeki izin ile gerçekleşmiştir.(Karadeniz 2014, s.159)

Eğer Müslüman bir diyara düşmanın saldırması ve ele geçirmesi yada müslümanların despot bir yönetimin insafına bırakılması bir durumda ise, kadın-erkek herkesin cihada katılması gerekir. Bu şekilde bir zulümat ve boyundurluk altında bulunan, mali, içtimai ve politik haksızlıklara uğrayan, cahiliye bir hayat tarzına zorunlu bırakılan müslümanların, bu baskılardan kurtulması, özgür ve adil ortama kavuşması gereklidir. Cihadın herkese farz olduğu böyle bir durumda da, gerekirse çocuk

babasından, hanım kocasından, köle efendisinden izin alma gereksinimi kalmadan cihadı'nın farz ayn olmasından dolayı cihada katılacaktır. Böyle bir durumda cihadı terk ederek yapılacak hiçbir hizmet Allah'ın katında makbul değildir.(Akgül 2015)

Abdullah Azzam düşmanın islam beldesine saldırdığında, saldırılan bölgeye en yakın olanların üzerine cihadın farz-ı ayn olduğunu ve bu bölgedekilerin düşmana güç yetirilmesi durumunda cihadın bu bölgeye yakın onlara da farz-ı kifaye olacağını belirtir. Ancak saldırılan bölgedekiler düşmana güç yetiremeyeceklerse veya cihada katılmak ile ilgili olarak tembellik gösterirlerse, bu durumda o bölgeye yakın olan diğer müslümanlara da cihad farz-ı ayn olur. Böylece cihad düşmanın İslam topraklarından def edilinceye kadar sırasıyla ve dalga dalga, gerekirse tüm Müslümanların üzerine farz-ı ayn olur. Böylece bu durum doğusundan batısına kadar derece derece bütün ehli-İslamı kapsar. Bu hükümlerin dört mezhep fakihlerin içtihadların da açık ve kesin olduğunu da belirtir.(Azzam 2013, s.49) Aynı şekilde İbn Teymiye de Düşmanın İslam toprağına saldırdığında dini ve mukaddesatı korumak için verilen savaşın farz olduğunu, bu farzın da Allah'a imandan sonra geldiğini ve böyle bir durumda cihad için herhangi bir şart koşulmayacağını belirtir. İslam diyarlarının tek bir diyar olmasından dolayı düşmanın İslam toprağına girdiğinde onu def etmek için buraya yakın olanların yakınlık derecelerine göre farz olduğunu söyler.(Suri 2014, s.184)

Küresel Cihad düşüncesinin oluşumunda önemli rol oynayan stratejistlerden Ebu Musab Es-Suri Abdullah Azzam'ın Müslümanların Topraklarını Savunmak Farz-ı Aynların en önemlisidir kitabında alıntı yaparak; Kafirlere karşı cihadın iki türlü olduğunu belirtir. Birincisinin Cihad-ı Talep olduğunu; Bunun Kafirlerin bulunduğu Müslümanlara karşı savaşmak üzere yığınak yapmadıkları topraklara karşı yapılacağını bunun farz-ı kifaye olduğunu, bunun da Allah'ın düşmanlarına karşı göz dağı vermek amacıyla yapılacağını söyler. İkincisinin de Müdafa cihadı olduğunu kafirlerin İslam toprağına saldırmasıyla, onları oradan çıkartmak olduğunu bunun da farz-ı ayn olduğunu ve hatta farz-ı aynlerin en önemlisi olduğunu belirtir.(Suri 2014, s.182)

Hanefî mezhebinin ve bazı Hanbeli ve Maliki mezheplerinin fakihleri cihadın Müslümanlara savaş açanlara karşı savaşılması gerektiği konusunda aynı görüştedirler. Ancak, Şafi mezhebi ile diğer bazı Hanbeli ve Maliki mezhebi fakihleri, İslam dini dışında bir inancın mensubu olmayı savaş sebebi olarak yeterli görmüşlerdir. Şafi din adamları bu konuda fikirlerini ‘*Haram aylar (süre tanınmış dört ay) çıkınca müşrikleri*

bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve onların bütün geçit yerlerini kesip tutun.''(9-Tevbe, 5) ayetiyle desteklemiştir. Oysa bu ayet, ait olduğu surenin bütünlüğü içerisinde okunursa; Müslümanlarla savaşan ve aralarındaki antlaşmanın şartlarına uymayanlara yönelik olduğu kolayca anlaşılabilir. Tevbe Suresi'nin ilk ayetine baktığımızda suredeki savaş izninin, İslam dışındaki herkese yönelik değil Hz. Peygamber ve arkadaşlarına karşı savaşan belli bir gruba karşı olduğunu anlarız. (Taslaman 2014, s.35-36) Savaş sebebinin küfür olduğunu düşünen alimler bu hükme varırken kendi zamanlarındaki uluslararası şartların ve Müslümanların sürekli kâfirlerin saldırılarına uğramış olmaları etkisi, gözardı edilmemesi gerekir.(Orhan 2014, s.99) Hanefî hukukçular Gayri müslimlerin müslümanlara karşı savaş açmasını cihadın sebebi olarak görürler. Aynı zamanda Farz-ı kifaye olan cihadın ile Müslümanlarla devamlı olarak savaşmayan gayri müslimlere karşı onlarla savaşmanın müslümanlar için bir vecibe teşkil edildiğinin hanefî hukukçularla söylenmesi çelişki olmayıp aynı sebepten kaynaklanan bir durumun söz konusu olduğu ve amacın da düşmanın güçlenmesini ve saldırılarının önlenmesi için karşı saldırıların sürdürülmesi olduğunu gösterir. Müslüman dünyası ile gayri müslim dünya arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde tarihi bir tecrübe etken olmuştur. Bu tecrübeye Gayri müslimlerin müslümanlara karşı tarih boyunca bir fiil gerçekleştirmiş oldukları saldırılardır. Tarih boyunca Müslüman devletlerin gayri müslim ülkelerle yaptıkları savaşlarda her biri ayrı ayrı ele alınmak durumunda olan tarihi, siyasi,dini birtakım sebepler bulunmaktadır. Gayri müslümlerle yapılan savaşlar insanları zorla islam'a sokmak amacıyla değil İslam'ın bireysel manada tebliğ imkanının bulunmadığı bu ülkelerde herkesin dilediği inancı serbestçe seçebileceği şekilde tebliğe açmak için yapılmıştır. Nitekim İslam'da meşru kabul edilen savaş için cihad kavramı kullanıldığı gibi bu hareketler için fetih tabiri kullanılmıştır. Bu tabirin de kullanılmasının sebebi bu savaşları istila ve sömürü savaşlarından ayırmak içindir.(Özel 1993, s.530)

İslam Cihadı, kafirlere karşı itikadi bir tutum olarak görmemiştir. Zalimlere karşı, zalimlerin zulüm ve zorbalığına karşı adaletin ve özgürlüğün yanında duran ahlaki bir tutum olarak değerlendirmiştir. Ayrıca İslam din farklılığını, savaşın Şerî gerekçesi görmediği gibi; Sadece kafirlerle değil, ister Müslüman olsun ister kafir olsun zalimle savaştır. Yani İslam cihad eden kişiye, zalimin itikadi veya mezhebinden değil, sadece zulmünden dolayı savaşmayı emreder. Özet olarak; İslam'ın emrettiği cihat Müslümanın

zalimlerle savaşması, kendi toprağına saldıran saldırganı püskürtmesi ve zalimin zorba ve zulmünü engellemesidir.(Şankiti 2015)

Kur'an-ı Kerim'de Savaş, kendileriyle Savaş açan Ehl-i kitabın küfrüne karşı olmadığını bunların cizye vererek zimmi statüsüne girmeyi kabul etmesi ve fiilen savaşı terk ettiği taktirde öldürülmesini gerektiren sebep ortadan kalktığından dolayı öldürülmemektedir. Bundan da amaç Gayri Müslimlerin Müslümanlarla birlikte barış içinde yaşamalarını sağlamaktır. Eğer Müslüman olmayanlarla savaşın nedeni küfür olsaydı savaşın sona ermesi için ayette onların zimmi statüleri yeterli görülmez, İslamı kabul etmelerine mecbur kılınabilirdi.(Özel 1993, s.529)

Kur'ân Müslümanlara karşı saldırı gerçekleşme bile mazlumların korunması için zalimlere karşı savaşılmasını emr etmektedir. Bu konu ile ilgili şu ayet belirtilmektedir; *“Size ne oluyor da Allah yolunda ve “Rabbimiz! Bizi, halkı zalim olan bu şehirden çıkar, bize tarafından bir sahip gönder, bize katından bir yardımcı yolla!” diye yalvarıp yakaran zayıf, çaresiz ve ezilen erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz”(4/Nisa/75)*. Ayet'te belirtilen, zalimlerin zulmüne uğrayan zayıf ve çaresiz erkekler, kadınlar ve çocuklar uğrunda savaşmıyorsunuz ifadesinde herhangi bir din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın bütün mazlumların savunulması için müslümanları tüm insanlar için Allah yolunda savaşmaya çağırmaktadır.(Karadeniz 2016, ss.162-163) İslam insanların seçme özgürlüğünün ifade etmelerinin engellendiği baskıcı siyasi sistemleri yıkmayı amaçladığı için, cihadın amacı da bu baskının sürdürülmesinde sorumlu olan ideolojik, ırksal, sınıfsal toplumsal ve ekonomik yapılara dayanan siyasal iktidar gibi maddi engelleri ortadan kaldırılmasıdır. Bu baskı ister siyasi zorbalık olsun ister ırkçı zorbalık, yada aynı ırk içinde bir sınıfın başka bir sınıf üzerinde baskısı olsun bu zorbalığın kaldırılmasından sonra İslam bütün insanların özgürlüğü tadacağı yeni bir toplumsal ve ekonomik siyasi bir sistem kurmak için Cihad yapar.(Burke 2004, s.43)

Müslüman düşünürler *'cihat'* ve *'kutsal savaş'* kelimelerinin karıştırılması anlamsızlığına uzun zaman'dır karşı çıkmaktadırlar. Bu konu ile ilgili olarak; Amerikan'ın en sesli İslam düşünürlerinden biri olan Klahed Abou-el-Fadl'ın; İslami Cihat kavramının Ortaçağın Kutsal savaş kavramı ile karıştırılmaması gerektiğini belirtir. Çünkü, kutsal savaş anlamına gelen *'al-harb al-muqaddasah'*, kavramının ne Kuran metinlerinde geçmekte olduğunu nede Müslüman ilahyatçılar tarafından bu kavramın kullanılmadığını, İslami teolojide, savaş makul bir sebebe dayansa da

dayanmasa da, asla kutsal olmadığı söyler.(Omar 2004, s.358) Cihadın sadece savaş olmadığı konusunda İslam alimlerinin ittifak etmelerine rağmen, cihadın kutsal savaş olduğu yönünde batılı kaynaklara rastlanmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak Mevdudi; Batı'nın aklına cihad diyince kılıcı kınında çıkmış, ruhu barbarlık ve vahşetle dolu, gözü dönmüş “*Allahu Ekber*” çılgınlıkları atan iğrenç yüzlü barbar ordusu gelmektedir. Bu ordu bir kafir gördüğünde boğazına sarılarak ya “*La İlahe İllallah, Muhameddün Resulullah*” deyip kurtulur yada bir kılıç darbesiyle gerdanı al-kızıl kanlara boyanır diyerek cihadın asıl anlamından saptırılmak istendiğini belirtir.(Kutup ve diğerleri 2015, s.235) Bernad Lewis de Batılılar'ın İslami tanımlamasında, İslamın saldırgan ve savaşçı bir din olarak, Müslümanları da kendi inanışları ve kanunlarını silah zoruyla yaymaya çalışan savaşçılar olarak algıladığını dile getirir.(Albayrak 2004, s.297) İslamiyette, Hakla batıl arasındaki çizgi belirgin şekilde belli olduğundan, Cihad insanları ne dine zorla sokmak ne onları inanç noktasında zorlamak nede toprak genişletmek için yapılır. Hakla batıl arasında çizgi belirgin şekilde belli olduğundan dileyen iman eder dileyense de artık inkar eder. Cihad da bu noktada devreye girer. Hakkı anlatıp; Hakla batıl arasında olan perdeyi kaldırır, bu perdeyi koyanlara karşı mücadele etmek için Cihad yapar. *Eğer “Rabbin dileseydi, yeryüzünde bulunanların hepsi iman ederdi. Öyle ise sen, iman etmeleri için insanları zorluyor musun?”* (Yunus Süresi 10/99) ayetinin de gösterdiği gibi cihad'daki amaç zorlamak değil. İnsanların akıl ve kalplerinde ki engelleri kaldırarak; Gerçeği göstermektir. Bu da ilk önce tebliğ ile yapılır, eğer bu mümkün değilse savaşarak cihad edilir.(İldeş 2008, s.5-6)

İslam'da savaş'ın savunma savaşı mı yoksa saldırı savaşı mı olacağı konusu ile ilgili olarak İslam alimleri arasında Kuran ayetlerinin bir bütün olarak mı değerlendirilmesi gerektiğini yoksa ayetlerinin birbirinden bağımsız mı olarak ele alınması gerektiği konusunda tam ittifak sağlanamamıştır. Eğer ki ayetler bir bütün olarak ele alınırsa cihadın, İslam'a savaş açanlara karşı yapıldığı görülür. Bu durumda düşmanda İslam topraklarına saldırdığı için İslamın zaferi için bütün Müslümanlara, savaş farz kılınmış bir emir olduğu söylenebilir. Bu durumda yapılan cihatta, Allah hükmünün yüceltilmesi, İslam'ın korunması ve fitnenin engellenmesi için yapıldığından, ganimet, toprak ve itibar kazanmak amacı kesinlikle yoktur. Sadece ve sadece Allah yolunda ve Allah'ın rızası gözetilmek amacıyla yapılır.(Gübrüz 2008, s.161)

Kuran ayetlerinin birbirinden bağımsız olduğunu söyleyen Küresel cihadın ideologlarından Abdullah Azzam, Kılıç ayetlerinin indirilmesi ile bu ayetlerin daha önceki cihat ile ilgili olan barışçı 140 ayeti askıya aldığı belirtilir.(Bulut ve Cırhinliğlu 2010, s.313) Aynı durum Hz. Peygamber'in Tebük seferi dönüşünde söylediği ' *Küçük cihattan Büyük cihatta döndük*' hadisinde de görülür. Bu hadiste ılımlılar, Büyük cihat olarak İnsan'ın kendi nefsi ile mücadelesini, küçük cihad'ın ise düşmana karşı kendini savunma olarak tanımlarlar. Buna karşın radikal kesim yapılan bu ayrımı red ederek, Dünya'yı Dar-ül Harp ve Dar-ül İslam olarak tanımlayarak, Dar-ül harbe karşı cihad etmenin bütün müslümanların görevi olduğunu söylerler.(Bulut ve Cırhinliğlu 2010, s.312)

Kur'an savaş'ın başlamasından sonra savaş ahlakına dair önemli bir prensibi " *Sizinle savaşanlara karşı Allah yolunda siz de savaşın. Ancak aşırı gitmeyin. Çünkü Allah aşırı gidenleri sevmez.*"(2/Bakara/190) ayeti ile ortaya koymuştur. Ayette geçen " *Ancak aşırı gitmeyin*" ifadesi ile savaş devam ederken bile silahsız sivillere, çocuklara, kadınlara, yaşlılara ve bitkilere, hayvanlara asla zarar verilmemesi gerektiğini belirtir. İnanlar kendilerine saldıran düşman saldırısı karşısında kendini savunma hakkını kullanarak girmiş olduğu savaşlarda yalnızca kendisine silah çekenlere ve onlara yardım, yataklık edenlere karşı savaşmakla emrolunmuşlardır.(Karadeniz 2016, s.160) İslam savaş hukukunda savaş sırasında İslâm'ın uyulmasını emrettiği temel bazı ilkelerden biri olan silahsız sivillere zarar verilmemesi ilkesi konusu ile ilgili olarak ihtilaflar yaşanmıştır.

Bununla ilgili olarak mancıkla taş atılması konusunda İslam hukukçuları arasında ihtilaflar bulunmaktadır. Hz. Peygamber, mancınık kurarak kalelerine sığınan Taiflilerin taşa tutulması konusunda ashabıyla konuyu görüşmüş ve savaş stratejisi olarak başka bir seçenek olmadığından Hz. Peygamberin onayladığı taiflilerin kalelerinin mancınık ile vurulması kararı alınmıştır. Bu görüş dört mezhebin de ittifak ettiği bir karardır. İslam hukukçuları, kalede çocuk ve kadınların bulunulmasında dahi, mancınıkla düşman kalesine taş atmanın caiz olduğu belirtilmişlerdir. Ancak kale de müslüman esir ve çocukların bulunduğu yerlere mancınıkla taş atma konusunda ihtilâflar vardır. İçinde Evzâî gibi bazı İslam hukukçularının bulunduğu bir kısım İslam hukukçuları da kalelere karşı mancınıkla saldırılamayacağı belirtmiştir.(Nargül 2014, s.234-235) Bununla ilgili olarak Azzam kitabında, Maliki mezehbi ve Evzai'nin görüşünün kadınlarını ve çocuklarını siper edinirlerse yada onlar yanında oldukları halde bir kaleyi siper

edinirlerse onları mancık vb.(topla, tankla uçakla bombardırman etmek) ile atış yapmanın caiz olmadığını söyler. Şafii ve Hanefiler ise Güçsüzlerin öldürülmesi kastedilmez ancak Güçsüzler eğer savaşırılsa yada savaşanların arasına katılırlarsa öldürüleceklerini çünkü öldürülmezlerse savaşa devam edilemeyeceğini ve Savaşçıların öldürülmesi için içinde müslüman ve çocuklar olsa dahil hatta kendilerine müslüman çocuklarını siper etseler bile şehri sele vermek, ateşe vermek yada mancınık ile atış yapılabileceğini belirtir.(Azzam 2013, s.126)

2.4 CİHAD VE FİLİSTİN SORUNU

Yahudilerin, Filistine karşı ilgileri 19. ve 20. yüzyıl da başlar. Bu tarihe kadar Yahudilerin Filistin'e karşı her hangi bir beklentileri yoktu. 1880 yılına kadar Yahudilerin yapmış olduğu örgütlenme çalışmaları pek başarılı olmamaştı. Taki 1894 yılında Fransa ordusunda Subay Alferd Drefus Almanlar lehine casusluk yaptığı suçlaması ile uyduruk deliller ile tutuklanması sonucu Macaristanlı Yahudi asıllı gazeteci Theodor Herzl 1896 yılında Yahudi Devleti adlı bir kitap yayımlar. Herzl'e göre Avrupada yayılan antisemitik duygular yasayla engellenemeyeceği ve ortada bir yahudi halkının olduğu dolayısıyla bunun kamu hukuku ile güvence altına alınmış bir devletin olması gerektiğini böylece yayılan antisemitik duyguların önüne geçilebileceğini söyler. Bu kitaptan bir yıl sonra da Basel'de Dünya Siyonist kongresi toplanarak başına Herzl geçer. Bununla beraber kongrede Filistin toprakları hedef gösterilerek siyasi siyonizm ile birlikte Yahudilerin ilgisi Filistin'e yoğunlaşıyor. 7. Siyonist kongresinde daha önceki kongrelerde yurt olarak teklif edilen yerlerin aksine Filistin dışında başka yerin kabul edilmemesi kararlaştırılmıştır. Konferanstan bir yıl sonra'ya kadar siyasi Siyonizm'e destek fazla değildir. Bunun üzerine siyasi destek arayışına girilerek, İngiltere, Fransa ve Almanya nezdinde çabalara giriliyor. Ancak istenilen destek 1917 yılına kadar bulunamıyor. 1917 yılında Çarlık Rusya'nın savaştan çekilmesi ile 1. Dünya savaşı Almanlar-Osmanlılar lehine dönünce savaşın kaderi ABD'nin savaşa kimin yanında gireceği önem kazandı. Bunun üzerine Yahudilerin Amerika üzerindeki etkisinden faydalanmak isteyen İngiltere kendilerine Filistinde bir yurt verme konusunda anlaşırırlar. 1.Dünya Savaşının sonunda Osmanlı devleti bölgeden çekilince Yahudiler Filistin'de yüzde 2.5' una sahiptiler. 1947 yılında BM'nin yaptığı

taksim planında Filistin topraklarının yüzde 56'sı kendilerine verilir. Bu Plandan sonra İsrail bağımsızlığını ilan etmesi sonucu Arapların İsraille savaş açması ile bu savaş sonunda toprakların yüzde 78'i İsrail tarafından işgal ediliyor. Ardından gelen 1967 savaşı ile bu sefer Filistin'in tamamını işgal edilir.(Arı, Tarih Konuşmaları) (Arı 2004)

Filistin'in Müslümanlar için Hz. Peygamberin Miraç hadisesinin gerçekleştiği yer olması ve Müslümanların ilk kiblesi ile haram mescitlerin üçüncüsü olan Mescid-i Aksa'nın orada bulunması Filistinli Müslümanlar için önemli yapmaktadır. Filistin'in bu öneminden dolayı İsrailin işgali dolayısıyla bu konu Ortadoğuda ki örgütlerin gündemlerinde bulunmaktadır. Bu durum ile ilgili olarak örgütler çeşitli açıklamalar yapmışlardır.

Filistin sorunu örgütlerin gündeminde olduğu kadar bu sorun Ortadoğu rejimlerinin hem kendi ülkelerinde hem de Arap dünyasında meşruiyetlerini kuvvetlendirmek için Filistin davasının savunucuları gibi görünme arayışında olmuşlardır. Ayrıca bu sorun Ortadoğu rejimleri ve muhaliflerinin sadece Filistinlilerin değil aynı zamanda Müslümanların ve İslamın meşru ve hakiki koruyucuları olduklarını göstermek için rekabet etkileri bir konu olmuştur. Filistin sorunu siyasi yelpaze tarafından gelenler için toplumsal duyarlılıktan faydalanmak ve destek toplamak için hep bir araç olmuştur.(Parfeter 2016, s.167)

Usame bin Ladin 1996 yılında ABD'ye karşı savaş ilanı olarak yayınladığı deklarasyonun da dünyada Müslümanların Siyonist-Haçlı ittifakı tarafından Lüblan Qana da, Tacikistan, Burma, Keşmir, Assam, Filipinler, Ogedan, Somali, Eritre, Çeçenya ve Bosna-Hersek'te katliamlara uğradığını söyler. Bundan dolayı ümmetin zor dönemlerde geçtiğini belirterek, bu durumun sebebini de Müslümanların El Aksa camii de dahil olmak üzere Allah'ın arzusunun tersine kutsal mekanların işgaline izin vermiş olmaları olduğunu belirtir. Ladin bunun çözümünün de cihad olduğuna inanır. Burke de saldırgan selefiliğin özünün bu olduğunu belirtir.(Burke 2004, s.193)

11 Eylül saldırılarından sonra 7 Ekim 2001'de El Kaide tarafından yayınlanan video kasette konuşan Eymen el Zevahiri Filistinlilerin şu an çektikleri sıkıntının sorumlusu olarak Amerikalıları suçlayarak konuşmasında;

''Siz Amerikan halkı ve tüm Dünya biliniz ki, Endülüs'te yaşayan trajedinin (1492'de Katalolik krallar tarafında Müslüman İspanya'nın tekrar fetedilmesi)

Filistin de tekrarlanmasına asla mücadele etmeyeceğiz. Filistin'in bir Yahudi ülkesi haline gelmesini ve halkının yahudileştirilmesini ve El Aksa Camii'nin yıkıldığını görmek yerine ümmetin (inanırlar topluluğu) tümünden yok olmasını tercih ederiz." (Kepel 2004, s.78)

Filistin sorunu İhvan'ı da ilk kez bir araya toplayan Uluslararası davalardan birisi olmuş ve bir çok ihvan üyesi savaşmak için Filistine gitmiştir. 1948 yılında Filistine savaşmak için Mısır, Suriye ve Ürdün İhvanı taburlar göndermişler.(Pargeter 2016, s.166)

Günümüzde halen İsrail'in bölgede Uluslararası hukuku hiçe sayarak yaptığı eylemlerine karşı BM nezdinde alınacak kararların ABD tarafından veto edilmesinden dolayı, oluşturduğu hukuksuzluk bölgenin radikaleşmesine neden olmuştur.(Şen 2011, s.42) ABD'nin BM nezdinde İsrail lehine vetosunu kullanması konusu 11 Eylül saldırılarından sonra Filistin'deki İslami Cihad örgütünün yaptığı açıklamasına da yansımıştır. Yapılan açıklamada bu saldırı ile Amerikalıların artık Filistin halkının İsrail saldırıları ile ilgili olarak yaşadığı acıları anlayabileceği belirtilmiştir.(Demirel 2002, s.134) Aynı konu ile ilgili olarak Eylem OKUMUŞ; ABD karşıtı terörizm'in en önemli nedenin İsraille verilen destek olduğunu ve Usame Bin Ladin'de dahil olmak üzere bir çok El Kaide liderini motive eden şeyin İsrail'in Kudüs'teki varlığının olması ve Filistinlilerin içler açısı vaziyetinin olduğunu belirtmiştir. İsrail'le verilen koşulsuz destek aşırı grupların halk desteğini sağlamasını ve adam toplanmasını kolaylaştırmakta olduğunu söyler.(Okumuş 2014, s.36)

11 Eylül saldırılarından sonra Amerikanlı bir istihbarat görevlisi saldırının Filistin ile bağlantısı ile ilgili olarak şu tespiti yapar;

"Ayaklanma görüntüleri, İsraililerin İşgal edilmiş topraklar'da (İsraililer tarafından) Filistinleri döverken çekilmiş görüntüler,(...) İntifa'dan sayısız alınan sayısız kareler, Ortadoğu'da televizyonlarda sürekli, hatta bazen tekrar tekrar veriliyordu. Çocukların çoğunun bunları izlediğini, derin bir öfke duyduğunu, sonra da "Neden şu kampa veya okula gidip biraz askeri eğitim almıyorsun? Diyen birisiyle tanıştıklarını (...) Ondan sonra o kamplardan kar gibi terörist yağmaya başlıyor." (Reeve, 2001:xvi)

Richard Falk da bu konu ile ilgili olarak, İsrail'in uluslararası hukuku hiçe sayarak Gazze de çaresiz ve esaret altında bulunan 1.2 milyon civarındaki Filistinliye karşı kitlesel, aleni ve zalimane bir toplu cezalandırma yöntemine başvurması ve bu hadiseler de Batı'nın sessiz kalması dolayısıyla, bu hadiselerin o bölgedeki insanların radikalleşmesine yol açtığını belirtmiştir.(Şen 2011, s.52)

11 Eylül saldırılarından sonra 7 Ekim tarihinde El-Cezire haber televizyon kanalı Bin Ladin'in bir konuşmasını yayınladı. Demirel'in belirttiğine göre 11 Eylül saldırılarına atıfta bulunarak '*Ulu Tanrı'ya yemin ederim ki, biz kendi toprağımızda ve Filistin'de güvende olana kadar, ne Amerika rüya görebilecek ne de Amerika'da yaşayanlar güvenliği ve selameti tadabilecekler.*' diye tehdit etmiştir.(Demirel 2002, s.194) Ayrıca Usame Bin Ladin'e İslamiyetin savaşta sivillerin öldürülmesini yasakladığı halde neden ABD ve İngiliz sivillerinin hedef gösterildiği sorulduğunda, cevap olarak İsraililerin de Filistin'de küçük çocukları öldürdüklerini söyler.(Reeve 2001, s.6) Simon REEVE de Filistin de sivillerin öldürülmesi ile ilgili olarak Yeni Çakallar isimli kitabında; 1993 yılında Newyork'ta bulunan ikiz kulelere saldırı düzenleyen ve El Kaide ile bağlantısı olduğu düşünülen Remzi Yusuf'un bu saldırı ile ilgili olarak kafasındaki düşüncesinin Amerika'nın, dostu ve müttefiki olan ve Filistinlilere yaptığı muamelelerinden ötürü Müslümanların tepkisini alan İsraille Amerikan'ın verdiği desteğin cezasına karşılık olabileceğini söyler.(Reeve, 2001:33)

Ladin Afgan cihadında gösterdiği cesareten dolayı ülkesi Arabistan da herkes kendisine saygı gösteriyordu. Afgan cihadının kendisine sağladığı prestijten dolayı bazı konuşmaları kasete alınıyordu. Konuşmalarının kasete alındığı bir konuşmasında Amerikan mallarının satın alındığında Filistinlilere karşı işlenen cinayette ortak olduğunu ve Amerikalıların her yıl İsrail'le 3 milyar dolar gönderdiğini, İsrailin ise de bu parayı Filistinlileri öldürmek için kullandığını belirtmiştir.(Reeve 2001, s.236) Bush, 2001 sonbaharı ile özellikle 2002 baharında Arap dünyasındaki Amerikan karşıtlığı hissiyatını azaltmak ve el-Kaide gibi gruplara verilen desteği zayıflatmak için İsrail'in işgal altındaki topraklar'daki yayılmacı politikalarını durdurmasını ve bir Filistin devletinin kurulmasını savunmaya başlamıştı.(Okumuş 2014, s.59)

Eymen el Zevahiri'nin söylediği gibi İsrail-Filistin sorununun, Ortadoğu'daki Arap toplulukların ve Arap dünyasının dışındaki Müslüman dünyanın ve hatta üçüncü dünya ülkelerinin bir kısmının imgeleminde duygusal olarak önemli bir yer tutmaktadır.(Kepel 2004, s.96)

2.5 KÜRESEL CİHAD VE ABDULLAH AZZAM

Abdullah Azzam 1941 yılında Filistin'in Cenin kasabasında dünyaya geldi. Şamda Dimeşk Üniversitesi Şeriat Fakültesine girerek 1966 yılında buradan mezun olduktan sonra kısa süreliğine Amman'da lise öğretmenliği yapmıştır. 1967 yılında Filistin'in Batı yakası ve Mescid-i Aksa'nın İsrail tarafından işgal edilmesinden sonra Müslüman Kardeşler teşkilatına katıldı. 1969 yılında Usulü fıkıhta mastır derecesi aldı. Sonra doktora yapmak için Kahire üniversitesine başladığı eğitimini 1973'te tamamlamıştır. 1973-1980 seneleri arasında Ürdün Üniversitesinde, 1982 yılında ise Cidde'de Melik Abdüllaziz Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalıştı. Afgan cihadına yakın olmak için Pakistanda bulunan Uluslararası İslam Üniversitesine çalışmak için müracat etti ve bu müracaatı kabul edildi. Melik Abdüllaziz Üniversitesindeki görevinden 1984 yılında ayrılarak Afgan Cihadında Eğitim Müsteşarı olarak işe başladı. Afgan cihadına gelen Arap asıllı mücahitler için '*Mektebü'l-Hademet'i'*'(Hizmet Bürosu'nu) kurdu. Bu büro; Mücahidler arasında ve Afganistan'ın hemen hemen tüm bölgelerinde medreseler açtı.(Azzam 2013, s.11) Abdullah Azzam 1989 yılında Afgan cihadındaki mücahit komutanlarından olan Burhannedin Rabbani ve Gülbeddin Hikmetyar ile hizipler arasında Rusların Afganistan da çekilmesinden sonra başlayan çatışmaları bitirmek için Rabbani ve Hikmetyar'a imzalattığı ittifakı halka açıklamak için hazırladığı hutbeyi vereceği mescide giderken yola daha önceden yerleştirilen bomba'nın aracının geçmesi ile patlatılarak iki oğluyla beraber öldü.(Azzam 2013, s.18) Gilles Kepel, Khan Kagaya, Oliver Roy, Bernard Lewis, Kenneth Cragg ve J.L.Esposito gibi İslami hareketleri inceleyen batılı ilim adamları; Eserlerinde Abdullah Azzam'ı "***Küresel Cihadın Babası, İslami Terörün Lideri***" gibi sıfatlarla anmışlardır.(İmamoglu 2015) Azzam'ın, Kervan'a katıl, Afgan Cihadının Rahman Ayetleri, gibi kitaplarının 1990'lı ve 2000'li yıllarda İslam dünyasındaki değişik ülkelerin'deki insanları sıcak mücadelelere katılımı teşvik ettiği için Küresel Cihadın Babası olarak anılmaktadır.(Büyükkara 2016, s.176)

Abdullah Azzam Afganistan cihadına destek vermek amacıyla kurduğu ve Uluslararası alanda faaliyet gösteren Hizmet bürosu, binlerce insanın Afganistan'a gitmesi konusunda lojistik destek sağlamıştır. Hizmet Bürosu dünya üzerinde daha çok insana ulaşarak bu insanları Afgan cihadına yönlendirmiştir. Bu yönlendirme de Azzam'ın

Selef-Vahhabi ideolojiden beslenerek oluşturduğu fetvaları da etkili olmuştur. Azzam bu fetvalar ile Afgan cihadına katılmayı daha cazip hale getirmiştir. Afgan cihadına katılmanın dini alt yapısını hazırlayarak küresel bir cihat kültürünü oluşturulmuştur. Azzam'ın küresel cihad kültürünü oluşturmasındaki etkisinden dolayı, kendisine Küresel Cihadın Babası denilmiştir.(Baysal 2013, s.146) Küresel cihadın babası olarak nitelenen Abdullah Azzam her zaman militan bir küresel cihad ideolojisinin savunucusu olmuştur. Küresel Cihad ideolojisinin savunuculuğu Azzam'ı İslami hareketler ve İslam'ın katı yorumlarından beslenen dini motifli terör örgütleri nezdinde önemli bir teorisyen ve ruhani bir lider olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Abdullah Azzam'ın Ateşli ve cezp edici konuşmaları ve küresel cihad ile militan çatışmalara verdiği destek İslamcı radikaller arasında büyük bir şöhret yakalamasını sağlamıştır. Azzam ayrıca Selefi anlayışı teoride ve pratikte en iyi temsil eden kişidir ve görüşlerini; *“Yalnızca cihad ve silah: Ne müzakere, ne konferans, ne de diyalog”* cümleleri özetlemektedir. (Gürbüz 2008, ss.149-150)

Abdullah Azzam Pakistanda'daki eğitim kamplarından, Amerikan Üniversitelerine kadar bütün dünyayı dolaşarak verdiği sayısız konferansla ve yayınladığı makaleleri ile çok yücelttiği Afgan cihadının büyük habercisidir. Afgan cihadın da Sovyetlere karşı cihaddaki etkisinden dolayı kendisine Afgan cihadın bir nevi koordinatörü denir.(Kepel 2004, s. 84) Azzam Afganistan'daki bu savaşa dünyanın her yerinden Müslümanların katılmasını sağlamak için cihad kavramını yeniden dirilterek kabul edilmesini sağlamıştır.(Randal 2004, s.129) Abdullah Azzam Müslüman Kardeşler üyesi olmasından dolayı, bu hareket ile Suudi ve Vahabi çıkarları arasında temasıyla Afgan ve Filistin davaları arasında öğretisel gidiş gelişini temin etmiştir. 1987 yılında İsrail işgali altında başlayan intifada başladığı vakit Filistin davasının İslami bir perspektife oturmasına katkı da bulunmuştur. Azzam, 1990'lı yıllarda en azgın örneğini teşkil ettiği Cezayir'deki GIA(Silahlı İslamcı Grup)'nın radikal eylemcileri tarafından geliştirilen silahlı mücadele kavramını yaygınlaştırarak cihadın en önemli çağdaş öncüsü olmuştur. (Kepel 2001, s. 164) Azzam, yazılarında silahlı mücadele olarak cihaddan başka her şeyi reddediyordu. Silahlı mücadele olarak cihad'dan başka her şeyi red etmesi Afgan savaşından sonra geliştirdiği ideoloji etkili olmuştur. Geliştirdiği bu ideoloji; Vahhabiliğin sıkı Selefi reformculuğundan, zulme karşı uluslararası cihadda şehit olma davetinden, modern savaşın acımasız şiddeti ve karmaşasına ilişkin gerçek bir

deneyimden, Sovyetleri ve onların münafık yordakçılarını tek başına İslam'ın yendiği düşüncesinden beslenmiştir. Azzam geliştirdiği bu ideoloji ile Afgani, Mevdudi ve Kutup'u da geri de bırakmıştır.(Burke 2004, s.101)

AZZAM, İbn-i Teymiye'nin fetvası olan "*İmandan sonra, dini hayatı ve dünya düzenini dejenere eden saldırgan düşmanı geri itmekten daha zorunlu hiçbir iş yoktur*" fetvasına dayanarak; Kendi nazarında Cihad'ın her şeyin ve diğer bütün ibadetlerden önce geldiği düşüncesindedir. Bu fetvaya birçok eserlerinde ve söylemlerinde atfen kullanmıştır. Azzam, Teymiye'nin bu fetvasını baz alarak; Cihad'ın yapıldığı yılda namazın yapısının değişikliğe uğratılabileceğini namazın geri bırakılabileceğini ve iki namaz zamanının birleştirilebileceğini, zekâtların sınırlandırılabilceğini belirtmektedir.(Erdem 2014) Ayrıca düşmana faydası bulunan ihtiyar, din adamı, kadın ve çocuk gibi sivillerin de hedeflenebileceğini belirtmektedir: Müşriklere ya da müşriklerin dışındaki kâfirlere yararı bulunan herkes yaşlı da, rahip de veya savaşmaya gücü yetmeyen kişiler olsa bile öldürülebileceğini belirtir. Ancak savaşa katılmadıkları ve müşriklerin arasına katılmadıkları sürece, güçsüz olmalarından ötürü, kadınların, çocukların ve ruhbanların kasıtlı olarak öldürülmemeleri gerektiğini belirtir. Ancak, müşrikler arasında bulunmaları halinde savaşçılar arasından bir bir ayırt etmek imkanı olmadığından öldürülürler. Böylece zayıfların vurulması amaçlanmadan müşriklere ateş edilir. (Azzam 2013, s.125) Azzam İbni Teymiye'nin Kafirler'in bazı Müslümanları kendilerine siper ederek kendilerini korumaları ile ilgili olarak, eğer bu durum kafirlerle savaşılmadığında diğer müslümanların hayatlarını da tehlikeye atarsa o zaman kafirler kastedilerek atış yapılmasının caiz olduğu konusunda ulemanın ittifak ettiğini söyler. Bundan dolayı Azzam, eğer alimlerin Müslümanları kendilerine siper edindiklerinde kafirlerin öldürülmelerini ittifakla kabul ediyorsa, kafirlerin çocukları ile beraber karışık oldukları zamanda bunlar kasedilmeksizin savaşılır ve bu durumda onlarında ölebileceğini belirtir. Hatta günümüzde durumun değiştiğini ve kadınların erkeklerden farksız duruma geldiğini de söyler.(Azzam 2013, s128) Tevhid ve İmandan sonra farzların en etkilisi ve önemlisinin Müslümanların canına, namusuna, malına ve kanına saldıran düşmanın kötülüğünün son verilmesi olduğunu söyler.(Azzam 2013, s.270)

Azzam'ın eserleri incelendiğinde cihada çok önem verdiği hemen fark edilecektir. Kendisi bütün Müslümanların cihada aktif olarak destek vermelerini gerektiğini belirtir.

Ehli sünnet alimleri savaş ve cihat etme yetkisini devlet başkanına ait olduğunu savunmaktadırlar. Onlara göre devlet ototritesi altında olmaksızın hiçbir gruba silahlanıp savaşma yetkisi verilmemiştir. Mekke’de Müslümanların bir devletlerinin olmamasından dolayı Mekke’de cihad için izin verilmemesini bu duruma kanıt olarak göstermektedirler. Cihad ayetleri hicretten sonra Medine de İslam devleti kurulduktan sonra nail olduğunu belirtirler.

Abdullah Azzam ise cihad ilan edilmesi konusunda geleneksel Sünni İslamın bu yorumundan ayrılarak; Cihad’ın farz-ı ayn olduğu durumda cihad’ın ilan edilmesi için başta bir emir, devlet başkanın yada halifenin olmadığı halde cihad hareketini başlatılabileceğini ve hiçbir otorite alimin, Müslümanların tek bir lider ve rehber üzerinde birleşmediklerinde cihadın ortadan kalkacağını söylemediğini buna örnek olarakta Moğol akınlarında Müslüman liderlerinin değişik değişik olmasına rağmen Moğollara karşı savaştıklarını belirtir. Azzam Ümmetin başsız olması, Müslümanların düşmanlarıyla savaşa girerek topraklarının savunulmasının ve muhafazasının farziyeti Müslümanlar üzerindeki yükümlülükleri kaldırmadığını da ekler. Kendisi bir halifenin yada imamın gelmesinin en sağlam yolu cihad olduğunu belirtir.(Azzam 2013, s.331-332) Azzam İbn Teymiye’nin aynı konuda şöyle söylediği söyler; *‘Düşman hucüm ettiğinde düşmanın dine, cana ve namusa verdiği zararı defetmek icmaen ümmet üzerine farzdır. Bu konuda hiç bir ihtilafa yer yoktur. Emir’l-mü’minin bulunsa bile savunma için onun izninin almaya gerek yoktur.’* (Azzam 2013, s. 269)

Azzam’a Halkı ilgisiz otururken bir insan tek başına cihad edebilir mi? diye sorduklarında kendi şu cevabı verir;

‘‘Evet bal gibi cihad eder Allah’u Teala, Nebisi (s.a.v.)’e şöyle sesleniyor; Artık Allah yolunda savaş. Sen kendinden başkası (sebebiyle) sorumlu tutulmazsın. Müminleri de teşvik et. Umulur ki Allah kafirlerin gücünü kırar (güçleriyle size zarar vermesini önler) Allah’ın gücü daha çetin ve cezası daha şiddetlidir.(Nisa, 84) Görüldüğü gibi ayet-i kerime Rasullah (s.a.v.)’e farz olan iki görevi hatırlatıyor: (Zira her emir, farz ibadet demektir): 1- Tek başına olsa savaşmak 2- Mü’minlerin hamaset duygularını çoşturmak.’’ (Azzam 2013, s.334)

Azzam iki tür cihad tanımı yapar. Birinci olarak yaptığı cihad tanımında Kafir bir düşman toprağına yapılan bir saldırı durumunda cihad’ın farz’ı kifaye olduğunu bütün müslümanların katılmasının gerekmediğini bir grup müslümanın bu cihad’a katılmasının yeterli olduğunu belirtir. İkinci tanımlamasına uyan Afganistan’daki

durumdaki gibi Müslüman bir toprağa yapılan saldırıda Müslüman toprağını korumak için cihadın farz-ı ayn olduğunu söyler. Farz-ı ayn olan cihadın namaz, zekat, oruç gibi Müslümanların yerine getirmesi gereken yükümlülükleri gibi her Müslümanın yerine getirmesi gereken kaçınılmaz bir bireysel görev olduğunu söyler. Eğer farz-ı ayn cihada saldırıya uğrayan yerin halkı düşmanı topraklarından çıkarmak için yeterli olmazsa yada cihada katılma konusunda tembellik ederlerse önce bu yere yakın Müslüman topluluğuna cihad farz-ı ayn olur. Buda genişleyen halkalar şeklinde devam eder. Azzam'ın Afgan cihadının başarısına sunduğu katkı cihad kavramının yeniden diriltilmesi olmuştur.(Randal 2004, s.130) Eğer farz-ı ayn olan bu cihada, İslam toprağına saldıran düşmanı çıkarmak için cihada katılan Müslümanların sayısı az olması taktirde, bütün Müslümanların bu durumda günah işlemiş olduğunu söyler. (Atacan 2008, s.44) Azzam düşmanın İslam beldesine saldırması durumunda Cihadın yeryüzündeki bütün Müslümanlara vacip olmasını İbn Teymiye gibi şu ayeti gösterir;

“Doğrusu İnanıp hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri barındırıp onlara yardım edenler, işte onlar birbirlerinin dostudurlar. İnanıp hicret etmeyenlerle, hicret edinceye kadar sizin dostluğunuz yoktur. Fakat din uğrunda yardım isterlerse, aralarında anlaşma olmayan topluluktan başkasına karşı onlara yardım etmeniz gerekir. Allah, işlediklerinizi görür. İnkâr edenler birbirlerinin dostlarıdır. Eğer siz aranızda (yardımlaşmazsanız) dost olmazsanız yeryüzünde kargaşalık, fitne ve büyük bozgunculuk çıkar.” (Enfal, 72-73)(Azzam 2013, s.271)

Azzam, Alimlerin cihadı oruç ve hac ibadetlerinden daha üstün saydıklarını belirterek; Cihad'a giden kişinin ramazan orucunu terk etmesinin daha uygun olduğunu söyler. Bununla ilgili olarak Hz. Peygamber'in *“Düşmanla karşılaştığınızda sizin için uygun olan orucu terk etmektir. Orucu bozunuz.”* sözleri kendilerine ulaştığı halde bazı sahabilerin oruca devam ettiğini duyunca, *“Onlar asilerdir.”* demesini gösterir. (Azzam 2013, s.270)

Azzam İslam'ın bütün insanlığa geldiğini, çalışma alanı olarakta yalnızca insanlığı seçtiğini söyleyerek cihadı İslam'ı dünyaya yaymak için cihada bir misyon yükler. Bununla ilgili olarak şu cümleleri belirtir;

“Bundan dolayı cihad'ın kesin ve tavizsiz bir emir olduğunu veya dünyanın dört bir yanına yaymayı arzuladığımız andan itibaren insanlığın bir saniye bile bırakmadığı olur. Çünkü cahiliye ilkelerinin ve fonksiyonlarının karargah kurduğu çok yüksek engebeler o insanın karşısında duracak, insanın karşısında siyasi, sosyal, ekonomik, rasyonel ve coğrafi alanda savaş aracı olarak bir sürü engeller dikecektir. Gelen hiç bir rejimin, silahın ve tüfeğin tetiğini cahiliye toplumlarına bırakarak, elleri koynunda sadece diliyle tebliğ eden insanıyla insanlığı düze çıkarması mümkün

değildir. Zira cahiliye heyûlası, kendi varlığını korumak için sürekli ata ve dinamik olacak, İslam'ı toplumun benliğinden uzak tutmak için bu eylemi sürdürecektir. 'Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek istiyorlar...(Saf, 8)'(Azzam 2013, s.388-389)

Azzam cihad ile ilgili olarak;

Allah yolunda savaşa çıkmamak konusunda nefis'e gerekçeler bulmak, nefsin kendisini uyuşturacak bir takım bahaneler üreterek Allah yolunda savaşmayıp da evinde oturmaya razı olmak; bir oyun, bir oyuncak edinmektir. Başka bir deyişle, Allah'ın diniyle oynamak, onu oyuncak haline getirmek demektir. Bu kisvedeki insanları, dünya hayatının aldattığını ve kesinlikle onlardan uzak durulması gerektiğini belirtir.(Pala 2014, s.59)

Artık ey Müslümanlar sizin hayatınız cihaddır. Hedefiniz cihaddır. Varoluşunuz, akibetiniz cihadla alakalıdır. Ey davetçiler, sizler silahınızı omuzlamadıkça, tagutların mülkünü, kafir ve zalimlerin mülkünü darmadağın etmedikçe, hiçbir değeriniz yoktur. Allah'ın dinini cihadsız, savaşız, kansız, sakatsız muzaffer olacağını zanneden kimseler, bu dinin tabiatını idrak edemeyen kimselerdir. diye belirtir(Azzam 2013, s.776)

Azzam Cihadın masalihatının her şeyden önce geleceğini Cihad'da Müslümanların faydasına veya kafirlerin zararına olan herşeyin yapılabileceğini ve Müslümanlara faydası dokunacaksa eğer, kafirlerin öldürülmesinde, mallarının telef edilmesinde ve ağaçların kesilmesinde bir beis olmadığını belirtir. Azzam İbni Teymiye'nin de kafirlerin kendisini öldüreceğini bildiği halde kulun tek başına Müslümanların yararı için kafirlere saldırmasının dört imamında caiz gördüğünü belirttiğini de söyler.(Azzam 2013, s.134)

Azzam cihadın şerii hükümlerini ifade eden açık ayetler ile Tevbe suresini okuduğunda Allah yolunda savaşta Müslümanların kusurlu olmasından ötürü kalbinin acılarıyla dolduğunu ve ruhunun kederlendiğini belirtir. Azzam Kılıç ayetlerinin kendinden önceki cihad ile ilgili olarak nazil olmuş 120 veya 140 ayeti nesettiğini ve bu ayet'in Allah yolunda savaş ayetlerinin anlamını saptırmak isteyen, başka yorumlara çekerek, Allah yolunda savaş ayetlerini oyuncak edinmek isteyen herkese bir cevap olduğunu belirtir. Kılıç ayetleri'nin '*Onlar sizinle topluca nasıl savaşıyorlarsa, siz de onlarla öylece savaşınız ve biliniz ki Allah takva sahipleriyle beraberdir. ayetleriyle 'Haram aylar çıktıktan sonra, müşrikleri nerede bulursanız öldürünüz. Onları yakalayınız, onları muhasara altına alınız. Her yol başını onlara karşı tutunuz. Şayet tevbe eder, namaz kılar, zekatı verirlerse o zaman onları serbest bırakınız. Şüphesiz Allah*

Gafur'dur, Rahim'dir.'' ayetleri olduğunu belirtir.(Azzam 2013, s.773)

3. İSLAMİ CİHAD ÖRGÜTLERİ

3.1 EL KAİDE

''*El Kaide*'' Arapça *kaf-Ayn-Dal* kökünden gelmektedir.(Kaid) Kamp ya da ev gibi merkez alınan bir mekân, bir üs anlamına gelebileceği gibi, evin altındaki temel anlamında da kullanılmaktadır.(Burke 2004, s.10) El Kaide,bazılarının Üs, prensip, yöntem veya ağ anlamına geldiğine inanmaktadırlar. İslam'ı istismar eden insanlar tarafından, açıkça arzulanacak, taklit edilecek, kopyalanacak veya izlenecek model veya ilke anlamında kullanılmasına rağmen Arapça, El Kaide terimi bu tanımlardan birisi olarak çevrilebilir.(Baysal 2013, s. 47) El Kaide'nin kökleri Soğuk Savaş yıllarına kadar uzanmaktadır. 1980 yılının sonunda ABD, Suudi Arabistan ve Avrupalı devletlerin tedvir ettiği Afganistan cihadında Sovyetlere karşı verilen mücadele sırasında ortaya çıkmıştır.(Gray 2004, s.66) Dünyanın çeşitli bölgelerinden bu mücadeleye katılmak için gelen mücahitler Afganistan ve Peşaverde de kaldığı kamplarda birlikte eğitim görüp çalışarak savaşmışlar. Çeşitli ülkelerden gelen bu insanlar başka ülkelerdeki İslamcı hareketler hakkında bilgilenip; Bu insanlar aralarında İleride faydasını görecekleri ideolojik ve taktiksel irtibatlar kuruyorlardı. Bu eğitim görülen Kamplar geleceğin İslam radikalizm'in okulları haline gelmiştir. Kamplarda yetişerek radikalleşen insanlar ile ilgili olarak; Samuel Huntington; ''*Savaş geriye, Müslüman olmayan bütün güçlerin karşısına İslamı dikme niyetinde olan rahatsız edici bir İslam örgütler koalisyonu bıraktı. Savaş ayrıca bir uzman ve deneyimli savaşçılar mirası, eğitim kampları ve lojistik malzeme, kişisel ve örgütsel ilişkileri kuran incelikli Trans-İslam ağları(...)* bıraktı.'''(Demirel 2002, s.79) Afgan cihadından sonra mücahitlerin dağılmalarının ardında El Kaide'ci çekirdek militanlardan oluşan El-Kaide, şu anda Afganistan'da daha önce savaşanların ülkelerinde bağlantı kurdukları ya da El Kaide'nin eylemlerinden etkilenen çok sayıda farklı terörist grup ve varlık için şemsiye örgüt olarak görülmektedir.(Şen 2011, s.58)

El Kaide sözcüğünün ilk olarak ne zaman kullanıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Bu konuda birbirini destekleyip tamamlayan birçok rivayet bulunmaktadır. Fransız Askeri İstihbaratının eski bir ajanı olan Pierre Henry Bunel ile İngiltere eski Dışişleri Bakanı

Robin Cook'a göre El Kaide adı ilk olarak 1980'lerde İslam Konferansı Teşkilatı ile İslam Kalkınma Bankası'nın iletişim ağında kullanılmıştır. Her iki kuruluşun üyeleri arasında güvenli bir haberleşme sistemi kurmak, gereken bilgileri dolaşıma sokmak ve üye ülkelerin yararlanabileceği verileri anında sunabilmek amacıyla iki ayağı olan bir sistem kuruldu. Kurulan sistemin bir ayağı veri tabanı olan *Kaidet-ül Malumata*'dır. (Bulut 2008, s.17)

80'lerin sonu ile 1988 yılı arasında Afgan cihadına, Arap mücahidler cihat bölgesine gelip gidiyor, cephelere katılıyor ve bir çoğu yararlanıp; Şehit düşüyordu. Ancak bu hareketliliğin hiçbir şekilde kaydedilmemesi Bin Ladin'in dikkatini çekti. Bu bilgilerin eksikliği bazı vakitler Bin Ladin için sıkıntı kaynağı oluyordu. Zira bazı aileler telefon ile arayarak, bazıları da bir elçi göndererek Bin Ladin'e katılmış olan aile fertlerinin akıbetini soruyordu.(Bayrak 2011, s.35) Bin Ladin ile Dr. Azzam, Peşaver'de Pakistan'ın sınır vilayeti ve Afganistan mücahitleri ile göçmenlerin cephe gerisindeki, cepheye gidip-gelenlerin konaklayacakları iki kamp kurdular. Bunlardan birinin adı 1984'te kurulan "Mektebül Hidamet Lil Mücahidin" (Mücahitler için Hizmet Bürosu) diğeri ise 1986'da yapılan "beyt-ül Ensar" (Yandaşlar Evi) idi. Cephedeki militanlar ile uzaktaki (Fas, Libya, Tunus, Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Yemen, vs) aileleri arasındaki haberleşmeyi sağlamak temel görevdi. Geliş gidişler ile cephedeki can kayıpları artınca, mücahitlerin mesajlarını akrabalarına veya ilgili yerlere iletmek ve cephedeki durumu (ölüm, yaranlanma, kayıp, esir, vs) tespit edip gereken makamlara, bu arada ailelere bildirmek amacıyla bilgiler toplanıp merkezi sistem haline getirilmiştir. 1988 yılında gerçekleştirilen bu sisteme "veri tabanı" anlamına gelen "*Kaidet-ül Malumat*" adı verilmiştir.(Bulut 2008, ss.18-19) Kaide'nin adı böylece ortaya çıkarken, örgütün temeli de böylece atılmış oldu. Afgan cihadında Afgan olmayan mücahitlerin baş ideoloğu ve Bin Ladin'in ilk ruhani hocalarından Abdullah Azzam bu sözcüğü Afgan savaşını sona ermesinden sonra, Afgan Cihadına katılan mücahitlere verdiği rolü tarif ederken kullanmıştır. Afgan cihadı bu cihada katılmış olan farklı İslami gruplara müşterek bir amaç etrafında empoze ettiği birlik savaşın sona ermesinden sonra çözülmeye başlayarak; Milli ve kavmi farklılıklar gönüllüler arasında güçlü bir şekilde köklemiştir. İşte "*EL KAİDE*" de bu parçalanmaları aşmak için ve Müslümanları baskıya karşı müdafaa edecek enternasyonal bir ordu yaratma gibi maksatla kurulmuştur.(Gübrüz 2008, s: 125) Saddam Kuveyt'e doğru ilerlemesini Bin

Ladin Abdullah Azzam'ın önerdiği, bir yıl önce kendisinin El Kaide'yi kurarak yaratmak istediği uluslararası militanlar birliği düşüncesini, hayata geçirmek için fırsat olarak görmüştü. Ancak Suudi hükümeti, Ladin'in yardım teklifini geri çevirince Ladin bu durum karşısında şok olmuştu.(Burke 2004, s: 164)

El Kaide terimi ilk defa, Amerikan Dışişleri Bakanlığının 1997 yılında hazırlanan bir raporunda geçmiştir. 1998'in ilk aylarında yayımlanan raporda El Kaide teşkilatlanmış bir grup olarak tanımlanmamış, Çoğunlukla aynı düşüncelere sahip Sünni radikallerin bulunduğu eylemsel bir merkez olarak tanımlanmıştır. İlk kez terör örgütü olarak ise ABD'nin 1998 yılında Doğu Afrika'daki elçiliklerine yapılan çifte saldırı sonucu FBI'nın başlattığı soruşturmada geçmiştir. Konu ile ilgili olarak FBI tarafından hazırlanan yasal belgelerde yer alan değişik bir kavramsa, bir bayat ya da yeminle Ladin'e değil, örgüte sadık olacaklarının sözünü veren 'El Kaide üyeleri'nin olduğu düşüncesi idi.(Burke 2004, s.14) Bu saldırıların ardından başkan Clinton'un emrettiği misilleme saldırısında hedef olarak Ladin'e bağlı veya onun destek verdiği radikal gruplar şebekesi şeklinde tanımlaması, doğrudan olmasa da El Kaide'yi işaret etmiştir.(Burke 2004, s.14)

El Kaide özde modern bir örgüttür. Modernliği ise sadece kullandığı kitle iletişim araçlarından gelmez. Kaidenin İkiz Kulelere yaptığı saldırı, yüzyılın savaşlarının artık gösteri niteliğindeki karşılaşmalar olduğunu ve bu karşılaşmalarda medyanın temel stratejinin bir parçasının olduğunu anladığını göstermektedir.(Gray 2004, s.66)

3.2 USAME BİN LADİN'İN HAYATI

1930'larda Usame Bin Ladin'in babası Güney Yemen'de ki Hadramout'tan Suudi Krallığının Cidde kentine göç etmiş, ilk zamanlar Cidde Limanının da hamal olarak çalışmış sonra zamanla Ortadoğunun en büyük müteahhitlerinden biri olarak krallıkta zamanla hızla yükselmiş biridir. Arabistan'ın 1950'lerde modernleşme sürecinde etkili olan Ladin'in ailesi zamanla muazzam bir zenginlik elde etmiştir. Babası'nın Krallık içerisinde etkiliğini o kadar artırmışki 1960'lardaki Suud-Faysal çatışmasında Suud'u tahtan indirmeye ikna etmiş ve Kral Faysal döneminde devletin hazinesi boş olduğu için devlet giderlerini karşılamış altı ay süresince kraliyet çalışanlarının maaşını karşılamıştır.(Demirel 2002, s.91) Usame Bin Ladin de, Krallık içerisinde etkili olan

böyle bir baba'nın oğlu ve Suriyeli annenin çocuğu olarak 1957 yılında Suudi Arabistan'da zengin bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Ailesi, Suudi hanedanına olan yakınlığından dolayı özellikle inşaat ve ticaret alanında büyük ihaleler alıp; Yurt içi ve yurt dışında yatırımları vardır. Onunla gerek söyleşmiş gerekse de hakkında araştırma yapmak için, akrabaları ve eski çevresiyle görüşmüş batılı gazetecilerin, Bin Ladin hakkındaki ortak izlenimleri şöyledir; Yaşadığı Cidde kentinin en kaliteli ve pahalı okulunda eğitim görmüş; İngilizce öğrenmiş; öğrenci arkadaşları arasında en uzun boylu olanıymış. Genelde utangaç, içine kapanık, çekingen, tedbirli, fazla konuşmayı sevmeyen Bin Ladin, konuştuğunda heyecanlanıp gerginleşen, ruhunda fırtınalar koparan, çabuk heyecanlanan ve aniden parlayabilen bir mizaca sahipmiş. Alçak gönüllü olduğu kadar asabiymiş de. Sade bir hayatı, inzivaya çekilip din temellinde tefekküre dalmayı seviyormuş. İngilizceyi sevmekle birlikte Batılı hayat tarzına sıcak bakmıyormuş. Ayrıca öğrencilik yıllarında, dindarlığa da aşırı bir eğilimi yokmuş. En azından dindarlığı kimsenin dikkatini çekecek ölçüde değilmiş.(Bulut 2008, s. 47)

Usame Bin Ladin Suudi Arabistan'ın Cidde Kenti'ndeki Melik Abdüllaziz Üniversitesi'nin Mühendislik Bölümünden mezun oldu. Afgan cihadına hayatının bu döneminde ilgi duymaya başladı. Afgan Cihadını yerinde görmek için Pakistana seyahat etti. Orada; Abdurrahman Resul Seyyaf, Burhaneddin Rabbani gibi eski mücahidler ve Afgan parti liderlerinden oluşan bir grupla buluştu. Sonra Suudi Arabistan'a döndüğünde Sovyetler Birliği tarafından işgal edilen Afganistan'ı savunan direnişilere yardım toplama kampanyası başlattı.(Bayrak 2012, s.21) Ladin, Üniversitede eğitimi sırasında ülkesi ve ülke dışındaki İslam dünyasında gelişen olayların etkisiyle dini konulara eğilimi artmıştır. Usame Bin Ladin'in dini bakış açısı hem tutucu Vahabbi İslam yorumu hem de 1970'lerde yayılmaya başlayan devrimci İslam ile biçimlenmiştir. Bu etkenler onun cihad yanlısı görüşünün ve stratejisinin gelişmesine katkıda bulunarak; 1960'ların ve 1970'lerin Arap Dünyası'daki siyasal ortamından ve dini mirasından oldukça etkilenmiştir.(Şen 2011, s.54)

Bin Ladin'le üç gün söyleşen Abdulbari ATWAN, onun ağzından, kimden etkilendiğini şöyle özetliyor:

“Hep Selefi akımlardan etkilenedurdu. Bu anlamda ilk öğretmeni, hocası, ortaçağda yaşamış islam bilgini İbn Teymiye’dir. 20. Yüzyılda ise Seyyid Qutup ile Cidde’de ikamet eden kardeşi Muhammed Qutup ve Post Modern Cihat faaileyetinin başteorisyei Dr. Abdullah Azzam, Bin Ladini en fazla etkileyen tarihsel şahsiyetlerdir.” (BULUT 2008,s:48)

Konu ile ilgili olarak Burke Terörün Gölgesi isimli kitabın da Bin Ladin’in görüşlerinin biçimlenmesini bu cümleler ile açıklamaktadır:

“Memleketi Suudi Arabistan’da ve daha genelde İslam dünyasındaki güçlü, süreklilik taşıyan muhalif bir gelenekten çıktı. Bin Ladin 1996’dan beri, Amerikan birliklerinin Suudi Arabistan’dan çekilmesini, Suudi Krallında vergi, para ve sağlık politikalarında reforma gidilmesini, Irak’a uygulanan yaptırımların ile Filistin, Çeçen ve Keşmir halklarına zulümün son bulmasını talep etmiştir. Amerika’yı İkinci Dünya Savaşında atom bombası kullandığı, hala kitle imha silahları ürettiği, İnsan Haklarını ihlal ettiği ve İsraili desteklediği gerekçesiyle de kınamıştır.”(Burke 2004, s.32)

Bu görüşlerin etkisinde Ladin dünyayı; Kâfirlere karşı müminlerin savaşı ışığında görür. Kafir olarak gördüğü kendi ülkesi de dâhil olmak üzere Arap rejimleri ve İslamın iki kutsal şehrini ele geçiren, İsrail’le yardım eden Amerika Birleşik Devletleri’dir. Ladin bu görüş doğrultusunda, askeri ve fiziksel güç kullanmayı dinsel bir kararla kutsal ilan ederek; Güç kullanarak elde edilen politik kazanımlara dinsel bir değer atf eder. Ona göre kâfirler dünyasına karşı bütün Müslümanların cihadı şarttır ve bu cihad doğrultusunda yapılacak askeri harekette Hristiyan ve Yahudilerin çökmüş ahlakları tarafından haklılık kazandığını belirtir.(Demirel 2002, s. 95)

1970’li yıllarda ayakta kalma mücadelesi veren Afganistan, Sovyetler Birliği’ne bağımlı hale gelmiş ve ülkedeki İslamcı partiler ve hareketler baskı altına alınırken Marksist ve Maocu partiler güçlenmiştir. 1979’da Sovyetlerin bu ülkeyi işgal etmesi Afganistanda ki kabile ve dini grupları bir halk cihadı için harekete geçirmiştir. Bu cihad çağrısı her ne kadar geçiçi olsa da çok etnikli bir kabile toplumuna sahip Afganistan’da, ortak bir İslami din kimliği sunmuştur. Bu ortak din kimliği sayesinde mücahitler başarılı olmuş ve Sovyetleri ülkelerinden çıkarmışlardır.(Baysal 2013, ss.58-59) El Kaide lideri Usame Bin Ladin ile onun ideolojik hocası sayılan Filistin kökenli Dr. Abdullah Azzam da Afganistan’a giden gönüllüler arasındaydılar. İslami açıdan son derece yetkin olan Dr. Azzam, yazılarıyla propaganda ve ajitasyon görevini üstlenmişti. Özellikle İslam külliyatına dayanarak kaleme aldığı “*Ayet-ul Rahman fi Cihad-il Afgan*” (Afganistan Cihadı’nda Rahman Ayetleri) başlıklı kitabı, adeta seferberlik manifestosu gibiydi. Bin Ladin ise Cihat için para, sevkiyat, gönüllü toplama gibi lojistik faaliyetlerin

başındaydı. Sözelimi Köfrez ülkelerine özel propağandacı ve örgütçüler gönderiyor. Bu arada Mekke'deki hac ziyaretine giden çeşitli ülkelerden Müslüman gençleri Allah yolunda savaşmaya ikna edip Afganistana yolluyordu.(BULUT2008, s.18) Ladin Afgan cihadı ile ilgili rolünü daha sonra "*Bu ateist Ruslara karşı koymak için Suudiler beni Afganistan'da ki temsilcileri olarak seçtiler.*" diye demişti.(Demirel 2002, s.82) Kendisi ile röportaj yapan Cemal Khashogg Ladin'in Afgan cihadına katılmasını şu cümleler ile açıklar; "*O Afganistan'a sadece Afganlar için gitmedi, her yerdeki ümmeti özgürleştirmek için gitti.*" diye belirtir.(Randal 2004, s.137)

Mücahitler Sovyetleri yenip Afganistan da çekilmeleri sağlandıktan sonra Bin Ladin, Suudi Arabistanda ki işlerinin başına dönmüştür. Afgan cihadı sırasında yaptığı çalışmalar, cömertliği, sade yaşantısı ve savaşdaki cesareti sayesinde ülkesinde kahraman gibi karşılanan ve efsaneleşen Ladin, kısa bir süre sonra Suudi hükümetiyle anlaşmazlığa düşmüştür.(Gübrüz 2008, s.133) İstihbarat şefi Faysal el Türki, Bin Ladin'i çağırıp Kendisini Cihatta ki gayretlerinden ötürü kutlayarak cihad meselesinin Afganistan da kaldığını, onun artık işine gücüne dönmesini, yani siyasete buluşmadan ihale ve yatırım işleriyle uğraşmasını öğütlemişti. Bin Ladin Suudi Arabistana geldikten sonra kendisini yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda kişi ziyaret ediyordu. Bu ziyaretçilerin büyük kısmı, Afganistan'da ki eski mücahid arkadaşlarıydı. Ayrıca Bin Ladin Köken olarak Yemenli olması hasbiyle, kendisini görmeye gelenler arasında Yemenli militanlar da göze çarpıyordu. Bin Ladin Suudi Arabistan da "*Allahsız Gavur*" dediği Sosyalist Güney Yemen yöneticilerini devirmeyi planlamasının'dan dolayı Pres Türki'nin sözlerinde nasihat ve uyarı bir aradaydı. Çünkü Yemen'in Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılması, Suudi yönetiminin arzuladığı bir durum olmasından dolayı Usamen'in bu planı Suudi yönetimi tarafından red edilecektir. (Bulut 2008, ss.50-51)

Usame Afganistan'dan döner dönmez ve Krallığa gelebilecek, komşu Irak'ta Saddam Hüseyin ile onun laik Baas Partisi rejimi tarafından temsil edilen yakın tehlikeler hakkında yüksek sesle konuşmaya başladı. Konu ile ilgili Suudi istihbarat başkanı Prens El Türki sonradan belirttiğine göre Usame Saddam'ın bir dönmeden daha iyi olmadığını ve bir dindaş olmaya değmediğini düşünüyordu. Usame'nin yaptığı uyarılar doğru çıkararak; 2 Ağustos 1990 yılında Saddam Kuveyti işgal etti.(Randal 2005, s.150)

Kuveyt'i işgal eden Saddam'dan ödü kopan Suudi yönetimi, bu işgalin 500 bin Amerikan askerinin kutsal topraklara, Arabistan yarım adasında konuşlandırılmasına yol açmıştı. Bu İslam tarihinde görülmemiş, duyulmamış bir şeydi. Bin Ladin ABD askerlerinin yarım ada da konuşlandırılmasını şu cümleler ile açıklıyordu;

''Geçmişte, İngilterenin yarımada da asker bulundurmasına karşı çıkmadım. Çünkü bu ülke, 1940'lardan beri yarımada nın kıyı şeridinde (Basra Körfezi sahilindeki Kuveyt, Bahreyn, Katar, Umman ile Kızıldeniz'in çıkışında ki Yemen gibi) asker konuşlandırmıştır. Ama Kutsal topraklara, Hicaz bölgesinde ki Mekke ile Medine'ye girmemeye son derece özen göstermişti. Halbuki Suudi Kralın daveti ile gelen Amerikalılar, kutsal toprakların merkezine yerleşip üsler kurdular. Orta yerde, Hz. Muhammed'in kutsal vaziyet niteliğinde bir hadisi var: Arap yarımadasında iki din bir arada barınmaz. İşte bu kutsal vaziyet çiğnenmiş oldu.' '(Bulut 2008, s.54)

Sonuç olarak Bin Ladin 1991 yılında, yönetime muhalif faaliyetlerinden ötürü ülkeden sürgün edildi ve bir süre sonra vatandaşlıktan çıkarıldı. O sırada ''gerçek şeriat düzeni'' kurmak üzere darbe yoluyla yönetime el koyan General El Beşir ile Müslüman Kardeşler hareketinin Sudan'daki kolunun lideri Dr. Hasan el Turabi'nin ülkesi Sudan'ı, kendisine uygun gördü. Gittiğ Sudan'da İslamcı yönetimi mali bakımdan destelemek amacıyla çok yönlü yatırımlar yapmıştır.(Bulut 2008, s. 53)

Ladin Sudan da iken aklı Afganistan da beraber savaştığı ve Pakistan da kalan müritlerindeydi. Bunlar Afganistan ve Pakistan sınırında huzursuzluk çıkarttıkları için Pakistan bunlardan kurtulmak istiyordu. Sudan'ın da o sırada Araplara vize uygulamasını kaldırdığından dolayı, Ladin onların Sudan'a gelmesi konusunda Sudanlı yetkilileri ikna etmesi ile dünyanın çeşitli yerlerinden militan islamcılar Sudan'a akın etmeye başladılar.(Reeve 2001, s.240) Ladin savaşçılarını Sudan'a getirmekle kalmayıp; bütün imparatorluğunu Sudan da toplamayı amaçlıyordu. Ladin Sudan da çok geçmeden üç yeni eğitim kampı açacaktı.(Reeve 2001, s.243) Militan İslamcıların Sudan'a akın etmesi sonucu 1993'te Afrika ve Ortadoğuda'ki CIA analistleri, Sudan'da İslamcı militanlara verilen destekte muazzam bir artış olduğunu fark etmesi ile ABD Dışişleri Bakanlığı Sudan'ı terörizm'i destekleyen ülkeler listesine almış ve Amerikan şirketlerinin çoğunun Sudan'la ticaret yapmasını yasaklamıştı. ABD'nin bu kararı ağır ekonomik koşullar altında inleyen Hartum hükümeti açısından ağır darbe olacaktı. (Reeve 2001, s.252)

Ladin'in Sudan'da küresel ölçekte İslamcı faaliyetlerde bulunması Suudi yönetimini de adete ürküttü. Kimine göre Suudi yönetimi kendi rejiminden değil, radikallerin Mısır'da

gerçekleştirdikleri terör eylemlerinden bir şekilde Bin Ladin'in sorumlu tutulacağını, bu durumun ise zaten kritik ve özel olan Mısır ve Suudi ilişkilerini bozacağından çekinmişti.(Bulut 2008, s.55) Sonunda Sudan, Amerika, Mısır ve Suudi Arabistanın kendisine yaptığı baskının artmasından dolayı Nisan 1996'da Bin Ladin'i göndermek zorunda kaldı. Ladin Sudan'da iken Körfez savaşının bitmesine rağmen Amerikalı askerlerinin hala ülkesinden ayrılmamasına ve kutsal mabetin yanına kamp kuran kâfirlere karşı kutsal savaş başlatarak, bu savaşın önderi olacaktı. (Reeve 2001, s.250)

Bin Ladin Sudan'dan çıkarılmasından sonra yeni sığınak bulmak için elinde ki seçeneklere bakıyordu: *''Irak kesinlikle olmaz. Bir Avrupa kentinde yaşayacağıma ölüürüm daha iyi. Müslüman bir ülke de ikamet etmeliyim, bu nedenle önümde iki seçenek var, ya Yemen yada Afganistan,''* diye anlatmıştı o günlerde ki düşüncesini, *El Kuds el-Arabi*'nin bir röportajı sırasında. Sonuç olarak güvenebileceği eski silah arkadaşlarının bulunduğu Afganistan'ı seçmişti. Eski Silah arkadaşlarının çoğu, Batının Taliban adıyla bildiği ve Afganistan'da katı Şeriat kurallarını dayatan fundemantalist İslamcı bir milis grubunun çatısı altında toplanmışlardı.(Reeve 2001, s.258) Ladin Sudan'ı terk ettiğinde ABD Dışişleri Bakanlığına göre sadece terörizmi finanse eden başlıca kişilerden birisiydi. Sudan'dan ayrılan Ladin iç savaşın yaşandığı Afganistana gittiğinde bütün gruplarla iyi geçindi, hepside kendisini korudu. Ladin 23 Ağustos 1996'ya kadar çabalarını İslam dünyasında yapılacak reforma odaklamış ve ABD'ye açıkça meydan okumamıştı. Ancak bu tarihte yayınladığı bildiri ile İslami inançlı gençliği Arabistanı işgal eden ABD'lileri öldürmeye çağırdı. Ayrıca çeşitli gruplarla yaptığı toplantılarda dünya genelinde ABD'nin çıkarı olan her yere saldırı düzenlenmesi çağrısını yaptı.(Demirel 2002, s.106)

Afganistan'a giden Usame, iktidar da bulunan Taliban lideri Molla Ömer'e bağlılığını bildirmiştir. ABD ile Suudi Arabistan, Usame'yi kendilerine teslim etmeleri için baskı yapmasına rağmen Molla Ömer, Usame'yi teslim etmeyi kabul etmemiştir. O tarihten itibaren, El Kaide'nin liderleri 055 tugayını oluşturarak Taliban ile birlikte muhaliflere karşı savaşmıştır.(Şen 2011, s.57) Ladin Afganistan da iken Zenginliği, ünü ve arkasındaki militer güçler sayesinde, dağılık Taliban ordusu üzerindeki denetimini hızla arttırmış ve ordu içinde El Kaide'ye bağlı seçkin bir *'yabancı lejyon'* oluşturmuştur. Pakistanlı iki istihbarat kaynağı, Taliban'ın aşırı uçlara evrilmesinde Bin Ladin'in

etkisinin büyük rol oynadığı görüşündedir. Bin Ladin'den aldıkları emirler doğrultusunda hareket eden müritleri de, Bamyana'daki antik Budist heykellerinin yıkılması emrini vererek bütün dünyanın öfkesini üzerlerine çekmişlerdir.(Reeve 2001, s.xxii)

El Kaide dünyanın farklı bölgelerinde ABD hedeflerine çeşitli saldırılar yaptı. Saldırlardan en büyüğü ve sarsıcı olanı 11 Eylül 2001 yılında yaşandı. Bu saldırıda ABD iç seferini yapan dört yolcu uçağı 19 El Kaide militanları tarafından kaçırıldı. Kaçırılan uçaklardan American Airlines'ın 11 sefer sayılı uçuşu ile United Airlines'ın 175 sayılı uçuşu, New York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezi'nin sırasıyla Kuzey ve Güney kulelerine çarptı. Kaçırılan diğer uçaklardan biri ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'un Batı yakasına çarptı. Diğer yolcu uçağı ise Washington'u hedeflemişti. Ancak yolcuların militanlara yaptığı müdahale sonucu Pensilvanya eyaletinde boş bir araziye düştü. Saldırı sonrasında 19 hava korsanı ile birlikte 2996 kişi hayatını kaybetti. 11 Eylül olayları sonrasında ABD kamuoyunda başlatılan Terörizm ile savaş kampanyası sonucu, ABD Taliban koruması altında El Kaide'nin faaliyet gösterdiği Afganistana ve ardından Irak'a müdahale etti.(Akkuş ve Eren 2011)

21 Ekim 2001 tarihinde El-Cezire TV Kanalı Muhabiri Teysir Alloni tarafından Usame Bin Laden ile gerçekleştirilen ancak yayınlanmayan röportajını yayımlayan Timetürk'de 11 Eylül saldırıları ile ilgili olarak şunları belirtir;

Teysir Alloni:

"Dünyanın her tarafında, her kesimden insanın ağızında dolaşan soru New York ve Washington olaylarına karışıp karışmadığınız, diğer taraftan Amerika da bu olaylara karıştığınıza dair çok ikna edici kanıtları olduğunu iddia ediyor. Bu iddialara, sorulara ne şekilde cevap veriyorsunuz?"

Usame Bin Laden:

"Elhamdulillah Rabbilalemin Essalatu ve Vesselamu ala Muhammedin ve ala alihi ve sahibhi ecmain. Öncelikle bu operasyonların, terörist saldırı olarak nitelendirilmesi yanlıştır. Allah'ın kendilerine başarı ihsan ettiği bu gençlerin savaşı Amerika'nın kalbine taşımayı başarmaları, Amerika'nın en önemli hatlarını yerle bir etmeleri, ekonomik, askeri sembollerini yıkmaları; tüm bunlar Allahu Subhanehu ve Teâlâ'nın lütfüyle olmuştur. Onların bu girişimleri, -bizim anlayışımız ve koruya geldiğimiz değerler çerçevesinde- kendini savunmadır. Filistin'deki kardeşlerimizi, oğullarımızı korumak, kutsal değerlerimizi özgürleştirmektir. Eğer bu saldırıların terörist saldırılar olduğu, evlatlarımızı öldürenlerin öldürülmesi de terör olarak yayılmaya çalışılıyorsa tarih şahitlik etsin bizler teröristiz." (Timetürk 2014)

2 Mayıs 2011'de Barak Obama, ABD halkına Usame Bin Ladin'in öldürüldüğünü açıklamış. Açıklamanın hemen ardından Amerika ve dünyanın çeşitli ülkelerinde kutlamalar yapılmıştır. Amerikan Merkezi Haber Alma teşkilatının CIA'nın topladığı istahbarat sonucu Bin Ladin'in Pakistan'da ikamet edildiği tespit edilmiş. Bunun üzerine ABD askeri güçleri, saldırı için Afganistan sınırından gönderilmiş ve 2 Mayıs 2011 Pazartesi günü saat: 00:30'da Pakistan'ın Abbottabad Şehrinde Amerika Birleşik Devletleri Silahlı Kuvvetleri ile yaşanan 40 dakikalık bir çatışma sonucunda Bin Ladin öldürülmüştür. Pakistanlı yetkililer, Bin Ladin'in ABD askeri tarafından Pakistan'da öldürüldüğünü doğrulamıştır. Bin Ladin'in cesedinin hiçbir ülke tarafından kabul edilmeyeceği düşünülerek Umman denizinin açıklarına atıldığı belirtilmiştir.(Sabah 2011)

3.3 EL KAİDE'NİN İDEOLOJİSİ

Birçok düşünür El Kaide'yi ideolojik bir örgüt olarak görmüştür. İdeolojisinin temelini de 1980'lerde Sovyetlerin Afganistanı işgaline karşı direnişin teorisyeni olan Abdullah Azzam tarafından tefsir edilen tevbe süresinin tefsir edilmesi ile atılmıştır.(Kaya 2015, s.11) Azzam'ın yaptığı bu tefsirde El Kaide için gerekli ideolojinin oluşturulduğu görülmekle birlikte, tefsirde Hz. Muhammed dönemine ve sonraki İslam tarihi dönemlerine yapılan atıflar günümüz olayları ile ilişkilendirilerek şiddet kullanacak bireylere gerekli manevi dayanak noktaları sağlamıştır. Ayrıca tefsirde pek çok Orta Doğulu lider kafir ilan edilmiştir.(Şen 2011, s.61)

Afgan savaş'ın son yıllarında Sovyetlere karşı savaşan Arap gazileri bizzat bir yeni bir ideoloji geliştirmişlerdi. Geliştirilen bu ideolojinin temelini ise Vahabilerin sıkı Selefî reformculuğundan, Azzam'ın zulme karşı pan İslam uluslararası cihadda şehit olmaya davetinden, modern savaşın acımasız şiddeti ve karmaşasına ilişkin gerçek bir deneyiminden ile Sovyetler ve onların müttefiklerini Afganların tek başına İslamın yendiği düşüncesi oluşturmuştu.(Burke 2004, s.101) Bu durumda bir çok mücahit şöyle düşünüyordu.Afgan cihadı bir süper gücü Sovyetleri yenebiliyorsa, neden diğer süper güç Amerikayı yada kendi ülkelerinde ki rejimleri yenmesin. Bu mantıkla mücahitler Sovyetleri yenilgiye uğratılmasını sadece İslamiyetin zaferi olarak görmüşlerdir. Bu düşünce mücahitlerin gözünde ilham kaynağı olmuş ve bu onlara yedinci ve sekizinci yüzyıllarda dünyayı sarsan Müslümanlığı hatırlatıyordu. Artık yeni İslam ümmeti yeni

bir şehitler kuşağının fedakarlıkları ve kanlarıyla, daha fazla zaferler kazanarak kurulabilirdi.(Demirel 2002, s.80) El Kaide'yi detehlikeli kılan da bu ideolojisi. Örgütün yapılanması da bunu doğrulamaktadır. El Kaide hücreleri/üyeleri birbirlerini tanımamalarına karşın, dayandığı Selefi-Vahabi ideoloji dolayısıyla ortak bir aidiyet duygusu kazanırlar. Ayrıca örgüte sürekli yeni katılımlar olmasının temelinde yine bu ideoloji bulunmaktadır. Bu bağlamda Selefi-Vahabi İdeoloji farklı ülkelerde/bölgelerde faaliyet gösteren El Kaide üyeleri açısından küresel bir çatı oluşturmuştur.(Erdem 2016, s.57) Gray, Selefi-Vahabi İdeolojinin üyeleri için küresel bir çatı oluşturduğu konusu ile ilgili olarak;

“El Kaide, geniş aile modeline göre örgütlenmiştir. Ailelerini birbirine bağlayan güven bağlarından yararlanarak, erimleri küresel olan ve işlemleri ardında hiç iz bırakmayan gayri resmi bankacılık sistemlerinden(havale) epey yararlanmaktadır. Kabileyi andıran yapısı sayesinde, içine nüfuz etmek hayli zorlaşmaktadır. El Kaide'nin ailevi yapısıyla derin bağlılık, onun Afrika'daki Amerikan büyükelçiliklerine saldırılar gibi, öncesinde yıllar süren, sabırlı hazırlıkların olduğu, uzun vadeli görevlere girişebilmesini sağlamaktadır. El Kaide'nin "modern-öncesi değerleri" onun küreselleşme koşullarında çok etkin bir şekilde faaliyet göstermesini sağlamaktadır.” diye belirtir.

Bireyciliği red edişinden kaynaklanan, İtimat edebileceği güven ilişkileri ve üyelerinin ölüme gitmeye hazır oluşu ona güçlü avantaj sağlamaktadır. Liberal toplumlardaki Seçme özgürlüğü ve gerçekleştirme özgürlüğü bu toplumlarda çok derinlere kök saldığından dolayı kendilerini korumak zorundadırlar. Bundan ötürü bu toplumlar intihara dayalı davranışı taklit edemezler.(Gray 2004, ss.69-70)

Ladin Sudan'dan çıkarılıp; Afganistan'a gittiğinde Vahabilik ve çağdaş siyasi İslam'ın unsurlarıyla birleşmiş radikal enternasyonel cihadçı selefilik baz alınarak iki kutsal mekanın topraklarını işgal eden Amerikalılara Savaş fetvasını yayınlamıştır.(Burke 2004, s.215) Bin Ladin ve yeni İslami hareketin içindeki diğer “Çihatçı Selefiler”bu enternasyonelliklerini Kur'an'ın emrettiği temel bir özellik olarak görüyorlardı. Bu selefiler Uluslar ve aşiretler arasındaki sınırları aşıp ümmeti birleştirme konusunda kararlıydılar.(Burke 2004, s.161)

Genelde tüm islamcılar gibi El Kaide ideologları da Kuran'ın indirildiği dönem hakkında da eskatolojik bir düşünceye sahiptirler. El Kaide ideologları Peygamberin temsil ettiği başlangıçtaki paradigmayı hayata geçirme, ona sarılma ve yeniden açığa çıkarma hevesi içindedirler. Bu paradigma ise Hz. Muhammed ve dört halife dönemini

kapsayan ve İslamın altın çağı olarak adlandırılan dönemdir. Tarih, şimdilerde bozulmuş, ancak öncesinde oluşmuş ve gerçekleşmiş bir düzeni tekrar canlandırmayı hedefleyen sürekli tekrarlanan ve sona ermiş sürece tasarlanmaktadır. Bu anlamda ideologları Afgan cihatındaki rollerini, İslamın ilk döneminde ki Bizans'a yönelmeden diğer süper güç olan Pers Sasani imparatorluğunu yok eden ve sonrasında diğerini kendilerinin ve kendilerinden sonrasında gelenlerin amaçlamaları gibi, kendileri de ataları gibi ilk önce Sovyet süper gücünü yıkmışlar şimdi ise ABD'yi perişan etmenin uğraşını vermektedirler.(Kepel 2004, s.77) Bu Paradigma, Selefi-Vahabi ideolojisini bir düşünce sistemi olarak günümüzde yeniden üretilmesidir. Bu yeniden üretilme ile İslam kutsal bir dinden ziyade politik bir metod olarak tanımlanarak bu politik amaçlar istikametinde yorumlanmaktadır. El Kaide militanları da bu ideoloji yorumuyla İslam'ı değerlendirerek ve yaşamaya çalışmaktadır. Burke'ye göre ‘*Selefi-Vahabi ideolojinin, El Kaide üyelerinin söylemlerinde ve yaşam pratiklerinde temsil edildiği rahatlıkla görülebilmektedir.*’(Baysal 2013, s.124) Bu ideolojinin Kur'an da ki cihad ayetlerinin nasıl yorumladığı konusu ile ilgili olarak Burke şöyle belirtir; Hz.Muhammed'in cihad ile ilgili değişik açıklamaları vardır; bunlar birlikte ele alındığında siyasi ve angaje İslam'ın nasıl olageldiğini açıkça gösterir. Hz.Muhammed'e MS 610 ile 623 yılları arasında, henüz küçük sevilmeyen ve büyük güçlerce pek hoş görülmeyen bir cemaate sahipken indirilen ilk Kuran ayetlerinde, sabır telkin edilir ve İslam'ın kelamının yalnızca şiddet içermeyen yollarla yayılması emredilir. Kuran'da “*Din de zorlama yoktur,çünkü doğru ve güzel olan, çirkinlik ve sapıklıktan acaık bir biçimde ayrılmıştır*” (Bakara:256) denir. Hicret döneminden sonra, Allah'ın Müslümanlara savunma amaçlı savaflara girişme izni verdiği görülmektedir. Hz.Muhammed'in gücünün doruğundayken aldığı sonraki Ayetler inanmayanlara karşı saldırıdan dem vurur; “*..müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün, onları tutuklayın, kuşatın ve onların bütün geçit yerlerini tutun*” (Tevbe:5). (Kılıç ayetleri) olarak bilinen bu ayetler güçlü, yayılmacı Emevi ve Abbasi hanedanlıkları tarafından Kuran'ın önceki daha barışçı ayetlerinin rafa kaldırılması için kullanıldı. Bu yorum, kendi güvenini yeni kazanmış hakim yönetici grubun silahlı yayılması için dini bir meşrulaştırılmasıydı. Modern ılımlılar, ilk ayetlere atıfta bulunmaya tercih etseler de, Bin Laden gibi çağdaş radikaller, Emevi ve Abbasi ideologlarının izinden giderek bu ilk ayetlerin sonraki daha saldırgan ayetlerce askıya alındığını savunur. Abdullah Azzam bu noktayı açıkça ortaya

koymuştur. Azzam,1986'da kılıç ayetlerinin, daha önce vahyedilen, cihad ile ilgili 140 ayeti askıya aldığı ifade etmiştir (Burke 2004, s.41-42)

Bin Ladin'in terör saldırılarına verdiği destek amaca yönelik bir araçtı. Bu desteğinde ki temel düşünce her zaman iyi ile kötü arasında kozmik bir mücadele olduğu iyi'yi temsil eden İslamın vahim bir tehlikede olduğuna islam ümmetini ikna edildiğinde tüm müslümanların ayağa kalkacağını doğru yola yönelerek, Allah'ın inayetini kazanacağı ve yüzyıllardır süren Müslümanların aşağılanma zincirini kıracağını düşünmüştür. Ona göre şiddetli olacak mücadele zaferle ödüllendirilecekti.(Burke 2004, s.131)

El Kaide'nin ideolojik alt yapısında küresel kalkışmayı ve gerilla savaşı hedefleyen düşüncelerde yer almaktadır. Bu düşünceler bazı El Kaide ideologların yazılarında yer almaktadır. El Kaide gibi başka hiç bir örgütün küresel bir ideolojisi ve her türlü medya aracı ile bu ideolojisinin propagandasını yapacak düşünsel bir alt yapısı yoktur.(Kaya 2015, s.11) Hayrettin Karaman'a göre hareketin bu denli büyümesinin ardında İslami dense de aslında dinin sadece devrimci özelliklerini almakla yetinen ve onu bir ideoloji haline getiren bir felsefe yatmaktadır. Ona göre bu görüş;

“Cemaleddin Afgani, Hasan El Benna, Seyyid Kutub, Ebul Ala El Mevdudi'nin görüşlerinden çok farklı bir görüştü. Tıpkı Marksizm gibi zulme, eşitsizliğe ve adaletsizliğe karşı mücadele ettiği propagandası vardı ki, bu da tek farklı kullandığı söylemdi. Bu ideoloji kaynağını İbn-i Teymiye, Muhammed Bin Abdülvahhab ve Abdullah Azzam gibi selefiye akımına bağlı ideologlardan almaktaydı.”(Baysal 2013, ss.104-105)

El Kaide'nin Azzam tarafından işlenen ideolojisi, oldukça zıt fikirleri buluşturan bir yapıdır. Azzam'ın, devrimci öncü fikirleri herhangi bir İslami kaynaktan ziyade Bolşevik ideolojisiyle ilgili bir kavramdır. Bu kavramı da Seyid Kutup'tan almıştır. Genel olarak El Kaide'nin ideolojisini, Cihat fikri, bağımsız Arap yarım adası ideali, ABD ve mütefiklerinin düşman kabul edilmesi ile halifelik ve İslam devleti kurma düşüncesiyle dört grup altında kategorize edebiliriz.(Kaya 2015. s.11) 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra Batılı birçok yazar El-Kaide'nin önde gelen isimleri ile Kutub'un adını yan yana zikretmişler, Kutub'un Usame Bin Ladin ve diğer El-Kaide Yöneticilerinin ve Müslüman Kardeşlerin en önemli düşünce kaynağı olduğunu belirtmişlerdir.(Aksakal 2015, s.66)

3.3.1 Cihat Fikri

El Kaide'nin ideolojisini derinden etkileyen Selefi-Vahabi görüşü doğal olarak cihad anlayışını da etkilemiştir. Bu görüş ile birlikte Cihad anlayışını etkileyen önemli ideologlarından olan biri Azzam'dır. Azzam Yok olan Yükümlülük ile Müslüman toprakların savunulması adlı kitaplarında ki, cihadın tüm Müslümanlar için farz olduğu ve kafirlerin ellerinde bulunan İslam toprakların özgürlüğüne kavuşacağı ana kadar cihadın gerekli olduğunu belirtmesi El Kaide'nin cihad anlayışını da etkilemiştir.(Kaya, 2015, s.12) Bu etkilenme kendisini Usame Bin Ladin ile Orta Doğu'daki bazı cihad örgütlerinin de imza attığı ve 23 Şubat 1998'de El Kuds el-Arabi'de yayımlanan Amerikalılara karşı cihat çağrısı adlı bildirisinde ki şu ifadelerde de kendisini gösterir;

“(...) Arap Yarımadasında (Allah onu düzleştirdiği, çöllerini yarattığı etrafının denizlerle çevrildiği zamandan beri) bugün çekirge gibi yayılan, zenginliklerini tüketen ve ekinlerini yok eden haçlı orduları tarafından işgal edildiği kadar hiç bir güç tarafından işgal edilmemişti.(...) İslam tarihi boyunca ulema ,düşmanın Müslüman ülkeleri tahrip etmesi halinde cihadın bireysel bir görev olduğunu tam bir ittifak ile kabul etmiştir.(...) Bu nedenle Allah'ın emriyle şu fetvayı tüm Müslümanlara iletiyoruz: Amerikalılarla müttefiklerinin(sivil ve askeri) ölmesini sağlamak her Müslüman'ın görevidir ve her Müslüman bu görevi, El Aksa Camii'ni kafirlerin ellerinden kurtarmak, askerlerinin mağlup ve hiçbir Müslüman' ı tehdit edemeyecek hale gelecek şekilde Müslüman topraklarından çekilmesini sağlamak ile ifa edebileceği her ülkede uygulamalıdır.(...)”(Reeve 2001, ss:371-373)

Ayrıca Cihad anlayışının Selefi-Vahabi ideolojisinden etkilendiğinin Usame Bin Ladin'in cihad ile ilgili olarak yaptığı bu açıklamadan da görebiliriz. Ladin ;

“İlimle uğraşan insanlardan biri olan İbni Teymiye şöyle belirtti: Dini ve imanı savunmak için savaşmak ortak bir görevdir. İslamandan sonra hayatı ve dini bozan düşmanla savaşmaktan başka görev yoktur” diyerek cihadın dinde imandan sonra gelen en öncelikli görev olduğunu vurgular.”

Usame Bin Ladin'in yaptığı açıklamada ‘‘*cihad*’’ kavramın da Selefi ideolojinin kurucusu kabul edilen İbni Teymiye'ye gönderme yapması, onun İslamın radikal bir yorumu olan Selefi-Vahabi ideolojinin yaklaşımını benimseyerek; açıklamasında ki ‘‘*cihad*’’ kavramını, bu ideoloji perspektifiyle şiddet temelinde öncelikli bir dini görev olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır.(Özgür 2008, s.90)

El Kaide'nin cihad anlayışını etkileyen Azzam, cihadın Afganistan işgali ile başlamadığını ve en son islam toprağı olan Endülüs ile ondan sonra kaybedilen yerlerin alınacağı zamana kadar herkesin bizzat katılması gereken farz-ı ayn olduğunu belirtir. Azzam'a göre Eğer düşman İslam topraklarına girmişse bütün alimlerin ittifak ettiği

gibi cihat şahsi bir sorumluluk haline gelir. Bu sorumluluğu topluluğa, siyasi sorumlulara atanlara ve kendini eğitmenin cihattan evladır diye düşünenlere de karşı çıkar. Afgan cihadında kendine güvenen herkesin, mümünlerin başında komutanı olsa bile ondan izin almadan katılma hakkının olduğunu belirtir. Azzam'a göre Şer-i şerifin hükmünügereği olarak Fransa ve İspanya'ya kadar gidip oralarda da İslâm'ı hâkim kılınması gerektiğini ve bütün dünyayı İslam idaresinin bayrağı altında gölgelendirilmesinin, icap ettiğini belirtmektedir.(Türkoğlu 2006, s.67) Düşmanın İslam toprağına girmesiyle ilgili olarak Azzam cihad'ın herkese farz olduğunu eserinde şu cümleler ile açıklar;

“Eğer düşman İslam hudutlarından herhangi birine saldırırsa, cihad farz-ı ayn olur. Bu durumda saldırı bölgesine en yakın olanların üzerine farz-ı ayn olurken diğer bölgelerdekilere farz-ı kifaye olur. Tabii o bölgedeki Müslümanlar düşmanı güç yetirebilirse. Eğer oradikiler güç yetiremezlerse veya güç yetiriyorlar ancak tembellik yaparak cihada katılmıyorsa, o bölgeye en yakın olan diğer Müslümanlara da cihad farz-ı ayn olur. Böylece doğusundan batısına kadar derece derece bütün ehl-i islamı kapsar, hepsi için cihad farz-ı ayn olur.”(Azzam, 2013:49)

Azzam ayrıca eserinde cihad'ın farz-ı ayn olması durumunda bunun namaz gibi oruç gibi farz olduğunu, bu durumda evladın annesinin babasından izin almasına gerek olmadığını nasıl ki farz olan namazın kılınması için izin alınmasına gerek yoksa cihad içinde izine gerek olmadığını ve özürsüz olarak kim bu durumda cihada çıkmazsa Ramazan orucunu özürsüz yiyenle arasında fark kalmadığını belirtir.(Azzam.2013, s.54) Azzam'a göre Cihad'ın İslam da İslam davetinin yayılması, beşerin küfürden ve karanlıktan kurtulup; Dünya ve Ahiret aydınlığına kavuşması için meşru kılındığı ve Cihad'ın fitnenin ortadan kaldırılması, İnsanların Allah'tan başka kendisine kul ettirenlerin ortadan kaldırılması için yapıldığını belirtir. İslam'da savaş, Mustazafların ve beşeri ilahlara kul olmuşların kurtarılmasından doğmuştur. Bundan dolayı beşeri ilahları kulluk makamından indirerek, insanları da bu kulluktan indirip hürriyetlerini geri vermesi için yapılır.(Azzam, 2013:121-122)

Azzam;

“Rabbimiz Allah, yolunda savaşan. Arkadaşları yenilgiye uğradıklarında sorumluluğunu bilerek geri dönen ve kanı dökülüp öldürülene kadar çarpışan kimseye şaşar ve meleklerine şöyle der: ‘Bakın Kuluma! Katımdaki sevaba ulaşmayı umarak ve katımdaki azaptan korkarak geri döndü ve sonunda kanı döküldü.’”

hadisini; Müslümanın, Müslümanların faydasına olacaksa, maneviyatlarını artıracaksa veya düşmanlarına kayıp verdirecekse öleceğini bilmesine rağmen savaşması sevap olduğuna delil olduğunu söyler. Ayrıca bu hadiste Azzam Müslümanlara fayda sağlayacaksa ölümle sonuçlanacak intihar eylemlerinin helal olduğuna dair delil'in olduğunu belirtir.(Azzam 2013, s.222)

El Kaide militanlarınca Cihad eylemleri, bireyin Allah için iman gösterisi olarak görülür. Bu gösteride yerel amaçlar ve düşmanlar büyük oranda bu eylemler ile ilgisiz olmakla birlikte, kozmik mücadelenin bir parçasıdır. Bundan ötürü ondan hemen sonuç almayı beklemek hatadır. Ladin ve modern islamcı militanların görüşleri, modern sünni radikal islamcılığın ideoloğu Seyyid Kutup'un ortaya koyduğu biçimiyle cihada ilişkin saldırgan bir sefiliğe dayanır. Kutup cihadın kozmik mücadelenin bir parçası olarak hemen sonuç alınmaması ile ilgili olarak; *"Bu mücadelenin izleyicileri tek bir kuşak değildir,"* der. Bin Ladin'in sözcülerinden Süleyman Ebu Gayt de şunları söylemiştir. *"Hala bu savaşın başında olduğumuza inanıyoruz...(...) bu yolun uzun olduğunu, Müslümanların kıyamet gününe dek üstünde yürümeleri gereken yol olduğunu unutmamalıyız."*(Burke 2004, s.43-44)

3.3.2 Bağımsız Arap Yarım Adası İdeali

El Kaide'nin ideolojik olarak referans aldığı ve gerekçelendirdiği yaklaşımlar arasında 1996 tarihinde yayımlanan Dünya İslami Cephesinin bildirisi kapsamında kabul edilen fetva bulunmaktadır. Bu fetva Arap yarım adasındaki yabancı askerlerinin çıkarılması cihat için gerekçe gösterilmiştir. Bu fetva da Kabe ve Mescidi Aksa'nın özgürleşeceği ana kadar geçerli olacağı belirtilmektedir.(Kaya 2015,s.12) Ladin bu çağrıya kadar Amerika'ya açıkça meydan okumamıştı. Bu fetva kapsamında İslami inançlı gençliği, Suudi Krallığını işgal eden Amerikalıları öldürmeye çağırmıştır.(Demirel 2002, s.106) Bu cihad ilanının da Bin Ladin, Amerikalıları öldürmek için koordineli çaba gösterilmesi çağrısında bulunmuş ve düşman olan Amerika'ya karşı birleştirmek için herkesi cesaretlendirmiştir.(Demirel 2002, s.195) Bu fetva da Ladin Suudi İslam alimi Şeyh Sefer El-Havali'nin yazmış olduğu bir kitap'ta Amerika'nın Arap Yarımadası'nda bulunmasının daha önceden planı hazırlanmış askeri Plan olduğunu belirtmiştir.(Bayrak 2012, s.285) Fetvada, Kur'an ve hadislere atıf yapılarak ilk önce, Kutsal topraklara Amerika ve müttefiklerinin konuşlandırılması, şeriatın terk edilerek beşeri kanunları

uygulaması, ekonominin kötüye gitmesi, ülkenin özellikle petrol politikasının ABD'nin çıkarlarına göre yürütülmesi ve ABD'ye Müslüman ülkelere yaptığı zulümden dolayı destek verilmesinden dolayı Suudi rejimi eleştirilir. Sonra İslamın ilk zamanlardan örnekler verilerek Amerika'ya karşı cihad teşviki için Suudi gençliğine ve onların ailelerine hitap edilir.

Ladin yayımladığı bu bildiriden sonra, dinsel görevi yerine getirmek için, El Kaide ve bağlantılı gruplar, Suudi Arabistan'ın Riyad ve Khobar şehrindeki Amerikan tesislerine, ardından da Somali ve Yemen'de ki Amerikan hedeflerine saldırıları düzenlemişlerdir. (Demirel 2002, ss.95-96)

Bağımsız Arap yarımadası fikrinin dinsel dayanağı '*'Arap yarımadasında iki din bir arada olmayacaktır.'*' hadisine dayanmaktadır. Amerika Ulusal istihbarat değerlendirmelerin yer aldığı Küresel Terörizme ilişkin yaklaşımlar başlıklı raporuna göre, Amerika'nın Irak işgali ile Müslüman ülkelerde bulunan varlığı El Kaide'nin ideolojik olarak beslediği bağımsız Arap yarımadası fikrini pekiştirmeye devam ettiği belirtilmektedir.(Kaya 2015, s.12)

3.3.3 ABD ve Müttefiklerinin Düşman Kabul Edilmesi

El Kaide'nin dayandığı ideolojilerden biri olan bu yaklaşım 1998 tarihli Dünya İslami Cephesinin Bildirisinde gündeme gelmiştir. Bu bildiriye Küresel cihadın alanı genişletilerek tüm Amerika ve sivil ve askeri unsurlar dahil olmak üzere ABD müttefikleri hedef alınmıştır.(Kaya 2015, s.13) Bu bildiriye Amerika ve müttefiklerini öldürmenin her ülkede müslümanların görevi olduğu belirtilmiştir. Bu bildiri ile Bin Ladin artık yalnızca Suudi Kraliyet ailesini ya da Amerikalıları hedef almakla kalmayan Müslüman Ortadoğu'nun özgürlüğü çağrısını yapan bir politikayı formüle etmekteydi.(Demirel 2002, s.85) Bildiriye Amerikalıların Haremeyn ülkesini işgal etmelerinden dolayı bu işgalde Amerikalılar da destekçi sayılır. Bundan dolayı Amerikalılar ve Yahudiler Müslümanlara karşı savaşın kanını akıtıyorsa, onların her yerde ve zamanda öldürülmeleri meşru olduğu görüşü belirtilmektedir.(Bayrak 2012, s.59) Ladin, Amerikan haber kanalı ABC'den John Miller'a verdiği röportajında konu ile ilgili olarak bu açıklamayı yaptı.

‘‘Hükümetine vergi ödeyen her Amerikalı bizim hedefimizdir, çünkü Müslüman milletine karşı Amerikan savaş makinesine yardım etmektedir. Zorbaları, canileri, hırsızları ve soyguncuları terörize etmek, halkın güvenliği ve onların mülklerinin korunması için gereklidir.’’(Burke 2004, s.207)

3.3.4 Halifelik ve İslam Devleti Kurma

Usame Bin Ladin söylemlerinde hilafet fikrini ön plana çıkardığı gözlemlenmektedir. Ona göre hilafetin kurulmasının güç kullanılmasından geçtiğini, bunun sonucu olarak yozlaşarak batının güdümünde olan Arap rejimlerini devirerek sınırları kaldırılıp; İslam devleti kurmak olduğunu dile getirir.(Türkoğlu 2006, s.75) Usame Bin Ladin’in Arap Yarım Adasının işgalden kurtarılması için yayımladığı fetvada İslam devleti fikri’nin geçtiği görülür. Ayrıca Kaide’nin ikinci lideri Ayman al-Zevahiri’ye Cihadın hedefinin ne olduğunu sorulduğunda *‘‘Cihadın en önemli amacı bütün İslam topraklarında şeriatı uygulattırmak, İslam halifeliğini kurmak ve İslam’a eski saygınlığını geri kazandırmaktır’’* diye cevap verir.(Tunç 2014 s.48) Konu ile ilgili olarak İstanbul’da eylemde bulunan El Kaidelilerin lideri olan Adnan ERSÖZ ifadesinde El Kaide’nin uzun hedeflerinden birinin İslam halifeliğinin kurulması olduğunu belirtir. İngiliz Polis’in El Kaide üyesi bir militanın evinde yaptıkları aramada ele geçirilen bilgisayarlarda yapılan inceleme sonucu, barışçıl yollarda kurulamayacak olan İslam Devletinin kurulabilmesi için kalem, silah, kurşun, dil ve diş kullanarak kurulması gerektiği belirtilmiştir.(Şen 2011, ss.59-60)

Radikal İslam’ın ideologlarından olan ve Seyyid Kutup üzerinde etkileri görülen Mevdudi Hilafet ile ilgili olarak tanımlaması, Seyyid Kutup’un hakimiyet teorisi ise paralel’dir. Mevdudi hilafet ile ilgili olarak; Kur’an’a göre beşeri hükümetin kuşkuya yer bırakmayacak şekilde vasıflarının belirtildiğini, Bu vasıfların her sahada kanuni üstünlük yalnızca Allah’a ve onun Resülüne ait olduğunu; Hakimiyet fikri bu şekilde Allah’a ait olması bilinci çerçevesinde devlet ve hükümet işleri de Allah’ın otoritesine dayanan onun namına ve onun hükümlerini uygulamakla yükümlü bulunan halife onun yerine geçme esasına dayanan bir idare tarzı ile yürütüleceğini belirtmiştir. Buna göre hükümet’in icrası kesin sınırlar dahilinde çizilmiştir.(Mevdudi2011a, s.31) Mevdudi’nin yaptığı tanımlada caiz olan hilafet şeklinde mülkün gerçek sahibinin Allah olduğu fikrinin gözardı edilerek kurulan hükümet nizamların hilafet olmadığı ve kurulan hükümet nizamının insanın isyankar karakterine işaret ettiğini belirtmektedir.(Mevdudi 2011a, s.33) Bundan dolayı Müslümanların her şart ve durumda Allah’ın emirleri

doğrultusunda yaşayacağı bir devletin olması zorunlu olduğunu söyler. Eğer böyle bir devlet yoksa da bunun kurulması için çalışmak farz ve İslamda cihadın amacında buna yönelik olduğunu söyler. Müslümanların cahiliye sistemlerini yıkıp yerine İslam devletini kurmakla sorumlu olduklarını, hedefin hak ve adalet nizamı olduğunu belirtir. (Kutup ve diğerleri 2016, s.260) Seyyid KUTUP'ta İslamiyetin başta gelen vazifesinin kendi düşüncesine uygun onu hayatta geçirebilecek bir yaşam biçimi oluşturmak ve sonra da Allahın belirlediği yöntem paralelinde toplumsal bir nizam oluşturmak olduğunu ve Allahın bu ümmeti ortaya çıkarmasının nedeni de bu içtimai nizamın temsilcisi olduğunu söyler.(Kutup 2015, s.195) Kutup bu nizamı Darül-İslam olarak tanımlayarak Dünya da bu tanımlama ile sadece tek bir yerin olduğunu ve oranın da İslami devletin kurulduğu ve şeriatının uygulandığı yer olduğunu söyler. Bu yerin dışında Dünyanın geri kalanı da Darül Harp olarak tanımlar.(Tunç 2014, s.47)

Seyyid Kutup yaşadığı dönemde İslam ülkelerine yön olarak Doğu ve Batı Blokunu göstermelerine verdiği tepki ile Müslümanların İslam bayrağının altına davet edecek ve İslamın izzet ve şerifine layık bir şekilde toplayacak bir liderin eksikliğine dikkat çeker. (Kutup 2014, s.73)

Güney Filipinlerde bağımsız bir Müslüman devletin kurulması için mücadele eden Moro Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin üyeleri Filipin hükümeti ile anlaşıp uzlaşmayı düşünmeleri üzerine Amerikalı bir istihbarat yetkilisine göre Usame Bin Ladin Dünya çapında yapılacak bir islami devrime önderlik edebilecek bağımsız bir müslüman devletin kurulmasını istemesinden dolayı bu teklife karşı çıktığını belirtir.(Reeve 2001, s.217) Usame Bin Ladin'in etkilendiği hocası olan Abdullah Azzam, Müminler için hava ve su gibi bir İslam devletin kurulmasının zaruri olduğunu söyler. Böyle bir devletinde cihadı şiar edinmiş organize bir cemaatin öncülüğüyle cihad vasıtası ile kurulabileceğini ve ancak bu cihad hareketinin doğrudan doğruya halka mal olarak ve genel bir hareket şeklinde ortaya çıkması gerektiğini belirtir.(Azzam 2013, s.4)

3.4 İŞİD

ABD'nin Irak'ı işgal etmesi ile birlikte İslam dinini istismar eden terör örgütleri tarafından yeni bir cephe açılarak; Tüm dünyada ki savaşçılara davetiye çıkarılmış oldu. ABD'nin kuvvetlerini Irak'ta çekmesiyle zaten kırılğan olan Irak güvenliği, başta El Kaide olmak üzere örgütlerin eylemini rahatlıkla yapabileceği yer olmuştur. Bu

örgütlerden biri olan IŞİD Irak'ta faaliyet gösteren en önemli örgüt haline gelmiştir. (Gergin 2015, s.29)

ABD'nin 11 Eylül saldırılarından sonra Afganistan'a yaptığı müdahalenin ardından Irak'ın gerek kitle imha silahlarına sahip olduğunu gerekse de El Kaide ile bağlantısının olduğu iddaa etmesiyle 20 Mart 2003 yılında Irak'a müdahale etmiştir. Amerikan müdahalesi ile Saddam Hüseyin iktidardan indirilmiştir. Saddam'ın iktidardan indirilmesiyle Irak'ta istikrar yok olmuş. İstikrarın yok olması ile birlikte O dönem başlayan çatışmalar yerini iç çatışmalara terk ederek uzun bir kanlı çatışmalar dönemini başlatmıştır. Bu çatışmalar farklı düzeylerde de olsa günümüze kadar sürmüştür. İngiltere'de bulunan bir araştırma kuruluşu, 2003 yılından günümüze kadar devam çatışmalarda takribi olarak 1 milyon 200 bin Iraklı'nın ölmüş olabileceğini belirtir. Bu kaos ortamdan ötürü meydana gelen otorite boşluğu etnik ve mezhebi çatışmaları daha da hızlandırmıştır. Saddam'ın güçlü otoritesinden dolayı mecburi de olsa sağlanmış olan beraberlik bu süreç ile beraberinde hızla parçalanmış; Irak'ı birden Şii, Sünnî, Kürt gibi kimliklerin mücadele alanına dönüştürmüştür. Amerikan'ın Irak'dan çıkmasıyla etnik ve mezhebi grupların savaşı daha da şiddetlenmiştir. Ayrıca İşgalden sonra göreve gelen hükümet tarafından hazırlanan yeni anayasada Şii, Sünni ve Kürtlerin bazı hakları müdafa edilmediği gibi ayrılıkları daha da körükleyen bir anayasa olması da bu sürece katkısı olmuştur. Bu süreçte Saddam döneminde özellikle ordu ve istihbarat gibi güvenlik kurumların da belirli bir ağırlığı olan ve iktidarı elinde bulunduran Sünniler sistemin dışında kalmışlardır. Sünnilerin yerine bu defa Şiiler etkili olmuş ve büsbütün Şii milislerden oluşan bir askeri yapılanma oluşturulmaya başlanmıştır.(D.İ.B 2015, s. 14)

ABD'nin Irak işgali ile Paul Bremer, Geçici koalisyon yönetimi başkanlığına atandı. Bremer ilk olarak Orduyu ve parlamentoyu fesh etti. Sonra da ABD yanlısı olan özellikle Şii din adamları ve liderleri toplayıp, bir geçiş hükümeti kurma çalışmalarına başladı. Bremer yönetimi Mart 2004'te geçici bir anayasa hazırlayarak, Haziran ayında Amerikan taraftarı Irak Geçiş Yönetimi'ne iktidarı devretti. Amerikan'ın Irak ordusunu fesetmesi ABD'nin stratejik açıdan önemli olan projelerine büyük zarar veren güvenlik zaaflarına neden olmasıyla; ABD için artık Pandora'nın kutusu açılmıştı.(Şen 2013a) Paul Bremer başkanlığında kurulan Geçici Koalisyon Yönetimi'nin, aldığı ilk karar Irak

ordusu ile güvenlik güçlerinin terhis edilmesi idi. Alınan karar ile Irak artık müdahalelere açık bir hale gelmiştir.(Dağve Sulaiman 2015, s.8) Alınan bu karardan sonra Saddam döneminde ordunun çekirdeğini oluşturan Sünni Arap subaylar bir anda işsiz kalmışlardı.(D.İ.B 2015, s. 14) Bu durumun yaratacağı tehlikeyi ilk fark edenlerden olan Ürdün Kralı Abdullah, Irak hükümeti başı Paul Bremer'e Irak ordusunun dağıtılması ve kara listedeki Baas partisi mensupları gibi konuları tekrar düşünmesi gerektiğini ve eğer Baas partisi elemanları görevden alınır, ortaya çıkan otorite boşluğunun birileri tarafından doldurulacağını ve Orduyu dağıtmanın kaos ve anarşiye davet anlamına geleceğini kendisine söyledi. Bu konu ile ilgili olarak 2011 yılındaki yayınladığı hatıratında Kral Abdullah Irak hükümeti başı Bremer'in kendisine kabaca *"Ben ne yaptığımı biliyorum Bir şekilde telafi edeceğiz. Her şey kontrol altında. Teşekkür ederim."* dediğini yazdı.(Warrick 2016, s.188) Ürdün eski CIA şefi ve sonra da CIA'nın Yakın Doğu Bölüm şefi ve operasyonlar yönetici yardımcısı olan Amerikalı bir yetkili Irak ordusunun dağıtılması kararının yalnızlığı ile ilgili olarak; *"Biz bu insanları sokağa bıraktık, oysa bu İnsanlar nasıl kullanacaklarını bildikleri aletlere sahiptiler. Bazıları on beş, yirmi yıldır ordu mensubuydu ve lojmanlarda yaşıyordu. Eşyalarını bile toplamalarına izin vermedik"* diye bir beyanda bulunmuştur.(Warrick 2016, s.153) Alınan bu kararlar neticesinde kırgın, hoşnutsuz, işsiz yaklaşık 300.000 asker potansiyel birer militan konumuna düşmüştür. IŞİD'in bugün askerî anlamda kuvvetli olmasının en önemli nedenlerinden birisi de bünyesinde bu eski profesyonel Irak askerlerini barındırmasıdır.(Erdoğan ve Deliğöz 2015, s.8) Amerika'nın bu hatalı kararı El Kaide ve ortaklarına bir şans olarak avantaj sağlamış ve bazı Iraklılar radikal İslamcılara yönelmiştir. Bu avantajı kullanan El Kaide Operasyonlarını Afganistan'dan artık Arap dünyasının kalbine kaydırmıştır.(Warrick 2016, s.188)

Irak'ta Geçici Ulusal Meclis seçimleri 30 Mart 2004'te tamamladı. Bu Meclisin görevi Geçici Anayasa'nın hazırlanması ve parlamento seçimleri hazırlıklarını yürütmektir. Sünni gruplar tarafından boykot kararı alınan seçimde ortaya çıkan sonuç tüm Irak toplumunu temsil eden sonuç olmamıştır. Seçim sonucu oluşan mecliste Kürtler ve Şiiilerin ağırlığı ortaya çıktı. Meclis anayasanın hazırlanması ve parlamento seçimleri için çalışmalara başladı. Bu gerilimli ortamda Irak anayasası hazırlandı. Hazırlanan anayasanın oylaması Anbar, Selahaddin ve Musul gibi Sünni şehirlerde kabul edilmemişti. Anayasa oylamasının ardından dört yıl görev yapacak parlamentonun

seçimi için aynı yıl ikinci bir seçim daha yapıldı.(Dağve Sulaiman 2015, ss.9-10) Bu seçimler ile ilgili olarak Zerkavi katılan adayları ve oy kullanacak olan seçmenlerin kafir olduğunu söylediği bir konuşma yayımladı. Zerkavi yayımlanan bu konuşmasında demokrasiye karşı savaş ilan etmiştir. Seçim sonucunda Irak'lı Şiiilerin kazanarak yönetime gelme ihtimaline karşı da tehditlerde savurmuştur. Yapılan seçimleri Sünniler boykot ettiler. Sünnilerin seçimleri boykot kararı alması Zerkavi'nin yaptığı bu tehditkar açıklamalardan mı yada Sünni siyasi liderlerin kendi belirlediği politikaları gereği mi olduğu konusu muallakta kalmıştır.(Gürler ve Özdemir 2014b, s.120)

Irak'ın 2005'te Irak daimi anayasası yapılmıştır. Yapılan bu anayasa Irak siyasetinde çok partili siyasal yaşam öngörerek; Bütün Irak halkına terör, ırkçılık, tekfircilik ve mezhepçilikte bulunmama koşuluyla siyasal faaliyet bulunma, siyasal faaliyet yürütme ve siyasal parti kurma hakkı tanımıştır. Ancak Irak siyasi yaşamı etnik ve hoşgörüsüz ayrımlarla biçimlenmeye devam etti. Ayrıca bu biçimlenme Amerikan marifetiyle yapılmaya çalışıldı. Ayrıca Sünniler bu süreçte Baasla eşitlendikleri için dışlandılar. (Acun 2014a, s.1) Irak siyasi haritasının etnik ve sekter ayrımlar üzerinden teşekkül edildiğinden Irakta siyasi birliğintemin edilmesi hiç kolay değildi.(Semin 2013a, s.19)

Nisan 2006 yılında kendisine yönelik ağır eleştiriler ve suçlamalar neticesinde etkinliğini kaybeden Irak Başbakanı İbrahim Caferi, istifa etmek zorunda kaldı. İbrahim Caferinin istifa etmesinin ardından ABD'nin müdahalesiyle Nuri Maliki'ye yeni hükümeti kurma görevi verildi. Maliki hazırladığı kabinesine Mayıs 2006'da parlamentodan onay aldı. Kabinesi onaylandıktan sonra Maliki başbakanlık koltuğuna oturdu.(Al Jazeera 2014a) ABD'nin yaptığı müdahaleyle hükümeti kurma görevinin Maliki'ye verilmesi ve ardından başkanlık koltuğuna oturması ile 2005 yılında Sünni Araplar'ın seçimleri boykot etmesi Irak'ın kaderini şekillendiren en önemli gelişmeler olmuştur. Maliki başbakanlığı sırasında ülkedeki politik güç ile askeri gücü yavaş yavaş üzerinde topladı. Ayrıca mezhep kozunu da siyaset için kullanmaktan çekinmedi.(Acun 2014a, s.1) 2006 yılındaki ilk hükümetinin ilk yıllarında Maliki silik bir bir liderlik göstermiştir. Ancak 2007 yılından itibaren pozisyonunu güçlendirmeye ve siyasi gücü kendi elinde toplamaya başlamıştır. İlk olarak yaptığı aile fertlerini, yakın çevresini ve kendisiyle ittifak bağı olan kişileri önemli mevkilere getirerek ordu ve güvenlik kuvvetlerini kendi kontrolü altına almaya başlamıştır. Ordu ve Güvenlik kuvvetlerinden

sonra yargı ve yargıdan sonra da diğer bağımsız kurumları kendi denetimi altına alması izlemiştir. Maliki artık başbakanlık ofisini devlet gücünün merkezi haline getirmiştir. Politikaların oluşturulması ve uygulanması sürecinde Maliki kabine ve parlamentonun etkisini aza indirmiştir. Aceleyle yazılmış ve içinde birçok boşluk barındıran Anayasa Maliki'ye bu imkanı sağlayan en önemli faktör olmuştur. Maliki güvenlik, yargı ve diğer bağımsız kurumları kendi denetimi altına alıp otoriter rejimini tesis ederken anayasadaki bu boşluklardan istifade etmiştir.(Torlak 2013, s.61)

Irakta yapılan 2010 seçimlerinde 6.500 kişilik aday listesinde bulunan Sünnilerden 499'unun adaylığı ABD yönetimi döneminde kurulan Baassızlaştırma Kurulunun devamı niteliğinde olan ve başında bir Şii'nin bulunduğu Hesap Sorulabilirlik Komisyonu tarafından kabul edilmemiştir. Gerekçe olarakta bu adayların Baas bağlantısı vb. nedenlerle kabul edilmediği belirtilmiştir. Maliki ve takımının Sünnilere gösterdikleri ayrımcı politikaları2010 seçimlerinde de devam etmesine rağmen, yine de bu seçimlere giren Irak Arap Sünnileri bu seçimlerde önceki yapılan seçimlere nazaran daha fazla milletvekili kazanmışlar. Sünnilerin ilk kez hükümet kurmaya bu kadar yaklaşımlarına rağmen bu şans kendilerine tanınmamıştır.(Erdoğanve Deligöz 2015, s. 8-9) 2010 yılında yapılan seçimde, liberallerin ve Sünnilerin destek verdiği İyad Allavinin liderliğindeki Irak Ulusal Hareketi 91 milletvekili, Şii blok ise 89 milletvekili çıkardı.(Dağve Sulaiman 2015, s. 11) Irak Anayasası'na göre hükümeti kurma yetkisinin seçimlerde en fazla milletvekili kazanan bloğa verilmesi hükmü dolayısıyla, seçim sonuçlarına göre ikinci dönem başbakanlığı tehlikeye düşen Maliki'nin tekrar başbakanlık görevinde bulunmasının önünü iki gelişme açmıştır. Bunlardan birincisi 28 Mart 2010'da Irak Federal Mahkemesi tarafından verilen, seçimlerden sonra kurulacak olan hükümetin, Anayasa'nın 73. Maddesi olan hükümeti kurma yetkisinin seçimlerde en fazla oy alan bloğa verilmesi şartını karşılama için yeterli olduğu kararı ile 2010 yılının Mayıs ayında Maliki'nin başkanlığını yaptığı Hukuk Devleti İttifakı ile başka Şii bloğu olan Irak Ulusal İttifakıyla beraber Ulusal İttifak ismi ile yeni bir blok oluşturmasıdır. Bu blokta kendi içinde başbakan ismi üzerinde anlaşamamalarından dolayı Irak'taki hükümet krizi Kasım ayına kadar devam etmiştir. Bunun üzerine ABD'nin araya girerek Maliki'ye yaptığı baskılar sonucu, Maliki'nin Kürdistan İttifakı'nın 19 koşulunu kabul etmesi ile taraflar Malikin başbakanlığında hükümet kurulması konusunda anlaşmışlar. Bu anlaşma sonrasında Cumhurbaşkanı Celal Talabani,

Ekim ayının 25'inde Maliki'ye hükümeti kurma görevi vermiştir. Böylece de yeni hükümet 22 Aralık'ta Irak Parlamentosu'ndan güvenoyu almıştır.(Torlak ve diğerleri 2013, s.60-61)

Maliki'nin uyguladığı mezhepçi politikaları neticesinde; Bağdat başta olmak üzere büyük kentlerin demografisini değiştirmek için Şiileri bu bölgelere yerleştirmesi, gerek Sünni politikacılara karşı baskıları gerekse de Kürt bölgesine yönelik politikaları verilen tepkilerin şiddetinin artmasına neden olmuştur. Uyguladığı bu politikalardan dolayı Irak'ın bütünlüğü korunması tehdit edilir bir hale gelmişti.(Acun 2014b,s.5) Malikinin uyguladığı bu politikaların benzer özellikleri Sosyal yaşamda da kendini göstermiştir. Haksız yere yapılan tutuklanmalar, soruşturulmadan terörist damgası vurulan Sünni'lerin sayısındaki artışlar örnek gösterilebilir. Maliki'nin uyguladığı Sünni karşıtı politikası protestolara neden olmuş, Özellikle yargısal reformlar yapılmasının istendiği sivil gösterilere Maliki yönetiminin tepkisi sert olmuştur. Maliki yönetiminin protestolara karşı uyguladığı sert tavrı Anbar'da kurulan bir protesto kampında da kendini göstermiştir. Bu protesto kampını hükümeti devirmeye çalışan ve Sünni bir otonom hükümeti kurmayı amaçlayan bir girişim olarak gören Maliki yönetimi bu protesto kampında bir Irak askerinin öldürülmesinden sonra başka bir yerde bulunan başka bir protesto kampına Irak ordusunca Nisan 2013 yılında düzenlenen saldırıdan tamamı sivil olmak üzere 51 kişi hayatını kaybetmiştir.(Erdoğan ve Deliğöz 2015, s.9) Irak'ta Sünni aşiret reisi olan Zeydan el-Cabiri Nuri el Maliki'nin 2010 yılındaki seçimlerde iktidar olması ile ilgili olarak;

“Şimdi Lider olanlar hırsızlar, haydutlar ve dinci mezhepçi partiler.” Anbar'da Amerikalıların onca kötülüğüne rağmen, onlar camilerde insanları öldürmediler ve dinimize saygı gösterdiler. İranlılarla beraber olan böyle davranmadı. Onlar Sünni olan her şeyden kurtulmak istediler. Amerikalılar büyük demiyorum ama bunlardan iyidir.” diye belirtti.(Warrick 2016, s.368)

Amerikanın 2011'de Irak'tan çekilmesinden sonra Irak, siyasi ve güvenlik mevzularında bir çıkmaza saplanmıştır. 20 Aralık 2012'de El-İrakiye bloğunun yöneticilerinden ve aynı zamanda Maliye Bakanı olan Rafi El-İsavi'nin Bağdat Yeşil bölgede bulunan ikametine Maliki'nin emir ile baskın düzenlenmiştir. Düzenlenen bu baskında, Maliye bakanı Rafi El-İsavi'nin korumaları terör örgütü kurmak ve yönetmek sebebiyle tutuklanmıştır. Rafi El-İsavi'nin korumalarına yönelik tutuklama kararına tepki olarak Irak'ın Anbar vilayetinde 21 Aralık 2012 tarihinde Sünni Araplar gösteriler düzenlediler. Anbar da başlayan gösteriler daha sonra Musul, Kerkük, Diyale ve

Felluce'ye sıçramıştır.(Semin 2013a, s.13) Maliye Bakanı hakkında tutuklama kararının çıkmasından sonra Anbar vilayetinde başlayan protestoları destekleyen ve Protestocuların kurduğu kampta Maliki karşıtı konuşmalar yapan Sünni milletvekili Ahmed Alvani'nin evine Aralık 2013'de baskın düzenlendi. Sünni vekilin Ramadi'de bulunan evine sabah saatlerine giren güvenlik güçleriyle Ahmed LAVANI'nin korumaları arasında çatışma çıktı. Çıkan bu çatışmada Alvani'nin 5 koruması ile kardeşi öldü. Sonra güvenlik güçleriAlvani'yi tutukladı. Yaşanan bu olaylardan sonra güvenlik güçleri yaptıkları açıklamada, Irak Yüksek Mahkemesi'nin Allavani için teröre destek verdiği gerekçesiyle hakkında tutuklama kararını çıkarmasından dolayı bu baskının düzenlediğini belirtti.(Aljazeera 2013a) Maliye Bakanı İsvi'nin tutuklama kararından sonra Ramadi'de başlayan gösteriler 2 Ocakta Felluce'ye sıçradı. 3 Ocak'ta da silahlı İŞİD konvoyları şehre girdi. Cihatçılar aşiret militanlarına katılarak Rafi el-İsvi'nin yakalanması üzerine başlayan protesto gösterilerini bastırmak için Ramadi'ye giren Irak güvenlik güçleri ile çatışmışlardır. Çatışmalar da 100 kişi öldükten sonra 4 Ocak'ta hükümet Felluce'yi boşaltmasıyla; İŞİD'de kendi bayrağını hükümet binasına dikti. İŞİD ile Sünni aşiret arasında ortaklık diğer Sünni gruplardan da destek buldu. Gölge Baas organizasyonu ve Nakşibendiler de ortaklığa destek verdi.(Warrick 2016, s.369) İŞİD Ocak 2014 yılında Felluce ve Ramadi'nin bir kısmını kontrol ettikten sonra 3 Ocak 2014'te Felluce'de bağımsız bir İslam devletini ilan etti.(Okumuş 2014, s.126) İŞİD'in Felluce'de İslam devletini ilan etmesi ile ilgili olarak Fransız Ortadoğu tarihçisi-uzmanı Pierre Jean Luizard, İslam devleti Projesi'nin Felluce'nin alınması ile şekillendiğini belirtir. Bağdat hükümeti Felluce de kontrolü ele geçirme konusunda daima aciz kalmıştır. Felluce'nin ele geçirilmesi aynı zamanda güçlü simgesel bir kopuşu da ifade ettiğini belirtir.(Luizard 2016, s.13)

Maliki'nin iç politikadaki hedefleri şu şekilde özetlenebilir; 1. Saddam döneminde Irak ordusuna Sünnilerin komuta etmesinden dolayı tecrübeli ve sağlam bir askeri anlayışa sahip olan Sünnilerin'den gelecek bir askeri darbeyi önlemek adına Sünni Arap politikacıları Bağdat yönetiminden uzaklaştırmayı istemektedir. 2. Kuzey Irak Kürt yönetimi ile gerek Kerkük, Musul, Selahaddin ve Diyale gibi tartışmalı bölgelerde gerekse de pek çok konuda siyasi, ekonomik ve askeri anlamda kriz yaşayan Kürt yetkili ve güvenlik güçlerinden rahatsızlık duyan Türkmen ve Sünni Arapları kendi safına çekmek. 3. Partisi olan Dava Partisi'ni diğer Şii siyasi parti ve gruplar arasında

güçlü bir konuma getirmek ve böylece partisini devletin tüm organlarına hâkim kılmak istemesi. Böylece Maliki'nin partisi yeni Baas Partisi konumunu almaya çalıştığı görülmektedir. Bu hedefini adım adım gerçekleştirmeye çalışan Maliki bu hedef doğrultusunda Washington ve Tahran'ın da desteğini almaktadır. Maliki'nin iç siyasette takip ettiği politikalar sonucunda Irak siyasetindeki bütün ipleri kendi kontrolü altına aldığını söylemek yalnız bir abartılı değerlendirme olmayacaktır.(Semin 2013a, s.12)

Maliki, 2006'dan bu yana ülkeyi otoriter bir şekilde yönetmektedir. Başbakanlığını yapmış olduğu hükümet, Sünnileri sistem dışına atması ve buna karşın Şii'leri kayırılması politikalarını izlemiştir. İzlediği bu politikalar IŞİD'in yükselişindeki en önemli faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Maliki'nin Sünni muhalifleri tutuklamak için Irak'ın terör karşıtı yasalarını kullandığı görülmektedir. Aynı şekilde Saddam döneminde görevli olan yetkililerinin göreve gelmesini engelleyen yasaları da Sünnilerin hükümet ve orduda yükselişini engellemek için kullanmaktadır. Malikin hükümet karşıtı barışçıl protesto düzenleyen Sünnilere karşı öldürmeye varan orantısız şekilde güç kullanması ve Irak işgalinden sonra Sünnileri öldüren hükümet dışı Şii milislerle işbirliği yapması, Sünniler de Maliki hükümetinin kendilerine hiçbir zaman eşit olarak muamele etmeyeceği düşüncesi oluşmuştur. Bu düşünce IŞİD'e katılımın artmasında önemli etkidir. Bu durumda IŞİD, hükümetin otoriter rejimine maruz kalmış Sünniler için daha çekici bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.(Radikal 2016)

3.4.1 Kuruluşu

IŞİD'in kuruluşu ile ilgili olarak farklı iddialar vardır. İlk iddaya göre El Kaide liderlerinden Abu Musab al-Zarqawi 1999 yılında Afganistan'da bir eğitim üssü kurmuş, ABD'nin 2001 yılında Afganistan'ı işgal etmesi üzerine İran üzerinden Kuzey Irak'a geçerek, 2003 yılından itibaren Irak'taki en güçlü örgüt haline gelmiştir. Diğer iddia ise IŞİD, ilk olarak Ürdün'de bir İslam devleti kurmak için Abu Musab al-Zarqawi tarafından Cemaat el Tevhit vel Cihat örgütü kurulmuş ve bu örgüt ABD tarafından Irak'ın işgal edilmesi sebebiyle faaliyet alanını Irak'a kaydırmıştır.(Gergin 2015, s.30)

Abu Musab al-Zarqawi 1967'deki Altı-Gün savaşından 7 ay önce Ürdün'ün Zarka şehrinde doğdu. Ufak tefek suçlar işlediğinden dolayı yirmili yaşların başlarında

tutuklandı. Zarqawi hapiste geçirdiği beş yılında radikal selefilik doktrinini ile tanışıp bu doktrinini benimsedi.(Napoleonı 2015, s.35)

Zerkavi'nin kişiliğini, yetişmesiyle ilgili olan bağlantı, inandığı mezhepsel okula bağlı dini etken ile tarihin yansımaları olmak üzere üç temel etken şekillendirmiştir. Bedevilik Zerkavi'nin kişiliğinin şekillenmesinde belirleyici olmuştur. Zerkavi, zamanının çoğunu Mezarlıklarda geçirmesinden dolayı yaşam ile ölüm düşüncesi arasındaki karşıtlıkları barıştırmayı mezarlıklarda öğrendi. Ayrıca en iyi arkadaşlıklarını da mezarlıklarda kurdu. Gençlik döneminde evinin bitişiğinde bulunan Abdullah Bin Abbas Camiisine sık sık gitmesiyle bu camiide Cihat ve şehadet düşünceleri yer etmeye başladı. Zerkavi askeri eğitimini, dini ve siyasi kültürünü Afgan savaşı sırasında aldı. Zerkavi Afganistan'da 1989 yılındakendi üzerinde etkisi olan Ebu Muhammed El-Makdisi ismi ile bilinen İsam El-Berkavi ile tanışmıştır. Bu tanışıklık Zerkavinin kişiliğinin oluşmasındaki belirleyici unsurlardan biri olmuştur.(Çicek 2014, Habertürk) Zerkavi'nin hocası olan Makdisi ile ilgili olarak 2006 yılında Pentagon yetkililerinin yaptıkları bir araştırma sonucunda Pentagon onu cihat temelli entelektüel dünyanın en önemli yeni düşünürü olarak ilan etmiştir. Makdisiye göre resmileştirilmiş bir aykırı düşünce karşısında her Müslümanın bir davranış şekli olmalıydı. Bu sadece kokuşmuş düşünceleri reddeden basit bir dindarlık olmamalı, Allah adına katledilmeleri zorunlu kılınmalıdır.(Warrick 2016, s.40)

Zerkavi'nin gerçek savaş ile tanışması 1991 yılında oldu.Afganistan'ın doğu vilayetleri olan Paktia ve Khost'da hükümetin elinde olan kasabalara Afgan mücahitler arasında savaştı. Bu saldırıda Zerkavi Cesurluğu ve gözü pekliğiyle ün yaptı.(Warrick 2016, s.76) 1993 yılında Zerkavi ve yüzlerce Ürdünlü savaşçı Afganistan'dan Ürdün'e ülkelerine döndüler. Ürdün'ün çok değiştiğini gören Zerkavi, Afganistan'da şahit olduğu sert islami disiplin ile gördüğü Ürdün arasında uçurumlar vardı. Arkadaşlarına devamlı olarak uygunsuz giyinen bayanları, evli olmadıkları halde kafelerde ve sinemalarda kızlı erkekli oturan insanları şikayet ediyordu. Yıllar önce kendisinin işlettiği içki mağazaları ve porno mağazalarından yakınıyordu. Kendi ailesi'nin bile İslami usullere göre giyinmemesini eleştirmeye başladı.(Warrick 2016, s.78) 1993'te hücre çalışması başlatmak üzere doğduğu topraklara döndü. Kral Hüseyin'e karşı yürüttüğü faaliyetler sebebiyle Ürdün istihbarat yetkilileri tarafından izlenmekteydi. Kısa bir süre sonra ise kralı devirmeye çalışmak suçlamasıyla gözaltına

alındı. Yargılaması 3 yıl sürdü. 1996 yılında biten yargılama sonunda 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. Hapis cezasına çarptırıldıktan 3 yıl sonra, Kral Abdullah'ın tahta çıkışı üzerine çıkarılan genel afı serbest kaldı. Zerkavi cezaevi yıllarında işkence görmesi ve uzun süre hücrede tecrit edilmesi sonucu yaşadıkları kraliyet ailesine karşı kinini bilemeye başlamıştı.(NTVMSNBC 2006)

Zerkavi hapishaneden çıktıktan sonra Afganistana gitti. Zerkavi'nin tekrar Afganistana gitmesinde ki amaç o sırada Afganistan'da bulunan Usame Bin Ladin ile tanışmak istemesidir. Afganistan'da Ladin ile görüşen Zerkavi Ladin'den beklediği desteği alamadı. Ladin'den destek alamayan Zerkavi 2000 yılının başında Afganistan Heratta bir örgüt kurdu. Kurduğu örgütü çoğunluğu Avrupa'da sürgün hayatı yaşayan Ürdünlü, Filistinli ve Suriyeli İslamcılar tarafından oluşmaktaydı. Bu örgüte İki Nehir Topraklarındaki el-Kaide manasına gelen Tevhid ve Cihad örgütü ismini vermiştir. Örgütü ile birlikte Amerikanın 2001 yılında Afganistana müdahale etmesi ile önce İran'a sonra da Kuzey Irak'a yerleşti.(Gürler ve Özdemir 2014b, s.116) Zerkavi Kuzey Irak'ta faaliyet gösteren ve 2001 yılında Molla Fatih Krekar tarafından kurulan bir örgüt olan Ensar El-İslam'a sığındı. Bu örgüt başta Halepçe olmak üzere Kuzey Irak'ın Kürt bölgelerin de etkindi.(Acun 2014a, s.4) Zerkavi, Ensar El-İslam ile geniş bir ilişki kurdu. Ensar örgütü Irak istibaratı ile beraber çalıştığı, Saddam Hüseyin'in bu grubu Kuzey Irak'ı bağımsızlaştırmak isteyen Kürt gruplarına karşı kullandığı iddaa edilir. Ancak Ocak 2003'te Molla Kraker Saddam rejimi ile bir ilişkilerinin olmadığını iddaa etti. ABD senatosunun 2006 yılında hazırladığı Irak raporunda savaş sonrası edinilen bilgiye göre Saddam, Zerkaviyi yakalamaya çalıştığını, fakat bunda başarısız olduğu yazılıydı. ABD'nin Irak'a müdahalesinden sonra Zerkavi örgütüne diğer yabancı örgütleride katarak ağını güçlendirip, Irak işgaline katılan güçlere karşı mücadele etti. (Okumuş 2014, s.116)

Dönemin Amerikan Dış İşleri Bakanı olan Colin Powell 5 Şubat 2003'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Irak'a karşı yapılacak olan savaş ile ilgili bir konuşma yaptı. Powell bu konuşmasında, ABD istihbarat örgütlerinin Irak ile El Kaide'nin arasında bir bağ olduğuna dair bazı delillere sahip olduğunu açıkladı ve Irak'ın El Kaide ile beraber hareket ettiğini iddia etti. Powell, Usame Bin Ladin'le bağlantısı olan Ebu Musab Zargavi'nin 8 aydır Bağdat'ta olduğunu söyledi. Powell'in bu konuşması ile

yaptığı konuşmaya kadar Zerkavi'yi tanımayan Dünya artık Zerkavi'yi tanımış oldu. (NTVMSNBC 2003) Ammanlı yazar Ebu Hanieh, Powell'ın BM'de yapmış olduğu bu konuşmasından önce Zerkavi'nin kimse tarafından tanınmadığını ve bu konuşma ile Zerkavi'ye bir popülarite ve kötü ün kazandırıldığını belirtir. Hanieh, Powell'ın Zerkavi'nin önemli olduğunu söylemesi ile ünün artık Irak ve Suriye'den Magrip ülkelerine ve Arap yarım adasına, Arap dünyasına yayıldığını ve onun için insanların gelip El Kaide'ye katıldığını da belirtir.(Warrick 2016, s.128)

Amerikanın Irak'a ikinci bir hareket yapacağı konusunda Batı'da gazeteler spekülasyonlar yapıyordu. Yapılan bu haberlere inan Zerkavi de yandaşları ile yaptığı konuşmalarda, efsane savaşın yaklaşmakta olduğunu söylüyordu. Zerkavi ile hapiste karşılaşan ve onun ilk yılları için biyografi yazan Ürdün'lü gazeteci Fuat Hüseyin'e göre kaderin oyunu şimdi Allah'ın düşmanı ile uğraşmak için tam doğru yere geldiğini düşündüğünü söyler. Amerika Afganistanda Ladin ve Talibani kovalarken Zerkavi'ye göre gerçek savaşın Irak'ta olacağını tahmin etmesi ile arkadaşlarına adres olarak Irak dedi.(Warrick 2016, s.97-98) Zerkavi 2003'te Irak'ı işgal eden ABD'ye karşı cihadi bir mücadele başlatmıştır. Zerkavi kurmayı planladığı İslam Devleti için bu mücadeleyi başlatmıştır. Zerkavi bu mücadelesinde başarıya giden yolun mezhepsel çatışmayı körüklemek ve kargaşa ortamı yaratmaktan geçtiğini düşüncesiyle Irak'ta böyle bir ortam kurmayı amaçlamıştır.(Erdoğanve Deligöz 2015, s.8)

ABD askeri güçleri ve Iraklı direnişçiler arasında Nisan 2004'te Birinci Felluce Savaşı olarak adlandırılan çatışmalar yaşanmıştır. Zerkavi'nin Birinci Felluce direnişindeki rolü ve önemi zirveye çıkmıştır. Zerkavi, Felluce'deki direnişte direnişçilere liderlik yaparak; Karizmatik kişiliği ile direnişçiler arasında ön plana çıkarak direnişçilerin sevgisini kazanmıştır. ABD ordusu 2004 yılının Mayıs ayında direnişçileri yenemeyeceğini anlaması ile tek taraflı ateşkes ilan etti ve Felluce'den çekildi. Amerikan'ın Felluce'den çekilmesi direnişçiler tarafından zafer olarak görülmüştür. Felluce Savaşından sonra Zerkavi'ye Felluce İslami Halifeliğinin emiri olarak biat eden direnişçiler ile daha da güçlenen Zerkavi sonra kendisi Ladin'e biat etti.(Gürler ve Özdemir 2014b, s.117) Zerkavi kendisi ve örgütünün Usame Bin Ladin'e ve El Kaide'ye biat etmesinden sonra örgütün adını Irak El Kaidesi olarak değiştirmiştir.(Aka ve Nişancı 2015, s.17) Ladin'in Zerkavi'nin Irak'ta kazandığı başarılarından dolayı, eğer ki Zerkavi ile birlikte Irak'ta işbirliği yaparsa, El Kaide onun başarılarına ortak

olacak ve aniden canlanan şöhretinden enerji alınacağını düşünüyordu.(Warrick 2016, s.220) Irak El Kaidesi(IEK), Felluce savaşından sonra gücünün zirvesine ulaşmıştır. Güçlenen IEK artık ABD ve işgal güçlerine çok büyük saldırılar gerçekleştirmeye başlamıştır. Diğer Sünni direniş gruplarının aksine Irak El Kaide'si kullandığı profesyonel savaş taktikleri ve organize yapısıyla kısa sürede Irak'ta çok önemli bir silahlı güç olmuştur. Bu dönemde Anbar vilayeti başta olmak üzere ülkenin bazı önemli Sünni bölgelerinden ABD ve Irak güvenlik güçlerini çıkararak büyük bir başarılar kazanmıştır.(Acun 2014b, s.2) Zerkavi'nin El Kaide'ye biat etmesi ile Usame bin Ladin Irak'taki mücahitlerin Zerkavi'ye biat etmesini söylemiş. Zerkavi bu biattan sonra el-Kaide'nin desteğini alarak örgütünü büyütülmüştür. Örgüt, 2006 yılı başlarında Mücahitler Şûra Konseyi'ni kurdu. Bu konseyin kurulmasındaki amaç örgütün Iraklı tabana daha fazla yayılması ile sahadaki diğer Sünni direniş gruplarıyla ortak bir çatı oluşturmaktır.(Sandıklı 2015, s.17)

ABD, Irak saldırısından kısa bir süre sonra Irak'ın tamamında kontrolü ele geçirmiştir. Sonra düşük yoğunluklu çatışma süreci başlamış, düşük yoğunluklu bu çatışma sürecinden sonra ülke kısa sürede tamamen kaosa sürüklenmiştir. ABD güçlerine karşı özellikle ülkenin Sünni bölgelerinde ciddi bir direniş başlamış ve ABD güçlerine karşı saldırılar artmıştır. Amerika'ya karşı başlatılan bu direnişin sahada en organize ve başarılı yapılarından birisi Zerkavi'nin komutasında bulunan silahlı güç olmuştur. Zerkavi'nin Afganistan'dan gelmiş olmasından dolayı uluslararası cihadi networkle bağlantısı bulunmaktaydı. Bu networkü kullanan Zerkavi, kısa sürede ülkeye yabancı savaşçıların girişini sağlamıştır.(Acun 2014b, s.1-2) Zerkavi'nin örgütü tarafından Irak İşgalinden 5 ay sonra, 7 Ağustos 2003 günü Ürdün Büyükelçiliğine, 19 Ağustos 2003 günü Bağdat da bulunan Birleşmiş Milletler binasına ve ölenlerin arasında Şii lider Ayetullah Muhammed Bekr El Hekim'in bulunduğu 29 Ağustos 2003 yılı Necef'teki İmam Ali Camii'sine bombalı araçlar ile saldırılar yaptı. İmam Ali Camii'sine saldırı yapıldıktan sonra Bağdat'ta şehrin kenar mahallerinden on binlerce Şii, Müslüman sünni semtlerine *"Baasçılara ölüm, Amerika'ya hayır, Saddam'a hayır, İslam'a evet"* diye bağıarak ilerliyorlardı. Bu saldırılardan önce yaz başından beri Irak'ta şiddet giderek artıyordu. Yabancı cihatçılar Amerika ile savaşma ihtimaline karşı Irak'a gelerek, bölgedeki gruplar ile organize olup Irak'ta kargaşa çıkartmaya ve Amerikan işgalini geçersiz kılmaya çabalıyorlardı. Irak'ta saldırıların artmasından sonra Bağdat

CIA istasyon Şefi Amerika'ya ‘‘Ayaklanma’’ uyarısında bulunan bir rapor yazdı. 2003 yılı Sonbahar'ın da Irak'ta başka saldırıların da olmasından sonra 10 Kasım 2003 yılında Bağdat CIA Şefi merkeze yazdığı raporda çizdiği görüntü bir önceki raporunda ki çizdiği görüntüden daha kötüydü. Bu raporunda daha önce yaptığı ayaklanma uyarısının artık gerçekleşmeye başladığını, ayrıca bu ayaklanma kazanmaya başlıyordu. (Warrick 2015)

İslam'ın Selefi anlayışını benimseyerek bu anlayış doğrultusunda radikalleşen Zerkavi yayınlanan neredeyse bütün mesajlarında düşmanlarını Haçlılar ve Rafiziler olarak gruplandırdığı görülür. Hatta Zerkavi İşgal güçleriyle Şiileri düşmanlık bazında eşit olarak gördüğü yorumu yapılabilir. Bu durumun da Şiilere düşmanlığı ile bilinen Zerkavi ve örgütünün daha fazla taraftar toplamasına neden olmuştur. Zerkavi'nin Şiilere olan düşmanlığı dolayısıyla sivil Şiilere karşı yaptığı eylemlerden ötürü el-Kaide'nin merkez kadrosundan 2005 yılı Temmuz ayında bir uyarı aldı. Ancak Irak el-Kaidesi'nin alınan bu uyarıyı pek de dikkate almadığı görülmektedir.(Gürler, Özdemir 2014b, s.125) Zerkavi Şiilere karşı korkunç bir kin besliyordu. Irak'ta Şii-Sünni ayrımını keskinleştirecek eylemler yapıyordu. Ladin'e yazdığı biat mektubunda Şiiler ile ilgili olarak ‘‘Baş edilemeyecek engel, başını uzatmış yılan, kurnaz zehirli akrep, casus düşman ve içimizdeki düşman’’ ifadelerini kullanıyordu. Zerkavi mektupta Şiileri putperestlikten daha kötü buluyor, Şiileri Yahudiler ile Hristiyanlarla aynı görüp İslam ile hiçbir benzerliklerinin olmadığını ve Şiilerin Sünnilerin inancını yıkmak için planlarının olduğunu belirterek; Şiileri işgalci Amerika ile ortaklığa girdiklerini ve tarih boyunca ihanetin mezhebi olduklarını da ekler.(Warrick 2015, s.164)

Sünniler, Şiileri işbirlikçi olmak ve ihanet etmekle suçlamışlardır. Bu suçlamaya da neden olan Şii alimlerin Iraklı Şiilere, İşgal güçleri ile savaşmamaları konusunda verdikleri iddia edilen fetvalar neden olmuştur. Sünnilerin bu suçlamaların sonucunda, Şii medreseler, camiler, pazar yerleri vs. yerler hedef alınarak bu yerlere saldırılar başlanmıştır. 2 Mart 2004 yılında Aşuregünü törenlerinde Kerbela'da bulunan İmam Hüseyin türbesine ile Bağdat'taki Şii camisine saldırılar düzenlenmiştir. Düzenlenen bu saldırılarda 180'den fazla insan hayatını kaybetmiştir. Irak'ın Samarra şehrinde bulunan Şiiler için kutsal sayılan ve gerek on ile on birinci İmam'ın türbelerinin burada bulunmasından gerekse de kaybolan on ikinci İmam Hz. Mehdi'nin buradan geri

döneceğine inanılmasından ve Hz. Ali ile Hz. Hüseyin'in türbelerinin ardından Şiiler açısından en kutsal üçüncü türbe olan İmam Hasan el-Askeri türbesine 22 Şubat 2006'da bir bombalı eylem gerçekleşmiştir. Gerçekleşen bu eylem Irak'ta iç savaşın fitilini ateşleyen bir saldırı olarak nitelendirilmektedir. Zerkavinin Şiiler karşı bulunan düşmanlığı göz önüne alındığından hem Irak hem de Dünya basınında bu gibi saldırıların sorumlusu olarak Irak el-Kaidesi gösterilmektedir.(Gürler, Özdemir 2014b, s.126)

Zerkavinin Irak'ta sivillere yaptığı eylemlerden dolayı, dönemin el-Kaide lideri olan Usame Bin Ladin ile günümüzdeki lideri olan Eymen el-Zevahiri'nin Zerkavi'ye Irak'ta Şii sivil unsurlara karşı saldırılarının cihada ve mücahitlere zarar verdiği yönünde mesajlar iletilmiştir. Ayrıca savaşı işgalciler ile işbirlikçilerine karşı yönlendirmesi gerektiğinde belirtilmiştir. Ancak Zerkavi kendisine iletilen mesajları dikkate almayarak bu mesajlara uygun olarak da hareket etmedi. Zerkavi'nin Sivil Şiilere karşı gerçekleştirdiği şiddet eylemleri akıl hocası olarak da bilinen selefi-cihadi akımın önemli isimlerinden biri olan Ebu Muhammed el-Makdisi ile de arasının açılmasına yol açtı. 2005'de Makdisi Zerkavi'ye yazdığı mektubunda, Şii ve Hıristiyan sivillerin hedef alınmaması gerektiğini dile getirmiş fakat bu mesaja karşılık Zerkavi Makdisi'ye yazdığı bu mektubunun Irak'ta devam eden cihada zarar verdiği cevabını vermiştir.(Gürler, Özdemir 2014a, s.3) Eymen El Zevahiri, El Zerkavi'ye bir mektup yazarak halkı Selefi düşünceye zorlamaması uyarısında bulunmuştur. Zevahiri bir halkın değişimininuzun yıllar sürececek bir eğitim programıyla gerçekleşeceğini ve değişimin bir süreç olduğu tavsiyesinde de bulunmaktaydı. Zevahiri yazdığı mektubunda ayrıca İslam ümmetinin tek bir mezhepten ibaret olmadığını Selef düşüncesinden olmayanların da ümmete yüzyıllarca çok hizmettettiklerini, en büyük tehlikenin de cihad Hareketi'ni bir mezhebe bağlı kılınması olduğunu belirtmiştir.(Şen 2013b) ABD, el-Kaide'nin ikinci ismi olan Zevahiri'nin, Zerkavi'ye yazdığı bir mektubu ele geçirdiğini açıkladı. Zevahiri bu mektubunda Zerkavi'yi camilere yönelik bombalı saldırılar ve rehinelere öldürülmesinden dolayı kınadığı bildirildi. Mektupla ilgili olarak Pentagon sözcüsü Bryan Whitman, Zevahiri'nin, Zerkavi'ye yazdığı mektupta, Amerikan askerleri Irak'tan ayrıldıktan sonra bu ülkede bir İslam devleti kurulması planının yapıldığını belirtti. Pentagon yetkilileri, mektubun, nerede, ne zaman, nasıl ve kimden ele geçirildiğine ilişkin bir açıklama yapmadı. Ancak gerçekliğinden şüphe duyulmadığını

belirttiler. Pentagonun bu açıklamasının ardından Zerkavi'ye ait olduğu iddia edilen bir ses kaydı internette yayımlandı. Zerkavi sesli mesajında, "kafir olan sivilleri öldürme konusunda direnişçilerin şeri delillerinin olduğunu, İslam'da sivil ve asker diye bir ayrımın olmadığını, aksine Müslüman ve kafir diye bir ayrımın söz konusu olduğunu belirterek; Kafirlerle verilen bir eman ve ahd olmadığı sürece kanlarının mubah olduğunu, Müslüman ve zımmiler dışında kalan üçüncü kısım insanlar ise, kadın ve çocuklar dışında canları ve malları mubah olan kafirlerdir ve öldürülmelerinde bir beis olmadığını belirtir.(www.dunyabulteni.net)

Zerkavi'nin Irak'ta çıkarmaya çalıştığı mezhep savaşı Irak'a hızla yayılıyordu. Amerikan askerlerinin Şii Polislerin, Sünnilere işkence yaptığı bir yer altı hapishanesini bulmaları ile Zerkavinin Şii'lere karşı savaşını sorgulayan çihatçılar dahi Zerkavinin bu stratejisinin başarıya ulaştığına inanmaya başladılar. ABD askerleri bu hapishanede 200 aç Sünni adam buldular. Bir çoğu her gün düzenli olarak dövülerek elektrik verilmişti. Bulunan hapishane Irak'ın Şii İç İşleri bakanın evinin bir blok uzağındaydı ve sonra bununla ilgili olarak bakan "*Bazı yanlışlıklar yapıldı*" diye bir açıklama yaptı. (Warrick 2015, ss.256-257)

Irak Başbakanı Maliki düzenlediği basın toplantısında 7 Haziran 2006 tarihinde Irak ve Amerikan askerlerinin düzenlemiş olduğu ortak operasyon sonucunda Bağdat'ın Kuzey Doğusunda bulunan Bakuba bölgesinde Zerkavi'nin 7 yardımcısıyla birlikte öldürüldüğünü açıkladı. Zerkavinin öldürülmesi El Kaide örgütü adına bir internet sitesinde yayımlanan açıklamayla doğrulandı. Zerkavi, ABD'nin Irak'ta arananlar listesinin başında bulunuyordu. ABD, Zarkavi ile ilgili olarak başına 25 milyon dolar ödül koymuştu.(Hürriyet 2006) Zerkavi'nin öldürülmesinden sonra Irak El Kaide'sinin başına Zevahiri'nin yakını olan Ebu Eyyub el-Mısri getirildi. Zevahiri, Mısri ile birlikte Mısır'da İslami Cihad Örgütü'nde birlikte çalışmışlardı. el-Mısri Afganistan'da militan yetiştirmiş, patlayıcılar konusunda uzmandı. Irak el-Kaidesi Ekim 2006 yılında devletleşme hedefi doğrultusunda Mücahitler Şûra Konseyi'ne, Sahabelerin Askerleri, Fatihler Ordusu, Muzaffer Mezhep Ordusu gibi birkaç silahlı grubu da daha katarak Irak İslam Devleti'nin (İİD) kurulduğunu ilan etti. İİD, liderliğe'ne de Ömer el-Bağdadi, El-Mısri de savaş bakanlığına getirildi.(Sandıklı 2015, ss.17-18) Irak İslam Devleti'nin (İİD) ilanı, El-Kaide merkezine danışılmadan yapılmıştır. Merkeze danışılmadan yapılan bu ilan Irak'taki yapılanma ile merkezin arasında ileride yaşanacak kopukluğun

ilk örneklerinden biri olmuştur. Örgütün başına Ebu Ömer El-Bağdadi'nin geçisiyle örgüte yöneltilen yabancılık eleştirilerine karşı örgüt bundan sonra Iraklılaşma yolunda hareket etmeye başladığını göstermektedir. Kedisine yöneltilen yabancılık eleştirilerine karşı IİD, bu yaptığı bu atak ile Irak Sünni toplumun da kendine taban bulmak istemiştir. Günümüzde IŞİD lideri Ebubekir El-Bağdadi başta olmak üzere Eymen El-İraki, Ebu Ali El-Anbari ve Ebu Ahmed El-Alvani gibi neredeyse tüm üst düzey kadro Iraklılardan oluşmaktadır.(Gürler ve Özdemir 2014, s.59)

Sünni gruplar ve bazı aşiretler ilan edilen Irak İslam Devleti'nin(IİD) Irak'taki diğer grupların kendine biat etmesi için baskı kurması ve biatı kabul etmeyen gruplarla çatışması, hakimiyetin'deki bölgelerle kendi kurallarını uygulayarak bu kurallarla uymayanları ağır şekilde cezalandırması gibi sebeplerden dolayı IİD'den bir süre sonra rahatsız olmaya başladılar. Sünniler arasındaki bu ihtilaflardan dolayı aşiretler ile örgüt arasında çatışmalar başladı. Çatışma dolayısıyla Sünni aşiretler ile IİD arasındaki bu düşmanlık Amerika'ya Irak'ta başka bir çözüm için fırsat vermiştir. Amerika aşiretlere örgüt ile mesafeli olma ile asayışı temin etme koşuluyla aşiretlere silah ve mühimmat yardımı yapmayı teklif etti. Amerika tarafından desteklenerek, maaşları Amerikalılarca ödenen Sahva Birlikleri ismiyle bilinen bu askeri güç ile IİD arasında 2008 yılına kadar şiddetli çatışmalar yaşandı.(Gürler, Özdemir 2014a, s.2) Amerika birliklerinin başındaki isim olan General David Petraeus'un sahada ki askerleri artırma ile anlaşılabilir direniş gruplarını Sahva Birliklerine katma stratejisiyle Irak direnişi yalnızlanmış ve çökme noktasına gelmiştir. IİD ve Ensar El İslam dışındaki neredeyse bütün gruplar direnişi bırakarak Sahva Konseylerine katılmıştır. Bu grupların sahva Konseylerine katılması Irak direnişini büyük oranda etkisiz hale getirmiştir.(Acun 2014a, s.4)

Amerikanın Sünni aşiretlerle beraber kurduğu Sahva birliklerinin mücadelesiyle bitme aşamasına gelen IİD, ABD'nin Irak'tan çekilmeye başladığı 2009 yılından itibaren yeniden güçlenmeye başlamıştır. Amerikanın Irak'tan çekilmesinden sonra iktidar olan Maliki; Sünnilere güvenmemesi, Sahva Konseyleri bünyesindeki yerel aşiretleri yeterince desteklememesi, Şii silahlı grupların sivil Sünnilere yaptığı kanlı eylemleri görmezden gelmesi, Baassızlaştırma politikaları çerçevesinde Sünni politikacıların siyasal yaşama eşit koşullarda katılımlarını engellenmesi, Sünnilerin potansiyel birer

terörüst olarak görülmesi ve haksız yere tutuklanmalara maruz kalması ile tutuklanmaları protesto eden sivil Sünnilerin Irak Ordusunca öldürülmesi gibi olaylar Sünnileri hükümet karşıtı silahlı eylemlere yöneltmiştir. IŞİD’de Irak’taki bu mezhepsel çatışma sonucunda oluşan otorite boşluğunu kullanarak Sünni kentlerde kontrolü ele geçirmiştir. Suriye’deki iç savaş sonucu oluşan kaos ortamını da değerlendirmiş ve her anlamda gücünü artırmıştır.(Erdoğan ve Deligöz 2015, s.27) Artık 2011 yılının ortalarına Irak’ta güvenliğin sağlanması için hayati önemde olan Sahva güçleri’nin çoğu eski etkinliğini yitirmiştir. Sahva birliklerin etkinliğini yitirmesi sahada hükümetin etkinliğine de yansması sonucu hükümetin etkinliği de kaybolmaya başlamıştır. Sonuç olarakta eski direnişçilerin sahva’ya dönüştüğü bir ortamda, sahvadan ayrılanlarında tekrar direnişçi olması kaçınılmaz bir sondu.(Erkmen 2014)

Sahva güçlerinin Irak el-Kaidesine yaptığı operasyonlar sonucu operasyonel yeteneğini büyük ölçüde kaybeden İİD, tekrar yapılanmaya girmiştir. O dönemlerde Irak ordusuna katılmalarına izin verilmeyen eski Baas mensupları için de bir af çıkartılarak orduya kabul edilmeyen bu baasçıların tevbede bulunmaları sonucu İslam Devleti saflarına iştirak edebileceklerini ilan etmişlerdir. Bu dönemde eski Baasçılardan bir kısmı İİD’ye katılmıştır. Ayrıca İİD’ye Irak dışında katılan savaşçıların azalması sonucu İİD gitgide Iraklı savaşçıları bünyesine katmış ve bu durum da İİD’yi Iraklıları örgütün üst pozisyonlara getirmesine itmiştir. Dağıtılan Irak Ordusunda general olarak görev yapmış olan Hacı Bekir’de örgüte girmiş ve örgütte askeri yeteneklerini kullanarak İİD’de yükselmiştir. Hacı Bekir’in de katkısıyla ile bu dönemde tekrar yapılanan İİD yepyeni stratejiler geliştirerek; Kendine finans kaynakları oluşturmuş ve yeni ilişkiler kurarak; Sahva birliklerine yıldırıcı saldırılar ve suikastler düzenlemiştir. Hacı Bekir, grup içindeki etkinliğiyle İİD’nin Şûrasına girmiştir. Hacı Bekir’in Şuraya kabul edilmelerinden kısa zaman sonra Ebu Ömer el-Bağdadi ve Ebu Hamza el-Muhacir toplantı yaptıkları sıradasaldırıya uğramalarıyla öldürülmüşlerdir.(Acun 2014b, s.3) Ebu Ömer el-Bağdadi ve Ebu Hamza el-Muhacirin öldürülmesinden sonra hareketin liderliğine Ebu Bekir el-Bağdadi geçmiştir. Bağdadi, ABD tarafından 2009 sonu veya 2010’un başında serbest bırakılmıştı. Usame bin Ladin’in 2011 yılında ABD güçlerince öldürülmesinden sonra El Kaide liderliğine seçilen Zevahiri’ye biatını tekrar bildirerek el-Kaide’nin bir parçası olmaya devam etti.(Sandıklı 2015, s.18) Ebu Bekir Bağdadi’nin liderliğe gelmesiyle ilk defa merkez konsey dışında biri lider oluyordu. Bağdadi’nin

liderliği, Hacı Bekir'in girişimleri ve desteklemesiyle olmuştur. Bağdadi İslam Devlet liderliğine geldikten sonra ilk yazılı açıklamasını Usame Bin Ladin öldürüldüğü 2011 Mayıs ayında yaptı. Yapılan açıklamada Ladin için "*liderimiz ve Şeyhimiz*" ifadeleri kullanılarak Ladin'in yolunun sürdürüleceği ve intikamının alınacağı belirtildi.(Ebrari 2014, s.17)

Bağdadi 1971 yılında Bağdat'ın kuzeyinde büyükçe bir Sünni şehir olan Samarra'da doğdu. İyi eğitim gördü; Bağdat İslam Üniversitesi'nde şiir, tarih ve soybilim dahil olmak üzere İslami araştırmalar diplomasıyla mezun oldu. Güney Irak'ta Boca kampında Amerikalıların esirler ile çektiği fotoğrafta, siyah saçları ve kahverengi gözleriyle sıradan görünümlü Iraklı bir erkeği yansıtmaktaydı.(Cockburn 2014, s.44) Önceleri Fellucu'nin Diyala bölgesinde imam olarak görev yapan Bağdadi, esasında Bağdatlı değil. Samarra'da geniş nüfusu bulunan Bu Abbas aşiretinin, Bu Bedri koluna mensup, Bu Abbas aşireti İmam Hasan Bin Ali'nin soyundan gelmekte olduğunu iddaa ediyordu. Bu durum Ebu Bekir'in köklerinin Kureyşe kadar dayandığı anlamına geliyor ki Kureyşli olmak cihat gruplarında Emir olmanın ön şartlarından biri olarak görülüyor. (Kılınç 2014, s.27) Bağdadi 2003 Amerikanın Irak istilası başlaması ile birlikte, yabancı savaşıların gizlice Irak'a sokulması görevini üstlenerek, Zerkavi'nin Tehvid vel Cihad isimli grubuna katıldı. Sonrasında Suriye sınırına yakın bir şehir olan, kendi şeriat mahkemelerinde başkanlık ettiği Rava'nın yönetimine geldi. Bağdadi ABD yönetiminin öncülüğünde koalisyon güçlerine yardım eden sanıkları herkesin önünde infaz etmesi ve gaddarlığı ile nam saldı. Yönetimi altındaki Rava'da halifelik yönetimi adına ilk tohumları attığı görülür.(Napoleoni 2015, s.41) Irak El-Kaidesi onun liderliğinde, giderek daha iyi örgütlenen hatta Irak'taki her vilayette yürüttükleri faaliyetler konusunda ayrıntılı yıllık raporlar yayımlayan bir yapıya büründü. Bağdadi, aşırı gizlilik kurallarını uygulayarak belirli bir anda nerede olduğunu çok az kimsenin bilmesini sağlamıştı. Irak El-Kaideli esirler ya onunla hiç karşılaşmadıklarını yâda görseler bile yüzüne hep bir maske geçirdiğini söylüyorlardı.(Cockburn 2014, s.45) Bağdadi, Halifeliğinin ilan edilmesinden önce biri 2014 yılında Irak hükümeti tarafından yayınlanan sadece iki fotoğrafı mevcuttu. Fotoğraflarının birinde haki görünümdeki yuvarlak çehreli ciddi bir adam olarak görülüyordu. Diğer fotoğrafı ise takım elbiseli sakallı fotoğrafıdır.(Napoleoni 2015, s.43)

ABD'nin 2011 yılında Irak'tan askerlerini çekmeye başlamasıyla Irak El Kaidesi'nin etkinliği tekrar arttı. ABD askerlerinin çekilmesiyle oluşan güç boşluğunu Maliki tarafından doldurmaya çalışıldı. Güç boşluğunun Maliki tarafından doldurulmaya çalışılması Şii hâkimiyetinin artırılarak; Maliki tarafından birçok üst düzey Sünni siyasetçileröre destek verdiği sebebiyle tutuklamaya başladı. Aynı zamanda Maliki İİD ile başarılı bir mücadele edenve İİD'nin Irak'ta gerilemesini sağlayan Sahva Konseyleri'ni dağıttı. Sonra da bu askerlerin parasını kesti. Maliki hükümetinin Sünnilere uyguladığı dışlayıcı politikalar ve Sahva konseyleri'ni dağıtması bu konseye mensup bazı aşiretler ve askerleri tekrar İİD saflarına itti. Malikinin bu politikalarını başarılı şekilde değerlendiren Bağdadi örgütünü büyüttü. İİD saflarında savaşmaya başlayan Sahva mensupları sayesinde İİD eylemlerini artırdı.(Sandıklı 2015, s.19) İŞİD'in Irak'ta yükselişe geçmesinin önemli bir parçası da ''Duvarları Yıkma'' diye bilinen hareket kapsamında hapishanelere düzenlenen sistematik saldırılar olmuştur. Bu hareket kapsamında 2013 yazında Irak'ın en iyi korunan hapishanesi olan Ebu Gureyb ve Tacı hapishanelerine yapılan saldırılardı. İŞİD bu saldırılar ile hapishane de tutuklu bulunan en az 500 tecrübeli militanı kurtarmıştır.(Cockburn 2014, s.74) Duvarları yıkmak hareketinin Jessica D. Lewis'e göre iki ayağı vardı. Birincisi olarak; Bomba yüklü araçlarla yada intihar eylemcileri tarafından aynı zamanda ülke genelinde bombaların patlatılması, İkincisi ayağı ise; hapishanelere baskın düzenlenerek mahkumların kaçırılmasını sağlanmasıdır. Böylece İİD'nin savaşçı sayısının artırılması hedeflenmektedir.(Gürler ve Özdemir 2014b, s.127) Duvarları Yıkma harekâtında örgüt başarılı olarak hem adını bütün dünyaya duyurdu hem de hapishaneden kaçırıldığı militanları kendi bünyesine katarak güçlendi. Örgüt tüm sosyal medya imkânlarını kullanarak propaganda yaptı. Yapılan propaganda da Haçlı ve Şii saldırılarına karşı direnişi temsil ettiğini belirtti. Yapılan propagandalar selefi yanlısı cihad anlayışına sahip gruplardan yankı buldu ve tüm dünyadan örgüte katılımlar arttı.(Sandıklı 2015, s.19)

2013'ün ikinci yarısından itibaren, Irak'taki El-Kaide yapılanması İşgal zamanlarında sahip olduğu gücüne kavuştuğu söylenebilir. Örgüt direniş yıllarında hakimiyet kurduğu Anbar, Selahaddin, Ninova ve Diyala gibi bölgelerde yeniden güçlenmeye başlamıştır. Washington Post gazetesi, Anbar Eyalet Konseyi Başkanı olan Sabah Karhut'a dayandırdığı bilgiye göre; İŞİD 2013 yılsonu itibari ile Irak'ın Anbar Eyaleti'nin çöl

bölgelerinin yüzde 40'ı kontrolü altındaydı.(Gürler, Özdemir 2014b, ss.133-134) İslam Devleti'nin Diyala eyaletinde ilerleyişi aniden durdu. Sonra aralarında Türkmen Şiiilerin bulunduğu Sünni-Şii karma nüfuslu bazı şehir ve köyleri terk etmek zorunda kaldı. Bu durum İslam Devletinin Kürtlerle kalıcı bir anlaşma yaparak önce Bağdat'ı sonra da bütün Irak'ı ele geçirme hayallerinin sonu oldu. Sonuç olarak İslam devleti Irak'ta mezhep ve cemaatle sınırlı Sünni Arap bir toprak parçasıyla yetinmek zorunda olduklarını anladılar. Bu aşamadan sonra yukarı doğru bir çıkış yoluna girdiler. Dolayısıyla bilinçli bir şekilde ulus ötesi bir devlet kurmayı, çatışmayı bölgeselleştirmeyi ve uluslararasılaştırmayı tercih ettiler.(Luizard 2016, s.25)

Suriye'de ilk protestolar Tunus, Libya, Mısır, Yemen ve Bahreyn'de Arap Baharı ayaklanmalarının bir yansıması olarak sokağa döküldüklerinde başladı. Barışçıl başlayan gösterilere Şam yönetiminin aşırı tepki gösterip ateş ile karşılık verince protestolar hızla yayıldı ve bütün toplulukları öfkelenirip, silahlı direnişi kışkırttı.(Cockburn 2014, s.83) O anda ortaya çıkan çihatçı güçlerin amaçlarıyla, Şam yönetimi kendi emellerini sinsi bir şekilde örtüşmeye götürecektir şekilde, mevcut çatışmanın sonuna kadar mezhepçi bir çatışmaya dönüştürülmesi kartını oynadı. (Luizard 2016, s.72) Esad, Suriye Hama da direniş zirvedeyken konuşmalarında ve bildirgelerinde ayaklanmayı kınayarak yeni bir isim telefuz etmeye başladı. "Tekfiriz" diyerek "Radikal İslam" ile savaştığını belirtiyordu. Esad, Ulusa sesleniş konuşmasında da "Bu çeşit ideolojiler karanlıkta bekler, şartlar uygun olduğunda ortaya çıkar, din adına öldürürler, reform adına tahrip ederler ve bağımsızlık adına kaos yaratırlar" diyerek mezhepçi çatışmayı körüklüyordu.(Warrick 2015, s.296) Böylece Suriye rejimi 2011'de yüzlerce Selefî-Cihatçı mahkumu serbest bıraktı. Rejim ayrıca Selefî milislerin kontrol ettiği toprakların genişlemesine izin verdi.(Luizard 2016, s.73) Esad'ın, Suriye'deki protestolara karşı aşırı tepki göstermesindeki amaç ülkesindeki ayaklanmayı terör örgütleri ile ilişkilendirerek halka karşı uyguladığı şiddetin aslında terörle mücadele olduğunu dış dünyaya göstermeye çalışmasındandır. Böylece Batının ılımlı muhaliflere destek vermesini engellemeye çalışmaktadır. Batı'nın da ılımlı muhaliflere yeterli destek vermemesi ve radikal oluşumların muhalif cepheye ağırlık kazanmasıyla Esad bu politikasında başarılı olmuştur.(Cantenar ve Mülayim 2015, s.62)

Londra Ekonomi okulundan Profesör Mary Kaldor, küreselleşmenin bazı bölgeleri filozof Thomas Hobbes'un doğa durumunda olduğu gibi anarşi koşullarına sürüklendiğini yazmıştır. Thomas Hobbes'ın doğa durumuna göre: *''Sivil toplum olmadan insanın durumu (bu durumun doğa durumu olarak adlandırılması uygundur) insanların birbirleri arasındaki sürekli savaş halidir. Bu durumda vahşiçe öldürülme tehlikesi bulunur.''* Sivil toplum oluşmadan önce yaşamın kötü, yaban ve kısa olduğunu belirterek; Suriye ve Irak'ın yaklaşmakta olduğu koşulların aynı olduğunu belirtir.(Napoleoni 2015, s.128) Başkent dışında ve rejimin diğer kalelerinde Suriye içinde güvenliği sağlayan kurumların birer birer çöktüğü böyle bir durumda Suriye ayaklanmasının altıncı ayında Bağdadi Suriye içlerine keşfe gitmek için iki kişiyi görevlendirdi. Görevlendirdiği kişiler Suriye de Esad'ın hapishanelerden bıraktığı cihatçılar ile temasta bulundular ve Suriye'nin, vahşi, kanunsuz, silahlı adamların serbestçe dolaştığı dokuz yıl önceki Irak'a benzediğini fark ettiler. Irak ile farkın tepelerine aniden inecek ABD tehdidinin olmamasıydı. Misyon lideri Ebu Muhammed el-Culani Suriye için, *''Suriye devrime hazır değilse, bizim içinde değildir,''* diye açıklamada bulundu. *''Bizim kutsal topraklara girmemiz için devrim engelleri ortadan kaldırdı, yolu açtı''* der.(Warrick 2015, s.311)

El-Kaide'nin 2012 yılında Suriye cephesinde aktör olarak sahneye çıktığı bir dönem olmuştur. 23 Ocak 2012 yılında Suriye kamuoyuna ve Suriye'deki cihad topraklarında bulunan mücahitlere yayınlanan bir video mesajında Nusret Cephesi ismiyle yeni bir mücahit oluşumun kurulduğu ilan edilmiştir.(Gürler ve Özdemir 2014b, s.135) Suriye'deki örgütün başına getirilen Ebu Muhammed el-Culani deneyimli ve iyi örgütlenmiş bir teşkilat oluşturmuştur. Suriye'deki gelişmeleri titiz bir şekilde analiz eden Culani, Suriye rejimine etkili operasyonlar yürütmüştür. Zamanla Nusret cephesi Suriye muhalefetin en önemli gruplarından birisi olmuştur. Nusret Cephesi saflarına bir çok yabancı savaşçı katılmış ve güçlü finansman destek kazanmıştır. Esed rejimi ile girdiği çatışmalarda rejimin bıraktığı çok sayıda silah ve cephaneye sahip olmuştur ve zamanla güçlenerek Suriye ve dünyada büyük prestij elde etmiştir.(Sandıklı 2015, s.24)

2012 yılında El Nusra Suriye'nin Rakka kentini alarak; Bölgenin en etkili grubu olmuştur. Yaşanan gelişmelerden dolayı Nusra'nın giderek güçlenmesi ve Suriye elde ettiği başarıları Irak İslam Devleti lideri Bağdadi'nin dikkatini çekmiştir. 2012 yılından

itibaren Bağdadi dikkatini Suriye`ye yönelterek lideri olduğu İİD için Suriye ile daha fazla alakadar olmuş, Suriye`deki İç Savaşa müdahil olmak istemiştir. Bağdadi İİD`nin bölgedeki gücünü arttırmak için muazzam başarılar elde eden ve güçlü bir savaşçıları bünyesinde barındıran Nusra Cephesini örgütüne dahil etmek ister. Bağdadi bu adımı 2013 yılının Nisan`ın da atarak, internetten yayımlanan bir video ile El Nusra ile İİD`nin birleştiğini duyurdu. Böylece bu birleşme ile yeni yapının adının Irak Şam İslam Devleti olduğunu ve yeni bir örgütün kurulduğunu savunmuştur.(Beşiroğlu, 2014) Bağdadi`nin bu ilanı hem Nusra lideri tarafından hemde el-Kaide lideri tarafından kabul edilmemiştir. Bağdadi`nin yaptığı açıklamalardan birkaç gün sonra Nusra lideri Colani açıklamalarda bulunmuştur.Yapılan açıklamada Nusra`nın Eymen el-Zevahiri`ye biat ettiğini belirtmiştir. Ayrıca açıklamada Irak İslam Devleti`ne saygı duyduğunu Bağdadi`nin yaptığı ilan ile ilgili kendilerinin haberdar etmediğini, Irak İslam Devleti`ne saygılarının devam ettiğini ancak Nusra`nın adında ve bayrakğında bir değişiklik olmayacağını söylemiştir.(Gürler ve Özdemir 2014b, s.136) Ayrıca yapılan açıklamada, Irak`ta edindikleri tecrübelerden yarar gördükleri ve Irak`taki cihatçıların kendilerine hayır, cömertlik ve kerem gösterdikleri ifade edilmiştir. Irak İslam Devleti liderine yardım projeleri sunulduğu ve bunun kabul edildiği de açıklanmıştır. Irak İslam Devleti`nin mallarının yarıya böldüğü ve bazı kişileri Irak`tan Suriye`ye gönderildiği ifade edilmiştir.(Duman 2013)

Irak El-Kaidesi ile Nusra cephesi arasındaki anlaşmazlık ile ilgili olarak Eymen el-Zevahiri araya girerek bir açıklama yayınlamıştır. Bu açıklamada, IŞİD`in Irak`ta, el-Nusra Cephesi`nin Suriye`de faaliyetlerine devam etmesi gerektiği belirtilmiş ve her iki liderin bir yıl süre ile kendi yapılarının başında kalmaya devam etmesi, bir yıl sonra Şura`nın toplanarak durumu değerlendireceğini belirtmiştir. Ayrıca iki grubun da birbirlerini desteklemeye devam etmeleri istenmiş ve Ahrar eş-Şam`ın kurucularından Ebu Mus`ab es-Suri aralarındaki sorunları çözmek için hakem olarak görevlendirilmiştir. El-Nusra Cephesi bu kararı kabul ettiğini belirtmiştir. IŞİD ise bu kararı reddetmiş ve Suriye`deki faaliyetlerine devam edeceğini belirtmiştir.(Sandıklı 2015, s.25) Bu gelişmeler sonucunda Zevahiri bir açıklama yaparak IŞİD`in iptal edildiğini belirtmiş. Suriye`de sadece El Nusra`nın kendilerinin temsilcisi olduğunu açıklamıştır. Zevahi`nin bu açıklamalarından sonra Bağdadi de IŞİD`in var olduğunu amacından vazgeçmeyeceğini ve Zevahiri`yi Sykes-Picot'nun ürettiği sınırlara uymakla

suçlamıştır. Bağdadi'nin yaptığı açıklamalardan sonra birçok El Nusra militanı El Nusra saflarını terk ederek IŞİD saflarına katılmıştır. Böylece Suriye'de El Nusra'nın gücü azalırken IŞİD'in gücü artmaya başlamıştır. Bu gelişmelerden sonra IŞİD, Irak'taki Musul ve Felluce gibi yerleri alarak Irak'ta ilerleyişini sürdürmeye devam etmiştir. Aynı zamanda Suriye de El Nusra'nın elinde bulunan Rakka gibi birçok kenti IŞİD ele geçirmiştir. Bu sebeple IŞİD ile Nusra arasında ilk zamanlar küçük çapta başlayan çatışmalar artmaya başlamıştır. Böylece El Nusra yavaş yavaş da olsa gücünü yitirmeye başlamıştır.(Beştaş, 2014)

Suriye, IŞİD'in faaliyetini artırması için elverişli bir ortama sahipti. Esad yönetimi Suriye'de azınlıkta bulunan Şii mezhebine bağlı Nusayri olması Suriye'de azınlıkta olduğu halde yönetimde bulunmaları ve bölgede giderek derinleşen mezhep çatışmaları göz önüne alındığında, IŞİD Esad ile olan savaşında kendi inançına göre bir meşruiyet oluşturmuştur. IŞİD'in temel amacı olan Hıristiyanlık ve Şia mezhebine karşı savaşması ve bölgede Sünni-Selefi bir İslam Devleti kurmak istemesi propagandasıyla birçok militan kazanmıştır. Suriyede savaşın giderek mezhep çatışmasına doğru gitmesi durumu IŞİD'in bölgede sözü en çok geçen Sünni grup olmasını sağlamıştır. Böylece Suriye İç Savaşı dinsel ve mezhepsel bir savaşa dönüşmüş ve mezhep çatışmaları giderek derinleşmiştir.(Cülük 2015) 9 Nisan 2013 tarihinde Bağdadi 21 dakikalık sesli bir mesaj yayınarak büyük organizasyon yapılanmasını duyurdu. Bağdadi: *'El Nusra adlı grup resmen kovulmuştur. Onun yerine yeni oluşturulmuş olan 'Irak İslam Devleti ve el-Şam' gelmiştir.'* dedi. Son gelişme, Güney Türkiye'den başlayarak bugün ki Suriye, Lübnan, Ürdün ve İsrail'e kadar olan Doğu Akdeniz topraklarını belirten İngilizce terim Levant ile eş değerdir.(Warrick 2015, s.349) Bağdadi daha sonra Suriye deneyimi ile ilgili olarak şöyle söyleyecekti; *'Hareketimizi sınırlamak için pis eller tarafından İslam Devletleri arasında çizilen sınırları geçtik. Şeyh Ebu Musab el-Zerkavi'nin yolunu inşa ettiği devlet, bu devlettir. Bu hiç bir şekilde ve halde genişletilmiş alandan geri çekilme değildir.'*(Warrick 2015, s.321) İslam Devletinin Suriye'deki genişlemesi Haziran 2014'e kadar yamalı bohça görünümünde bir alanda gerçekleşirken, bu tarihten sonra Irak'ın Sünni bölgelerinde ele geçirdikleri yerleşimlerdeki varlığının pekiştiği, Suriye de ise kontrol edilen alanların İslam Devleti tarafından homojenleştirildiği fark ediliyor. Suriye'de 2014 yılının sonunda toparlanan Esad, diğeride İslam devletinin kontrolü altında iki homejen bölge olduğu söylenebilir.

Bunun dışındaki yerler parçalanmış bir şekilde elden ele geçen cephelerdir.(Luizard 2016, s.99)

IŞİD Suriye de muhalefetin en büyük gücü haline gelirken Batı'yı ve Batı'nın bölgedeki müttefikleri olan Suudi Arabistan, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Türkiye'yi ikilimde bırakıyordu. Zira bu ülkeler bölgesel politikalarını Esad'ın gitmesi yönündeydi. Ancak Esad'ın gitmesi ile doğacak güç boşluğunun ülkede en güçlü ikinci askeri ordu olan IŞİD'in bu boşluğu doldurması için iyi bir fırsata sahip olacaktır.(Cockburn 2014, s.34)IŞİD, Suriye-Ürdün sınırında, özellikle Şam-Amman yolu üzerindeki Deraa bölgesinde bulunan çoğunlukla El Nusra cephesi ve diğer selefi grupların militanları arasında yandaş toplamak amacıyla sınır ötesi hareketler düzenleyerek Haşimi Krallığını kışkırtarak; Ürdün Devletini ve ordusunu tuzağa düşürmeyi ve savaşın içine çekmeyi hedefliyor.Nitekim sınır karakoluna düzenlenen bir saldırıdan bir kaç hafta sonra Ürdün, IŞİD'e karşı oluşturulan koalisyona katılmıştır.(Luizard 2016, s.84) IŞİD'in ve Körfez ülkelerinin Suriye de finanse ettiği silah ve patlayıcıların Ürdün'e rahatsız verecek kadar yakındı. Ürdün sınır muhafızları bazen çarpışmaları Ürdün-Suriye sınırında gözlem kulelerinden izleyebiliyorlardı.(Warrick 2015, s.334)

IŞİD'in 14 Eylül 2014'te Türkiye sınırına yakın Kobani'yi kuşatması ve kuşatmanın ciddi aşamaya gelmesi Türkiye'yi etkiledi. Bu kuşatma aynı zamanda Türkiye'de 6-7 Ekim hadisesini tetikledi. Bu hadise de terör örgütü PKK ile HDP'nin yaptığı sınırsız eylem çağrısı ile halk meydanlara döküldü. Çıkan olaylarda 40 kadar kentler de olmak üzere 50 kadar insanın ölümü ile sonuçlandı. Ayrıca bu gösterilerde yüzlerce insanın yaralandı. Kobani olayları sonrasında çıkan olaylar sonucunda ikinci yılını bitirmekte olan Çözüm Süreci'nin geleceği sorgulanmaya başladı. Birden fazla kentte sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Amerikan'ın IŞİD mevzilere ağır şekilde hava saldırısı düzenlemesi veyaklaşık 200 Peşmergenin ve ağır silahlarıyla Kuzey Irak üzerinden Türkiye topraklarını kullanarak Kobani'ye girmesi ve IŞİD ile yapılan çatışmalara katılarak bu çatışmaları desteklemesi üzerine, IŞİD bir aydan fazla zamandır elde etmek için uğraştığı Kobani'den ricat etmek zorunda kaldı.(Sandıklı 2015, s.26) Ayrıca IŞİD Batı'yı kendi savaşının içersine de çekerek pek çok yönden hedefine ulaştı. IŞİD karşıtı koalisyonu oluşturan Batılı güçler mevcut durumu sadece bölge ülkeri için değil, Batı demokrasileri içinde tehdit olarak görüyorlardı. Ancak IŞİD ile mücadelede karaya

asker göndermeyi istemiyorlardı. Asker olarak devreye bugün için soktukları Irak Ordusu, Kürtler ve belki de ileride Esad olacaktır. Batı koalisyonun IŞİD'in hakimiyetine boyun eğen halka sunabileceği hiçbir siyasi perspektifleri bulunmuyordu. (Luzard 2016, s.113)

3.4.2 IŞİD'in İdeolojisi

IŞİD'in amacı Irak, Suriye ve diğer Ortadoğu ülkelerinde dini esaslara dayalı Sünni Müslüman bir devlet ve halifelik kurmaktır. IŞİD'in başlangıçta kurmak istediği ve sonra kurduğu Halifelik sistemi siyasi ve dini liderliğin bir arada olduğu İslami bir yönetim şekli olup; bu sisteme göre Halife de Hz. Peygamberin varisidir.(Gergin 2015, s.31) Bu amaçtan dolayı IŞİD 1. Dünya savaşı sonrası Ortadoğu'nun parçalanmasına sebep olan Sykes-Picot anlaşmasını tanımamakta ve bağımsız bir İslâm Devleti kurularak sınırların yeniden belirlenmesini gerektiğini söylemektedir. Bu hedef doğrultusunda Batılı güçler tarafından desteklenen bölgedeki baskıcı yönetimlerle savaşılması gerektiğini iddaa etmektedir.(Şen 2015, s.89) IŞİD'in İdeojisini Eylem OKUMUŞ; *Sünni İslam, Selefiye, Selefi cihat, Anti Şiilik, Pan-İslamizm ve Vahabilik olduğunu* belirtmiştir.(Okumuş 2014, s. 129) IŞİD'in ideolojisi olan selefilik ile ilgili olarak Okur, Selefilik ile Vehhabilik arasında bir bağ olduğunu ve bu konu ile bir benzetme yapılacak olursa Vehhabiliğin 1.0. sürümünün Suudi Vehhabiliği olacağı, 2.0. sürümünün Mısır'daki bulunan Selefi hareketin, 3.0. sürümünün El-Kaide olduğunu ve son sürümünün ise IŞİD'in olacağı şeklinde benzetme yapılabileceğini söylemektedir. (Erdoğan, Deligöz 2015, s.13) IŞİD, Şiilik karşıtı bir ideolojiye sahiptir. Irak merkezli olması dolayısıyla ilk başta Şii güçleri hedef almaktadır. Örgüt Şiileri İslâm'ın bir parçası olarak görmediğinden dolayı IŞİD'i hedef tahtasına oturtmuştur. Örgütün lideri olan Bağdadi'nin aşağıdaki ifadeleri bunu göstermektedir:

"Sünnilerin Şiilerle savaşı mezhepçi bir savaş değildir. Mezhep bir şeyin parçasıdır. Şiilere gelince onlar bir dinin parçası değildir. İslâm ile alakaları yoktur. Onların kendi dinleri vardır bizim kendi dinimiz. Sünnilerin Şiilerle savaşı kutsal bir cihaddır, bir inanç savaşıdır. Putperestlik ile Tevhid arasındaki bir savaştır. Bu savaştan dönüş yoktur."(Şen 2015, s.89)

Bağdadi İslam devleti olarak akidemiz dediği akalduna adlı hutbesinde belirttikleri, IŞİD'in düşünce yapısı ve itikadi görüşlerinin Selefilik ile ciddi bir biçimde örtüştüğü görülmektedir. Bu hutbesinde Bağdadi; Şirkin her türlüünü ve şirkegötüren yol ve araçların hepsininyok edileceğini belirtir. Ayrıca Şiilerin, şirk ve dinden çıktığını, aşırıya

kaçan Haricilik ile dini vazifelere lakayt davrananların da hedeflerinde olduğunu belirtir. Kelime-i Şhadeti söyleyen ve dinden çıkmayı gerektiren hareketlerden birisini işlemeyene karşı olmadıklarını söyler. Küfürün; söz, fiil ve itikad olmak üzere, büyük ve küçük olarak ikiye ayrıldığını ve Allah'ın indirdikleriyle hükmetmeyenlerin, Siyasi faaliyet yürütenler ile mevcut İslam ülkelerinin yönetim ve ordusunun mürted ve kâfir olduğunu; Ancak Halkın kâfir olmadığını belirtir. Mevcut İslam ülkelerinin yönetim ve ordusuyla savaşılmasının, Haçlılarla savaşmaktan daha vacip olduğunu söyler. Batı ile işbirliği yapanların müşrik olduğunu ve hükümette görev alan bir yetkili ile şube müdürü arasında fark olmadığını, Endülüs'ün yıkılmasından itibaren, İslam topraklarının kurtarılması için cihadın farz-ı ayn olduğunu belirtir. İslam Devleti'nde bulunan Kitap Ehli ve Sabii gibi zimmilerin el-Umeyriyye'deki sözlerini tutmadıklarından zimmetleri olmayan harp ehli olduğunu, diğer İslam grupların tek çatı altında toplanmadıkları için, isyancı oldukları belirtilir. Aktif ve sadık alimlere saygı gösterileceğini, Tağut yolunda giden ve ona yalakalık edenlerin ise dışlanacağını, Ahlaksızlığa davet ettiği için uydu alıcıları gibi aletlerin haram olduğunu Kadının, yüzünü kapatmasının farz ve sosyal hayatta erkeklerle karışmasının haram olduğu belirtir. (Biçer 2015, ss.9-10) Bağdadi'nin verdiği bu fetvada söyledikleri Selefî ideoloji ile ciddi bir şekilde uyuşmaktadır. Selefî düşünce zamanın sadece bir bölümüne bağlı kalarak bunu tüm zamanları kapsayacak şekilde algılar. Özellikle Hz. Peygamber döneminde olmayan ve daha sonra karşılaşılan her durum kötü gelenek olarak algılanır. Bu düşüncenin amacının, Peygamber, Sahabe ve Tabiin dönemindeki saflığa dönmektir. Selefî düşünce, dinde meydana gelen sonraki gelişmeleri İslam dışı olarak görür. Kendi İslami görüşlerinden sapanları, farklı düşünce tarzına sahip olanları kâfir olarak nitelendirir ve bunun cezası da ölümdür. (Erdoğan ve Deligöz 2015, s.13)

İŞİD dini referansları kullanarak meşruiyet iddasında bulunarak kendisini dini bir misyonla tanımlar. Bu bakımdan İŞİD Kur'an-ı Kerim'i zahiri bir okuma ile ele alarak, Kuran'ın anlam katmanlarını, tarihi bağlamını ve mesajının gaye ve makasidini dikkate almamaktadır. İŞİD'in düşünme biçiminde kabaca 3 aşamalı bir süreç işlemektedir. Önce Kur'an-ı Kerim'i tarihi, siyasi, sosyal vb. hiçbir bağlamını göz önüne almadan ve bilgi sahibi olmadan Kuranı yüzeysel bir okumayla okur. Bu okumasında kendi yorumlarını, mutlak doğru olarak kabul etmektedirler. Kendi gördüklerini tek gerçek olarak ileri sürmektedirler. İkinci aşamada ise bu mutlak hakikat olarak ileri sürdükleri

yorumu inkâr eden diğer bütün Müslümanları kâfir ilan etmektedirler. Kendi yapmış olduğu o mutlak yorumdan küçük bir sapma gösterilmesini tekfir sebebi saymaktadır. Bu katı tutum nedeniyle bir süre sonra kendi aralarında da birbirlerini tekfir etmeye başlamaları ihtimal dahilindedir. Bir sonraki aşamada ise tekfir edilerek mürtet ilan edilenlerin öldürülmesinin vacip olduğu savunulmaktadır. İnfaz imkânı ortaya çıkınca da dinden çıkmış bulunanların hemen infaz edilmeleri için gerekenleri yapmaya başlıyorlar.(D.İ.B 2015, s. 17) IŞİD teolojisi gereği, kendisi dışındaki diğer Müslümanları müşrik sınıfında görmektedir. Bundan dolayı ilk olarak Müslümanları hedeflemektedir. Bu hedeflerine ulaşmak için de bütün Dünya'nın dikkatini olumsuz etkileyecek şekilde şiddeti uygulamaktadır.(Biçer 2015, s.11)

3.4.3 Musul'un Alınması ve Hilafetin İlan Edilmesi

IŞİD, 2014 yılının ilk aylarından itibaren Irak'ta saldırılarını artırdı. Anbar vilayetinde'ki çatışmalarda, Felluce ve Ramadi'nin bir bölümünü denetimi altına aldı. Merkezdeki resmi binalarda Irak'ın bayrakları indirilerek kendi bayraklarını çektiler. Kontrolü altında aldıkları yerlerde de şeriat uygulayacaklarını belirttiler. IŞİD Haziran ayı başında Samarra kentine saldırdı. Şehrin büyük kısmını kontrol altına aldılar. Ancak Irak ordusunun karşı saldırısı sonrasında geri çekildiler. IŞİD, 6 Haziran 2014'de Musul'un kuzeybatısına saldırdı ve şehre batıdan girmeyi başardı. Güney'den beş intihar bombacısı ile saldırı gerçekleştirdi. Bu saldırılarda, çok sayıda Irak askeri öldürüldü. Irak ordusu 9 Haziran'da savaşmadan Musul'dan çekildi. 10 Haziran öğle saatlerinde şehrin denetimini tamamen IŞİD tarafından ele geçirildi. Musul Uluslararası Havaalanını da IŞİD'in kontrolüne geçti. Bankalardan yağmaladığı 430 milyon dolara da el koydu.(Sandıklı 2015, s.20) IŞİD 10 Haziran 2014'te Musul'u ele geçirdikten sonra Suriye-Irak sınırını kaldırdığını ilan ederek, ilerleyişini sürdürdü.(Okumuş 2014, s.152) IŞİD'in Musul'da kazandığı zafer büyük bir sürprizdi. IŞİD sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani, '*Düşmanlarımızla bizi destekleyenler aynı derecede hayrete düştüler*' diyyordu.15 Tümen ve 1 milyon kişi gücünde olan Irak ordusunun sayıları 3-5 bin arasında olduğu tahmin edilen IŞİD saldırıları karşısında hemen çökmesinde kilit etken kendilerine karşı baskının sona ermesinin çok yakın olduğunu hisseden tüm Sünni nüfusun, IŞİD'e en azında üstü kapalı bir destek vermeye hazır olmalarıydı.(Cockburn 2014, s.64) IŞİD'in Musul'da elde ettiği silahların ile paraların toplamı yaklaşık 1.5 milyar dolardır. Ayrıca Saddam döneminde ordu komutanlarını da kendi içerisine alarak

savaş stratejilerini geliştirmiştir. Saddam'ın kızı dahi IŞİD'e maddi yardımda bulunmuştur.(Cülük 2014)

IŞİD Musul'u alırken Irak Ordusu nerdeyse hiç savaşmadan firar etti. Kağıt üzerinde askerler ve polisler olmak üzere toplam 25.000 kişi tarafında savunulan Musul'da toplamda 10.000 kişiyi aşmayan asker ve polis vardı. Savaşığı iddaa edilen askerlerin çoğu, maaşlarının yarısını üstlerine bırakarak görevlerinin getirdiği yükümlülükten kaçan askerlerdi. İslam Devleti saldırdığı anda Musul'da ki askerler Sünni bölgelere yabancı, zorba bir ordu gibi algılanıyordu.(Luizard 2016, s.20) Musul Valisi Esil Nuceyfi, IŞİD saldırısı karşısından Ordu ve güvenlik güçlerinin çok seri bir şekilde çökmesi ile ilgili olarak, kasıtlı olarak bir ihmali akla getirdiğini şeklinde bir açıklama yaptı. Başbakan Nuri el-Maliki de olağanüstü hal ilan edilmesi için parlamentoya başvurdu. Ayrıca şehri savunmayan ve IŞİD saldırısı sırasında kaçan askerlerin de yargılanacaklarını ve acilen güvenlik kuvvetlerinin tekrar yapılandırılacağını belirtti. (Acun 2014c) Emekliye ayrılmış Irak'lı bir Generale, Irak Ordusunun bu ağır yenilgisinin sebepleri sorulduğunda *''Yolsuzluk, Yolsuzluk, Yolsuzluk''* diye cevap verdi. Onun söylediği kadarıyla Bir tabur komutanına 600 askeri birliği için maaş ödeniyordu, fakat silah altına alınan 200 kişi oluyordu ve aradaki fark tabur komutanının cebine gidiyordu. Ordu kıdemli subaylar için para basan makina idi. Emekliye ayrılan generalin vardığı sonuç Irak'ın ulusal bir ordusu olmadığı oluyordu. (Cockburn 2014, s.65) Bağdat'ın Şii bölgesinde görev yapan Irak ordusunun 11. Tümen de asker olan er Abbas Saddam, IŞİD'in Musul'a saldırmasından sonra Musul'a sevk edilmişti ve 10 Haziran sabahı komutanı ateşi kesip, tüfeklerini isyancılara devr ederek üniformalarını çıkarıp şehirden gitmeleri emrini vermişti. Ancak bu emirden önce askerlerin kışlalarına kalabalık sivil bir grubun geldiğini ve Abbas Saddam'ın hatırladığına göre bu grup üstlerine taş atarak *''Sizi şehrimizde istemiyoruz! Siz Maliki'nin çocuklarıdır! Siz muta çocuklarıdır! Siz safavisiniz! Siz İran ordusunuz!''* dediklerini belirtir. Sivil kalabalığın saldırısı Musul'un düşmesinin bir askerin taaruzun yanı sıra bir halk ayaklanmasının sonucu olduğunu göstermekteydi. (Cockburn 2014, s.16)İslam Devleti birlikleri Musul'a geldiğinde nüfusun çoğunluğu ne selefiydi ne de cihat yanlısı sadece pasiftiler. Bekleyelim ve görelim diyenler gördükleri ise, kesinlikle yaşanmaz hale gelen önceki durumları ile karşılaştırıldığında, mevcut

durumlarındaki bariz iyileşmenin olduğudur. İslam Devletinin kontrolü sağlamlaştırması, yerel aktörlere dayanmasından geliyordu.(Luizard 2016, s.20)

2014 ramazan ayının ilk Cuma günü Bağdadi yanında korumaları ile beraber Musul'un kambur minaresi ile ünlü büyük camisi el-Nuri'ye geldi. Cami de vereceği Cuma hutbesini dinlemeye gelenler halifeliğin ilan edileceği konusunu kendi aralarında konuşuyorlardı. IŞİD'te bir kaç gün önce aynı deklerasyonu yaparak halifeliğin ilan edileceğini söyledi. Şimdi de Bağdadi Musul'un en kutsal camisinin minberinden bunu resmileştiriyordu.(Warrick 2015, s.376) İslam Devleti, dünyada'ki tüm müslümanlara halifeliğin kuruluşunu bildiren bir duyuru yayımladı. İslam Devleti'nin sözcüsü "*Aşagılanma ve utanç tozunu silkeleyin.*" Orta Doğu'daki çaresizlik ve kargaşa ortamından, süregelen kaostan yeni bir halifelik yükseleceğini ileri sürdü.(Napoleoni 2015, s.67) Halifenin, Afganistan'ın ücra bir mağarasında ya da selefi bir internet sayfasında değil de, iyi kötü bir toprak parçası üzerinde ilan edilmesi simgesel bir güç gösterisi olmayıp, Müslümanlar için çekim gücü artmış bir gerçeklik olmuştur.(Luizard 2016, s.100) İslam Devletinin gücü ve görünürlüğü özellikle Bağdadi'nin iki ülke arasında kalan bölgede kendini halife ilan etmesi ile ciddi bir şekilde arttı.(Luizard 2016, s.11) Bağdadi halife olarak yaptığı ilk konuşmasında Müslümanların geçmişteki "*itibarlarını, kuvvetlerini, haklarını ve liderliklerini*" yeniden kazanacağına yemin etti. Doktorlara, mühendislere, hakimlere ve fıkıh uzmanlarına kendisine katılmaları için çağrıda bulundu.(Napoleoni 2015, s.21) Loretta Napoleoni İslam ve Modern cihad isimli kitabında, Online bir mecmua olan Bashaer'ın da Moğolların Bağdat'ın yağmalanmasından iki yıl sonra Suriye ve Mısır ordularının Gönüllü Araplarından oluşan bir birlikle Ayn Calutta Moğolları ve Tatarları bozguna uğratmaları gibi, İslam Devleti'nin de halifeliği tesis etmesiyle Irak'ı işgal eden Amerikan'ın ve günümüzün Ayn Calut'unu ortaya koymayı umduğunu belirtir.(Napoleoni 2015, s.118)

IŞİD'in halifeliği ilan etmesiyle atılmış olduğu radikal adım Cihadi teşkilatların ve siyasal islamcı cemaatlerin çoğunluğu tarafından rededildi. IŞİD'in Sünni ve sahih Selefi çizgiden saptığı ve Hariciliğe kaydığı fikri, bu karşı duruşun en önemli argümanı oldu. Bu haliyle IŞİD, özelde Ortadoğu'da, genelde İslam aleminde bundan sonraki süreçte dikkatle izlenen bir dini-siyasi oluşum olma hüviyetini muhafaza edecektir. (Büyükkara 2016, s.77)

3.5 EL NUSRA CEPHESİ

Nusret Cephesi, Suriye’de rejime karşı yapılan ilk protesto tarihi olan 15 Ocak 2011’den tam bir yıl sonra kurulmuştur. Kurulduğundan bu yana rejim karşıtı muhalefetin en önemli unsurlarından biri olmuştur. 22 Ocak 2012 tarihinde Nusret Cephesi ilk defa kuruluşunu ilan etmiştir. Kuruluşundan sonra rejime karşı bir dizi saldırıyı üstlenmiştir. Nusret Cephesi, amacının Esad rejiminin katlettiği sivil halkı korumak olarak tanımladığından adını Şâm Halkını Korumak İçin Nusret (Yardım) Cephesi olarak açıklamıştır. (Şen 2015, s.59) Örgütün asıl adı “*Jabhat al-Nusra li-Ahl Bilad al-Sham*”(Şam)’dır. İsmindeki Bilad al-Sham kavramı Arap yarımadasının komşusu olan Kuzey toprakları ifade etmekle birlikte; Kastedilen bu bölge tarihte Emeviler tarafından kontrol edilmiş ve bugün bu topraklar da Suriye, Lübnan, Ürdün, İsrail ve Filistin devletleri bulunmamaktadır. (Cantenar ve Mülayim 2015, s.51) Nusra Cephesi, Lideri Ebû Muhammed el-Cevlani’dir. Cevlani’nin ismi İsrail’in işgalinde bulunan Suriye toprakları olan Golan tepelerine bir atıftır. Ayrıca bu ismin anlamı olarak grubun Suriye’liler tarafından kurulup yönetildiğine dâir bir mesajı da vermektedir. El-Kâide’nin Suriye kolu olan Nusra, Suriye savaşının ilk zamanlarında Ebû Muhammed el-Cevlani, Abdulaziz el-Katari, Ebû Abdullah eş-Şâmi, Ebû Firas es-Suri, Ebû Hemmam es-Suri gibi isimlerle kurulmuştur. El-Kâide’nin de Irak kolu olan IŞİD de Nusret Cephesinin kuruluşuna yardımları olmuştur. Ancak Nusret Cephesi, Suriye’de gitikçe güçlenince IŞİD, Nusra cephesi ile beraber bağlı olduğu el-Kâide merkezinde habersiz olarak Irak ile Suriye’deki bu grupları birleştirdiğini açıklamıştır. Diğer İslâmi yapılanmaları da saf dışı bırakarak bir İslâm Devleti kurma planı yapmıştır. Bu birleşmeye karşı Nusret Cephesi el-Kâide’ye bağlı kaldığını bildirerek IŞİD’den ayrı bir yapılanma olduğunu ilan etmiştir. (Şen 2015, s.59) Bu açıklama ile birlikte Nusra saflarındaki savaşçıların önemli bir kısmının IŞİD’e katılmasıyla Nusra Cephesi önemli oranda gerilemiş ve IŞİD, Nusra Cephesi’nin parasına ve silahlarının çoğuna da el koyarak finansal kaynaklarını ele geçirmiştir. (Ulutaş ve diğerleri 2015, s.31)

Nusra’nın El-Kaide’yle olan organik bağı nedeniyle başta ABD ve Birleşmiş Milletler olmak üzere çok sayıda ülkenin terör örgütleri listesinde bulunuyor. (Yenişafak 2016) Amerika da Nusret Cephesi’ni 15 Aralık 2012 tarihinde terör örgütleri listesine

almıştır.(Şen 2015, s.59) Amerikan'ın Nusret Cephesini terör örgütleri listesine alması, diğer muhalif grupları bir araya getirmiş ve ' *'hepimiz Nusra Cephesiyiz'* ' açıklamasıyla bu kararı protesto etmişler ve Nusra Cephesine destek olmuşlardır.(Cantenar ve Mülâyim 2015, s.57)

Nusra Cephesi, lideri olan Colani'nin ilk defa yüzünü gösterdiği bir kayıt yayımladı. Kayıtta Suriye devrimini kurtarmak amacıyla, Nusra'nın El Kaide ile bağına kopardığını örgütün yeni adının da Şam Fetih Cephesi olarak değiştirdiklerini duyurdu. Colani, isim değişikliğine gittikleri örgütün hiçbir dış bağlantısı olmayacağını belirtti. Yeni örgütünün amacını da Suriye'de bulunan mücahit oluşumları arasındaki mesafeleri kapatmak olduğunu belirtti. Colani, Uluslararası kamuoyuna bahane vermek istemiyen Suriye halkının isteği üzerine alınan bir karar olduğu belirterek; Bu duruma anlayış gösteren El Kaide'ye de teşekkür edilmiştir. El Kaide de Suriye'deki kolu olan Nusra Cephesi'nin, birliğini korumak için örgütle ilişkisini kesme konusunda özgür olduğunu açıklamıştı. Konu ile ilgili olarak, Zevahiri'nin yardımcısı Ahmed Hasan Ebul Hayr da; Eğer Nusra'nın El Kaide ile olan bağına dolasıyla bu bağın kendilerinin, birliğine ve bu birlik içinde operasyon yapmalarına engel ise, aralarında olan örgütsel ilişkiden vazgeçebileceği yönünde bir açıklama yayınlanmıştır.(Al Jazeera 2016) Bu konu ile ilgili olarak Zevahiri de yayınladığı ses kaydında, *"İnsanlar kendi liderlerini seçerlerse, El Kaide ile bağlantıları İslam ümmetinin büyük umutlarına engel olmayacaktır"* açıklaması yapmıştır. Zevahirinin açıklaması üzerine, El Nusra'nın Kaide'den ayrılmasını onayladığı yorumlarına neden olmuştu. Al Jazeera Arapça televizyon kanalında yayınlanan ses kaydında El Culani, bağları koparmak zorunda olduklarını anlayışla karşılayan El Kaide'ye teşekkür etti.(BBC Türkçe 2016)

Esed rejimine karşı en etkili operasyonları yapan örgüt, Suriye'nin bütün şehrinde operasyonlarda bulunmaktadır. IŞİD, dışında yurt dışından gelen yabancı savaşçılar tarafından en çok tercih edilen gruptur. Cihat ideolojisindeki kişileri içinde barındığı için eleman bulma bakımından sorun yaşamamaktadır. Suriye'deki diğer muhaliflerle iyi ilişkiler kurmaktadır. Diğer muhalif gruplarla da karşı karşıya gelmemeye çalışmaktadır. Örgüt halkla yakın ilişkiler kurarak Suriye'de kalıcı olmayı amaçlamaktadır. El Nusra, Özgür Suriye Ordusu da dahil Suriye'nin tüm şehirlerinde bütün Suriyeli gruplarla işbirliği yapmaktadır.Suriye rejiminin yanında, 2012 yılının

sonunda Resulayn ve 2013 Eylül'de Afrin'de PYD'ye karşı savaşmıştır. Nusra, Suriye'nin birçok bölgesinde rejimle savaşın baş aktörlerden biridir.(Ulutaş ve diğerleri 2015, s.31) Suriye'de en güçlü silah muhaliflerinden biri olan El Nusra Nusra, yüzde 95'i Suriyelilerden oluşmaktadır. Bunların çoğu da Irak, Afganistan ve Çeçenistan'da savaşmış kişilerdir. En önemlisi 2012 Kasım ayının başlarında Şam'daki Genel Kurmay Başkanlığı binasının patlatılması ve Heriste şehrindeki hava istihbarat binasının uçurulması ile Halep'teki üst düzey Subay gazinosunun patlatılması gibi Suriye'deki bazı büyük saldırıları üstlenmiştir. El Nusra'nın çoğunluğunu Sünni gruplar oluşturmaktadır. Ayrıca grubun içinde radikal İslamcılarının da bulunmasından dolayı Suriye rejimi devrildikten sonra bu grupların kendi fikirlerinin yaymaya çalışacağından endişe edilmektedir. Bundan dolayı, Nusra cephesine uluslararası toplum endişe ile yaklaşmaktadır.(Abuhasan2013, s.73) Nusret Cephesi, Suriye'de askeri eylemlerinin yanında, eğitim çalışmaları, çeşitli yardım dağıtımı, ücretsiz ekmek dağıtımı, kurduğu mahkemeler, kamu hizmetleri, belediyecilik ve sağlık hizmetleriyle de bilinmektedir. Nusra, kontrolü altında bulunan bölgelerde aşı kampanyaları da yürütmektedir. Grup bu yöndeki faaliyetlerini gösteren videolar yayımlamıştır.(Şen 2015, s.63)

El Nusra'ya finansman olarak destek sağlayanlar büyük ölçüde kendisi ile aynı ideoloji paylaşan dış kaynaklar tarafından sağlanmaktadır. Selefilik düşüncesine sahip olan gruplar, din adamları ve Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan gibi ülkeler ile muhtemelen Mısır'da bulunan El-Kaide'nin zengin taraftarları, finans konusunda Nusra'ya desteklerini sunmaktadırlar. Nusra Cephesi hedefi özellikle ekonomik değeri olan bölgeleri ve alanları ele geçirme üzerinedir. El Cezire'de bulunan petrol kuyuları, işlenmiş pamuk ve sanayi bölgelerini Nusra'nın ele geçirmesi ve ÖSO'ya bağlı güçleri deburada uzak tutmaya çalışmaktadır.(Terkan ve diğerleri 2014, s.52)

Nusret Cephesi, Suriye'de asker sayısı bakımından en büyük örgüt olmasa da sahadaki en önemli ve başarılı askeri grupların başında gelmektedir. Nusra'nın başarılı olmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi de bünyesinde yerel asker sayısının fazla olmasıdır. Örgütün lideri Cevlani, bir açıklamasında grubun askerlerinin 3/2'sinden fazlasının yerel unsurlardan oluştuğunu açıklamıştır. Yapılan araştırmalara göre de El-Nusra'nın asker sayısının yüzde 20'si Suriyeli olmadığını ve araştırmalara göre de asker sayısının 6000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Nusra hiç bir zaman gerçek asker sayısını açıklamamıştır. Asker sayısını da gerçek sayıdan düşük gösterdiği

bilinmektedir. Ayrıca yaptıkları büyük eylemler göz önüne alındığında örgütün asker sayısının 6000'den fazla olduğunu söylemek mümkündür.(Şen 2015, s.63) Nusra'daki Suriyeli savaşçıların baskın olmasının nedeni, Irak Şam İslam devletine biat etmeyip kendi yoluna devam edeceğini açıklamasıyla, Örgütteki yabancı savaşçıların kayda değer bölümünün IŞİD'e geçmesi sonucu Nusra Cephesi'nde Suriyeli savaşçı oranı artmıştır. Suriyeliler böylece örgütte etkin hale gelmiştir.(Ulutaş ve diğerleri 2015, s.31)

3.5.1 İdeolojisi

El Nusra, etkin olduğu bölgelerde uyguladığı uygulamaları arasında bulunan; İçki satmak ve içmenin cezasının 40 kırbaç olması, Nargile ve sigara içmenin cezası 20 kırbaç, Namaz saatinde camiye gitmeyene kırbaç cezasının verilmesi, Kadınların erkek doktora gitmelerinin, Mağazalarda kadın iç çamaşırlarının sergilenmesinin ve Lokantalarda kadın ve erkeklerin aynı bölümde yemek yemelerinin yasak olması gibi uygulamaları bu örgütün kimliği ve ideolojisi hakkında önemli bilgiler vermektedir.(Terkan ve diğerleri 2014, s.47)

Nusra Cephesinin kuruluşunu ilan eden 24 Ocak 2014 tarihli bir video da Nusra lideri Culani, Suriye de rejimin devrilmesinin mücadelelerinin yarısını oluşturduğunu, Nusra'nın ana hedefinin Suriye rejimini tamamen yıkmak ve dini kurallara göre yönetilen bir İslam devleti kurarak, şeriatın yeniden dünyada uygulanmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir. Nusra, Aralık 2012'deki yayınladığı başka bir video'da Suriye de rejim devrildikten sonra Batı tarzı rejim getirmek isteyenleri de uyarmıştır.(Cantenar ve Mülâyim 2015, s.54) Suriye'de sadece bir İslâm devleti kurulmasını kabul edeceklerini beyan etmişlerdir.(Şen 2015, s.61) Nusra cephesine göre şeriatı uygulamayan hükümetlerin varlığı haramdır. Bu nedenle cephenin amacı Allah'ın kurallarının İslam dininde özel bir yeri bulunan Suriye ve Şam da yeniden uygulamasını sağlamaktır. Suriye rejimi tarafından yakalanan bir intihar bombacısı "*Cephenin amacı Allah'ın emirlerini uygulamak, İslam halifeliğini kurmaktır.*" diye ifade vermiştir.(Cantenar ve Mülâyim 2015, s.53) 2012'nin Eylül ayında, El-Nusra'nın başını çektiği ve Suriye'deki 13 silahlı grup şu açıklamayı yayımlamıştır;

"Suriye Ulusal Koalisyonu ve önerdikleri Ahmet Tomeh liderliğindeki hükümet, hiçbir şekilde bizi temsil etmiyor ve onları tanımıyoruz. İmza koyan güçler olarak tüm askerî ve sivil güçleri yasamanın tek kaynağı olacak şeriatı dayanan açık bir İslâmi çatı altında birleşmeye çağırıyoruz! (Tonga 2016)

Nusra Cephesi, Suriye de Sünni halkın inancına uygun bir devlet kurmak amacıyla başarılı olursa eğer, diğer dinî ve etnik gruplara da bu çerçevede gereken özgürlük alanını sağlayacağını ifade etmektedir. Ayrıca güç peşinde koşmayacaklarını, kendi gündemlerini Suriye halkına ya da başka gruplara dayatmayacaklarını, etnik ve dinî farklılığı yok etmek için kimseyi dışlamayacaklarını açıklamıştır.(Şen 2015, s.60) Nusra lideri Culani Aralık 2013 El Cezireye verdiği bir mülakatta mezhepsel ve etnik ayrımcılığa girmemeyi tercih ettiğini, Suriye de Alevi ve azınlıklar da dahil olmak üzere sivillerin hedef alınmasına karşı olduğunu, rejim sonrası oluşacak ortamdan endişe etmemelerini çünkü İslam hukukunun azınlık haklarını gözettiğini belirtmektedir. (Cantenar ve Mülayim 2015, s.59)

3.5.2 Suriye’de Etkin Olduğu Bölgeler ve Eylem Biçimi

El Nusra, özellikle Suriye’nin kuzeybatı ve güneybatı bölgelerinde daha etkilidir. Halep, Hama, Humus, Deraa ve İdlip’in bazı bölgeleri ile Şam’ın kenar mahalleleri hâkim olduğu bölgelerdir. El Nusra, hakim olduğu bu vilayetlerde insani yardım faaliyetleri yürütmektedir. Aynı zamanda burada dinî mahkemeler kurmuş ve okullar açmıştır. Bununla birlikte Deraa vilayetinde, Ürdün sınırında ve Şam’da da benzer uygulamaları görülmektedir.(Terkan ve diğerleri 2014, s.45) El-Nusra; Ahrar eş-Şam, Aksa Askerleri, Sunne Ordusu, Feylek eş-Şam ve Hak Tugayı gibi İslamcı gruplar ile birlikte Fetih Ordusu’nu oluşturdu. Oluşturdukları bu grupla İdlip’e saldırdılar. Saldırıların 5. gününde de şehrin merkezinin ele geçirilmesinin ardından İdlip’in hemen hemen hepsi Fetih ordusu tarafından denetime alınmasıyla, İdlip Rakka’dan sonra Esed’in kaybettiği ikinci eyalet başkenti olmuştur.(Sandıklı 2015, s.26) Nusret Cephesi genellikle Halep ve İdlip bölgesini ana karargâh olarak kullanır. 2013 yılında, Nusra Cephesi, Suriye’nin 14 eyaletinin 11’inde aktifken, daha sonra IŞİD’in Deyru Zor ve Rakka’yı ele geçirmesi ile bu bölgelerdeki güçlerini geri çekmiştir.(Şen 2015, s.63)

Nusra’nın, ilk dönemlerde yaptığı eylemler sivil halkın ölümüne sebep olmuştur.Yaptığı intihar eylemlerinin halk tarafından olumlu karşılanmadığı fark etmesinden sonra, yapacağı eylemlerini planlarken sivil halka zarar vermemeyi amaç haline getirmiştir. Böylece eylemlerlerinde sivil halkın zarar görmesinin önüne geçerek, rejimin eline koz vermek istememesi yatmaktadır. Çünkü bu ölümler halk nezdinde örgüte karşı da bir nefret hissini uyandırabilecektir. Bu nedenle, halkın desteğini almak için çeşitli belediyeçilik hizmetleri de yürüterek bu alanda büyük ölçüde başarı sağlamışlardır.

(Terkan ve diğeri 2014, s.55) Quilliam Foundation raporunda, El Nusra'nın dört ayrı etki altında hareket ettiğini iddaa etmektedir. Bunların; Dinî mesajların ve müjdelerin etkisi, Irak'tan alınan dersler, Arap Baharından doğan fikirler ve Uluslararası toplumla kompleks ilişki olduğunu belirtir. Irak'tan alınan dersler konusunda ilgili raporda yapılan değerlendirmede sivillerin yaralandığı veya öldüğü eylemlerin kesinlikle yapılmaması, canlı bomba saldırılarının azaltılması ve dinî mekânların hedef alınmaması konularına dikkat çekilmektedir. Raporda El Nusra'nın bu konulara çok dikkat ettiği belirtilmektedir. Örneğin Örgütün 2012 Mart ayında Şâm'daki Hava İstihbarat Binasına düzenlediği saldırı sırasında bazı Hıristiyanların ölmesi üzerine; saldırıyı üstlendiğini açıklayan Nusra yapılan saldırıda Hristiyanların, hedef olmadıklarını, yanlışlıkla vurulduğunu açıklamıştır.(Şen 2015, s.60)

Nusret Cephesi, İslâmi olsun ya da olmasın farklı grupları hedef alan, karalayan bir propagandadan uzak durmaya özen göstermeye çalışmaktadır. Nusret Cephesi hem Suriye içinde hem de dışında sivillerin zarar gördüğü eylemlerin İslâm dışı olduğunu belirtmiştir.(Şen 2015, s.62) El Nusra'nın IŞİD ile birleşmeye karşı çıkmasının nedenlerden biri de IŞİD'in masum insanları ayırt etmeksizin gerçekleştirdiği saldırıların bölge halkı tarafından tepkiyle karşılanması olduğu belirtilmektedir. (Cantenar ve Mülâyim 2015, s.53) Mart 2015 tarihinde, İdlib'i ele geçiren muhalifler bölgedeki Hıristiyanların güvenli bölgelere sevk edilmesini işini planlamışlardır. Hristiyanların birçoğu Rejim tarafında savaşmasına rağmen, Hristiyan yoğun olarak yaşadığı Malula şehrini ele geçiren Nusra Cephesi Hristiyan halka hiçbir kötü muamelede bulunmamıştır. Nusra'nın Malulalı rahibeleri esir aldığı iddiâlarına ise bizzat rahibeler basına görüntülü açıklama yaparak bu iddaların gerçek olmadığını söylemişlerdir.(Şen 2015, s.60)

4-SELEFİLİK

Selef sözcüğü Arapça kökenli bir kelime olup; sözlükte ‘‘önce gelmek, geçmek, geçmişte kalmak’’ anlamına gelmektedir. Türkçe manası ise önce gelenler, yaşça büyük veya makamca ileri gelenler, yapılan hayır işleri, faizsiz borç verme ve görüşleri kendinden sonra taklit edilen kimse gibi anlamlara gelir. Selef kelimesi sözlük anlamı itibariyle, nisbi bir anlam taşımaktadır. Birbirini takip eden zaman dilimlerinden her birisi, kendisinden sonra gelen zamanlara göre selef daha önceki zaman dilimleri itibariyle ise haleftir.(Sönmez 2010, s.172) Selef kelimesi terim olarak İslam’ın ilk zamanlarında yaşamış ilim adamlarını belirtir. Bu ilim adamlarının kendilerine has usul ve fikirleri bulunmaktaydı.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.5) Selefilikise daha hususi bir manada nassı ve nakli kutsal ve mübarek bir bilgi kaynağı olarak kabul etmektedir. Nassı ve nakli dokunulmazlık seviyesine yükselterek bunlara itiraz ve muhalefet etmeyi, haklarında tenkit ve tevil yapmayı asla kabul etmeyen bir zihniyetin adıdır.(Ünal 2015, s.58) Selef ekolünü kabul eden grup veya kimselere de selefiye denir.(Kubat 2004, s.237) Selefililer, yollarının Kur'an ve sünnet yolu olduğu inancını taşıdıkları için, itikadi sorunları sadece Kur'an'dan ve sünnetten almaya çalışmışlardır. İtikadda Kur'an'dan başka delil arama gayretine girmemişlerdir.(Sönmez 2010, s.182) Selefi anlayışına sahip olanlar kendilerini "*Ehlü'l-Eser, Ehlü'l-Hadis, Ehlü's-Sünneve'l-cemaat, Ehlü'l-Hadis ve's-Sünne, Ehlü'l-hak, Sıfütüyye, İsbatiyye, Selefiyye, Hanbeliyye ve Zahiriyye*" gibi adlarla adlandırırken, muhalifleri ise onları "*Eseriyye, Haşviyye ve Müşebbihe*" gibi sıfatlarla adlandırmışlardır.(Koca 2015, s.16)

Ehl-i Hadis, isminden anlaşılacağı gibi hadis merkezli din anlayışını kabul eder ve en belirgin vasfı, hadisleri mümkün mertebe kişisel yoruma ve kıyasa tabi tutmadan uygulamak ve akli bilimlerden ziyade rivayete, rivayete dayalı nakli ilimlerle ilgilenmek şeklinde ifade edilir. Burada ki hadis sözü tabii'unun sözlerini, fikirlerini ve hareketlerini de ihtiva edecek şekilde en geniş anlamıyla anlaşılmalıdır. Klasik eserler de ise Ashabu'l Hadis, din işini, istishana, kıyasa, akli muhakemeye veya sonradan ortaya çıkan felsefecilere ve kelimcılara havale etmeyenlerin adıdır. Aynı zamanda ilk dönemlerde bu ekole sahip kimseler için diğer kavram olan Ehl-i eser veya Eseriyedir. İz anlamına gelen eser'e tabi olma, yürünmüş yolda yürüme, değişmeyi esas alma

anlamına gelmekte, yeni şeylerden kaçınıp Sahabe ve tabi'inin ‘iz’ inden giderek onların inanç ve düşüncelerine bir şey eklemeyen selefe intibayı esas almak anlamına gelir.(Çakmaktaş 2016, s.83)

İslami terminolojide ise ‘selef’ kavramı, ilim ve fazilet bakımından Müslümanların öncüleri sayılan ilk nesiller olan Sahabe, Sahabe'ye tabi olan tabi'ün ve tabi'ünleri izleyen Tebe'i Tabi'in olmak üzere ilk üç nesildir. Bu ilk üç nesile yüklenen değer, temelini Buhari ve Müslim'in kitaplarını oluşturduğu temel hadis kaynaklarından geçen şu hadise dayandırılmaktadır. ‘En hayırlı nesiller benim dönemimde yaşayanlardır. Sonra onları izleyen, sonra onların ardından gelenlerdir.’(Çakmaktaş 2016, s.80) Selefi anlayışının dindeki bozulmalara tepki olarak çıkması, bu üç neslin, gerek Kur'an ve Sünnet'te övgüye mahzar olmaları gerekse de sahih İslam anlayışını temsil etmelerinden dolayı, daha sonraki asırlarda devamlı olarak çekirdek bir yer tutmuş ve adeta doğru-yanlış tefrikinin ölçütü olarak algılanmıştır.(Sönmez 2010, s.173) Selefi anlayışta İslam'ın bu ilk üç neslinden sonraki zamanlarda oluşan tüm fikri gelişme ve katkıları, İslamiyetin temel içeriğinden ve esasında bulunmayan bidatler ve yeni şeyler olarak değerlendirilmiş ve onlarla sıkı bir şekilde mücadele edilmiştir. Böylece selefilik, dışarıdan gelen tehditlere ve yeni meydan okumalara karşı bir savunma ve dayanışma platformu haline gelmiştir.(Koca 2015, s.59) Hz. Peygamber ümmetinden, selefın ilk halkası olan sahabe'ye intibak etmesini istemesinin sebebi sahbenin zaman anlamıyla önce gelmelerinden dolayı değil, Kur'an'ın inişine tanıklık etmeleri nedeniyledir. Selefın sahabeden sonraki diğer iki halkası olan tabiun ve tebe-u tabiin de ilmi merci olan Allah Resulüne sonraki kuşaklara nazaran daha yakın dönemde yaşamaları ve yaşadıkları dönemde Arapçanın arı halinin bozulmamasından dolayı anlatıklarının daha güçlü olmasından bu iki halkasında din ve istikamet noktasında lider olmalarına yol açmıştır.(Sönmez 2010, s.173)

Selefiye mensupları, Kur'an'da müteşabi olarak inen ayetlerin te'vilini sadece Allah'ın bilebileceğini savunduklarından dolayı müteşabi ayetlerin tefsir etmeyi caiz görmemişlerdir. Müslüman alimlerinin müteşabi ayetleri karşısındaki durumu sadece ‘biz buna iman ettik, bunları hepsi Allah'tandır.’ demek biçiminde olması gerektiğini belirtirler. Bu ayetleri ise kalbinde sapıklık eğilimi bulunan kimselerin tehvile meydeceğini, te'vilin akılla ile olacağını, halbuki akıllın bu gibi konularda te'ville kamil olmadığını iddaa ederler.(Kubat 2004, s.241) Çünkü bu sahanın soyut ve idrak

edilemeyeceğini ve böyle olmasından dolayı bu saha'nın da yorumu insanlar tarafından yapılamayacağını belirtirler.(Sönmez 2010, s.181) Selefiye mensuplarına göre, İnsanların müteşabih ayetlerin hangi anlamı olabileceğini bilmeyeceğini ve sıfatullahı kavrayamayacağını ve bu konudaki acziyetlerini baştan kabul etmeleri gerektiğini ve onu izah etmeye, tefsir etmeye çalışsa bile bu çalışmasında nihayetinde muhafakiyete ulaşamayacak, kafası karışacaktır.(aczi itiraf) (Bozkurt 2016, s.43) Allah'ı celal ve azametine uygun olmayan her şeyden tenzih etmek, layık olmadığı şeylerden uzak olduğuna inanmak(takdis), Allah ve Resul'ünden gelen haberleri olduğu gibi, te'vil, tevsir ve yoruma tabi tutmadan kabul etmek(tasdik), Allah kendi nefisini, Resullulah da Allah'ı nasıl tanımlamışsa da öylece iman etmek(tasdik), müteşabihatın manasını sormamak, onlara dalmamak, bu konuda soru sormamak(süküt), müteşabih nasslar üzerinde tadille gitmemek, o ifadeleri eksiltmemek, çoğaltmamak ile beraber kullanılan sözcüklerle ayrı zikretmemek(imsak), hatta müteşabih ayetlerle kalben meşgul olmamak(keff).(Kubat 2004, s.241)

Selefilik, Arapların tarih boyunca karşılaştığı askerî, siyâsî ve kültürel dış saldırılara karşı verdiği bir reaksiyon, Orjinal ve öz kimlik tanımlanmasının ölçütü olmuştur. Bundan dolayı selefilik haddizatında saf haliyle bir tarihsellik göstermektedir. Selefilik, Ahmet b. Hanbel zamanında yapılan eski Yunan felsefesi ve çevirilerine gösterilen tepki, İbn Teyymiye zamanında ard arda yapılan Moğol saldırıları ile Muhammed b.Abdülvehhab döneminde ise bir taraftan Avrupa Sömürgeciliğine diğer taraftan ise Müslümanlar arasında Sûfî tarikatlar aracılığıyla yayıldığı söylenen hurafeler ve batıl inançlara karşı gösterilen tepkinin ve gerçek Arap-İslâm anlayışının adıydı. Ayrıca Selefilik, 20. yüzyılın ilk dönemlerinde Batılıların, Arap-İslâm ülkelerindeki sömürgecilik etkinliklerine karşı çeşitli ülkelerde, çeşitli gruplar vasıtasıyla gösterilen müşterek tepkinin adı da Selefiliktir.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.15)

Kubat selefiyeyi şu şekilde tanımlamaktadır;

“Selefiye, dini inançların re'ye dayandırılmayacağı fikrinden hareketle akaid sahasında akli istidlallere ve kişisel yorumlara karşı çıkan; ittikadi konularda, Kuran ve Sünnet ile ilk nesillerin bunlardan anladıklarını tek kaynak kabul eden; Nassların zahiri manaları üzerine hiçbir yorum yapmayan, bu hususa teşbih ve teccime düşmemekle beraber tevhide de gitmeyen; herhangi bir kelami ve Problem karşısında Kur'an ve Sünnet'in zahiri ifadelerinden hareketle tutum alan, Allah ve Peygamberinden gelen öğretilere ilave ve çıkarım yapmaksızın lafzi şekliyle ve keyfiyetsiz olarak inanan, sahabe ve tabi'nin dini anlamada ve açıklamada oluşturdukları geleneğe tamamen bağlı kalan, onların izinden giden onların inanç ve düşüncelerini tıpatıp benimseyerek hiçbir konuda onları aşmayan ve böylece ilk

dönemin dinini aynen korumayı amaçlayanların mezhebidir.''(Çakmaktaş 2016, s.82)

Hanbeliler başta olmak üzere selefi düşünceye mensup kişi ve grupları diğer İslam mezheplerinden ayıran en önemli nokta, selefler sünneti hiyerarşik olarak Kur'an'la beraber eşit statüde görmeleridir. Seleflerin sünnette karşı bu yaklaşımlarının nedeni, sünnetin Kur'an-ı izah etme ve sünnettın dolaysız olarak doğrudan vahiy ürünü olduğuna dair görüşlerinden gelmektedir. Sünnetin Kur'an-ı Kerim'i açıklama işlevi yaptığını belirten Ehl-i Hadis' in ilk dönem temsilcilerinden Yahya b. Ebi Kesir (ö. 129/747) "*Sünnet Kur'an üzerine hükmedicidir (anlamını belirleyici), fakat Kur'an sünnete hükmedici değildir*" şeklinde amacını aşabilecek nitelikte bir iddaa da bulunmuştur. Bu söz Ehl-i Hadis'in imamı olan Ahmed b Hanbel'e sorulduğu zaman, "*Ben bunu söylemeye cesaret edemem. Fakat sünnet Kitab'ı tefsir eder ve açıklar derim*" demiştir. Ahmed b. Hanbel'in bu cevabı, Ehl-i Hadis'in sünnet savunmasında ne kadar cesaretli ve aşırı olduklarını göstermektedir. Ehl-i eser'in önemli temsilcilerinden biri olan fakih Evzfü (ö. 157/774) de "*Kur' an'ın sünnete olan ihtiyacı, sünnetin Kur'an'a olan ihtiyacından daha fazladır*" diyerek sünnetin Kur'an'ı açıklayıcı hususiyetine vurgu yapmıştır.(Koca 2015, ss.41-42) Buna da delil olarak şu ayeti getirdiler:“(Size vahiy diye okuduğu) Kur’ân ancak kendisine bildirilen bir vahiydir.”(53/Necm Suresi/4) Ayet-i kerimenin tam meali şudur: “Eğer peygamber, şayet ‘şu söz Allah’ın bana gönderdiği vahyidir’ derse, o söz vahiyden başka bir şey değildir” demektir. Yani o asla yalan söylemez. Bu ayet-i kerimeyi Selefiye şöyle yorumladı: “Peygamberin ağzından çıkan ne varsa hepsi vahiyden başka bir şey değildir”. Yani “onun ağzından vahiyden başka bir şey çıkmaz. Dolayısıyla Peygamber Efendimiz’in hadisi Kur’ân-ı Kerim ayetleri ile denktir, hiçbir farkı yoktur” dediler. Böylece hadis Kur’ân’ın yanına ve daha sonra da yerine konulmuş oldu. Sonuçta hadis de vahiy olarak kabul edildiğinden, hadis aracılığlayla gelen tüm hükümler de Müslümanlar için bağlayıcı olmuştur.(Bozkurt 2016, s.16) Ehl-i Hadise göre, İmam Berbehari’nin “İslam dini sünneten ibarettir.” Hadislere tabii olarak dini yaşadıkları için bu ekole ‘ehlü’l eser ve ehlü’l-ittiba’ sıfatları da yakıştırılmıştır. Sünniliğin yeğane temsilcileri olarak kendilerini gördükleri için *el-fırkatün naciye* (kurtuluşa eren topluluk), *ehlü’l-istikamet*(doğru yolun mensupları) veya *et-taifetü’l-mansura*(ilahi yardımı hak etmiş grup) isimlerini de kendileri için kullanmıştır.(Büyükkara 2015, s.318) Sünnetin tamamıyla vahiy mahsülü olduğunu savunanlar arasında Hassan b.

Atıyye (ö. 130/748), Evzai, Şafii, Buhari, İbn Hibban (ö. 354/965), Ebu Hafs Ömer b. İbrahim el-Ukberi (ö. 387/997), İbn Hazın, İbn Teymiyye ve İbn Kayyim el-Cevziyye gibi Ehl-i Hadis ve selefi düşüncüyü benimsemiş kimseler bulunmaktadır. Erken dönem Ehl-i Hadis temsilcilerinden Hassan b. Atıyye (ö. 130/748) "*Vahiy Allah' ın Resülüne iniyordu ve Cebrail bunu tefsir edecek sünneti Peygamber' e haber veriyordu*" diyerek sünnetin Kur'an-ı Kerim gibi vahiy ürünü olduğunu ileri süren ilk kişilerden biridir.(Koca 2015, s.43)

Selefi zihniyete göre, dini hususlarda kesin bir karar vermek için meseleler, Allah ve Resul'üne havale edilmelidir. Burada Allah ve Resul'ünden maksat, Kur'an ve hadislerdir. Bunlar da geçmişte tamamlanmıştır.(Maide, 5/3;En'am, 6/38) Din tamamlanmış ve onda hiçbir şey eksik bırakılmamış olduğuna göre re'yin, görüşün, te'vilin iptali gerekir. Çünkü bu, öncelikle o dinde noksanlık olduğunu ve bu noksanlığında sonradan akli yorumlarla giderilebileceği gibi bir düşüncüyü çağrıştıracaktır. Fakat akıl'ın yanılabilir ihtimali bulunmasından dolayı dinî meselelerde dikkate alınmaz. İslamiyet, insan'ın bütün meselelerini edebiyete kadar haledebilecek dil kalıplarını ve kültürel kodları zaten barındırmaktadır.(Ünal 2015, s.59) Akıl-Nakil bağlantısında naklin üstün tutulması ve katı nasscı perspektifinin benimsenmesi, akli ve türlü akıl yürütme faaliyetlerini kullanan re'y ehlini ve kelamcıları kötülenip dışlaması sonucunu getirmiştir. Naklin (ilmin ve hakikatin) biricik temsilcisi ve koruyucusu oldukları öğretisiyle hareket eden selefler İslam tarihi boyunca re'yi, kelami düşüncüyü ile Ehl-i re'y ve Ehl-i kelamı zemmetmek, onların ilmi ve dini meşruiyetlerini bertaraf etmek için uğraşmışlardır.(Koca 2015, s.39) Selefiyeye göre akli yöntemler ashab ve tabiinin haberdar olmadığı ve İslam'dan sonra icad edilen bir metod olduğunu söylerler. İtikadi sorunları anlamak için akıl ilkelerinin zorunlu olduğunu ileri sürmek, selefin bu sorunları ve kanıtlarını iyice bilmediklerini iddaa etmek anlamına gelir. Selefiye, nakil-akıl bağlamında akli dışlayınca, akla dayanarak görüş belirtmek demek olan ve akli bir metod olan re'y'i yerden yere vurmuştur. Halbuki nassları anlamlandırmakta Hadis varken re'y ve kıyasla hüküm vermek, selefiyenin kati suretle kabulleneyeceği bir yöntemdir.(Sönmez 2010, s.182)

Her şey Kur'an ve sünnet ile selef-i sâlihın yaşamlarında bulunduğuna göre, İslâm hukukunda yeni gelişmeler karşısında hüküm tekvin etme metodları olan icmâ, kıyas ve içtihadın Selefi anlayışta yeri yoktur.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.16)

Bu anlayışta, zamanın bir kesmine bağlı kalarak bunu tüm zamanları ihtiva edecek biçimde algılayan ve özellikle Hz. Peygamber zamanında olmayıp daha sonra rastlanılan her durumu, bid'at nosyonu altında nitelendiren ve değerlendirmeye önem vermeyen bir şekil olarak değerlendirilmektedir. Burada, zaman, mekân ve algı kavramları göz ardı edildiğinden dönemini anlamlandırıp aktüel çözümler getirmekten uzak kalmaktadır.(Yılmaz 2014, s.530-540) Ayrıca Nassi yaklaşım, tarihi Allah tarafından inşa edilen bir fenomem olarak kabul eder. Bu yüzden olaylar arkasındaki beşeri sebeplerle ilgilenmez. Bunların arkasında olan tarihi kanunları ortaya çıkarmakla vakit geçirmez. Gayri devir tarih anlayışına göre tarihi idare eden zeka ve irade, beşeri mahlukların değil, her şeye kadir olan Allah'ın ilmi ve iradesidir.(İşcan 2014, s.11) İnsanı adeta Tanrı tarafından üzerine dil, ahlak, hakikat fikri yapııştırılmış olan aciz, şahsiyetsiz kendiliğinden bir şey yapmaya kabiliyetsiz bir heykel, bir taş parçası şeklinde tasarlamaya müsait bir altyapı barındırdığı için gelecek ümidi yitirilmiş zamanın geçmiş boyutu diğer boyutları ele geçirmiştir. Mutluluk gelecek görülmediği için onu altın bir çağa tahayyül etmek tabii olacaktır.(İşcan 2014, s.7) Selefî söylem bir ölçüde doğmatizmi, durağanlığı, kısaca sabit vd. değişmezliği temsil eder.(Kubat 2004, s.248) İslam'ın erken dönemin'deki oluşan toplumun organik şeklini İslam dini ile özdeşleştirerek ve bunu evrenselleştirmeye çalışmıştır. Bu tarih yanılışı ve anakronizmin neden olduğu komplikasyonlara karşı ise tepkisel, dışlayıcı, tehdit ve tekfir edici bir dil kullanmıştır.(Koca 2015, s.60)

Selefilik, İslamın ilk zamanlarından itibaren vahiyle belirtilen akide konuların yorumlanamayacağını savunduğundan akli öne alan bütün akımların vahyedilmiş metinlerin anlamının dışına çıktıkları için tenkit etmektedir. Bundan dolayı, kelimada akli kullanan Mute'zile ile akıl ve nakil'le de aynı ölçüde yer veren Eşarilik ve Matudirik'in karşısında yer almıştır. Bu sebeple Selefî ifade, İslamın ilk döneminden itibaren çağı, ortamı, zamanı ve zemini göz önüne almadığı sebebiyle başta Mute'zile kelamcıları olmak üzere ehl-i sünnet kelamcıları tarafından tenkit edilmiştir. Bir anlamda tarihin belli döneminde olan, fakat sonradan beliren yeni teolojik problemler karşısında artık yetersiz olan bir bakış açısı veya düşünce olarak değerlendirilmektedir. (Kubat 2004, s.236) Selefî düşüncüyü cemaatçi Arap kültürel kodlarıyla alakalı gören İşcan, selefiyede re'y ve görüşün bu kadar tepki çekmesinin nedeni olarak, re'y de bulunmanın ferdiyetçiliğe sebep olacağına, ferdiyetçiliğin de, Arap kültürünün öteden

beri sığnağı haline gelen güvenli ‘yol’ ’un kaybolmasına vesile olacağı kaygısı olarak görmektedir. Eğer rivayete göre hüküm verilirse, kaynağı Tanrıya giden bir ‘dünya’ ve kutsal bir kültürel çevre vücuda getirilmiş olacaktır.(Çakmaktaş 2016, 95)

Günümüz Selefilğine dair yapılan çeşitli değerlendirmelerin sistematikleştirilmesinin kolay olmadığını belirtmek gerekir. Günümüz Selefilği ile ilgili olarak oldukça değişik sınıflandırmalar yapılmışsa da, genellikle adları başka olan ancak muhtevaları aynı olan üçlü bir tasnif ile karşılaşmaktayız. Birinci grupta, Kur’an ve sünneti öğrenmeyi-öğretmeyi prensip edinen İlmî Selefiyye(es-Selefiyyetü’l-ilmîyye) bulunmaktadır. İkinci grupta ise Selefi Hareket(es-Selefiyyetü’l-harekiyye) gelir ki bunlar da siyasete karışan-karışmayanı ile, vakıflar, sosyal kulüpler ve birtakım organizasyonlar ile sosyal sahada aktif rol üstlenmiş Selefi hareket mensuplarıdır. Son olarak da müslümanlar arasında azınlık olan Cihâdî Selefiyye(es-Selefiyyetü’l-cihâdiyye) gelmektedir. Bu grubun ismindende anlaşıldığı gibi mücadele yöntemi olarak silahlı mücadaleyi benimsemektedir. Modern Selefiler her ne kadar yukarıdaki şekilde sınıflandırılrsa da bütün Selefi grupların biricik gayesi, bireysel ve toplumsal (ümme) olarak Selefi Sâlih’in anladığı şekilde Kuran ve sünnet perspektifinde yaşamaktır.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.16) Arap Baharı denilen ve 2010 yılında, Arap coğrafyasında başlayıp günümüzde de halen bazı ülkelerde sürmekte olan halk hareketleri geçmişte Selefiler gibi siyâset dışı kalmış birtakım İslami yapılanmaları siyâsetin içine çekmiştir.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.4)

4.1 SELEFİLİĞİN TARİHSEL KÖKENLERİ

Hız. Peygamber’den Hız. Ali’nin ölümüne kadar yaşanan dönem İslam tarihinde asrı saadet yani altın çağ denmektedir. Altın çağ’da İslâmın temel referansı Kur’ân’dı. Bu dönemde tepeden tırnağa Kur’ân’a merkezli düşünülüyor ve karar veriliyordu. Hız. Ali ile Muaviye’nin savaşı sonunda Muaviye’nin savaşı kazanmasıyla Emevîler iktidara geldi. Emeviler iktidarına karşı en önemli muhalefet Hız. Ali yandaşlarıydı. Bu muhaliflerin en mühim silahı Kur’an ve Hız. Peygamber’in en yakını olan Hız. Ali idi. Şayet düşmanınızın en mühim silahı din ise ve düşmanınızın yanında çok iyi dini eğitim almış, hitabet ve ikna yeteneği güçlü din adamları bulunuyorsa, bunlarla mücadelede sizin de kesinlikle böyle bir örgütlenmenin olması ve size ihtimam eden din adamlarınızın yetişmesi gerekir. Emeviler’de iktidarını ve eğemenliklerini

sürdürebilmesi için var olan din kompsetinde bir kısım tadiller yapılması gerektiği hükmüne vardı. Emeviler bundan dolayı var olan dini anlayışı kendilerine hizmet edecek biçimde ayarladılar. Emeviler, iktidarına yakın ve dost gördüğü din adamları aracılığıyla dini bir örgütlenmeye gitmiş ve kendi iktidarına uygun din adamların yetişmesi için dini okulları yani medreseleri kontrolü altına alarak işe başladı. Daha sonra geriye var olan dünya görüşünü dini ayet ve hadislerle desteklemek ve o görüşlerin doğruluğunu kanıtlamak kaldı. İşte burada Kur'an merkezli İslâm yerine hadis merkezli İslâm anlayışına geçildi.(Bozkurt 2016, ss.13-14) Emevi iktidarı toplumu bir arada tutmak sebebiyle geliştirdiği bu yazgıcı kaderci anlayışının dini gerekçelerinin esasını, Hz.Peygamber'e ait olduğu belirtilen hadislerdir. Çünkü bu dini anlayışa Kur'an'dan mesnet bulmaları mümkün değildi. Emevilerin hadislerin toplanmasına el atmasının nedenini burada aramak gerekir. Emevi rejimi, böylece kadere inancın hem iman esasları arasına girmesini sağladı, hem de bu inancın muhtevasını belirledi. Yani Emevi rejiminin hadislerin toplanması konusuna el atması da siyasi gerekçelerden kaynaklanmıştır.(Ünal 2015, s.64) Selefiye mezhebi Emevilerle birlikte ortaya çıkmış, gelişmiş ve devlet eliyle yayılmıştır. 750 (h. 133) yılında Abbasilerin Emevî Devletini yıkması ile Selefiye mezhebi devlet desteğini kaybetmiştir. Abbasiler iktidarının ilk yüzyıllarında (750-849/h. 133-234) Mu'tezile mezhebini temel aldılar.(Bozkurt 2016, s.17) Abbasi halifelerinden Me'mun (ö. 218/833), 218/833 yılında Tarsus' a giderken Rakka'da konakladığı sırada, Bağdat'ta yerine vekil bıraktığı İshak b. İbrahim'e bir mektup yazmıştır. Bu mektubunda halku'l-Kur'an mevzusunu devletin resmi siyaseti yapmıştır.(Koca 2015, s.32)

Selef kavramı, ilk olarak halife Ömer b. Abdilaziz zamanında idealize edilmiş, kendisine bir sistem olarak dinsel bir içerik kazanmıştır. Ömer b. Abdilaziz, bir Arap düşüncesi sistemi yaratmak gayesi ile geçmişin izlerini tespitte yönelmiş bir dini ve siyasi otorite olarak sünneti diriltme, yenilikleri yok etmek üzerinde yoğunlaşmıştır. (İşcan 2014, s.244) Ömer b. Abdilaziz, bir çok yollar'ın çıktığını görünce, mü'minlerin yolununtayin edilmesi için kendisine göre selef döneminde ortaya konmuş sünnetlere uyanlar kurtulacak, bunlara muhalif olanlar ise mü'minlerin yolundan başka bir yola uymuş olacaktır. Halife resmi bir şekilde bildirmiştir ki; "*mübtedi değil müttebi olmak*", sünnete itaat edilip; bidatlerden vazgeçilecektir. Bunun içinde yapılması gereken sünneti (eski yaşam biçimini)canlandırmak yenilikleri ise bertaraf etmektir.(İşcan 2015, s.3)

Ömer b. Abdilaziz'e göre esas olan yenilikçilerin yolunu değil, eskilerin izini izlemektir. Sünnetin, bid'at karşısında temellendirilmesinin nedeni de budur. Akbulut'a göre bu düşünme metodu, giderek eski olan ve Selef'i tepeden tırnağa ilgilendiren her şeyin iyi, yeni ve sonradan olan her şeyin tehlikeli olduğu hükmünü geliştirmiştir. Böylece Müslüman tutuculuğunun merkezine sünnet müdaafası geçmiştir. Dini düşünce alanında Müslümanların dramı böyle başlamış, geçmişe özenen, onu din olarak olulayan ve onu sorgulamaktan çekinen bir mantalite şekli gelişmiştir.(Ünal 2015, s.56)

Esas itibariyle hadis yöntemini tescilleyen İmam Mâlik'in olmasından dolayı Selefiye tarihi İmam Mâlik ile de başlatılabilir.(İşcan 2015, s. 4) Fakat Ahmet bin Hanbel, İmam Mâlik'ten değişik ve çok hadis tahrir etme ve bildirmekle yetinmeyip ayet, hadis ve haber üzerinden içtihatla fıkha da dalmış ve Selefiye mezhebinin amelde ve fıkhıta önder pozisyonuna gelmiştir. Bundan dolayı birçok tarihçi tarafından Selefiye mezhebinin müessisi olarak Ahmet bin Hanbel gösterilir. Çünkü Selefilik, bir fıkıh haline Ahmet bin Hanbel ile gelmiştir. Yani hadis yöntemi Selefililiği doğurmuştur.(Bozkurt 2016, s.24) Ahmed b. Hanbel, bu hareketi 3.yy. da yetkinliğe getiren bir isim olarak bilinir ve hadis taraftarlığının yetkinlik döneminin önderidir. Ahmet b. Hanbel'le beraber hadis taraftarlığı iyice siyasal muhalefette yerleşmiştir. Hadis taraftarlığının siyasal muhalefete yerleşmesi ihtimalinden dolayı daha fanatik bir niteliğe sahip olmuş olabilir. Ahmed b. Hanbel Kur'an mahluktur düşüncesine karşı, hadis ulemasının sultasını ve dolayısıyla eserin meşruyetinin dini temeli olan ezeli kelam düşüncesini müdaafa ettiğinden, ashabü'l-hadis kendisiyle özdeşleştirilmiştir.

İslam topraklarının fetihlerle genişlemesi ile birlikte temas haline geçilen diğer medeniyetlerden felsefî metinlerin Arapçaya tercüme edilmesi ile yeni entellektüel hareketliliği beraberinde getirmiş ve bu durum felsefî ekollerin düşünce sistemlerini esas alan Müslüman müttefik grupların oluşmasını sağlamıştır. Küfe gibi oluşan yeni İslami şehirlerinde, Müslümanların zamana bağlı zuhur eden yeni ihtiyaçlarına çare olmaya matuf Ebu Hanife gibi fıkıhçılar akli istidlallerle rey ve içtihadlarda bulunmuşlardır. Hz. Peygamberin (sav) vefatından sonra İslam toplumunun karşılaştığı sosyal, siyasi, hukuksal ve ahlaki problemler, gelişmeler fetihlerle birlikte farklı kültürlerle münasebete girme insan tabiatının düşünmeye, soru sormaya ve araştırmaya müsait yapısı, yeni olaylar karşısında yeni yorumların ortaya çıkmasını kaçınılmaz

kılmıştır. İşte İslam dünyasında bu fikri ve siyasi hareketlilik neticesinde teşekkül eden Haricilik, Mürcie, Şia, Cehmiyye ve Mutezile gibi fikralara ve bu fırkaların geliştirdiği tavır ve kullandıkları argümanlara karşı bir reaksiyon ortaya çıkmıştır. Bu yeni düşüncelere karşı kelamcılara karşı olan mücadelesiyle Ahmet b. Hanbel öncü olmuştur. (Çakmaktaş 2016, ss. 86-87)

Müsned türünde bir hadis kitabı tedvin etmiş olan İbn Hanbel Bağdat'ta yaşamış, Kur'an'ı hıfzetmiş, hadis rivayeti ve fıkıh alanında tedrisat yapmıştır. Abbasi hükümdarları tarafından; "*Kur'an Mahlûktur*" görüşünü kabul etmeye zorlanmış, kabul etmediği için işkenceler görmüş, öğrenci okutmaktan, halkın arasında bulunmaktan men edilmiştir. Kısacası, fikirlerinin çilesini çekmiş bir insandır. Ahmed b. Hanbel Kitap ve sünneti delil olarak alır, sahabenin icmâını kabul eder, kıyasa ise hemen hemen hiç başvurmazdı. İtikad konularında akla yer vermezdi. Çünkü aklın delalete sevk edebileceğine inanırdı. Ona göre Allah'ın sıfatları konusunda tartışmaya girmek doğru değildi.(Sönmez 2010, s.176) Ahmed b. Hanbel'in temsil ettiği dini görüş, bilgi ve düşüncenin, vahyedilmiş metnin ve sünnetin lafızları çerçevesine hasredilmesini beraberinde getirmiştir. Hadislerin ve Kur'an'ın literal okunması ise öncelikle şeriatın İslamlaşmasını sonuç olarak vermiştir. Çünkü bu düşünceye göre doğrudan doğruya kutsal kaynaklardan alınmış olmadıkça hiçbir hukuki hüküm geçerli olamaz. Allah ve Resulünün hükmü, insanların hareketleri de dahil olmak üzere, dünyadaki her şeyi belirleyen mutlak gücün iradesinin sonucudur.(İşcan 2015, s.4)

Abbasiler döneminde, özellikle Halife Memun'un uygulamaya koyduğu ve ondan sonraki iki halifenin de sürdürdüğü Mihne politikaları Ashâbu'l-Hadis'in tepkilerine neden olmuş, bu durum Ahmed b. Hanbel isminin de ön plana çıkmasını sağlamıştır. (İgde 2015a, s.152) Memun tarafından başlatılan Mihne politikaları, kısa bir süre sonra Halife Mütevekkil döneminde (232-247/847-861) sona erdirilmişse de etkileri uzun süre devam etmiştir. Mihne öncesinde dönemin önemli hadisçilerinden biri olan ancak asla bir numara olmayan Ahmed b. Hanbel, halifenin uyguladığı politikalara karşı gösterdiği direnç ile şöhret kazanmış bu durum onun etrafında yoğun bir öğrenci grubunun toplanmasını beraberinde getirmiştir.(İgde 2015b, s.93) Mihne olayı, Ehl-i Hadis içerisinde de bir yol ayrımına neden olmuştur. Bu yol ayrımı'nda Ehl-i Hadis'e mensup kişilerin Abbasi iktidarına ve onun yürüttüğü politikalara karşı tavrı belirleyici olmuştur. İktidarın "*Kur'an mahlûktur*" söylemi karşısında susanlar veya Kur'an'ın

genel manada gayrı mahluk olduğunu savunsalar bile, lafzının, Arapça kelimelerinin mahluk olduğunu söylemek durumunda kalanlar, Ehl-i Hadis olsalar dahi, Ahmed b. Hanbel ve taraftarlarınca dışlanmışlardır.(İgde 2015a, s.154)

Halife Me'mun, İshak b. İbrahim'e yazdığı mektupla değiştirdiği devletin resmi politikasında, özellikle Ashab-ı Hadis'in söylemlerinden ve halk üzerindeki etkilerinden rahatsız olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Çünkü Ashab-ı Hadis, Me'mun ile kardeşi Emin (ö. 198/813) arasındaki iktidar mücadelesinde, daha çok Arap olmayan unsurların (mevali) desteklediği Me'mun yerine, Arapçı unsurları temsil eden kardeşi Emin'i desteklemişlerdir. Ayrıca, Me'mun'un son dönemlerinde ona muhalefet eden Ahmed b. Nasr el-Huzai (ö. 231/846), Ehl-i Hadis'in imamlarından Ahmed b. Hanbel'le şahsi dostluk ilişkisi bulunan ve onunla aynı mezhepten bir kimseydi.(Koca 2015, s.33) Kur'an'ın da yaratılmış olduğu fikri üzerine temellendirilen Mihne uygulamalarının siyasi olduğu konusu birçok araştırmacı tarafından kabul edilmiştir. Halku'l-Kur'an ile ilgili teorik tartışmalar sadece bir kamuflaj mesabesindedir. Mihne süreci İslam düşünce tarihinin en ciddi kırılma noktalarından biridir. Her şeyden önce Mihne'nin Ahmed b. Hanbel'in şahsında Ehl-i Hadis'in zaferiyle bitmiş olması, onlara meşruiyet kazandırmıştır. Bu durum sonraki süreçte Ehl-i Hadis'in baskın unsur olmasına, karşıtları olan Mutezile'nin de tedricî olarak yok olmasına zemin hazırlamıştır.(İgde 2015b, s.93) Bundan böyle ümmettin hedef tahtasına akıl ve bir akıl faaliyeti olan ilim oturtulmuş, akıl, kelam ve felsefe düşmanlığı yüceltilmiştir. Başka bir ifadeyle, Mutezile'nin mahkum edilmesiyle, onların ve Mürcie gibi bazı ekollerin yoğun olarak kullandığı re'y de bu zihin değişiminden oldukça zararlı çıkmıştır. Dinî bir konuda re'y sahibi olmak, görüş bildirmek, aklık kullanmak, dinî düşüncenin merkezine insanı koymak anlamına gelir. Bu durum, dinde bireyi ve onun iradesini öncelemek demektir. Ehlü'r-Re'y ile Ehlü-l-Hadis arasında en temel tartışma, din alanında aklın kullanılması ile ilgilidir. Ehlü'r-Re'y aklın dinî nassları anlamada da kullanılması gerektiğini benimserken, Hadis ehli, aklın din alanında kullanılmasına şiddetle karşı çıkmıştır.(Ünal 2015, s.69)

İslamın diğer düşünce ekolleri karşısında özellikle 13. yy'dan sonra daha sönük kalan selefiye, tekrardan dirilişini 18. yy'da Arap yarımadasının Necd bölgesinde gerçekleştirmiştir. Bu diriliş Muhammed bin Abdülvehhâb'ın başlattığı Vehabiye

hareketiyle gerçekteleşmiştir.(Çakmaktaş 2016, s.101) Muhammed bin Abdülvehhâb 1703 tarihinde bugünkü Riyad şehrine yakın bir yer olan Uyeyne'de doğmuştur. Babası Uyeyne kadısı ve dönemin önemli bir Hanbeli alimidir. İlk eğitimini babasının yanında alan Abdülvehhâb, daha sonra Mekke ve Medine'de hadis öğrenimine devam etmiştir. Bu öğrenimi sırasında Selefiye metodunu öğrenmiş ve İbn Teymiye'nin fikirleri ile tanışarak ona hayran olmuştur. Yıllar sonra Basra'ya gitmiş, Basra'da Hanefî ve Mu'tezile alimleri ile tartışmış ve bu mezheplerin ana felsefelerini öğrenmiştir. Babasının 1740 yılında ölmesiyle, aşiretinin başına geçen Abdülvehhâb, mezhebini ilan etmiştir. Mezhep sloganı "*Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i an'il-münker*"dir. Bu sloganla Necid bölgesinde Vahhabi mezhebini yaymaya çalışmıştır.(Bozkurt 2016, s.30) Kaynağın da 14. Yüzyıl da yaşayan İslam bilgini olan İbn-i Teymiye'nin doktrinini de bulur. 18. Yüzyılda Abdulvahap bu doktrinini geliştirir.(Tunaya 2007, s.229) Abdulvahap'ın ders aldığı hocaların derslerde, hadislerde tasvir edilen ideal toplumla yaşanan toplum arasındaki farklılığı sürekli vurgulamaları, Abdulvahhab'ı katı bir taassup içinde reaksiyoner bir tavır almaya sevk etmiştir. Böylece, daha sonra siyasal İslamcı düşüncenin hareket noktasını oluşturacak olan tevhid ilkesiyle dinin entegre bir yaşam tarzını vurguladığını belirtecek olan Abdulvahhab, bu prensibi, başlattığı hareketinin ideolojik temeli haline getirecektir.(Bodur 2003, s.10) "*Vehhâbi*" ve "*Vehhabîlik*" kavramları bu hareket mensuplarının kendilerine ve düşünce yapılarına verdikleri bir isim değildir. Bu isimlendirme kendilerine muhaliflerince Muhammed b. Abdülvehhâb'ın halefleri oldukları için verilmiştir. Bu akım mensupları ise kendilerini "*Muvahhidûn*"(tevhitçiler) olarak tanımlamışlardır.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.7) İlk dönem Müslümanlığına dönüş çağrılarını yaparak İslamiyet'i tarih dışına iten Abdulvahhab, tarihsel süreç içerisinde İslamiyet'e girmiş her türlü ilaveleri bid'at olarak değerlendirmiş ve İslam'ı bunlardan arındırmayı amaçlamak suretiyle kurtuluşu "*altın çağ*" mitinde görmüştür.(Bodur 2003, s.7) İslam'ın eski saflığını büyük ölçüde yitirdiğinden söz edecek olan Muhammed b. Abdulvahhab, ideolojik donanımının etkisiyle "*İslam garip başladığı gibi garip dönecek, ne mutlu o gariplere!*" hadisini dayanak edinerek toplumu kendi görüşleri doğrultusunda değiştirme mücadelesine, dini söylemi dayanak edinerek, girişecektir. Böylece bu hadis çerçevesinde İslam öncesi dönem nasıl cahiliye olarak değerlendirilmiş ise Vahhabîlik öncesi dönem de aynı şekilde tasvir edilerek hareket kutsal bir zemine oturtulacaktır.(Bodur 2003, s.10)

Suudi Arabistan'ın, Arap yarımadasının ve hatta modern dönemdeki selefiyenin seyrini ve geleceğini etkileyecek olan en önemli gelişme, Abdulvehhab'ın, bugünkü Riyad sınırları içinde olan Dir'ye bölgesinin emiri olan ve kendisinin fikirlerine sempati duyan Muhammed b. Suud'la tanışması ve onunla kurduğu ittifak olmuştur. ‘*Dir'ye Beyatleşmesi*’ olarak bilinen bu ittifaka göre emir fikirlerini yayması için İbn Abdulvehhab'ı himaye edecek, o da Dir'ye de kalarak dinin özünden uzaklaşmış ‘*sapıklar*’a karşı zafere ulaşana kadar ‘*cihad*’ edecektir.(Çakmaktaş 2016, 101) Bu iki isim söz konusu dini-askeri ittifaklarını bir iktidar alanı oluşturma esası üzerine ikame etmişlerdir. Fransız Sosyolog Pierre Bourdieu'nun kavramlarını kullanacak olursak bu iktidar alanı, İbn Suud'un liderliği altında ‘*siyasi*’ ve İbn Abdulvehhab'ın nezareti altında ‘*dini*’ olacak şekilde, meşru bir temel üzerine dayanan üç devlet kuracakları güçlü, sağlam ve efektif bir ittifakı gerçekleştirebilmişlerdir. Araştırmacı İbrahim Halife'nin de dikkat çektiği gibi bu ittifak, modern dönemin başlangıcında dini esaslara dayanarak Müslümanlara karşı savaşan bir akımı ortaya çıkarması hasbiyle bir ilktir. En sonunda da krallık ile yönetilen bir devletin doğuşuna neden olmuştur.(Galib 2016, ss.35-36)

Abdülvehhab her ne kadar İbn. Teymiye ve İbn Kayyim el-Cezviye'nin yolunu sürdürme iddası ile ortaya çıkmış ise de, bu alimlerin fikirleri ifrat derecesine vardırıılarak okunmuş, onların ‘*yasak*’ kabul ettikleri hususlar Vahabilikte ‘*küfür*’ olarak değerlendirilmiştir. Tam bir selefi fanatizmini temsil eden Vahabilik hareketi, gerçekte Hanbeliye mezhebinin aşırı bir yorumu olup; Düşünsel derinliği olmayan, daha ziyade çöl şartlarına göre basit selefi ve ibtidai bir selefiyye cereyanı görünümü arz etmektedir.(Kubat 2004, s.239) Yani Vehabilik selefiye içinde bir uçlama olarak değerlendirilebilir. Bu uçlamanın tezahürleri ise tekfir unsurunun aşırı kullanımı ve bu yolla dışlanmış Müslüman kesimlerine yöneltilen şiddettir.(Büyükkara 2016, s.61)

Muhammed b. Abdulvahhab, görüşlerini hayatiyete geçirme alanı olarak dağınık, küçük, nispeten soyutlanmış, kabile dışındakilerle sosyal temasın yok denecek kadar az olduğu, kendi dışındakilerden nefret eden, okuma-yazma oranının son derece düşük olduğu, kültürel gelişmenin fazla görülmediği, geleneksel değerlerin toplumsal hayatı yönlendirdiği, dinin tüm sosyal yapıya nüfuz etmek suretiyle çok önemli rol oynadığı, ekonomik, siyasal, ailesel ve eğitimsel aktivitelerin dini olarak tanımlandığı, siyasi ve

dini gibi bir ayrımın olmadığı, ekonomik davranışların dini davranışlar olarak görüldüğü, kutsal toplum tipinin aşağı yukarı tüm özelliklerini bünyesinde barındıran, doğum yeri olan Necd bölgesini seçmiştir.(Bodur 2003, s.10)

Muhammed b. Abdülvehhab'ın doktrininin temelini Allah'ın zat, sıfat ve fiilleri yönünden birleşmesinin tevhid için yeterli olmayıp mutlaka amellere de yansımaları gerektiği prensibi oluşturur.(tevhid-i ma'budiyet, ameli tevhid) (Koca 2015, s.20) İman ile küfrü ayırt eden tevhid de budur. Bu yüzden tevhidi sadece bir itikad olarak görmek, onu inanç boyutuna indirgemek şirktir. Bu tür bir anlayışta olanlarla savaşılr. Bunların kanları ve malları helaldir. Nitekim Hz. Peygamber, “*La ilahe illallah*” diyen Yahudilerle savaşmıştır. Sahabe de “*La ilahe illallah*” dedikleri ve namaz kılan İslam'a davet eden kişiler oldukları halde Beni Hanife adlı kabile ile savaşmışlardır.(İşcan 2015, s.8) Bu tevhidi yerine getirmeyenler kafir olup onların mal ve canları muvahhitlere helaldir. Müteşabih ayetlerden zahirleri kastedilmiş olup onları te'vil ve tefsir etmek caiz değildir. Tevessül küfürdür ve şefaet yalnızca Allah'a mahsustur. Dolayısıyla, Kur'an'dan başka müşid, Allah'tan başka hidayet verici yoktur ve peygamberlerden dahi şefaet dilemek haramdır. Kur'an ve sünnette bulunmayan her yeni şey bidat, her bidat ise sapıklıktır. Akıl şer'i bir delil olmadığı gibi, mevcut nasslar dışında içtihad, kıyas ve istihsan yollarına gidilemez. İyiliği emretmek ve kötülüğü yasaklamak için çalışmak ve gerekirse savaşmak farzdır.(Koca 2015, s. 21)

Muhammed bin Abdülvehhâb “*Kitab-ut tevhit*” adlı kitabında, insanları şirkten ve bidattan korumanın ve dine girmeye mecbur etmenin en önemli görev olduğunu, Vahhabiliğin hak mezhep olduğunu, diğer mezheplerin sapık ve bidat mezhepler olduğunu, hak mezhep olan Vahhabiliğe tabi olmayanları kılıçla yola getirmenin gerekli olduğunu iddia ediyordu. İnsanların mezar taşı dikerek ve türbe yaparak ya da tarikatlara girerek ve benzeri onlarca meseleden dolayı kâfir olduğunu iddia ediyor ve bunların kan ve mallarının kendilerine helâl olduğunu söylüyordu(Bozkurt 2016, s.31) Görüldüğü üzere, burada Vehhâbiliğin en temel özelliklerinden biri olan “tekfir” anlayışının izlerini görmek mümkün olmakla birlikte Vehhabilik, her ne kadar doğuşu itibari ile bir ıslahat hareketi olarak başlamışsa da sonraları takındığı tavır itibariyle siyasallaşmış ve Üçüncü Suûd Devleti'nin kurulması ile resmi devlet ideolojisi konumuna yükselmiştir.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.8) Vahabiler İslam pürütenleridir.

İcma ve Kıyas bertaraf edilerek; Kuran ve hadisten başka kaynak tanımazlar. Şeriat yasalarının kesin olarak uygulanması isterlerler. Zina yapan kadının recm edilmesi, hırsızın eli kesilmelidir. Tütün yasak edilmeli, evliyalari tazizden vazgeçmelidir. Sakal traş edilmemeli ve camiler süslü olmamalıdır.(Tunaya 2007, s.229)

Vehabi düşüncede, tevhidin insanların gönlüne yerleşmesi, şirk ve bidatlerin ortadan kaldırılabilmesi için “*Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i an'il-münker*” prensibi titizce uygulanmalıdır. Bunun sağlanabilmesi için de bu düşünce biçimini benimseyen bir siyasal erke ihtiyaç vardır. Bu siyasal erke sahip olduktan sonra Müslüman Şahsa düşen, yöneticiye beyat etmesi ve ona itaat etmesidir.(Çakmaktaş 2016, s.104-105) Alimler de iyiliği emr etme ve kötülüğü yasaklamada yöneticiye/imama yardımcı olmaları gerektiğini, bunu da Tebliğ, vaaz, nasihat, ikaz, münazara ve münakaşa usulleriyle bu vazifeleri yerine getirilir.(Büyükkara 2016, s.62) Bundan dolayı yöneticiye ittaat fikri Vehabi-Selefi düşüncenin temel esaslarından biridir. Suudi Arabistan'da iktidarın meşruiyetini muhafaza etmek adına bu düşünce çok önemli bir vazife görmektedir. Vehabi düşünce mirasına göre yöneticiye baş kaldırmak ve onun iktidarına meydan okumak caiz değildir. Sadece yöneticinin açık bir şekilde dinden çıkması ve camiilerde namazı yasaklaması durumunda ona isyan edilebilir, otoritesine baş kaldırılabilir. Vehabiliğini diğer önemli düşünce esasları ise kafirleri dost edinmeyi ve onlarla işbirliği içine girmeyi haram sayan “*Vera*” ve “*Bera*” fikridir. Bu teori Vehabilik içinde tek taraflı eğilimin tekrardan gündeme gelmesine katkı sağlamıştır. Çünkü Suudi Arabistan'ın petrol ülkesi olması petrol meselesi konusundaki merkez olmasından dolayı uluslararası siyasi düzlem Suudi Arabistanı dünya pazarına açılmaya zorluyor. Ancak Suudi Arabistan'ın meşruiyeti sağladığı Vahabi ideoloji ve islam ülkesinin merkezi olma konumu ile hiç bir İslami tarafı olmayan batı ile gerçekleştirdiği iktisadi ittifakı uzlaştırma konusunda bu ikilem arasında bir krizyaşamıştır.(Galib 2016, ss.39-40)

Selefiyye kavramının kullanımı ilk olarak 13. yy'da ibn-i Teymiye ile başlamış ve 18. yy'dan sonra yaygınlık kazanmıştır. Bugünkü selefi düşüncenin nüvelerini ve dayanağını oluşturan İslami düşünce biçimi, İslami tarihinin ilk dönemlerinde teşekül etmiştir. Gerek İslamın İlk döneminde gerekse de İslami düşünce sistemlerinin tasnif

edildiği sonraki dönemde Ehl-i Eser, Ehl-i Hadis, Ashabu'l Hadis, Hanbeliye, Haşviye gibi farklı kavramlarla isimlendirmeler almıştır.(Çakmaktaş 2016, s.80)

4.2 SELEFİLİK VE İBN TEYMIYE

Selefilğin tarihsel süreç içerisinde ikinci kez ortaya çıkışı 13. yüzyılda İbn-i Teymiye ile olmuştur.(Öztürk 2008, s.97) İbn Teymiye Kelamcılar, felsefeciler, Şiiiler ve kısım sufiler ile kitabi bir mücadeleye girerek donuklaşmış olan bu ekolü canlandırmış, girmiş olduğu polemikler ile Selefiye'yi alimlerin ve halkın gündemine yeniden sokmuş popüler hale getirmiştir. Sonraki selefi alimlerin kendisine mutlaka referans verdikleri bir kavşak noktası haline gelmiştir.(Büyükkara 2015, s.318) Hanbeli mezhebine mensup mücadeleciler bir imam olan Teymiye ile birlikte Selefilik düşüncesi İslam düşüncesinde sistematik ve tutarlı bir bütünlüğe sahip bir nazariye haline gelmiştir. İbn Teymiye yaptığı çeşitli tahlil ve tenkitlerle selefi yaklaşım tarzını, İslam düşüncesindeki kelam, tasavvuf ve felsefe gibi alanlar karşısında alternatif bir seviyeye çıkarmıştır.(Koca 2015, s.19) İbn Teymiye, Ahmed b. Hanbel'den beş asır kadar sonra yaşamış sıkı bir takipçisidir. Öncekilerin, dalmayı uygun bulmadıkları için icmalen zikrettikleri konular bunlar tarafından tafsilatlı olarak işlenmiş, böylece selefilik sistemleşmiştir.(Sönmez 2010, s.173) Selefilğin sistemleşip bugünkü görünüşüyle bir akım haline gelmesi onun zamanında gerçekleşmiştir. Öyle ki "*selefiye*" kavramının İbn-i Teymiye ile başladığı rivayet edilmektedir. En azından selefiyenin bugünkü anlamında kavramsal içeriğe ilk olarak onunla kavuştuğu bilinmektedir. Bu dönemde Ehl-i hadis ekolü sistematik selefilğe dönüşmüştür.(Çakmaktaş 2016, s.89)

İbn Teymiye'deki selefilğin kullanıma baktığımızda selefiyenin oluşmuş bir yapıdan, bir hareketten ziyade İslam düşüncesine karışan yabancı unsurlardan dini temizleme ve ilk İslam toplumunun saflığına dönme niyetine tekabül ettiğini söylememiz mümkündür. İbn Teymiye'de selefi cihet(el-cihetü's-selefiyye), dinin asıllarında aklın kullanımını esas alan yeni yönelişler (el-cihetü'l-bid'iyye) karşısında, Kitap ve sünnete dönmektir. Nebevi ve selefi yol (et-tarikatü'n-nebeviyye es-selefiyye), Allah hakkında re'y ile konuşmamak, sahabe ve tabiinin yolunu takip etmektir. Mantıki kıyas veya Yunan mantığı, felsefe ve kelamı bırakıp İlm'e tabi olmaktır.(Bozkurt 2016, s.6) İbn Teymiye ve takipçileri Kur'an ve Hadislerle birlikte, seleflerin söz ve davranışlarına dokunulmazlık adletmişlerdir. Bu süreçte oluşan nass ve nakil üzerinde asla tevil yapmazlar. Sadece seleflerin nakillerini esas almaları onlara selefiye isminin

verilmesine neden olmuş ve İslamın selef zamanındaki köklerine geri dönmesi, teori ve pratikte selefın esas alınması fikri ile doğan Selefiyye ihya/tecdit hareketlerini başlangıcını teşkil eder.(Canbegi 2013, s.54)

Teymiye'nin, kendi zamanına kadar çeşitli akımlarla ve bilhassa felsefi ve teosofi gelenekleriyle hesaplaşabilecek kadar felsefe/mantık ve tasavvuf felsefesi tasavvuf/teosofi konusunda derin bilgisi vardı.(Kırbaşoğlu 2015, s.326) Teymiyye, Bağdat'ın düştüğü, Abbasi İmparatorluğu'nun Moğollar tarafından ele geçirildiği, İslam dünyasının bölünmeler ve fikri ekoller arasında çekilmeye yöneldiği, İslam'ın aslı temellerinden uzak taassupların geliştiiği, İslam tarihinin en yıkıcı döneminde yaşamıştır.(Beyhan 2008, s.98) Müslümanların inanç ve birliğini kuvvetlendirmek amacıyla Kur'an ve sünnet çerçevesinde dini bir akılcılığa yer vermiş, bunu yaparken de edilgen, tepkici ve reddiyeci bir pozisyondan çıkarak kurucu ve aktif bir tavır geliştirmiştir.(Koca 2015, s.19)

İbn Teymiyye(1268/1328), kendi zamanının ve günümüzün en tartışmalı İslam âlimlerinden biridir. Tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, tasavvuf, felsefe ve mantık gibi birçok ilmî alanda fikirlerini ortaya koymuştur. Eserlerini daha çok reddiyeler şeklinde kaleme alan İbn Teymiyye'nin eleştirilerinin hedefinde genel olarak felsefenin insan aklına kayıtsız şartsız güveni, Aristo mantığı, kelâmcıların vahye yönelik rasyonel te'villeri ve tasavvufa ait belli başlı meseleler bulunmaktadır. Felsefecilerin metoduna ve Aristo mantığına yaptığı eleştiriler sebebiyle öğretilerinde insan aklının konumu araştırmacılar tarafından sürekli tartışılır olmuştur.(Kaya 2016, ss.14-15) İbn_i Teymiyye, Filozofların kelamcıların ve Eş'ari, Maturilik gibi ehli sünnet imamlarının metotlarını özetledikten sonra, selefın akla itimat etmeyip, itikadi delilleri sadece Kur'an'dan almayı savunduğunu, zira aklın insanı saptırabileceğini ileri sürer. Ona göre esas olan nakildir. Akıl, idrak ve tasdik edicidir. Kurtuluşun yolu akıl değil, faydalı ilim ve salih ameldir. Felsefe ve kelamın akli metotlarıyla Allahı hakkında bilgi sahibi olunamaz. İtikadi ve diğer meseleleri hakkıyla anlamanın yolu, Kur'an ve sünnettir. Kur'an ne hüküm koymuşsa, sünnet nasıl açıklamışsa, olduğu gibi kabul etmek gerekir, asla reddedilemez. Aksi takdirde İslam inancından uzaklaşmış olur.(Sönmez 2010, s.183) Aristo karşıtlığına Teymiye sistemli bir şekilde işlemiş ve tasavvufun vahdeti vücütçu, ekolünü de dinde ortaya çıkmış bidatlerden saymaktadır. Kelamcıları felsefenin delilerine itimat edip dinin asıl kaynağına olan Kurani delilleri görmezlikten gelmekle

suçlanmıştır. İslam akidesinin Kuran ve onun beyanı olan sünnete dayandırılması gerektiğini savunmuştur.(İşcan 2014, s.33) Burke, İbni Teymiye ve dönemi ile ilgili olarak;

“İbni Teymiye ve yaşadığı döneme ilişkin olarak şunları aktarır: İbni Teymiye, modern radikal devrimci Sünni İslamciylemciliğin babası olarak görülür. 1258’de Bağdat’ın Moğollar karşısında düşüşü devrin dindar Müslümanları için sarsıcı bir gelişme olmuştur. Müslümanların çoğu, yüzyıllar süren askeri yayılma, siyasi ve kültürel üstünlüğünardından halifeliğin ve İslam’ın kafirler tarafından fethedilmesini imkansız olarak görüyordu. Benzer bir şok, yaklaşık beş yüz yılı aşkın bir süre sonraNapolyon’un Mısır’ı işgal etmesiyle yaşanacaktı. İbni Teymiye Moğollar karşısında yenilgiye yol açan zaafiyetin, Müslüman cemaatin ya da ümmetin ilk kutsal metinlerdeki emirleri gereğince yerine getirmemesinin bir sonucu olduğunu düşünüyordu. Şam’a sürgüne gönderilen İbni Teymiye, düşüncelerini burada da yaymayı sürdürdü ve sonuçta hayatının büyük bir bölümünü hapiste geçirdi”(Burke, 2004:39)

İbni Teymiye’ye göre, metinlerin yorumlanmasında esas olan din ve nakildir. Akıl sadece idrak ve tasdik edicidir. Akıllar türlü türdür ve bugünkü akıl ile yarınki akıl birbirine uymaz. Nakil ise daima birleştiricidir. İbni Teymiye’nin açıklamalarında sahih nakil ve sahih akıl kavramlarından söz ettiği görülse de dinin yorumlanmasında akla kıymet verdiğini söylemek zordur.(İşcan 2014, s.30)

Ebu Zehra İbni Teymiye’nin yorum metodolojisini şu şekilde açıklar;

“İbni Teymiye’ye göre, metinler konusunda en güvenceli yol, onları olduğu gibi bırakmaktır. İbni Teymiye bu görüşünün “Selefi Salih”e dayandığını iddia etmektedir. Bu nedenle, kelimeleri zahirlerine göre (gerçek anlamlarına göre) değerlendirmekte ve bunların ifade ettiği temel zahiri manalara itibar etmektedir. Diğer yandan İbni Teymiye, bunların “yaratıklarda olana” benzemediğini ifade etmekte ve ötesine karışmamaktadır. Ötesi için herhangi bir tefsir yapmayan İbni Teymiye, bunu tefsir etmeye kalkışmanın sapıklık olduğunu da, iddia etmektedir... İbni Teymiye, bu tutumuyla “yorumlama” ve “olduğu gibi bırakma”nın arasını bulduğuna inanmaktadır. Çünkü, bir yandan bu tür ayetleri zahiri manaları ile tefsir edip, Allah’ı yaratıklara benzemekten tenzih ederken, diğer yandan da “Keyfiyet” ve gerçek niteliğe dokunmamaktadır. İbni Teymiye, sahabelerin, içinde “el”, “ayak”, “yüz”, “oturmak”, “inmek” ve benzeri tabirler bulunan müteşabih ayetlerin manasını bildiklerini, bu bilgilerini ayetlerin zahiri manalarından aldıklarını ve Allah’ın zatının mahiyetini öğrenmeye kalkışmadıkları gibi, bu sıfatların da mahiyetini öğrenmeye yeltenmediklerini iddia etmektedir. İşte,İbni Teymiye’nin “Selefi Mezhebi” olarak öne sürdüğü anlayışı budur.” (Öztürk 2008, s.101)

Teymiye’nin geliştirdiği Selefi anlayışa göre dinin bütün inanç ve ibadet meselelerinin naslara(ayet ve hadislere) dayanması gerekir. Çünkü Allah, inanılması gereken hükümleri vahiyle bildirdiği gibi, onları ispat ve takviye edecek aklî kuralları dayine naslarda işaret etmiştir. Dolayısıyla bunları anlama çabası dışında başka deliller aramaya ihtiyaç yoktur.(Baysal 2013, s.121)

19. yüzyıldaki sanayileşme hareketinin artması ile 20. yüzyılın petrol kaynaklarına ulaşma mücadelesi, Batının İslâm ülkelerine ve özellikle petrol ülkelerine sömürgeci yaklaşımı ve buralarda uyguladığı uygulamaları ve işgalleri Ortadoğu Arap halklarında fundamentalizme ve dinde radikalleşmeye zemin hazırladı. Bu zemin ve bu zeminden kaynaklanan ihtiyaca binaen İbn Teymiye'ye olan ilgi birden arttı. Mesela Suudi Arabistan'ın kurucu fikir babası olan İbn Suud'dan Mısır'daki Muhammed Abduh'a, Vahhabi mezhebinin kurucusu Muhammed bin Abdülvehhâb'a ve oradan Müslüman kardeşler hareketinin kurucusu Hasan el Benna'ya ve Seyyid Kutub'a varıncaya kadar 19. ve 20. yy. Selefî âlimlerinin hemen hemen tamamı İbn Teymiye'den etkilenmiştir. (Bozkurt 2016, s.30) Memlûklüleri iktidarda iken, bir gün sultansız kalmaktansa altmış yıl zalim sultanın idaresinde yaşamaya razı olurum diyecek kadar düzen taraftarı olan İbn Teymiye, iktidarın Moğollara geçmesi ile birlikte, Arap iktidarının ve kültürünün çöküşünü şeriatın birliği tezi ile durdurmaya çalışmıştır. Dini gevşeklikler sultan tarafından ortadan kaldırılmalıdır görüşüyle yönetimin dinselliğini dile getirmiştir. Bu yüzden Moğolların, her ne kadar kendilerini Müslüman olarak addetseler bile, İslam dışında olduklarını, dolayısıyla onlara karşı ayaklanmanın vacip olduğunu söylemiştir. (İşcan 2015, s.7) Onun Tatar ve Mardin Fetvaları olarak tarihe geçen bu türden görüşleri, günümüzde halkı müslüman ülkelerdeki gayr-i şerr'i rejimlere karşı silahlı mücadele yürüten Selefî örgütler için bir ilham kaynağı olmuştur.(Büyükkara 2016, s. 60) İbn Teymiye ve takipçilerine selefî düşünce tarihinde Mûteahhirîn (sonraki selefiler) adı verilmiştir. Bu takipçiler arasında onun en meşhur öğrencilerinden biri olan İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), İbn Receb (795/1392), Alaeddin Ali b. Süleyman el-Merdavi (ö. 885/1480), Şerefüddin Musa b. Ahmed el-Haccavi (ö. 968/1560) ve Mansfü b. Yunus el-Buhfui (Behfui) (ö. 1051/1641) gibi çeşitli alimler bulunmaktadır.(Koca 2015, s.20)

5.MÜSLÜMAN KARDEŞLER

Mısır'ın ilk İslami hareketi olan Müslüman Kardeşlerin kuruluşundan önce Mısır'da özellikle 19. yy boyunca siyasetten eğitim kurumlarına kadar modernleşme çok sert ve hızlı bir şekilde yaşanıyordu. Bu süreçte Mısır toplumu bir taraftan kendi inanç dünyasını oluşturan gelenek ile diğer tarafta bilim ve teknolojik gelişmişliğin olduğu ve kendi geleneğinin karşısında bulunan modernite arasında kalması toplumda bir gerilimin yaşanmasına neden olmuştur. İşte gerilimin zirve yaptığı böyle bir dönemde Müslüman Kardeşler Teşkilatı kurulmuştur.(Çakmaktaş 2016, s.65)

Teşkilat 1928 yılında Mısır da kısmen sömürgecilerin varlığına ve son hilafet Osmanlı Devleti'nin sona ermesine bir cevap olarak kurulmuştur. Müslüman Kardeşler 19. Yüzyılın sonunda Batılılaşma ve Modernleşmenin okuduğu meydan okumaya karşı verilebilecek en iyi cevabın İslami geçmişin saf değerlerine dönmek olduğunu belirten Reşid Rida ve Muhammed Abduhgibi alimlerin öncülüğünü yaptığı reforminist geleneğin içinde doğdu. Teşkilat kısa sürede hız kazanarak 1950'lerde, geleneksel dini değerleri alaşağı etmekle tehdit eden Arap Milliyetçiliğinin modernleştirici seküler güçlerine karşı bir tepki olarak güçlendi. İhvan Mısırdaki doğmasına rağmen kısa sürede ilk önce Ürdün ve Suriye olmak üzere Ortadoğuda ya kolu ya da eşdeğeri ortaya çıktı. İhvan'ın yayılmasının sebebi, Ortadoğu'daki sorunlara karşı sunduğu "Çözüm İslam'da" ideolojisi.(Pargeter 2016 s.8) Müslüman Kardeşler, 20. yüzyılda modern Selefilik'in temellerini atan Afgâni, Abduh ve Reşid Rıza gibi düşünürlerin öğretilerini aksiyona geçirmiştir. Müslüman Kardeşler, Klasik Selefilikten uzak olduklarını ancak yine de kendilerini Selefi olarak tanımlamaktadırlar. Günümüzde de aktif siyasetini sürdüren Müslüman Kardeşler yeni bir İslami hareket olarak tanımlanmakta ve sahip olduğu karakter ile izlediği politikalar neticesinde Neo-Selefi hareket olarak da tanımlanmaktadır.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.12)

İhvan kurulmadan önce Mısır'ın bozulmuş toplumsal yapısı ve sömürüye karşı İslam aydınları bu karamsar tablodan çıkmak için harekete geçmişler ve bulunan çözüm İhvan lideri Benna'nın da etkilendiği çözüm olan İslam modernizmiydi.(Canbeği 2013, s.50) Müslüman Kardeşler Sünni anlayış içinde şekillenmiştir. Hareketin temel özelliği geleneksel dini anlayışı modern zamanlara uyarlamak ve dinde reform yapmak

istemesisidir.(Ülger 2016, s.148) Reşid Rida ve Muhammed Abduh'un görüşlerinden etkilenen Hasan el-Benna düşüncelerini Risaleler adlı eserinde toplamıştır. Benna bu eserinde; Müslüman toplumların ve tüm insanlığın kurtuluşunun ile İslam dünyasındaki yabancıların egemenliğine son vermenin tek yolunun, İslamın özüne dönmekten geçtiğini belirtir. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalarda en başta ferdin inşa edileceğini, ardından aile ve sonrabutün toplumun dinin öngördüğü anlayış doğrultusunda değişim sürecinden geçeceğini belirtir. İslamın da topluma siyasal bir sistem olarak gelmesinin seçimler yoluyla olacağını yani İslami bir anlayışa sahip olan kişilerin siyasal tercihleri sayesinde olabileceğini söyler. İslam ülkeleri yabancılardan ve onlarla birlikte işbirliği yapan işbirlikçilerden kurtulduktan sonra, kendi aralarında birlik kurarak ortak hareket edeceklerini belirtir.(Ülger 2016, s.146) Benna İslam'a yüklediği misyon ile ilgili olarak şunları belirtir;

“Biz, İslami hükümlerin ve prensiplerin insanların hem Dünya hem de ahiretlerini düzenleyen şamil ve kamil bir düzen olduğuna inanıyoruz. Bu prensiplerin sadece ruhi ve ibadet yönlerini kapsayıp insan hayatının diğer cephelerine karışmayacağını sananlar hatalıdır. Çünkü İslam hem hakikat hem de ibadet düzenidir. Hem din hem devlettir. Hem maneviyat hem de maddiyattır. Hem kitap hem kılıçtır. Müslümanın vatani ve ırkı, ezan sesinin geldiği ve Müslümanların bulunduğu her yerdir.”(El-Benna 2014, s.32)

İhvan'a göre İslam, hem inanç, hem ibadet, hem de bir devlettir. İslamın hükümleri ve öğretilerinin insanların dünya ve ahiret işlerini düzenlediğini ve İslamın hayatı bütün yönleri ile kuşatıldığını belirtir. İhvan, öğretilerinde Kur'an ve Sünnet'e ayrı bir vurgu yapmaktadır. İslam'ı Selefilik anlayışının özelliği olarak sahabe, tabiin ve selef-i salihin anladığı şekilde anladığını belirtir ve İslam dünyasının geri kalmışlığını bu dönemde yaşanan İslamdan kopmaya bağlamaktadır. Müslüman Kardeşler, Peygamber döneminin referans alınması halinde İslam dünyasının selamete ereceği görüşündedir. Bu konu ile ilgili olarak İhvanın önemle üzerinde durduğu konu ilk dönem Müslümanlarının İslami anlayışlarının çağdaş Müslümanlarca benimsenmesini gerektiğini belirtir.(Çakmak 2007, s.80) Yani Benna İslam anlayışı ile ilgili olarak ilk Müslümanlarda olduğu gibi bidat'lerden arındırılmış saf İslam anlayışını ifade eder. Bu anlayış uygulanırsa İslam devleti, İslami cemaat ve onun kendi İslami düzeni ortaya çıkabilir. Bu düşünceleriyle İslami teoriyi siyasal ideoloji ile birleştiren Benna Abduh'un reformculuğunu, Rıza'nın muhafazakârlığını ve Afgâni'nin siyasal aktivizmini kendi çatısında birleştirdiği yorumları yapılmıştır. Ancak o dönemde

Müslüman Kardeşlerin Selefilik anlayışının klasik Selefilik anlayışından bazı açılardan farklılık göstermektedir. Klasik selefilğin mezhepçiliği kabul etmemesine rağmen Benna, mezheplere ve İslam'da var olan fırkalara karşı değildi. İkinci önemli nokta, ilk dönem Müslüman Kardeşler'in farklı fikir ve ideolojilere de açık olmasına karşın, Klasik Selefi anlayışta bulunan, Kur'an ve sünnet dışındaki her türlü dînî kaynağın reddine yönelik anlayışın taraftarı değillerdi. Hatta Müslüman Kardeşler Kur'an'ın, lafzi yorumundan ziyade, akliyorumunun da mümkün olduğunu söylemektedirler.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.13) Hasan El-Benna teşkilat mensuplarını da doğru İslam anlayışı ile hedefler ve İslam'ın, müslümanı en üstün şerefe ulaştıran, onu aziz kılan ve onu başkasına boyun eğdirmeyen bir din olduğunu söyleyerek, içinde buldukları zelil, hor, hakir/aşağı, köle/esir durumun yalnız İslam tellakisinden kaynaklandığını belirtir.(Köse 2014, s.59) Müslüman Kardeşler, kendisini toplum Arap ve İslam dünyasının uyanışı doğrultusunda çalışan İslami bir yapılanma olarak görmektedir. Ayrıca barışçıl olduğunu, şurayı temel aldıklarını, demokratik kuralları ve çoğunluğun yönetimini benimsediklerini ifade etmektedir.(Yıldırım ve Abdülcelil 2012, s.63)

İslam modernizmi, Osmanlı saltanatı ve hilafeti bir kurum olarak varlığını devam ettirirken batının yol açtığı sorunların çözüleceği düşüncesiyle Arap düşünürleri tarafından kabul edilmiş bir yöntemdi. Ancak Osmanlı'nın ve Hilafetin ortadan kalkması ile Batı'nın Arap topraklarına daha fazla hakim olmasıyla sonuçlanması Batı literatür ışığında modernleştirme faaliyetleri istenen sonucu vermemesi üzerine Modernizm'in doğurduğu tecedüd anlayışı ortadan kalkmış ve yerine tam Batı karşıtı ve kısmen siyasi bir direniş hareketi olarak '*neomodernizm/kökencilik*' akımı almıştır. Hasan El-Benna da İhvana '*neomodernizm/kökencilik*' bir rol biçecektir.(Canbeği 2013, s.73) Hasan El-Benna, teşkilat tarafından Mayıs 1938'de çıkartılmaya başlanan haftalık siyasi '*en-Nezir*' dergisinin ilk sayısında yazdığı başyazısında İslam'a yüklediği misyonu anlattıktan sonra o ana kadar sürdürdükleri çabanın o devre ait olduğunu şimdi yeni bir metod uygulayacaklarını yazar. Artık '*sözlü davet*' aşamasından, '*fili davet/cihad*' aşamasına gelindiğini açıkça belirtir.(Köse 2014, s.33) Bu aşamada davet halk yerine memleket önderlerine, liderlere, önemli noktalarda bulunanlara, bakanlara, partilere yönelecektir. Yapılan davet'in red edilmesi durumunda teşkilatın ilk zamanlarda benimsediği kapıyı kimseye kapatmama düstürü ile yaklaşılmaz. Bu aşama için Hasan El-Benna şöyle der; '*İslam'a yardımcı olmayan,*

İslam yönetiminin tekrar gelmesine, İslam'ın tekrar eski şanına dönmesine çalışmayan her lider veya her parti başkanı veya her kurul ile savaş halindeyiz. Bunlarla ya dostluk ve anlaşma yada düşmanlık içinde bulunacağız''(Canbeği 2013, s.105-106) İhvan hareketi kurulduğu ilk yıllardan itibaren devlete bir bütün olarak karşı çıkmamıştır. Hasan el-Benna da, İslami hareket içinde sonra görülecek silahla devrim metodunu kabul etmemiş, o cihadı emperyalizme karşı olacak şekilde yorumlamış ve İhvan'ın özellikle Filistin ve İngiliz işgali meselelerine bizzat müdahil olması, İhvan'ın aktif bir şekilde siyasallaşmasının başlangıcı olmuştur. Bu tavır dagiderek artan bir karakter kazanmıştır.(Çakmaktaş 2016, s.28)

Müslüman Kardeşler'in merkezi 1932 yılında Kahire'ye taşınması ile birlikte cemiyet taşralı İslami hayır cemiyetinden modern Mısır tarihindeki en büyük siyasi halk hareketine gelme doğrultusundaki ilk adımı atmış oldu. Bundan sonra sosyal, kültürel, ekonomik ve sportif alanlar olmak üzere hayatın tamamını hedef alacak şekilde örgütlenmiş ve 1930'ların sonlarına doğru şube sayısı 300'e ve üye sayısı yüzbinlerle ifade edilir olmuştur.(Çakmaktaş 2016, s.27) İhvan'nın giderek güçlenmesi rejim tarafından sürekli bir tehdit olarak algılanmasına yol açmıştır. Bu durumun Cemiyet'in bastırılmaya çalışılmasına neden olmuştur. Bastırılmasına rağmen büyümeye devam eden Cemiyet'in 1948'de şube sayısı 2.000'i, üye sayısı ise de 1 milyonu aşmıştı. Sosyal faaliyetleri ile daha geniş kitlelere ulaşmaya çalışan Cemiyet hastaneler, klinikler, okullar ve küçük imalathaneler kurmuştur. İhvan 1942-48 arasında Filistin topraklarında kurduğu tugaylar ile savaşa yani Filistin savaşına katılmıştır.(Güçtürk 2016, s.13)

Müslüman Kardeşler kısa zamanda Mısır'ın en büyük sosyal hareketine dönüşmüştür. Müslüman Kardeşler kısa zamanda katettiği bu gelişimini, Emile Durkheim'in sosyal değişim ve anomi yaklaşımıyla açıklanabilir. Mısır'da artan nüfus, şehirleşme ve sanayileşme toplumda çatışmaların meydana gelmesinde rol oynamıştır. Toplumun Cemiyet'e yönelmesinde, meydana gelen bu çatışmalar etkili olmuştur. Mısır'ın farklı şehirlerinden Kahire'ye Eğitim için gelen öğrencileri ilk karşılayanlar hep Cemiyetin üyeleri olmuştur. Gelen öğrencilerin barınma, yiyecek ihtiyaçları cemiyetin hayır cemiyetleri tarafından karşılanmıştır. Geleneksel dini inanışın etkisinde olan yeni şehirli halkın ihtiyaçlarının karşılanması sosyal ilişkilerinin düzenlenmesi cemiyet üyelerinin

aracılığıyla olmuştur. Cemiyet bir bakıma sömürge döneminde Mısır'ın devlet yapısında olmayan sosyal adalet, sosyal refah gibi kavramları başta yeni Şehirli sınıf olmak üzere Mısır toplumuyla tanıştırmıştır.(Tıǧlı 2011, s.45) Müslüman Kardeşlere de özgünlük katan, cemaatin örgütlenme biçimi, iç yapısı, hareket tarzı ve adam toplama yöntemleriyle geleneksel tekke ve zaviyeler gibi cemaat gruplarından farklı olarak, aile sohbetleri, ev ziyaretleri, camii ve mescit sohbetleri gibi geleneksel yöntemleri kullanmak ile aynı zamanda öğrenci dernekleri, spor kulüpleri, sendikalar ve meslek odaları kurmak suretiyle tebliğ ve davet için modern yöntemler kullanmasıdır. (Çakmaktaş 2016, s.69)

Müslüman Kardeşler, temelinde kentsel ve muhafazakâr bir orta sınıf hareketidir. Kentli orta sınıf hareketin faaliyette başlamasından beri Cemiyet'in merkezinde bulunmuştur. Bunda da etkili olan İngiliz kontrolü altında Mısır'da orta sınıfın statüsünü kaybetmiş olmasının önemli bir etken olduğu göze çarpmaktadır. Hareketin üye profiline bakıldığında özellikle fakir kesimden yoğun katılımın olduğu gözlenirse de cemiyete dinamik kazandıran temelde orta sınıfa mensup olan eğitimli kişilerdir.(Çakmak 2007, s.78) Müslüman Kardeşlerin toplumsal tabanı üzerine yapılan araştırmaların ortak kanaati de hareketin kuruluş ve gelişme evrelerindeki toplumsal tabanı, eğitim görmüş, yeni şehirli olmuş ve daha üst sınıflara geçmeleri engellenmiş orta ve orta sınıfın alt kademelerinden oluşan kesimler oluşturmaktadır. 1954 ve öncesinde tutuklanan ve yargılanan İhvan üyelerinin çoğunlukla, kamu görevlileri, öğretmenler, küçük tüccarlar, bazı zanaatkarlar, profesyonel meslek sahipleri, beyaz yakalı işçiler, bazı Subay ve polisler, öğrenciler olduğu dikkat çekmektedir. İhvan'nın eğitimli orta kesim tarafından cazibe merkezi haline gelmesinin sebebi reform programının sadece emperyalizm karşıtlığı ve dini diriliş kaygılarını kapsamayıp, bu kesimlerin çıkarlarını da kapsamasıdır.(Çakmaktaş 2016, s.68)

Hasan el-Benna, İhvan'ın dayandığı esaslara Davanın Esasları adını verir ve bunları şöyle sıralar; 1- Gayemiz Allah'tır. 2-Önderimiz Resulullah'tır. 3-Anayasamız Kur'an'dır. 4- Yolumuz Cihad'dır. 5- En yüce emelimiz Allah yolunda şehit olmaktır. İhvan bu 5 ilke üzerine kurulmuş ve bu ilkeler ihvanın ana faaliyetlerine çerçeve oluşturur.(Köse 2014, s.33) Dava ile ilgili olarak Benna, dünyayı kurtaracak ve insanlığı doğru yola sevk edecek tek nizam olan İslam'ı hayata hakim kılmak ve bu amaca

ulaşmak için gerektiğinde malın, canın feda edilmesi gerektiğini ve sonuçta beklenen İslam kanunlarının uygulandığı, İslami iktidarın kurulduğu, Hilafetin yeniden tesis edildiği bir dünyanın kurulması olduğunu belirtir. İlk vazife de insanlara eksiksiz fazlasız doğru olarak İslam dininin öğretilmesidir. Davanın teorik yönü bunlar olmak ile birlikte, diğer yönü ise, İslam'ı tatbik etmeye ve yaşamaya sevk etmektir. (Köse 2014, s.95) Hasan El-Benna, hilafet ile ilgili olarak bu kurumun Müslümanların birliğinin göstergesi olduğunu ve İslam milletleri arasındaki birleşmenin irtibat unsuru olduğunu ve bununla ilgili olarak Kuran ve Hadisler'deki ana unsurları kabul ettiklerini belirtir. Benna hilafet aracılığıyla dini birlikler kurulmadan önce, İslam milletleri arasında kültürel, içtimai ve iktisadi bir birlik kurulması gerektiğini söyler. (El-Benna 2014, s.80)

Müslüman Kardeşlerin ideolojik iskeletinin oluşumunda Hasan el Benna ile Seyyid Kutup'un temel belirleyici oldukları görülmektedir. Bununla birlikte hareketin her türlü şartlarda varlığını koruması Hasan el Hudaybi'nin sergilediği rasyonel liderlik ile olduğu kabul gören bir düşüncedir. Hudaybi liderliğinde Cemiyet dünya görüşünde dönemin şartlarına göre kısmî revizyonları yürütmüştür. Bundan dolayı yapılan bir çalışmada, Hasan el Hudaybi'nin en az Hasan-el Benna ve Seyyid Kutup kadar Müslüman Kardeşlerin ideolojisinin şekillenmesinde etken olduğu ortaya konulmuştur. 1980'li yılların ortalarından itibaren cemiyette giderek yoğunlaşan ve günümüzde de etkin olan başka bir ideolojik duruş olan Vasatiyye'dir. Vasatiyye Orta Yol anlamına gelmekte olup; Şiddeti meşru kabul eden radikal İslami gruplarla laiklik arasında kalan ılımlı çizgiye denir. (Ülger 2016, s.147) Seyyid Kutub ile Hasan El-Benna'nın Cemiyetin ideolojik iskeletinin oluşumunda her ne kadar temel belirleyiciler olsa da aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Benna, yaşadığı zamanda İngiliz işgalinin neden olduğu siyasi, ekonomik ve sosyal meseleler üzerinde durmuştur. Benna için önemli olan Siyonizm ve Sömürgeciliği ile mücadele edilmesiydi. Seyyid Kutub'da Batı tahakümünün Müslümanlar üzerindeki etkisi ile mücadelede Benna ile aynı fikirdedir. Ancak, Benna'dan farklı olarak Kutub Müslüman ülkelerin siyasi ve kültürel kurumlarının yozlaştığını ve bunlardaki mücadele edilmesi gerektiğini belirtir. Kutup Dünyada'ki tüm toplumları cahiliye olarak tanımlayarak düzenin bozuk olduğunu belirtiyordu. Bu düzenlerin yerine Şeriatın öngördüğüyle Allah'ın Hükümüyle hükmeden bir düzen kurulması çağrısında bulunmaktaydı. Ancak buna karşın Hasan El Benna ise düzeni ıslah eden çalışmalara devam edilmesi gerektiğini belirtirdi. Seküler rejimler

yerine Müslümanların da içinde bulunduğu yer yüzündeki bütün toplumları cahiliye olarak tanımlayan Kutub, düzenin tamamen bozuk olduğuna inanıyordu. ElBenna ise Kutup'tan bu noktadan ayrılarak, düzeni ıslah etmeye yönelik çalışmalara devam edilmesi gerektiğini söylüyordu.(Aksakal 2015, s.79)

Hasan el Benna, 1941 yılında yapılacak olan seçimlere birkaç Müslüman Kardeşler üyesi adayın katılması kararını verdi. Cemiyet ilk defa bu amaç doğrultusunda gösteriler ve mitingler yaptı. Bu gösteri ve mitinglerde konuşmacılar yapılacak parlamento seçimleri ile ilgili konuşmamakta konuşmaların konusu Filistin, sosyal reform yapılması ve İngilizlerin Mısır'dan çekilmesi gibi konular konuşulmaktadır. Cemiyet tarafından yapılan gösterilerin yaygınlaşmasıyla İngiliz askeri yetkilileri Benna'dan Kahire'yi terk etmesini istediler. Bu isteğe karşı Benna ile arkadaşları tepkilerinin dozaşını artırmaları hareketin faaliyetlerinin yasaklanmasına neden olmuştur. Ardından Benna ile birlikte birkaç arkadaşı tutuklandı. II. Dünya Savaşı'nın çıkması İngiltere'nin Mısır üzerinde dengeli bir siyaset izlemelerini sağlamıştır. İngilizlerin izlediği bu dengeli siyaset hareketin üyelerinin serbest bırakılmasına ve faaliyetlerinin devam etmesine kapıyı aralamıştır.(Tıgılı 2011, ss.44-45)

II. Dünya Savaşından sonra ise Cemiyet daha çok siyasi ve ekonomik projelerle ilgilenmeye başladı. Bu projeler doğrultusunda çok sayıda ticari, sınai ve zirai şirketle yüzlerce okul ve sağlık ocağı kurmuştur. 23 Temmuz 1952'de Hür subaylar darbe ile iktidara gelmişlerdi. Darbeden sonra Hür Subaylar ile Cemiyet arasında görüş ayrılıkları belirdi. Daha sonra 15 Ocak 1954'te hükümet ihvanı kapatmıştır. Uzunca bir dönem siyasete mesafeli duran İhvan 1980'li yıllarda bu tutumunu yavaş yavaş terketmiştir. 1984 seçimleri ve 1987 yılı seçimlerinde Vefd Partisi ile İşçi partisiyle birlikte işbirliğine giden İhvan bu işbirliği sonucunda Parlamento'ya 1984 yılında altı 1987 yılında ise otuz temsilci göndermişti. 1990'lı yıllarda güçlenen teşkilat hükümet için bir tehdit haline gelince, 1995'teki seçimlere katılması engellenmiştir. 2005 yılında yapılan seçimlere katılmasına izin verilen Cemiyet bu seçimlerde sürpriz sayılabilecek bir başarı elde etmiştir.(Çakmak 2007, s.88) Ocak 2011'de gerçekleşen devrim ile birlikte Nisan 2011 yılında hareket Hürriyet ve Adelet Partisini kurarak yapılacak seçimlere katılacaklarını açıklamışlar ve yapılan parlamento seçimlerinde yüzde 46 oy alarak seçimden zaferle çıkmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanı seçimlerinde hareketin aday

gösterdiği Muhammed Mursi oyların yüzde 52'sini alarak Mısır'ın Cumhurbaşkanı olmuştur.(Çakmaktaş 2016, ss.61-62) Teşkilat, özellikle 1980 sonrasında kendisi ile çok farklı ideolojik tutumlara sahip seküler partilerle parlamento seçimleri için seçim ittifaklarına girmiştir. Ayrıca da rejim karşısında zamanla daha ılımlı bir çizgiye oturmuştur. Bundan dolayı rejimi rahatsız etmeyecek ılımlı kişilerin Mürşid olarak seçilmesine özen gösterilmiş, yasal bir statü elde edebilmek için şiddete karşı çıkmış ve hükümetin baskılarına rağmen seçimlere katılım sağlanmaya önem göstermiştir. (Aksakal 2015, s.65) 2010 yılının son aylarında Tunus'ta başlayan ve Arap baharı olarak adlandırılan toplumsal hareketler kısa sürede neredeyse tüm Arap coğrafyasına yayılmıştır. Bu hareketler bölgede sömürgecilik döneminde oluşan siyasi yapıları derinden etkilemiştir. Bu süreci başlatan gençlik grupları her ne kadar salt İslamcılardan oluşmasa da, otoriter yönetimlerin yıkılmasının ardından demokratik ortamdan en fazla yararlananlar İslamcı partiler olmuştur. Bölgedeki baskıcı rejimlere karşı pek çok Arap ülkesinde yıllarca legal veya illegal olacak şekilde muhalif faaliyetler yürüten Müslüman Kardeşler'in kurduğu siyasi partiler Tunus, Mısır, Libya ve Fas gibi ülkelerde beklenildiği gibi en güçlü siyasi aktör olmuştur.(Akgün ve Bozbaş 2013, s.2)

5.1 HASAN EL BENNA VE TEŞKİLATIN KURULUŞU

Dünyanın ilk uluslararası İslami yapılanması olan Müslüman Kardeşler Cemiyeti'nin kurucusu Hasan el-Benna 1906 yılında Mısır'ın el-Mahmudiye kasabasında doğdu. Babası imamlık ve saatçilik yapmaktaydı. Babasının çalıştığı dükkan'ın sahibi Afgani'nin el-Urvet'ul-Vuska dergisi etrafında kurmuş olduğu cemiyette dahil olmasından dolayı dükkanı Afgani ve Abduh'un konuşulduğu ve Selefilik'in tartışıldığı bir merkezdi. Benna'nın babası böyle bir iş ortamında İslam modernizmi ekseninde öğrendiği bilgiler sayesinde mezhepsel ayrımlara karşı mesafe duymuştu. Bundan dolayı babası Benna'ya başta Hanefi mezhebi olmak üzere dört oğluna farklı mezhepleri öğretmiştir.(Canbeği 2013, s.77) Hasan El-Benna, Sekiz yaşında Mahmudiye'deki klasik eğitim veren Medresetü'r-reşadi'd-Diniyye'ye girer ve orada Kur'an'ın bir bölümünü ezberler. İlk ve Ortaokulu da kendi kasabasında bitirir.(Köse 2014, s.15) On iki yaşına kadar Şeyh Zahran'ın camii okuluna devam etti. Anılarında Şeyh Zahran'ın öğrencilerinde uyandırdığı manevi uyum ve his ortaklığını övmüştür. Şeyh kendisine dini kitaplar içeren kitaplığından faydalanmasına ve Zehran ile hocalarından oluşan topluluğun sohbetlerini dinlemesine izin veriyordu. Benna'nın bu dini öğrenim ve

dindarlığın tesirleri babası tarafından da evde güçlendiriliyordu. Böylece Benna İslami öğreniminin ve dindarlığın merkezi değerler olduğu bir ortamda büyüdü.(Lia 2014, ss.44-45) Hasan El-Benna Mısır yönetiminin liseleri kapatması üzerine Öğretmen okuluna geçer. Bu dönemde Hassafiye tarikatına bağlanır. Bu dönem ayrıca da ibadet ve tasavvufa bağlandığı yıllardır almak ile birlikte; Bu süreçte tasavvufun çıkışının olumlu olduğunu, fakat sonra bünyesine İslama aykırı unsurların girdiğini belirtir. Öğretmen okulunu bitirdikten sonra Darululum'a kaydolur.(Köse 2014, s.16) Benna'nın babası oğlunun İskenderiye'deki Din enstitüsünde öğrenim görmesini istemesine rağmen, Benna Din enstitüsü yerine Durulumumu tercih etmesi, o dönemin din kurumlarına damgasını vuran gelenekçilik ve inzivadan kaçınma konusundaki arzusunu göstermektedir.(Lia 2014, s.46) Hasan El-Benna Darulumum'dan mezun olabilmesi için girdiği kompozisyon sınavında uzun vadeli projelerini açıklar. Bu sınavda kendisine göre en zayıf amel faydası başkasına dokunmayan amel olduğunu belirttikten sonra; Toplum ve dinin ihyasının iki yolla mümkün olduğunu söyler. Birincisi'nin şahsın manevi kemelatı olan kalbi kötülüklerden muhafaza eden tasavvuf olduğunu, ikincisinin ise Allah katında daha şerefli ve üstün olan toplumun sorunlarına da odaklanan eğitim ve irşad olduğunu belirtir. Hasan El-Benna da tasavvuf yerine, sosyal-dini-siyasi faaliyetleri esas alır.(Canbeği 2013, s.84) Benna, 1927 yılında Darulumum'dan pekiyi derecesi ile mezun olarak; Tayini daha çok İngilizlerin yaşadığı bir kasaba olan ve o dönemki durumuna üzüldüğünü belirttiği İsmailiye'ye çıkmıştı. Hasan El-Benna bir taraftan ders okuturken bir taraftan da kavhanelerde halka çeşitli konularda konferanslar veriyordu.(Benna 2014, s.10)

Hasan El Benna Öğretmen okulu yıllarında aynı tarikattan arkadaşı Ahmed es-Sukeri ile birlikte yaşadıkları yerlerdeki dini ve sosyal olumsuzlukları düzeltmek için '*Hassafiler Hayır Cemiyeti'ni*' kurlarlar. Kurulan bu cemiyette, es-Sukeri başkan Benna ise sekreterdir. Cemiyetin iki amacı vardır. İlki İnsanları üstün ahlaka çağırmak, diğeri ise çeşitli eğitim, sağlık ve sosyal organizasyonlar aracılığıyla bölge insanını Hristiyanlaştırma adına gayret gösteren Mrs. Wieth ve üç kişilik bayan misyoner ekibiyle mücadele etmektir.(Canbeği 2013, s.81) Bu cemiyet Müslüman Kardeşlerin temelli olur. 1928 yılının Mart ayında evinde toplanan arkadaşlarıyla birlikte Müslüman Kardeşler teşkilatının temelini atarlar.(Köse 2014, s.39) Teşkilatın başkanlığına ise arkadaşlarının teklifiyle Hasan El-Benna getirilir. Arkadaşlarının kendisine liderleri

olmasını teklif ettiği konuşmalarında söylenen sözcüklerden, Müslüman Kardeşlerin kuruluş gerekçesi görülür.

‘İslam’ın şanına ulaşmanın ve Müslümanların hayrına hizmet etmenin pratik yolunu bilmiyoruz. Bu aşağılanma ve esaret hayatından bıktık. Bakın Arapların ve Müslümanların ne bir mevkiye, ne de haysiyete sahip olmadıklarını görüyoruz.(...) Ya da vatana dine ve cemaata sizin bildiğiniz gibi hizmet etmenin yolunu bilemiyoruz. Şimdi tüm arzumuz, Allah tarafından sorumluluktan kurtulmak(...)’(Lia 2014, s.64)

Benna’ya atf edilen Selahaddin Eyyübünün topraklarının bu istiladan kurtulması gerektiği sözü hareketin kuruluşunda en önemli amilin sömürgecilik karşıtlığı olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda yabancılaşmaya bir tepki olarak İslami olanı koruma ve onu yayma motivasyonu Benna ve arkadaşlarını harekete geçiren başka etken olmuştur.(Çakmaktaş 2016 s.25) Hasan El-Benna Müslüman Kardeşleri, *‘‘Selefi bir Mesaj, Sünni bir yöntem, tasavvufi bir hakikat, siyasal bir örgüt, atletik bir grup, bilimsel ve kültürel bir bağ, ekonomik bir girişim ve toplumsal bir fikir’’* olarak tanımlamıştır.(Çakmaktaş 2016, s.25) Benna’nın yaptığı bu tarifte selefilik ve sufiliğin yer alması ilginçtir. Benna’nın Selefilığının, dini metinleri literalist biçimde yorumlayan Vehabilik eğilimli Selefîye gelenekçiliği ile bir ilişki bulunmamaktadır. Basettiği selefilik daha çok M.Abduh-Reşid Rıza ekolünün bir karakteri olarak öne çıkan ilk kaynaklara dönüşü ama daha çok Kur’an merkezli bir metodolojiyi çağırıştırır. Sufilik ise manevi terbiyeye ve derunşi olana referansta bulunur. Fakat bu Sufilik aynı zamanda Selefilik kayıtladığı için, nasslardan kopuk, bidatlara bulaşmamış bir tarikatçılığı reddeder.(Büyükkara 2016, s.162) Müslüman Kardeşler Benna’nın tanımıyla, aynı zamanda sadece bir hayır cemiyeti olmadığı gibi sınırlı hedefleri olan bir siyasal parti ya da yerel bir örgüt de değildir. Benna, hareketi Mısır’daki ahlaki yozlaşmaya karşı İslami ilkelere dayalı, adil ve ahlaki bir toplum oluşturmak amacıyla yola çıkmış bir hareket olarak tanımlamaktadır.(Bölme ve diğerleri 2011, s.21) Hasan El-Benna, askeri ve militan bir örgüt kurmaktan ziyade aynı esaslar etrafında kenetlenmiş insanların birlikteliğiyle organize bir toplum oluşturmayı ve bunu da kitlesel hale getirmeye önem verir. Bu yüzden sıkı ve katı askeri disiplinden ziyade, birbirini sürekli hatırlayan, soran bir arada olmaya özen gösteren fertlerden meydana gelen sosyal bir organizasyon görünümde; ama her bir bireyin denklemde yerini aldığı, her bireyle hemhal olunan sıkı bir irtibat ve benimsemişlik oluşturmaya gayret etmiştir. Benna bütün bir toplumsal

yapıyı dönüştürerek tabandan tavana doğru bir değişim ve ıslah hareketiyle devletleşmeye gider.(Köse 2014, s.13)

Hasan el-Benna hareketin ilk yıllarında yönetim biçimi olarak her ne kadar şura esasına dayalı anayasal bir devlet düzeni benimsemiş olsa da; İnsanlar arasında düşmanlığa, bencillığe ve fırsatçılığa sebep olduğu için demokratik sistemin en önemli bileşenlerinden olan siyasi partilere karşı çıkmış ve hareketin partileşmesine yanaşmamıştır.(Çakmaktaş 2016, s.57) Hasan El-Benna partililik ile ilgili olarak;

“Müslüman Kardeşler partililik zihniyetinin memleketi bölmekten başka bir şeye yaramadığını, milli menfaatleri heder edip ilerlemeyi engellediğini, milletin birbiriyle olan bağlarını çözüp ahlaki bozduğunu, umumi ve hususi hayatta çok kötü neticeler meydana getirdiğini kabul etmektedir.” diye söyler.(Benna 2014, s.83)

Müslüman Kardeşler Teşkilatı, sadece Mısır’da değil, tüm Ortadoğu’da ve dünyanın birçok ülkesinde meşru veya gayri meşru olarak faaliyet gösteren bir siyasal harekettir. Ayrıca 1928’den günümüze kadar Ortadoğu ülkelerinde bulunan Müslüman Kardeşler örgütlerinin ortaya koyduğu pratik ve ideologlarının görüşleri İslam dünyasını derinden etkilemiştir.(Ülger 2016, s.148) İhvan, Alev Erkilet Başer’in ifadesiyle *“Sünni İslami hareketler açısından bir okul işlevi görmüştür.”* Öyle ki, Ortadoğu’daki İslami hareketlerin çoğu, Mısır’daki hareketlerin tümü ya İhvan’dan türemiş yada daha önceden İhvan mensubu olan kişilerce kurulmuştur. Bir nevi İslam dünyasındaki İslami hareketler İhvan’ın paltosundan çıkmıştır. Bundan dolayı İhvan sadece Mısır için değil tüm Arap ve İslam dünyasına mal olmuştur.(Çakmaktaş 2016, ss.24-25) Mısır İhvanın bu misyonu taşıması bu durum ona tarihsel bir meşruiyet kazandırmıştır. Mısır İhvanı daima Müslüman Kardeşlerin kalbi ve ruhu olarak algılanmış ve Mısır İhvanı, ihvan hareketinin öncüsü kabul edilir. İhvan Mürşidi’de tüm ihvan örgütlerinin ruhani lideri olmuştur. Kahire’de alınan kararlar özel öneme sahip bir şekilde hareketin diğer kanatlarında yankılanır ve bir tür ahlaki otoriteye sahiptir.(Pargeter 2016, s.13)

İhvan’ının Ortadoğu’daki İslami hareketleri etkilediği gibi İhvan’ın bazı fikir adamları da Ülkemiz’deki İslamcı hareketlerin üzerinde de etkisi olmuştur. Ülkemiz’deki İslami hareketler başka yapılardan da etkilenmesine rağmen Türkiye’deki İslami hareketleri siyasi, sosyal ve kültürel versiyonlarını derinden etkileyen İhvan’dır ve 1960’lardan sonraki Müslümanlar, İhvan’la aynı kökten beslendiklerinin farkına vardılar.(Bulaç

2012) Türkiye’de eğitimli genç ve mütedeyin nesil üzerinde hem fikir hem bakış açısı hem de siyasi ufuk, mücadele tarzı, söylem ve mantık itibari ile etkili olmuş olan Müslüman Kardeşler külliyesi büyük ölçüde 60’lı ve 1970’li yıllarda Türkçeye ve Türkiye’ye aktarıldı.(Kara 2016, s.511) Türkiye’de bu yıllarda büyük bir şevk ve heyecanla, başta Seyyid Kutub olmak üzere, Muhammed Kutub'un, Hasan el Benna'nın, Abdülkadir Udeh, Cezayir’den Malik Binnebi, Tunus’tan Gannuşi vd. önemli şahsiyetlerin kitapları Türkçeye tercüme edilmiştir.(Bulaç 2012) Müslüman Kardeşler’e mensup yazarlara ait eserlerin Türkçeye tercüme edilmesinde ve bu fikirlerin Türkiye’ye intikalinde Cumhuriyet devrinde Mısırda’ki ulema ve aydınlar arasında yer edinmiş olan Mısır’a göçmüş/sığınmış Zahidü’l-Kevseri, Şeyhülislam Mustafa Sabri, Yozgatlı Mehmet İhsan efendiler, Mehmet Akif Ersoy gibi aydınlar ve Türk hocalar ile ikinci ayağını 1924 yılında Türkiye’de medreselerin kapatılmasıyla din eğitimi almak için Mısır’a giden ve Ezher’de okuyan Türk talebeler ve bunlara eklenecek olan Balkanların elden çıkmasıyla birlikte oradaki dini eğitim kurumların zayıflamasıyla birlikte özellikle Yugoslavya ve Bulgaristan’dan Mısır’a okumaya giden ve daha sonra Türkiye’ye dönen insanların bir kısmının iradi veya tesadüfen “aktarıcı” ve “taşıyıcı” rolü üstlenirken bir bölümü de böyle bir ilginin ve zeminin oluşmasında doğrudan ve dolaylı yollarla katkıda bulunmuştur.(Kara 2016, ss.509-510)

Müslüman Kardeşler’in ülkemizde ilgi görmesinin nedenlerinden birini Mustafa ÖZCAN Pendik Belediyesinde 2 Şubat 1996’da gerçekleştirilen İslami Hareketler başlıklı panelde Müslüman Kardeşleri Türkiye’deki İslami hareketlere benzetererek; İhvan’ı Nur Cemaati ile karşılaştırmaktadır. Bu bağlam da Hasan El Benna’nın cemiyetine, hareketine ferd’in olgunlaştırılması ve ferd nezdinde İslamiyetin yaygınlaşması, ferd bazını geçtikten sonra aile bazında İslamiyetin hayata kazandırılması, daha sonra İslam’ın topluma kazandırılması, ardından devlet bazında İslamın tekrar yaşanması ve son olarakta İslam dünyasında bu ümmetin yeniden oluşturulması hedeflerini gösterdiğini, bu hedeflerin Bedüzzama’nın da Türkiye’de ifade ettiği şeyler olduğunu belirtrir.(Bulut 2013, s.360) Ayrıca her iki harekette, gerek sömürgeci politikalar olsun gerekse de kendi kendini sömürgeleştirme olan modernizasyon sonucu ağır baskılar altına kalan Müslüman toplumunu fikrî, ahlakî ve sosyal anlamdan güçlendirmeyi amaçlamışlardır. Her iki harekette de "iman" kavramı

dönüştürücü bir güç olarak tanımlamakla birlikte; Her ikisi de tarikatlardan farklı olarak göçün ve modern kentin ürünüdürler.(Bulaç 2012)

Müslüman Kardeşlerin Türkçe'ye tercüme edilmesini mümkün ve gerekli kılan bir takım şartlar olmuştur. Bu şartları kısaca özetlemek gerekirse bunlar; Türkiye'nin çok partili hayat geçmesi ile dini hayat üzerindeki siyasi baskıların nispeten zayıflaması sonucu halkın dini bilgilere olan açılığının belirginleşmesi ve bu açılığı halkın ve okumuşların 1928 yılından önce ülkede üretilmiş olan çok ve çeşitli kaynakların harf inkılabı dolayısıyla ve bu kitapların piyasadan çekilmesinden ötürü bu kitaplardan yararlanma şanslarının yok gibi olması ve kısa sürede Türkçe yeni telif eserlerin ortaya hem çıkmasının zaman alması hem de ulemadan geri kalanların, bir parça yaştan ve yorgunluktan birazdan korkudan, büyük ölçüde de kırgınlık ve küskünlüklerinin beslediği meselelerden uzaklaşmışlıklarından dolayı, gittikçe artan bu boşluğa cevap vermek ve boşluğu doldurmak için pek de istekli, donanımlı ve hazırlıklı sayılmamaları, Dini eğitim vermek, din adamı ve din mütehassısı yetiştirmek için orta-lise ve yüksek tahsil seviyesinde açılan İmam hatipler ve ardılı olarak kurulan Yüksek İslam Enstütülerinin çok acil ve çeşitli yeni bir dini neşriyat hareketine olan ihtiyaçlarının artması ile uluslararası etkiler, yönlendirmeler, icbarlar ve dış sebepler başlığı altında toplanılabilecek bir grup etkenler sayılabilir.(Kara 2016)

Türkiye'de Müslüman Kardeşlerin yayınlanmasının ilk müteşebislerden sayılan Salih ÖZCAN'ın kurduğu Hilal yayınlarının çalışanı ve Hilal dergisinin yöneticiliğini yapan İsmail Kazdal'ın "Serencam-Anılar" adıyla yayımlanan hatıratından arabaşlık olarak 'kullanıldık mı?' olan kısmında şunu belirtmiştir.

"Çalışmalarımızın derin ve de kutsal devlet tarafından kullanıldığını anladığımda komaya girmiştim altmışlı yılların ikinci yarısından sonra Rahmetli Seyyid Kutub'un Türkçeye çevrilmiş olan ilk eseri İslâm'da Sosyal Adalet adlı kitabını çeviren Diyanet İşleri Başkan Vekili Yaşar Tunagür'ün MİT Müsteşarı [Mehmet] Fuat Doğu'nun ajanı olduğunu duyduğumuzda aklımız karışmıştı doğrusu. Devlet, yani asker ne maksatla Seyyid Kutub gibi radikal ve de fundamental bir Arab'ın (ki devlet koyu bir Arap düşmanlığını politikası haline getirmişti) çevirtsin ve neşir etsindi ki. (...) 61 anayasasıyla gelen yeni Marksist akımlar doğrudan insanın günlük ihtiyaçlarına hitap ediyor ve fakir halkın büyük fedakârlıklarla üniversiteye gönderdiği çocuklarını kolaylıkla avlıyordu. Bu durumda mücadele için sosyal dengeleri sağlayan İslâm'dan başka alternatif kalmıyordu devletin elinde. Zaten, ekonomik eşitlik anlamındaki "Sosyal Adalet" avazeleriyle ortalığa dökülen Marksistlerin bu sloganını boşa çıkarmak için, tercüme ettirilmiş ilk kitabın adına

"İslâm"da Sosyal Adalet" adı konmuş ve bu slogan Marksistlerin elinden alınmaya çalışılmıştı."(Cündioğlu 2009)

İsmail Kara, KADZAL'ın kendisini soyutlayarak aktardığı bilginin önemli olduğunu ancak tek taraflı ve zayıf olduğunu, Türkiye'de İngiltere başta olmak üzere yabancı siyasi merkezlerin İslam dünyasındaki istisnasız bütün dini hareketleri donanımları ve güçleri ölçüsünde ilgilendiklerini, onlar için önemli olan bu hareketlerin gelenekçi, şeriatçı yada ılımlı ve radikal olup olmadıkları değil tehdit kapasiteleri yada kullanılma oranları olduğu ve aynı kitaba, harekete ve kişiye gösterilen ilginin destek, yükseltme yahut aşağıya çekme, bilinçsizleştirme şeklinde olması da konjoktüre göre değişebildiğini ve ayrıca MİT müsteşarı ve önemli bir dini figür olan Tunagür eli ile yapılan bir yönlendirmenin onunla ve o kitapla, sebep olarak da sadece Türkiye'deki sadece Marksist hareketleri kontrolle sınırlı olduğunu düşünmenin hedef saptırıcı ve yönlendirici olabileceğini belirtir.(Kara 2016, s.522)

Müslüman Kardeşlerden yapılan tercüme başlangıçta büyük hissiyat ve kabuller manzumesi düzeyinde işleyen okuma ve algılama biçiminin bile önemli işlevler gördüğü rahatlıkla söylenebilir. Bugün daha farklı düzeylerde algılandıkça "*İslam Devleti, İslami Düzen, İslam Nizamı, İslam Toplumu, İslam İktisadı, cihad, sosyal adalet, İslam-Kapitalizm uyumsuzluğu, anayasa Kur'an, yeni bir dünya düzeni vb.*" bir çok kavram çerçevesi ve fikir Türkiye'de bu sayede yeniden veya farklı muhtevada gündeme geldi ve giderek bir karşılık buldu.(Kara 2016, s.537) Türkiye'li Müslümanlar o güne dek sadece klasik fıkıh kitaplarında okumuş oldukları bu kavramları, artık yeni ve siyasal anlamlar yüklenmiş içerikleriyle fark etmişlerdir. Dini kavramların siyasal alanla ilişkilendirilerek anlaşılması, İslamcılığın siyasal bir hüviyet kazanmasına sebep olmuştur.(Aytepe 2016, s.189)

İhvan'ın politik bir harekete dönüşmesi Seyyid Kutup gibi bir şahsiyeti ön plana çıkarmıştır. Bu özellik Seyyid Kutup'un Türkiye'deki İslamcılarını etkilemesinin önemli sebeplerinden biridir. Bu dönemde de Türkiye'de Müslümanlar siyasî faaliyetlere başlamışlardı. 1970'lerin başlarında MSP'nin gençlik teşkilatlarında İhvan'ın kitapları okunuyordu. Merkez sağ ve merkez solun dışında yani kapitalizmin, sosyalizmin, komünizmin ve milliyetçiliğin dışında kendine bir siyasî yol arayan Müslümanlar için Seyyid Kutup'un formüle ettiği İslami hareket tam da uygun düşüyordu. Kutup'un yayınladığı Tefsiri yayınlanmasıyla da bu eser Türkiye'de büyük bir kabul gördü.(Bulaç

2012) İsmail Kara Cumhuriyet Türkiye'sinde bir mesele olarak İslam kitabının 2. cildinde bir şahitliğe dayandırarak aktardığına göre, Milli Görüş hareketinin Türkiye'de Hasan el-Benna'nın Risaleleri ve Fi-Zilali'l Kur'an basıldığında bu eserleri Müslümanların alıp okumasını sağladıklarını ve teşvik ettiklerini özellikle gençlerin bu fikir ve idealler uğruna yetişmesini istediğini yazar. Ancak Kara bu beyanların teyide muhtaç olduğunu Çünkü Milli Görüş'ün üst yöneticilerinin ve yaşlı kadrosunun, mütedeyyin muhafazakârve milliyetçilerle aynı çizgide olduklarından bu yeni siyasi düşüncelere ve yeni dini yorumlara karşı mesafeli olduklarını ancak 1980 yılına kadar MSP bünyesindeki gençlik teşkilatları ile onun yanında ve yöresinde yer alan Akıncılar ve MTTB teşkilatlarının bir kısmı ve kürt asıllı partili gençlerin daha radikal ve aktif görüşlere yakın kurum ve kişilerin olması bu anlamda bu şahitliğin doğru olabileceğini yazar. Aynı zamanda Kara, Erbakan ve Milli görüş hareketinin kurucusu ve üst yönetiminin kendilerini hem sağcı-muhafazakar hem de yeni milliyetçi siyasi partilerden ve söylemlerinden ayırmak ve kendilerine mahsus ve daha dini konular edinmek için fikren katılmadıkları bu yeni aktif ve rededici siyasi ve dini düşüncelerden ve köşeli söylemlerden istifade etmek istediklerini ve bunu kontrollü olarak kullandıklarını daha muhtemel gördüğünü belirtir.(Kara 2016, s.524) Milli görüş içinde çıkan Recep Tayip Erdoğan liderliğindeki AK Parti'nin toplumsal ve dönüşüm programlarında ve siyasi ideallerinde İhvan'la bir çok noktada yollarının kesiştiği görülmektedir. (Büyükkara 2016, ss.183-184)

Seyyid Kutup Türkçe de ilk olarak İslam da Sosyal Adalet kitabı ile tanınmıştır. Kur'an'da yer alan kimi kısımlarında hikayeleştirilmiş anlatımı da olan bazı eserleri de Türkçe'ye çevrilmiş ve adı ile özdeşleşen Yoldaki işaretler kitabı da 1966 yılında tercüme edilmiştir. Kutup'un bu kitapları ile birlikte bir çok eseri Türkçeye tercüme edilmiştir.(Bulut 2013, s.361) Yoldaki işaretler kitabı iseKutup'un Türkiye'de en çok okunan kitabı olmakla birlikte birçok İslamcının başucu kaynağı olma özelliğine sahip olmuştur. Ayrıca bu kitap dolayısıyla Kutub'un idam edilmesi kitabı özel yapan yönlerinden biridir. Kitap dönemi yaşayan İslamcıların birçoğu tarafından okunmuş ve etkili olmuştur. İçerik olarak da etkili olan kitap, farklı siyasi düşünce ve dini inanca sahip kişiler üzerinde bile etkili olmuş ve onları İslamcı çizgiye çekmiştir.(Uzun 2011, s.164) Kutup bu eserinde basettiği düşüncelere Türkiye ve Türkiye'deki Muhafazakar-mütedeyyin zümrenin böyle bir zihniyet dünyasına, buna bağlı olarak benzer çıkışlarla

kıyaslanabilecek muhalefet biçimlerinin ve söylemlerin çok uzaklarında bulunuyordu. Özellikle tekpartili yıllarda Cumhuriyet ideolojisinin bir şekilde karşısında daha da netleşmiş ve kalıplaşmış olarak dinle tarih, dinle gelenek, dinle (eski)dil (ve eski yazı) ve hatta dinle devlet aynı hat üzerinde, nerede ise bir diğèrinin yerinde kullanılabilir veya bir diğèrini takviye edecek, koruyacak şekilde konumlanmıştı. Aralarında organik bağlar varmış gibi bir manzara hakimdi. Dahası bunun Türkiye’de bir anlamı vardı. Tercümelemler de Türkiye’de özellikle genç eğitilmiş Müslümanların kafasındaki dinle tarih ve gelenek arasındaki sıkı ilişkileri problemlili hale getirmiş, zayıflatmış, dağıtmış veya koparmıştır. Bu değışme bütünüyle olmasa bile radikal İslamcılarının zihnen Türkiye’den kopuşunu getirecek ve evrensel İslam fikri ile bu kopuş meşrulaştırılıp hızlandırılacaktır.(Kara 2016, ss.534-535)

Ülkemiz’deki İslamcı geleneğinin Osmanlı döneminde devr aldığı mirasta “*devrimci*” bir söylem bulunmamaktaydı. Devr aldığı mirasta devrimci İslam diyebileceğimiz bir sosyal yapılanma, söylem ve eylem planı devr almayan İslami kesimin; Devleti devrimci bir şekilde değıştirebilmesi için bunun için gerekli olanları, ithal ederek Mevdudi ve ondan etkilenen -fikirleri hapis döneminde sertleşen- Seyyid Kutub’tan almıştır.(Taslaman 2011, s.183) Seyyid Kutup’un Türkiye’de 1970’li yıllar da yoğun bir şekilde okunan Yoldaki İşaretler ve Fi Zilali’l Kur’an kitapları Türkiyeli Müslümanlara kazandırdığı bazı özellikler olmuştur. Kutup bu eserlerinde Tevhid anlayışının hayatın her yönünü kapsadığını ve Kur’an’ın hayat ve hayat sonrası için itikadi, siyasi, ibadi, ekonomik, kültürel, sosyal, alanlarla ilgili bütünsel ve ilahi-evrensel mesajlar sunduğunu örnekleri ile anlatmıştır. Kur’an’ı kavramlarının insanların dini ve şeriattı anlamına gelen tahrif edilerek ulus yerine kullanılan millet kavramı gibi tüm kirletilmiş kavramların yeniden kazanılması ve bu konuda zihinlerin ıslahına dikkat çekmiştir. Kutup özellikle Yoldaki işaretler kitabında çözülmekte olan ve Kur’an’ının mesajını ihmal eden ümmeti yeniden yapılandırmayı stratejik hedef olarak görmüştür. Ümmeti ihya ve inşa etmek için ilkesel olarak Kur’an’ın bütünlüğünü gözetmiş ama sünetullah açısından merhaleyi de esas almış, Yeniden Kur’an neslinin inşası hedefini bir ıslah projesi olarak ortaya öncelikli olarak koymaya çalışmıştır. Kutup’un en çok sevilen yönü tahkiki, araştırmayı, talimi ve şehitliği öneren yaklaşımları değil: Necip Fazıl’ın da hamasi olarak belirttiği gibi Mısır firavunu karşısında af dilemeyen ve dik duruş gösteren aksiyoner veya akıncı yanı olmuştur.(Türkmen 2013, s.375) Seyyid Kutub’un

"Kur'an'da Edebî Tasvir" ve "Kur'an'da Kıyamet Sahneleri" gibi kitapları ve "Fî Zîlal-il Kur'an" başlıklı tefsir çalışması, Kur'an ve Sünnet'ten çok sık bahseden ama onları ulaştırması yasak raflara koyan Türkiye'deki bazı düşünce adamlarının tersine Kur'an'ın müslümanların hayatı için canlı bir rehber olduğunu, zihinsel ve maddi dünyanın her an Kur'an'ın rehberliğinde oluşturulması gerektiğini göstererek; Kur'an'ı canlılığı ile hayatın ortasına indirmiştir.(Ertürk 2014)

1948 yılında İsrail devletinin kurulduğu ilan edilmesi ve bu devlet dönemin süper güçlerince tanınması üzerine Arap Birliği İsrail'e savaş açar. Filistin eksenli gelişen Arap-İsrail savaşına Mısır da katılır. Mısır ordusuna ek olarak Müslüman Kardeşler de bu savaşa tabur ve izci gruplarını göndermiştir. Teşkilatın bu savaşa katılması Mısır ve İslam halklarını etkiler ve bundan dolayı Müslüman Kardeşler önlemez bir güce ve kitle desteğine sahip hale gelir. İhvan'ın bu gücü İngiltere, Kral ve Mısır hükümeti için bir tehdit haline gelir. Bunun üzerine Başbakan Nukraşi, İhvan bürolarında silah bulundurulduğu gerekçesiyle 1948'de İhvan'ı fesh ettiğini açıklar ve Cemiyetin mallarına el konur, bir kısım İhvan üyeleri ile liderleri de tutuklanır. El-Benna da Kral'ı ve hükümeti İngiliz işbirliğiyle suçlar. Üzerindeki baskılar artan Cemiyet protestolarına devam ederken, kapatılma kararının yirminci gününde Nukraşi öldürülür. Suikastın ilk şüphelisi İhvan olur.(Canbeği 2013, s.112) Müslüman Kardeşler'in kapatılmasına karşı Hasan El-Benna'nın, kapatılmaya karşı verdiği siyasal çözüm arayışlı tepkisi, Müslüman Kardeşlerin sonraki yıllarda kriz anlarında şiddete başvurmayarak takip edeceği metodu göstermektedir. Fakat Benna'nın siyasal çözüm arayışı çok uzun sürmemiş, 1949 yılında suikasta uğrayarak öldürülmüştür.(Çakmaktaş 2016, s.29)

Hasan El Benna öldükten sonra ihvan'ın liderliğine Hasan Hüdeybi getirilmiştir. Hüdeybi, İhvanı geleneksel ve esnek bir çizgiye getirirken Seyyid Kutub'un başını çektiği muhalif kanat entelektüel ve politik amaçlarının öne çıkarılmasında ısrarcı oldu. Sosyal ağı kuvvetlendirmeyi öne çıkaran Hüdeybi grubu, faaliyetlerini ahlaki değerler üzerinde yürütürken grup inanç ilkeleri üzerinde yoğunlaşarak cahiliye diye adlandırdığı Mısır siyasetine daha köklü çözümler getirilmesi noktasında ısrarcı oldu. Bu grupta da birkaç bölünme yaşandı, öne tekfirçiler diye bir grup daha sonra da Cemaat-i İslami ve Cihad grupları ortaya çıktı. Fakat ne Hüdeybi grubu ne de diğer ayrılan gruplar Hasan el Benna döneminde yaşanan sosyal mobilizasyonu gerçekleştiremediler.(Tıgılı 2011, s.46)

1950 yılında Waft seçim zaferiyle Nahhas iktidara gelir. Başbakan Nahhas Mısır ile İngiltere arasında 1936 yılında imzalanan ittifak antlaşmasını ortadan kaldırmak için mücadele eder. Önce bu antlaşmayı fesh ederek Kral Faruk'u Mısır ve Sudan Kralı olarak ilan eder. Sonra da İngiltere'yi Süveyş kanalından çekilmesi için ihtar eder. Bu istek kabul edilmeyince Nahhas, Müslüman Kardeşler Cemiyetini serbest bırakarak silahlandırır. İngilizlere karşı mücadele edecek '*Kurtuluş Tugayları*' oluşturularak; İngilizlere karşı gerilla savaşı vermeye başlanır. 1952 yılına kadar İngilizlerle süren çatışmalarda İngilizler İsmailiye'deki polis karakolunu kuşatır. Bu kuşatma pek çok Mısırlının ölümüne ve yaralanmasına yol açar. Tarihe '*Kara Cumartesi*' olarak geçen olaylar neticesinde Mısır tam bir siyasi kaos ortamındadır. Oluşan bu otorite boşluğu Cemal Abdunnasır tarafından yapılan '*Hür Subaylar Darbesi*' tarafından doldurulacaktır.(Canbeği 2013, s.113)

5.2 CEMAL ABDULNASIR DÖNEMİ MÜSLÜMAN KARDEŞLER

Hasan El-Benna'nın ölümü, Teşkilat içerisinde yıllardır kaynama noktasına gelmiş olan gerilimleri gün yüzüne çıkarmış oldu. Benna'nın, İhvan içerisindeki doğal karizması ve hareketin kurucusu olması sebebiyle farklı unsurları kapsayıp bu unsurlar üzerinde iktidarını kurmuştu. Ancak Benna'nın ölümü ve ardından bir varis bırakmaması durumu İhvan içindeki farklı hiziplerin liderlik için hak iddasında bulunması anlamına geliyordu. El-Benna'nın ailesi içinden bir halefin atanmasını gerektiğini söyleyenler ile Nizam-ül Hass'ın oluşturduğu ve kendilerinden birinin halef olması gerektiğini iddaa etmesi ile, iki ayrı hizip ortaya çıkmıştı. Bu savaş salt kimin lider olacağı ile ilgili değil hareketin ileride izleyeceği yol ve yöntemle ilgiliydi.(Pargeter 2016, s.26) İhvan, Hasan El-Benna'nın ölümü olmak üzere kuruluşundan itibaren önemli badireler atlattı ve önemli kavşaklardan geçmiştir. Hasan El-Benna'nın ölümünden sonra hareketin başına Hasan El-Hudeybi'nin seçilmesi ile Benna'nın ölümü ile hareketin kısa süreliğine girmiş olduğu durgunluk kısmende olsa sona ermiştir.(Çakmaktaş 2016, s.29)

1936 yılında Mısır-İngiltere arasında imzalanan antlaşma öncesi, Mısır da Askeri Akademiye alımlarda uygulanan yöntem gereği subaylık sınıfı seçkin tabakanın tekelindeydi. 1936 yılında İngiltere ile imzalanan anlaşma ile Askeri Akademiye Mısır'ın alt ve orta sınıf ailelerine mensup olan öğrencilerin alınması ile subaylık sınıfı kısmen bu tabakanın tekelinden çıkar. 1939 yılında Askeri Akademi de mezun olan bu

tabakanın çocukları Mısır Miliyetçiliği etrafında birleşerek Hür Subaylar Örgütünü kurarlar. Bu örgütünde mensup olan Subaylar Mısır'ın geleceği için engel olarak gördükleri İngiltere ve İngiltere güdümünde olan Kral'ı etkisizleştirmek için o dönem etkin olan tüm örgütlenmelere sızarlar. Cemal Abdunnasır ve Enver Sedat'da Müslüman Kardeşler cemiyetine katılırlar.(Canbeği 2013, s.127)

El-Hudeybi'nin Mürşid olarak tayin edilmesinden kısa bir süre sonra 1952'de Abdunnasır Miliyetçi bir darbe ile iktidara geldi. Devriminden önce Müslüman Kardeşler ile Miliyetçiler iyi ilişkiler tesis etmiş olduğu düşünüldüğünde, İhvan üyeleri yeni siyasi rejimde beraber çalışabilecekleri bir alanın kendilerine açılacağı beklentisi içindeydiler.(Pargeter 2016, s.28)

Müslüman Kardeşler, 1952 yılında Mısır'da gerçekleşen darbe sonucunda Kral Faruk'un devrilmesini desteklemiştir. Hatta gerçekleşen darbeden 4 gün sonra bu girişimi yayımladıkları bildiri ile kutsal hareket olarak tanımlamışlardır.(Ülger 2016, s.142) 1952 devrimin ilk yılında cemiyet ile Nasır arasında ki ilişkiler genel olarak iyi gitmişti. Bu devrimden sonra diğer siyasi partilerin kapatılmasına rağmen Müslüman Kardeşler faaliyetlerine karışılmamıştır. Bir çoğunluğu İhvan üyesi olan çok sayıda siyasi tutuklu hapisanelerden çıkarılmış vehatta Nasır, Hasan el-Benna Suikastine karışanları bulmak için bir soruşturma başlatmıştır. Soruşturma sonucunda da suikastı yapanları yargılatmıştır.(Aksakal 2015, s.68)

Mısır'ın laikleşme tarihi açıdan Nasır dönemi bir dönüm noktası olmuştur. Nasır döneminde halk yabancıların yönetiminden kurtarılmış olsada yerel yöneticiler tarafından batılı ideolojilere maruz kalmıştır. Nasır ile Müslüman Kardeşler arasında ideolojik ve fikri bir zemine dayanmayan ittifakın; Devrimden sonra hissedilen laikleşme projesi ile İhvan'ın, yönetimden İslami adına bazı adımların atılmasını istemesi ve aralarındaki siyasi temelli anlaşmazlıklardan dolayı ortadan kalkmaya başladı.(Çakmaktaş 2016, s.30) Nasır, kendi politikalarına karşı gösterdiği direçten dolayı İhvan'ı rahatsız edici olarak görmeye başladı. Ocak 1954'te yeni Bakanlar Kurulu kararı ile Müslüman Kardeşleri fesh ederek hareketi bir felekate sürükledi. Onlarca İhvan üyesini tutukladı ve İhvana karşı saldırgan bir basın kampanyası başlattı. Ayrıca İhvan içerisindeki ihtilafları körükledi. 26 Ekim 1954'te Nasır, Britanya ile yapılan tahliye antlaşmasını kutlamak amacıyla konuşma yaparken kendisine karşı suikast girişimi yapıldı. Nasır bu suikastan yara almadan kurtuldu. Suikast sonuçları

bakımdan Müslüman Kardeşler için ağır oldu ve rejim altı kişiyi asarak, binlerce İhvan üyesini de tutuklayarak hareketi ezdi.(Pargeter 2016, s.29) Suikast olayı sonucu ihvan'ın yaşadığı felaket geçmişte kendisi açısından tecrübesi yaşanmayan yeni bir durum olmuştur. Bu yeni durumu ihvan'a yaşatan ise kendilerini Müslüman olarak tanımlayan ve fakat Müslümanlara zulüm ettiği düşünülen Nasır ve arkadaşlarının kurduğu yeni Mısır devletidir. Bu Müslüman rejime karşı İhvan'ın nasıl tavır alacağı konusunda elinde bir islami akide, düşünce ve usullerle tahlil edeceği hiçbir ideolojik döküman bulunmamaktadır. İşte Kutup 1954-1964 ilk hapisane döneminde yazdığı eserler bu ideolojik boşluğu doldurmuştur.(Çakmaktaş 2016, s.33)

1954 yılından sonra İhvan mensuplarının Nasır tarafından şiddetli işkencelere maruz bırakılması İhvan üyelerini rejime karşı yeni mücadele metodlarını düşünmeye sevk etmiştir. 1954 sonrasında İslamcı tefekkürün yeniden gözden geçirilmeye başlandığı ve İhvan üyelerinin rejim ile olan ilişkisinin sembolü olan toplama kampları ve hapisanedeki karanlık hayat Mısır'da İslami hareketin şekillendiği pota olmuştur. Hapishanelerde yaşadıkları acılı günlerde durumları ile ilgili olarak aralarında yapılan tartışmalar İhvan içinde hizipçiliğe neden olmuş ve bu Mısır İslami hareket içinde ilk bölünmeleri getirmiş; Bunun sonucu olarak bazı gruplar radikalize olmuştur. (Çakmaktaş 2016, s.32) Hareketin kuruluşundan beri ilk kez yaşanan bu gelişmeler radikal fikirleri, kök salmaya ve kendine has bir devinim yaratmaya başlayan Seyyid Kutup sayesinde olmuştur. Kutup, Mısır Devletinin ve önderlerinin cahiliyenin bir parçası olduklarını ve bundan dolayı İslami bir düzen yaratmadaki mücadelede meşru hedefler olduğunu belirtir.(Pargeter 2016, s.30)

Seyyid Kutub, Müslüman Kardeşler için zor senelerin başladığı böyle bir dönemde Teşkilatın yayın organının başına getirilmiştir. Nasır'a karşı yapılan suikast girişiminden sonra birçok Müslüman Kardeşler üyesi tutuklanmıştı. Bu tutuklananlar arasında Seyyid Kutub'ta bulunmaktaydı. Kutup, Hapishanede işkencelerde geçirilmiş ve mahkûmiyetinin bir kısmını zorunlu çalışma kamplarında bir kısmını da sağlık sorunlarından dolayı bu kampların revirinde geçirmiştir. Revirde geçirdiği süre zarfında da önemli eseri olan Kuran'ın Gölgesinde ki kitabını yazmıştır.(Aksakal 2015, s.69) Hasan el Benna'dan sonra hareketin ikinci ideoloğu olan Seyyid Kutup, sadece Müslüman Kardeşlerin değil, tüm çağdaş İslami hareketleri etkilemiştir. Yazdıkları

günümüzde bile siyasal İslam düşüncesinin temel kaynakları arasında gösterilmektedir. (Ülger 2016, s.146) Kutup'un Kuran'ın Gölgesinde isimli, kitabında değindiği hakimiyet kavramını ele alış biçimi Nasır'ı rahatsız etmiştir. Kitabında yeniden ürettiği "yeni cahiliye" kavramını Nasır yönetimine uygulayarak, bu yönetime karşı cihadın caiz ve gerekli olduğunu belirtir. Kutup'un cahiliyeden kastı üst kademenin diğer insanları tahaaküm altına almasıdır. Bazı insanların yönetimde baskın hale gelerek diğer insanlar için yasa yapmaları İslam toplumlarında kabul edilmeyeceğini ve Ona göre yasalar, kavramlar ve uygulamalar gücünü sadece Allah'tan alır, Allah'tan alınmayan kurallar bütününe itaati gerektirmeyeceği gibi bu sistem ile cihad edilmesi gerektiğini belirtir.(Canbeği 2013, s.130) Seyyid Kutup'un yazdığı kitaba ilk tepki Mevdudi'nin kitabı Kur'an da Dört Terim isimli kitabını eleştirdiği, "Davetçiyiz, Yargılayıcı Değil" isimli kitabı ile Genel Mürşid Hasan el-Hudaybi'den gelmiştir. Mürşid'in bu kitabı ile Yoldaki İşaretler'e karşılık tepki geldi. Kutup, Yoldaki İşaretler isimli kitabında Mevdudi'nin yazdığı bu kitabındaki benzer ifadeler bulunduğundan, dolaylı olarak bu kitapta eleştirilmiştir. El-Hudaybi, Kutup'un gibi toplumun tümünü cahiliye olarak değerlendirmemektedir. Toplumun büyük çoğunluğunun bilgisizlik yani cehl üzerine olduğunu bununda sırf tebliğ ve nasihatle giderilebileceğini belirttiğinden; Teşkilatın görevinin de, yaşadığı topluma İslam'ı tebliğ etmektir. Bundan dolayı, Müslüman olmak için Kelime-i Şehadetin yeterli olduğunu ve sırf günahkar olduklarından bazı Müslümanlara kafir söylenemeyeceğini belirtir.(Aksakal 2015, s.76) El-Hudaybi, Kutub'un toplumları yaptığı cahiliye ve İslamiyye olarak ayırmasına karşı çıkarak böyle bir ayrımın toplumu böleceğini ve düşmanlığı artıracığını söyler. İhvan'ın fikri kamplara ayrılmasıyla, halk katında oluşan boşluğu Nasır'ın Süveş kanalı üzerindeki milliyetçi hamlesi ile artan popüleritesi dolduracaktır.(Canbeği 2013, s.132)

1965 yılına gelindiğinde de Nasır, Müslüman Kardeşlerin yeni bir komplosunu çıkardığını söyleyerek Seyyid Kutup'u tekrar tutuklattı. Kutub ve kendisiyle beraber iki arkadaşı kısa bir mahkeme sürecinden sonra idama mahkum edilmiştir. İdamı da 1966 Şubat ayında asılmak suretiyle infaz edilmiştir.(Aksakal 2015, s.70) 1965 yılında başlayan ve İhvanı çökertmeye yönelik operasyonlar sonucu 40.000 Müslüman Kardeşler üyesinin gözaltına alınması ile Kutub'un idam edilmesi İslamcı hareketin hızlıca yükselişe geçmesine neden olmuştur. Temelleri Nasır tarafından hapse atılarak işkence görmeleri sırasında atılan ayrışma 70'li yıllarda su yüzüne çıkmaya başlamış ve bunun sonucunda

anaakım Müslüman Kardeşlerden kopma meydana gelmiş ve İslami harekette şiddeti ön plana çıkaran gruplar ortaya çıkmıştır.(Çakmaktaş 2016, s.36)1970 yılında Nasır Ürdün'deki Filistin kampına Ürdün ordusu tarafından yapılan ve tarihte ‘‘Kara Eylül’’ olarak bilinen Ürdün-Filistin gerginliğinde arabulucu rolü üstlendiği dönemde kalp krizi geçirerek ölür. Nasır döneminde İhvan baskı ve yasaklanmaya şahit olur.(Canbegi 2013, s.134) Ayrıca Nasır döneminin hareket üzerindeki yıkıcı etkisi, hareketin fikri temellerinde ve politikalarında da değişimlerin yaşanmasında etkili olmuştur.(Bölme ve diğerleri 2011, s.21) Müslüman Kardeşlerin Nasır döneminden itibaren illegal bir hareket olarak değerlendirilmeleri, siyasetin içinde“*de facto*” olarak kalmalarını sağladı.(Tıglı 2011, s.55) Müslüman Kardeşler, Nasır zamanında Mısır zindanlarının ağır şartları ile gördükleri işkenceler dolayısıyla, bazı İhvan mensupları o dönem İhvan'ın lideri olan Hudaybi'nin orta yolcu ve uzlaşmacı mücadele yöntemini sorgulamaya sevk etti. Mücadele usülleri ve iktidara ulaşma yolları üzerinden yapılan sorgulamalar dini bir temelden yapıldığından dolayı yer yer tekfirin kullanıldığı bir muhasebe süreci olmuştur. Kutup'ta bu tartışmaların ortasında sembol bir isim olarak öne çıktı.(Büyükkara 2016, s.165)

5.3 ENVER SEDAT DÖNEMİNDE MÜSLÜMAN KARDEŞLER

Ekim 1970'de iktidara gelen Enver Sedat İslamcılarla tekrar uzlaşma arayışına girdi ve Müslüman Kardeşler üyelerini serbest bırakmaya başladı. Serbest bırakılanlar arasında Nizam ül-Hass'ın şahin üyeleri de vardı. Bu üyeler ihvan'ın denetimini Mürşid el-Hudaybi'den almak için boğuşmaya karar vermişler ve bu üyeler kısa sürede şahin olarak nam salmışlardı. Bu grup hareketin denetimini ele geçirerek; Bu dönemde İrşad bürosunun üyeleri olarak kendilerini tayin ettiler.(Pargeter 2016, s.31) Enver Sedat iktidarındaki ilk hamlesi, Nasır döneminde devletin kaybolan meşruiyet krizine çözüm arayışı çerçevesinde, Nasırcılığın terk edilmesi ile birlikte, doğan ideolojik boşluk kısmen de olsa doldurabilmesi için İslami temaları ön plana çıkararak kendine dindar bir lider izlemine vermeye çalışıyordu.Bundan dolayı Müslüman Kardeşler üyelerini hapisneden çıkararak, Bürokrasi'deki Nasırcı sosyalistleri dengelemek için onların Bürokraside, Üniversitelerde ve belli sınırlar içinde olmak üzere ordu içinde güçlendirmeye çalışmıştır.(Çakmaktaş 2016, s.38)Böylece Mısır sosyal hayatına dönen Müslüman Kardeşler iki temel amaç üzerinden yoğunlaşmaya başlar. Bunlardan birincisi 1954'te kaybedilen hükümet nezdindeki yasallığın geri alınması, diğeri ise

Nasır tarafından çökertilen teşkilatın tekrar organize edilmesi. 1973 yılında genel Mürşid el-Hudaybi ölünce yerine geçen Ömer el-Tilmisani söz edilen amaçlar çerçevesinde cemiyetin yasaklanması kararını tekrar görüşülmesi için dava açar. Ancak bu dava reddedilir. Sedat'ın 1975 seçim yasası ile Mısır'da tek parti anlayışı yerine çok partili seçimlere geçilmesi, İhvan'ı tekrar serbest siyasi faaliyetlerde bulunma konusunda umutlandırır. Ancak Sedat sadece izin verdiği partilerin seçime girmesi ve Sedat'ın İslami partilerin siyaset dışında kalması prensibiyle Cemiyetin legalleşmesine ve partileşmesi engellenmiş oluyordu.(Canbeği 2013, s.137)

Sedat, iktidara geldikten sonra "*el-intifah*" politikası ile Mısır'ın yönünü iç ve dış siyasette Nasır'cı ideoloji olan Sovyet güdümündeki sosyalist anlayıştan ABD, güdümündeki kapitalist anlayışa çevirmiştir. Liberalleşme yolunda benimsediği "*el-İntifah*" politikasıyla özellikle yeni zenginler arasında Batılı yaşam tarzı girmiş ve müstehcenliğe dayalı eğlence kültürü Mısır toplumu içinde gözle görülür olmaya başlamıştır. İslami değerden uzaklaşmayı ifade eden bu tablo, özellikle yeni nesil inkılapçı dindar gençlik üzerinde öfke patlamasına yol açtı. İslami hareketler ile rejim arasındaki gerginlikte bardağı taşıran son damla 1979'da imzalanan Camp David antlaşması olmuştur. Bu antlaşma ile İhvan ve radikallerin eleştirisi okları Sedat'a yönelmiştir. Rejim, karşılaştığı bu sert eleştirilerden dolayı benimsediği İslamizasyon politikasını terk etmiş ve 1977'den itibaren Müslüman Kardeşler dahil olmak üzere İslami hareketlere karşı baskı politikasını uygulamıştır.(Çakmaktaş 2016, ss.42-43) Sedat, 1981 yılına gelindiğinde cemaatlara yönelik toplu tutuklamalar ve camii baskınları yapar. Bu operasyonlar radikaller için son noktadır. Böylece Abdusselam Farac'ın idaresindeki bir Cemaat el-Cihad üyesi tarafından düzenlenen suikast neticesinde Sedat öldürülür.(Canbeği 2013, s.139)

Nasır, Sedat ve Mübarek yönetimleri Müslüman Kardeşlerin siyasetteki resmi olmayan yerlerini her zaman gözardı etmemişlerdir. Hareketi daima kendilerine alternatif olarak görmüşlerdi. Bu durum bazen hükümetlerin lehine olduğu gibi bazen de hareketin lehine oldu. Bu konu ile ilgili olarak hükümetler hiçbir zaman ellerindeki ipleri bırakmadılar.(Tıgılı 2011, s.55)

Sedat'ın öldürülmesinden sonra hırsız ve zani olsa dahi yöneticilere itaat edilmesi gerekir ifadesinin hadis olduğunu ortaya koyan Müslüman Kardeşler cemiyeti, resmi

İslam'ın yüzü haline gelir. Genel Mürşid seçimlerinde ılımlı isimlerin seçilmesine bilhassa özen gösterilir.Genel Mürşid Tilmisani “*Çağrı hikmetle yapılır, şiddet ve aşırılıktan kaçınmak gerekir*” sözleriyle Sedat'ın muhalifleri olan radikalleri mutedillliğe davet eder.(Canbeği 2013, s.139)

5.4 MÜBAREK DÖNEMİ MÜSLÜMAN KARDEŞLER

Enver Sedat, ABD'nin arabuluculuğuyla İsrail ve Mısır arasında 1979 yılında imzalanan Camp David Antlaşmasına tepki gösteren İslami Cihat'a üye olan bir kişi tarafından 1981 yılında resmi törenleri izlerken öldürülmüştür. Enver Sedat'ın suikast sonucu öldürülmesi sonucu yardımcısı Hüsnü Mübarek yerine geçmiştir.(Ülger 2016, s.133) Mübarek'in başa geçmesi ile ilk stratejisini Sedat'ın ölümüne neden olan İslamcılara karşı belirleyerek, İslamcılar arasında radikal ve ılımlı ayrımına gider. Merkezden uzaklaştırarak yalnızlaştırmak ve ılımlı modeli yaygınlaştırıp, otoritesini devam ettirmek amacıyla Radikallere karşı yoğun tutuklama ve operasyon kararları verirken, Müslüman Kardeşler gibi ılımlılara karşı da daha esnek davranarak, hareketin tutuklanan üyelerini serbest bırakmıştır. Cemiyet ve Mübarek güçlerini ve otoritelerini muhafaza etmek için karşılıklı mücadeleyi verimli bulmayarak; Cemiyet, Mübarek'in bu ılımlı politikasına karşı afişlerinde “*Anayasamız Kur'an, Önderimiz Peygamber*” cümlesi yer alırken, “*Yolumuz cihad, amacımız Allah yolunda ölmektir.*” cümlesine yer vermez.(Canbeği 2013, s.140) Mübarek'in başa gelmesi ile Rejim İhvan'a esaslı göz açtırmama politikası sonucu Enver Sedat döneminde serbest bırakılan ve sonra cemiyeti kendi denetimlerine alan Nizam-ül Hass'tan pek çok önemli kişiliğin yurt dışına kaçması sonucu Müslüman Kardeşlerin Mürşidi Ömer el-Tilimsani cemiyeti ılımlı yola sevk etmesinde önemli rol oynadı.(Pargeter 2016, s.38)

1980'li yıllarda Müslüman Kardeşler, Arap-İsrail barış antlaşmasına karşı tutumunu korurken, aynı zamanda Meclis'te temsil edilmek için çaba göstermiştir.(Ülger 2016, s.143) Bu çaba neticesinde Sedat ve Mübarek dönemlerinde izlenen liberalleşme eğilimleri Hasan Hüdeybi'den sonra, Mürşid olan, Ömer Tilmisani, Hamid Ebu Nasır, Mustafa Meşhur ve Muhammed Akif dönemi liderliğini de etkilemiştir. Bu etkilenmeden dolayı görülen demokratikleşmeye liderler mesafeli yaklaşmadılar. Siyaset açılımı onları yeni legal yapılara iterken “*de facto*” olarak sistemin bir parçası oldular. İlk katıldıkları seçim olan 1984 seçimlerinde altı milletvekili çıkardılar. Sonraki seçim olan 1987 yılında ki İşçi ve Liberal Partisiyle yaptıkları ittifak sonucu adaylarını

bu parti listelerinde gösterdiler. 1987 yılındaki seçim sonuçlarında 36 milletvekili kazandılar. Seçim sonrasında seçilen milletvekilleri parlamentoda bağımsız kaldılar.(Tıglı 2011, s.51) İhvan'ın parlementer sisteme tam anlamıyla intibak sağlaması ve siyasi parti kurmak istemesine rağmen toplumsal alandaki kaybolmayan popülaritesini kendine tehlike olarak gören Mübarek, anayasa maddesinde değişiklik yaparak dini referanslı parti kurulamayacağını gerekçe göstererek buna izin verilmeyince çeşitli partilerle ittifaklar yaparak seçimlere katılmış ve mecliste temsil edilmiştir. Ortadoğu'daki en büyük İslamcı grup olan İhvan'daki bu değişim, küresel siyasal sisteme entegre olma yolunda İslami hareketlerin yaşadığı dönüşümün en bariz olma özelliğine sahiptir.(Çakmaktaş 2016, s.58)

Müslüman Kardeşler, 70 ve 80'li yıllarda radikal islami hareketin başarısızlıkla sonuçlanan serüveni; 90'lardan sonraki dönemde daha da ılımlı bir yol izlemesine ve legalize olma çabasına girmesine neden olmuştur. Teşkilat, bu dönemde küresel siyasi sisteme daha çok entegre olarak demokratikleşme ve İslamileşme politikalarını senkronize etmeye başlamıştır.(Çakmaktaş 2016, s.56) Körfez savaşı sırasında Mısır'ın Irak'a karşı oluşan koalisyonu katılmasına Mısır'daki İslami gruplar sert tepki verir. Nitekim 1992 yılında "*İslamcı radikaller*" turistlere, asker, polis ve çeşitli kamu görevlilerine, politikacı ve özellikle liberal entellektüellere, topluma mal olmuş kişilere, tiyatro ve sinemalara saldırılar düzenler. Artan şiddet olayları toplu tutuklanmalara, baskın ve işkencelere kapı açar. İhvan'da her iki tarafı eleştirerek, iktidarın uygulamalarını devlet terörü olarak yorumlaması, Mübarek'in kara listesine girmesine neden oldu.(Canbeği 2013, s.145) Böylece 1990'lı yılların ortalarına kadar ılımlı bir politika takip etmiştir. Bu tarihten sonra tekrar tutuklama operasyonları ile muhatap olmuştur. Hareket 1990'lı yıllarda özellikle öğrenci ve meslek gruplarında çok etkili bir şekilde güçlenmiştir.(Ülger 2016, s.143) Cemiyet, üzerindeki baskı politikalarına rağmen 1995 yılı seçimlerine 150 bağımsız adayla girmiş ve seçim sonucunda bir üyesini parlamentoya sokmuştur. Bu üyede daha sonra "*illegal örgüt*" üyesi olduğu gerekçesiyle parlamentodan atılır. Cemiyet, seçimlerden sonra üzerindeki baskıyı hafifletmek adına "*demokrasi beyannamesi*" yayınlar.(Canbeği 2013, s.145)

1990 sonrası, hareketin yeni siyasi ideolojisini tahkim ettiği ve dönüşümünü daha net şekilde tebellür etmeye başladığı dönem olmuştur. Bu dönemde teşkilat içerisinde yerel ve küresel meselelerde nasıl tavır alınması gerektiği hususunda ve demokrasi,

sekülerizm, özgürlük, adalet, insan hakları gibi meselelerde tartışmalar dönmüştür. Özellikle demokrasi konusu etrafında dönen tartışmalarda İhvan, iktidarı elde etmenin demokratik yolla olacağına inanmıştır.(Çakmaktaş 2016, s.58) Cemiyetin ılımlı söyleme sahip olmasına rağmen bu konuda üyelerin tam bir görüş birliği içerisinde olduğunu söylenemez. Bu dönemde cemiyetin kurucu kuşak ile yeni kuşak arasında fikir çatışması yaşanır. Kurucu kuşak İslam Devleti idealine ve siyasetten uzak durulması gerektiği prensibine sadık kalırken, Cemiyeti idare eden orta kuşak ve yeni kuşak Mübarek dönemde izlenen açık politikalar neticesinde Teşkilatı yasal ve organize biçimde sisteme girmesini tetikler.(Canbegi 2013, s.141)

2000 yılında yapılan seçimlere bağımsız adaylar sokma imkânına kavuşan Müslüman Kardeşler, mecliste 17 sandalye kazanmışlardır. Bütün engellemelere rağmen elde edilen seçim başarısı ardından, 2004 yılında Muhammed Mehdi Akif önderliğinde başlatılan reform girişimi örgütün siyasi evriminde önemli bir viraj olmuştur. Büyük ölçüde liberal fikirler etrafında şekillenen 18 reform ilkesi açıklayan Müslüman Kardeşler İslami ilkeler çerçevesinde demokratik, cumhuriyetçi, anayasal hükümet sistemine bağlılıklarını bildirmişlerdir. İlk defa hareket kamuoyuna ülkeyi yönetmek için en iyi sistemin özgür ve adil seçimlerle daha çok oy alan partinin iktidara geldiği parlamenter sistem olduğunu açıklamıştır.(Bölme ve diğerleri 2011, s.22)

11 Eylül 2001 yılında Amerika’da meydana gelen 11 Eylül saldırılarından sonra Dünya birdenbire ilgisini muhtelif İslami hareketlere yöneltmeye başladılar. O güne değin iç muhalefet olarak addedilenler, şimdi bazılarınca tüm Batı uygarlığını tehdit eden küresel İslami ağın bir parçası olarak görülmeye başlandılar. Rejimler de 11 Eylül saldırılarını kendilerine yönelik İslamcı muhalefe göz açtırmamakla haklı olduklarını kanıtı olarak kullanma arayışına girdiler. Müslüman Kardeşler de terörist bir grup olarak yaftalanma korkusundan dolayı bu durum,devletin siyasi çerçevesi içerisinde çalışmaya hevesli görünme önceliğini büyük ölçüde tetikledi.(Pargeter 2016, s.45) Müslüman Kardeşler 11 Eylül sonrasında şiddet karşıtı duruşunu açık yüreklilik ile vurguladı. Şiddet karşıtı olması ile ilgili olarak eski Mürşid Mehdi Akif, İhvan’ın diğer İslamcı örgütlerle yalnızca Müslüman Kardeşler gibi kapsayıcı bir İslam anlayışına sahiplerse, şura ilkesini uyguluyorlarsa ve “yöntemleri arasında şiddet yoksa” işbirliği yaptıklarını açıkladı.(Pargeter 2016, s.152) Mısır halkının yaşamakta olduğu siyasi baskı, yıllardır

devam eden ekonomik problemler ve demokratik reformların Mübarek tarafından gerçekleştirilmemesi sonucu Müslüman Kardeşlerin kesin hakimiyet sağlamış olduğu Sendikalar tarafından, ilk büyük çaplı gösterileri 2003 Irak savaşı sonrası yapılır. Protestolarda Müslüman Kardeşler etkin rol oynar. Bu protestolarda radikal akımlardan farklı olduğunu ispat etmek için gösterilerde ABD aleyhine aşırı sloganlar ve şiddet içerikli söylemlerden kaçınılır. Cemiyetin Irakişgali ile birlikte göstermiş olduğu toplumsal direniş hareketleri Mısır siyasi tarihinde yeni bir dönemi doğuracaktır. 2004 yılına gelindiğinde protestolar sadece Irak ve ABD eksenin de kalmayıp Mübarek yönetimi ve aleyhine de protestolar başlar.(Canbeği 2013, s.154)

Daha önceki seçimlere nazaran daha eşit ve özgür bir ortam da gerçekleşen 2005 seçimlerine reform rüzgârı ile katılan Müslüman Kardeşler, 88 sandalye kazanarak önemli bir başarı elde etmiştir. Elde edilen bu başarı Mübarek yönetimini tedirgin etmiş, 2010 seçimleri öncesinde cemiyet tekrar baskı politikalarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu dönemde hareketin birçok üyesi tutuklanmış, çeşitli sindirme politikalarına maruz kalmıştır. Yaşanan bu baskılar neticisinde reform yanlısı olan Muhammed Habib karşısında Muhammed Bedii'nin liderlik seçimlerini kazanmıştır.Bu liderlik seçimi yaşanan baskıların Müslüman Kardeşler içindeki karşılığıdır.(Yıldırım ve Abdulcelil 2012, s.62)

Hüsnü Mübarek, 2005 Devlet Başkanlığı seçimlerinde yeniden aday olacağını ilan etmesiyle Kahire Barosuna kayıtlı batıda eğitim görmüş birkaç avukatın artık yeter sloganı ile mahkeme çıkışlarında gösteri yapmaya başladılar. Avukatların gösterilerine Hükümetin aşırı güç kullanması diğer muhalif kesimlerin de yeter sloganını benimsemelerine yol açtı. Mübarek yönetimi muhaliflerinin Kifaye hareketi dedikleri bu hareket kısa süre sonra bir sivil toplum hareketi haline geldi. Hareket, basının desteği aracılığıyla, kanuni bir yapılanma dahilinde hareket ederek Mübarek rejimine karşı muhalefetini geniş halk kesimlerine ulaştırmayı başardı. Kifaye hareketi kısa bir dönem sonra bir çekim merkezi haline gelerek muhalefetin en baskın gücü oldu. İyi eğitimli profesyonel avukatların liderliğindeki hareket, İnsan hakları, basın, ifade özgürlükleri, demokrasinin geliştirilmesi, kanun gücünün benimsenmesi gibi konularla hükümete sert eleştiriler yönelttiler.(Tıglı 2011, s.25) Müslüman Kardeşler de Mübarek karşıtı demokrasi taleplerini bu hareket özelinde billurlaştırır.(Canbeği 2013, s.155)

Şubat 2011’de Mübarek’in Başkanlıktan çekilme kararı almasında, Kardeşlerin Protestoculara verdiği desteğin çok önemli katkısı oldu. Mübarek Yönetiminin son bulmasının ardından 28 Kasım’dan 11 Ocak’a kadar devam eden Parlamento Seçimlerine Müslüman Kardeşler Hürriyet ve Adalet Partisi adı altında katıldı. Bu parti, içerisinde sosyalist ve liberal partilerin olduğu 10 parti ile birlikte kurduğu Mısır için Demokratik İttifak İle oyların yüzde 37,5’ini alarak açık bir seçim zaferi kazandı. Buna ilaveten, Kardeşlerin adayı Muhammed Mursi, Haziran 2012’de yapılan seçimi kazanarak Mısır’ın 5. Cumhurbaşkanı oldu.(Aksakal 2015, s.78)

5.5 ARAP BAHARI DÖNEMİ VE MURSI

2011 yılının ilk aylarında Tunus’ta geniş kitlesel protestolarla başlayanve adına Yasemin Devrimi denilen bu protesto gösterilerine fazla direnemeyen Zeynel Abidin bin Ali 23 yıldır oturduğu koltuğunu bırakarak Tunus’u terk etti. Tunus’taki Protestoların başarıya ulaşması diğer Arap ülkelerinde yarım asırdan beri süren korku duvarlarını yıkmıştır. Korku duvarının yıkılması ile Araplar, modern tarihte ilk kez kendi iradeleriyle ülkelerinde siyasi bir değişiklik yapabilecekleri özgüvene kavuşmuşlardır. Bunun da en belirgin yansıması 25 Ocak 2011 yılında Tahrir Meydanında milyonlarca kişinin katılımı sonucu Mısır’da gerçekleşmiştir.(Yıldırım ve Abdulcelil 2011, s.5) Arap dünyasının en kalabalık ülkesi olan Mısır’daki siyasi, sosyal, dini ve benzeri alanlardaki her türlü gelişme hem diğer Arap halklarını hem de Ortadoğu ve Kuzey Afrika’yı temelden etkilemektedir. Bu nedenle Tunus’ta başlayan Arap Baharı’nın en önemli ayağı doğal olarak Mısır olmuştur.(Güçtürk 2016, s.7) Zeynel Abidin bin Ali Tunus’tan kaçışından bir kaç gün sonra da İhvan’ın dönemin İrşad bürosu üyesi olan Muhammed Mursi bir bildiri kaleme alarak Mübarek rejiminden beş acil talebi yapmasını istedi. Bu talepler, temsilciler Meclisinin dağıtılması, özgür ve adil seçimlerin yapılması, anayasa’nın güncellenmesi, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gerçekleşmesi ve ulusal birlik hükümetinin kurulmasıdır.(Pargeter 2016 ss.176-177) 25 Ocak 2011’de en üst seviyesine ulaşan protestolar sonucu Mübarek uzun zamandır atanmayan Devlet Başkan yardımcılığına Ömer Süleyman’ı getirir. Ardından Mısır’da ölmek istediğini ve 2011 yapılacak Devlet Başkanlığı seçimlerine aday olmayacağını ilan eder. Ancak ilk planda koltuğunu bırakmaya razı olmayan Mübarek, halkın taleplerine daha fazla

dayanamayarak 11 Şubat 2011’de istifa eder.(Canbegi 2013 s.163) Mübarek’in istifa etmesiyle Tantavi başkanlığındaki Silahlı Kuvvetler Yüksek Konseyi(YAK) 13 Şubat 2011’deAnayasa’yı askıya alarak; Meclisi fesh etti ve ülke yönetimine el koydu. (Güçtürk 2016, s.28)

25 Ocak eylemlerine katılmak İhvan için riskliydi. Eylemlere genç ihvan üyeleri bireysel olarak katılmalarına rağmen hareket bu eylemlere kurumsal destek vermemiştir. İhvan’ın 25 Ocak eylemlerine karşı tereddütlü davranması anlaşır gerekçelere sahipti. Eylemcilerin rejimi hakikaten alaşağı edecek kadar uzun süre ısrarcı olacak cesaretleri olup olmadığından şüphe ediyorlardı. Bu şartlarda İhvan, rejimin sert bir misilleme yaparak olan bitenin en büyük günah keçisi olarak kendisini göstermesinden korkarak en büyük kaybedenin kendisinin olması ve geçen onlarca yılda elde ettiği kazanımları kaybetmeye yol açacak herhangi bir eyleme geçme riskini üzerine almak istemiyordu. Ancak eylemler hız kazandıkça ve insanların geri adım atmayacakları anlaşıldıkça İhvan, daha fazla geri durmaması gerektiğinin farkına vardı ve tedrici reform vaadini bir kenara bırakarak, 28 Ocak’taki eylemlere destek verdi, gösterilere resmen katıldı.(Pargeter 2016, s.178) Müslüman Kardeşlerin protestolara destek vermemesinin bir diğer nedeni de Mısır’ın değişik kesimlerinin desteklediği ve giderek büyüyen protestoların ruhuna zarar vermemek istemesindedir. Kendi üzerinden protestoların bir İslami devrim olarak sunulması halinde rejim karşıtı bu halk hareketi, hem içerdeki desteğinin bir bölümünü kaybetme tehlikesi yaşayacak, hem de uluslararası bir baskı ile karşı karşıya kalabilecektir.(Bölme ve diğerleri 2011, s.22) Muhammed Mursi o gün rejim karşıtı eylemler için medya’da; *“Biz bu hareketin arkasında değiliz, bilakis onula birlikte hareket ediyoruz. Hareketin önderi değil parçası olmak istiyoruz.”* aynı sözleri Tahrir meydanında protestolara katılan genç bir Müslüman Kardeşler üyeside belirterek o da; *“Eylemlere liderlik etmek istemiyoruz. Bilakis. Eylemleri idare etmek değil, eylemlerin parçası olmak istiyoruz.”* diye söyler. İhvan’ın olaylara müdahil olmaktadır bu tereddüdün büyük kısmı, hareketin kendini koruma içgüdüsüyle alakalıydı ve İhvan’ın rejime, büyüyen devrimi gözden düşürecek daha fazla fırsat vermek istememesinden kaynaklanıyordu.(Pargeter 2016, s.179)

Modern Mısır tarihi açısından şüpesiz en önemli gelişme ve dönüm noktası 1981 yılından beri iktidarda olan Hüsnü Mübarek’in sonunu getiren ve büyük kitlelerin katılımıyla

gerçekleşen “*Nil Devrimi*” veya “*Ful Devrimi*” olarak adlandırılan 25 Ocak Halk devrimidir. Ocak 2011’de Mısır’da geniş kitlelerin katılımıyla gerçekleşen bu halk devriminin temel dinamiği İslami olmasa da devrim İslami hareket için bir dönüm olmuştur. Bu devrim Mısır’da selefi gruplarda dâhil olmak üzere, 90’lardan itibaren demokratik sistem talebinde bulunan Müslüman Kardeşler hareketi de devrimin sunduğu imkânlardan yararlanarak siyasi parti kurma çabası içine girmiştir. Müslüman Kardeşler de Nisan 2011’de Hürriyet ve Adalet partisini kurmuş ve seçimlere katılacaklarını beyan etmişlerdir.(Çakmaktaş 2016, s.61) 1980 yılından itibaren Mısır’da yürürlükte olan olağanüstü hal uygulaması, ülkenin bir polis devleti haline gelmesi, yönetime yakın olan çevrelerin aleni ve aşırı yolsuzlukları, ülkede baş gösteren yoksulluk ve işsizlik, barınma ve beslenme gibi doğal ihtiyaçlardan mahrumiyet, ifade ve düşünce özgürlüğü önündeki engeller, her türlü sivil hareketlerin şiddetli baskılara maruz kalması, Ortadoğu coğrafyasındaki İsrail eksenli sorunlar karşısında suskun ve pasif politikalar ve halkın ümitsizliğe düşmesi gibi yarım asırlık sorunlar bu kitlesel eylemlerin başlıca sebepleri arasında zikredilebilir. Mısır devrimi için kullanılan isimlendirmelerden biri olan Ful Devrimi ismini Mısır halkının en önemli beslenme kaynağı olan ve fakirliğin sembolü ful isimli bakladan almış olması da bu bağlam da değerlendirilmelidir.(Yıldırım ve Celil 2011, s.5)

Mübarek’in istifası ile Mısır’da ve Dünya genelinde, arkasında halkın desteği olan Müslüman Kardeşler’in ülke’de ikinci bir İran mı yaratma çabası içinde mi olacağı yoksa Mübarek’in gidişi gerçekten demokrasi için ilk sıçrama mı olacak sorusunu gündeme getirmiştir. Özgürlük ve Adalet Partisi adıyla siyasi arenaya giren ve Eylül ayındaki seçimlere yoğun hazırlık içerisinde olan Müslüman Kardeşler örgütünün sözcüsü Essam El Eryan’ın İslam korkusunu abartılı bulduğunu ve amaçlarının özgür ve demokratik bir Mısır olduğunu belirtir. Zaten Özgürlük ve Adalet Partisi de bu önyargıları kırmak adına bünyesinde Refik Habip gibi Hristiyan aydınları barındırmayı seçmiş.(Kılınç 2011) Müslüman Kardeşler Şura heyeti, Mübarek düşer düşmez siyasi kanat kurmaya karar vererek; Muhammed Mursi’nin parti başkanı olduğu Hürriyet ve Adalet partisinin kuruluşu için 9000’e varan kurucu üye ile partinin resmi olarak kurulması için başvurdu. İhvan’ın parti kurması ile ilgili olarak içerideki tartışmalarda bölünen bir hareket için önemli adımdı. Hareketin bir cemaat olarak kalması yönündeki ateşli tartışmaların ardından, üyeleri istedikleri partiye katılmakta

özgür bıraktılar. Bundan sonra parti kurulmasına karşı çıkanlar hızla ortadan kayboldular.(Pargeter 2016, s.189)

11 Şubat 2011 tarihinde Hüseyin Tantavi başkanlığındaki Askeri Yüksek Konsey ülke yönetimine el koyduktan sonrayayımladığı açıklamada, Konseyin Mısır devriminin yanında olduğu ve 2011 yılı sonlarına doğru yönetimi seçilmiş sivil bir başkana devredene kadar geçiş döneminde ülkeyi yöneteceği belirtildi. Yönetimi devralan ve tüm yetkileri kendisinde toplayan Yüksek Askeri Konsey altı ay içerisinde ülkeyi sivillere teslim edeceği sözünü vermişti.(Güçtürk 2016, s.35) Yönetimin başında bulunan ordu Mısır anayasasını askıya aldıktan sonra; Ülkenin saygın anayasacılarından oluşan Anayasa Değişikliği Komitesini kurmuştur. Böylece anayasa çalışmalarınahızlıca başlanmıştır. 10 gün gibi kısa bir zamanda yeni düzenlemeleri oluşturan Komite anayasa değişikliği önergesini 26 Şubat'ta kamuoyuyla paylaşmıştır. Anayasa değişikliği ile ilgili olarak 19 Mart'ta yapılan halk oylamasında Anayasa değişiklikleri yüzde 77 evet oyu alarak kabul edilmiştir. Bu anayasa değişikliklerinde Müslüman Kardeşler de dâhil olmak üzere Selefiler, Ulusal Demokratik Parti evet oyu verdi. Müslüman Kardeşler'in, yetersiz olmasına rağmen bu anayasa değişikliğine destek vermesi, demokratik kanalları ve değişimin yolunun açık tutma çabası olarak okunmalıdır. Orduyu karşısına almak istemeyen ve Batı'nın radikalleşme iddialarına muhattap olmak istemeyen Müslüman Kardeşler sürecin dışına itilmeyerek, konumunu güçlendirme yolunu seçmiştir.(Bölme ve diğerleri 2011,ss.40-41) Anayasa değişikliğinde, seçilme süresi iki döneme ve Devlet başkanının görev süresi dört yıla indirilmesi, Cumhurbaşkanlığı seçimlerinden sonra parlamentonun 6 ay içerisinde bir kurucu meclis oluşturması ve yeni bir anayasa hazırlayıp referanduma götürmesini öngören değişiklikleri içeriyordu.(Güçtürk 2016, s.35) Yönetime el koyanYüksek Askeri Konsey yayımladığı açıklamada 6 ay sonra yönetimi devr edeceğini açıklamıştı. Ancak bu süre geçmesine rağmen iktidarı devretmek istemeyen Konsey otoriter rejimini korumak için adımlar atmaya çalıştı. Mübarek'in istifası sonrası Askeri Konseyin kendilerini oyaladığını iddia eden göstericiler hükümetin bir geçiş takvimi açıklaması için 25 Şubat 2011'de Tahrir'de tekrar bir araya geldi. Bu durum karşısında 19 Mart 2011'de anayasa değişikliği için referanduma gidileceği açıklaması Askeri Konsey tarafından yapılarak göstericiler sakinleştirilmeye çalışıldı.(Güçtürk 2016, s.35)

2011 yılının neredeyse tümü Yüksek Askeri Konsey ile halk arasında dur durak bilmeyen ve şiddeti her gün biraz daha artan çekişmelere sahne olmuştur. Askeri Konsey ülkede yapılması beklenen reformların aksine kozmetik değişikliklerle değişimi sınırlı tutmaya çalışıyordu. Sivil ölümlerin gittikçe artmaya başlamasıyla birlikte Uluslararası Af Örgütü 22 Kasım 2011'de, Mübarek döneminde yaşanan İnsan hakları ihlallerinin, rejimin devrilmesine rağmen artarak devam ettiğine dair bir açıklama yapmıştır. Bunun üzerine askeri yönetim aynı gün, iktidarın Temmuz ayına kadar halkın seçeceği Cumhurbaşkanıya devredileceğini duyurmuş ve Uluslararası Atom Enerji Kurumu Başkanı Muhammed Baradei'den bir geçiş hükümeti kurmasını talep etmiştir.(Terzi 2014, s. 108) Yüksek Askeri Konseyi'nin 28 Şubat 2011 tarihinde verdiği kararla Mısır'da Haziran ayında parlamento seçimleri, yaz sonlarına doğru da Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılacaktır.(Bölme ve diğerleri 2011, s.42) 28 Kasım 2011'de Mübarek sonrası parlamentoyu oluşturmak adına Mısırlılar genel seçimler için sandık başına gittiler.(Canbeği 2013, s.164)

28 Kasım 2011 tarihinde başlayan ve 1 Ocak 2012 yılında sona eren seçimler de Müslüman Kardeşlerin partisi yüzde 47'lik oy oranıyla seçimden birinci parti olarak çıkar.(Canbeği 2013, s.164) Seçim sonuçlarına göre Müslüman Kardeşler parlamentoda 235 sandalye kazanmıştır. Seçim sonuçları o ana kadar Cemiyeti en büyük Blok haline getirmiştir. El-Nur partisinin başını çektiği Selefî Blok ise 120 sandalye kazanarak seçimin ikinci partisi olması ise hesapta olmayan bir durumdu.(Pargeter 2016, s.193) Seçimlerin ardından Meclisin göreve başlaması yasama yetkilerinin kimde olduğu tartışmasını beraberinde getirdi. Seçimler sonrası göreve başlayan meclisin yasama yetkilerini eline alması Askeri konseyde rahatsızlık yarattı. Nitekim 30 Mart 2012 tarihinde yeni bir deklarasyon yayımlayan Yüksek Askeri Konsey, anayasanın bazı maddelerinde düzenleme yapılması gerektiğini belirterek yasama yetkilerini tekrar kendi elinde topladı. Buna karşılık parlamentonun Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi, devrimden sonra referandumla kabul edilen Yüksek Seçim Kurulu kararlarına itiraz edilemeyeceğini hükme bağlayan, geçici Anayasa'nın 28. maddesinin değiştirilmesi için öneri sunması ordunun tepkisine neden oldu. Bu öneri Yüksek Seçim Kurulu'nun daha önceki şaibeli seçimlerde de görev alan üyelerinin Cumhurbaşkanlığı seçimlerine hile karıştırılabileceği endişesi ile kabul edilmişti.(Güçtürk 2016, s.38) Atanmış askerlerden kurulu Yüksek Askeri Konsey'in, ülkenin demokratik yollarla göreve gelmiş ilk sivil

Cumhurbaşkanının manevra alanını daraltıcı tavrından rahatsızlık duyan Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi, Yüksek Askeri Konsey'e karşı cesur girişimlerde bulunarak iktidarını konsolide etmeye çalıştı. Bu bağlamda adımlarını çok dikkatli atan Mursi, 5 Ağustos 2012'de Kuzey Sina'daki İsrail sınırında yer alan polis karakoluna düzenlenen saldırı ile başlayan süreci, sivil iktidar üzerindeki askeri vesayeti kırmak için uygun bir zaman şeklinde değerlendirdi. 16 güvenlik görevlisinin ölümüyle sonuçlanan ve ülkede şok etkisi yaratan saldırının ardından iki kıdemli general ile istihbarat şefini görevden alan Mursi, beklenmeyen bir hamle yaparak Yüksek Askeri Konsey'in komuta kademesini dağıttı.(Al Jazeera, 2013b)

Parlamento seçimlerinin ardından Mısır'ı bekleyen diğer önemli sınav ise başkanlık seçimleri olmuştur. Cemiyet önceleri, Liberal düşünceleri ile ön plana çıkan, Mısır demokrasi sınavında Cemiyet'in de yasal bir biçimde yer alması gerektiğini savunduğundan Müslüman Kardeşler ile yakınlaşma içine giren ve 1997-2009 yılları arasında Atom Enerji Kurumu Başkanlığı yapmış olan Muhammed el-Baradeey'i destekleyeceğini ilan etmiştir. Ancak Baradeey 15 Ocak 2012'de, Yüksek Askeri Konsey'in eylemleri dolayısıyla eski rejimin kalıntılarının temizlenmesinin kolay olmadığını ve Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ülkeye demokrasi getirmeyeceği gerekçesiyle adaylıktan çekilmiştir.(Terzi 2014, s.109)

Müslüman Kardeşler, liberal ve seküler devrimci grupların kaygılarından dolayı ilk etapta Cumhurbaşkanı adayı göstermeyeceğini duyuran Cemiyet tabanından gelen baskılardan dolayısıyla daha sonra bu kararından vazgeçmiş, grubun en zengin ve karizmatik üyesi Hayrat El-Şatır'ın Cemiyetin Cumhurbaşkanı adayı olduğunu duyurmuştur. Şatır'ın cemiyetin adayı olarak gösterilmesi, bilgisayar teknolojileri, kimyasal maddeler, tekstil, mobilya ve ülkedeki dış yatırımlarla olan ortaklıklarıyla meydana gelen zenginliği, grubun birçok sosyal projesini ekonomik olarak desteklemesi, Mübarek döneminde uzun yıllarını siyasi tutuklamalar sonucu hapiste geçirmesi ve tüm bunların bileşiminden oluşan karizmasından gelmekteydi.(Telci 2013, s.82) Yüksek Askeri Konseyin üstü örtük bir biçimde parlamentoyu dağıtma tehditlerine başlaması; Cemiyetin iktidardaki hakimiyetinin oldukça kırılğan temeller üzerine kurulu olduğunu hissettiriyordu. Dolayısıyla El-Şatır'ın Cumhurbaşkanlığı yarışında aday gösterilmesi Yüksek Askeri Konseyine ve iktidarı onun elinden koparmaya yönelik bir

meydan okumaydı. Muhammed Mursi'nin yaptığı bir açıklamada bu meydan okuma yansımaktadır; *''Cumhurbaşkanlığı yolunu, iktidar hırsımız olduğundan dolayı değil, parlamentodaki görevlerini yerine getirmekten aciz bir çoğunluğumuz olduğu için seçtik.''*(Pargeter 2016, s.194)

El-Şatır'ın aday gösterilmesinin kararının ardından muhalefetten Şatır'ın adaylığına yönelik büyük eleştiriler gelmiş, medya ve sosyal medyada karşı kampanyalar hızla yayılmıştır. Böyle bir ortamda 14 Nisan'da Yüksek Seçim Komitesi yaptığı açıklamayla Şatır'ın (ve diğer 9 adayın) adaylığının geçerli olmadığını duyurarak grubu başka bir aday göstermek zorunda bırakmıştır.(Telci 2013, s.82) Yüksek Seçim Komitesinin bu kararında hemen sonra Muhammed Mursi, Müslüman Kardeşlerin Cumhurbaşkanlığı adayı olarak gösterildi. Mursi, Müslüman Kardeşler'e ABD'deki doktora eğitimi sırasında katılmış ve zamanla hareket içinde yükselerek 2000 yılında halk Meclisine seçilerek Parlemantoya girmiş, 2005'e kadar hareketin Meclis grubu başkanlığını yapmış ve ardından Müslüman Kardeşlerin siyasi kanadının önderi olmuştur.(Pargeter 2016, s.197) Ayrıca bu süreçte Müslüman Kardeşlerin önde gelen önderi Abdül Muneym Ebu'l Fütuh'u, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine bağımsız olarak katılacağını açıkladıktan sonra bu açıklaması azl edilmesine yol açmıştır. Cemiyetin önde gelen isimlerinden İssam el-Aryam *''Onun bizimle hiç bir ilgisi yok artık. Kararlarımızı ihlal eden birini desteklemeyiz''* diyordu.(Pargeter 2016 s.193)

Parlamento seçimlerinin ardından yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimini hareketin adayı olan Muhammed Mursi kazanmıştır. Arkasındaki halk desteğiyle tam bir siyasal meşruiyete sahip olan bu yönetimin hazırladığı Anayasa ise 15 ve 22 Aralık 2012 tarihlerinde yapılan referandumda çıkan evetoyuyla yürürlüğe girmiş ve Mısır ordusunun 3 Temmuz'da darbe yaparak yönetime el koymasına kadar yürürlükte kalmıştı.(Telci 2014, s.8)

23-24 Mayıs 2012'de yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ilk turunda en çok oyu alan iki aday arasına Ebulfutuh giremedi. Seçim Komisyonu, ilk turda Muhammed Mursi'nin 5 milyon 764 bin 952, devrik lider Mübarek'in son başbakanı olarak görev yapmış rakibi Ahmed Şefik'in ise 5 milyon 505 bin 327 kişinin oyunu kazandığını açıkladı. Bu sonuçlara göre Mursi ve Şefik, Mısır'ın Mübarek sonrası döneminin ilk Cumhurbaşkanı olmak üzere ikinci turda yarışma hakkı elde ettiler.(Al Jazeera 2014b)

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunun yapıldığı 16-17 Haziran 2012’de yapılan seçimlerin 24 Haziran’da açıklanan resmi sonuçlarına göre halkın yüzde 51.8’inin kullandığı oyların yüzde 51.3’ü Müslüman Kardeşler adayı Mursi, yüzde 48.72’sini eski rejimi yeniden tesis etme tasavvuru ile suçlanan Ahmet Şefik’e gitmiştir.(Terzi 2014, s.110)

18 Haziran’da açıklanan sonuçlara göre Cemiyet’in adayı Mursi seçimi önde bitirir. Ancak resmi sonuçlar henüz ilan edilmemiştir. Sabırsızlanan Halk, Yüksek Askeri Konsey lideri Tantavani’yi istafaya davet ederek Mursi’nin görev başına gelmesini ister.Mısır Yüksek Seçim Kurulu ise henüz resmi sonuçları ilan etmemişken eski rejimin muhafızı olarak görülen Askeri Konsey, Devlet Başkanı’nın yetkilerini kısıtlayan bir düzenleme yapar. Ayrıca Anayasa Mahkemesi bağımsız vekillerin temsilciliğini ve dolayısıyla parlamentoyu fesh edeceğini duyurur. Bütün hamleler bürokrasinin Müslüman Kardeşler iktidarına direndiğini göstermektedir.(Canbegi 2013, s.167) Bürokrasinin aldığı bu kararlar ile seçim sonuçlarının geç açıklanmasına karşı tepki gösteren halk, bir kez daha sokaklara dökülerek protesto gösterileri düzenledi.(AlJazeera 2014b) Mısırdaki gerilimli geçen iki haftanın ardından açıklanan sonuçlarına göre Muhammed Mursi Anayasa Mahkemesi huzurunda yemin etmiş ve Devlet Başkanlığına koltuğuna oturmuştur.(Terzi 2014, s.110) Sonuçların açıklanmasının ardından Tahrir Meydanı’nı dolduran Müslüman Kardeşler taraftarları, Mursi’nin zaferini coşkuyla kutladılar. Zafer konuşmasında Mısır’ın demokratikleşmesi için mücadele edeceğini vurgulayan Mursi, tüm Ülkeye ulusal birlik çağrısında bulundu.(Al Jazeera 2014b)

Mursi her ne kadar koltuğa otursa da Mısır’da güç savaşları hala devam etmektedir. Zira Yüksek Askeri Konsey’in Başkan’ın yetkilerini sınırlandırması bu savaşı gün yüzüne çıkarır. Mursi bu süreçte yapılacak olan bir demokratik bir Anayasanın Mısır’ı bürokratik tahakümden kurtarabileceğini düşünür. Ancak ekonomi dahil pek çok sektörü kontrol eden ordu gücünden taviz vermek istemez. Başlayan anayasa çalışmalarını yürütmek üzere “*Anayasa Değişiklik Komitesi*” kurulur. Bu komiteyi Yüksek Askeri Konsey yeni anayasayı askeri vesayetini devam etmesine fırsat verecek şekilde şekillendirmek ister. Bu isteği törpülemek adına, anayasa yapım sürecinde halkın katılımına olanak tanıyan Teklifler Komitesi kurulur.Bu komite vasıtasıyla

bireylerin, organizasyon ve Sendikalar gibi sivil toplum kuruluşların arzu ettiği anayasa maddeleri tartışmaya açılır.(Canbeği 2013, s. 168) Bunun üzerine bir kesimi Mübarek dönemi aktörlerinden olan ve 100 kişiden oluşan bir anayasa yazım komisyonu oluşturuldu. Bu komisyonda yer alan üyelerden 39'u Şura Konseyi'nden, 21'i kamuoyunda etki sahibi aktörlerden, 13'ü sendikalardan, 9'u hukuk uzmanlarından, 6'sı yargıçlardan, 5'i El-Ezher Üniversitesi'nden, 4'ü Kıpti Kilisesinden, 1'er kişi de Silahlı Kuvvetler, Polis Güçleri ve Adalet Bakanlığı'ndan seçilmiştir. Anayasa yazım süreci normal seyrinde ilerlemesine rağmen zaman zaman eski rejim aktörleri ve İslamcı siyaset karşıtı üyeler komisyondan çekilme tehditleri ile süreci baltalamaya çalıştılar.(Telci 2014, s.10)

Anayasa yazım çalışmalarının engellenmesinin önüne geçmek isteyen Mursi ise Yargının anayasa komisyonunun hukukiliğine dair karar vereceği tarihten birkaç gün önce, 22 Kasım 2012'de, ülkede büyük yankı uyandıracak bir kararname yayınlamıştır.(Terzi 2014, s.114) Bu kararnamede eski rejim görevlilerinin yeniden yargılanmasını, aldığı kararların anayasa hükmünde olmasını, hiçbir yargı organının meclisi fesh edemeyeceğini, “devrim”i koruma yetkisinin şahsına tanınması içeren gibimaddeler yer alır. Bu kararname ülkede siyasi tansiyonu arttırır. Nitekim muhalifler Mursi'nin ‘Mübarekleştğini’ öne sürerler.(Canbeği 2013, s.170) İktidar kanadı ise 22 Kasım 2012'de ilan edilen Kararname ile yargı erkinin ve ordunun ülke siyaseti üzerindeki etkisini azaltmanın amaçlandığını ifade etti. Mursi seçimle oluşan Mısır Halk Meclisinin alt kanadı olan Şura Meclisi ve altı aydan beri çalışmalarda bulunan Anayasa Komisyonunun feshedilmesini engellemek amacıyla bu kararnamenin çıkarıldığını iddia ederken, muhalifler söz konusu değişikliklerden bazılarının “demokrasiye ve ülke istikrarına zarar verdiğini, kuvvetler ayrılığı prensibini hiçe saydığını ve yeni bir diktatörlüğün oluşmasına kapı araladığını” savundu.(Güçtürk 2016, s.52)

Kararnamenin ardından muhalefet özellikle Kahire'de büyük kitleleri meydanlara dökerek Mursi karşıtı kampanyasını hızlandırdı. Buna cevaben Muhammed Mursi Anayasa Komisyonu'nun 6 aydan fazla bir süredir üzerinde çalıştığı anayasa taslağı için 15 Aralık'ta referandum yapılacağını duyurdu. Bu noktadan sonra muhalefetin aldığı tavır daha da sertleşirken, özellikle kitle gösterileri ve medya aracılığı ile Devlet Başkanı Mursi aldığı kararlardan vazgeçirilmeye çalışıldı. Yine olayların yoğunlaştığı

günlerde muhalefet medyayı başarılı bir şekilde kullanıma sokarak gösterilerin kamuoyundaki etkisini önemli bir biçimde manipüle etmiştir. Nitekim Mısır medyasının büyük kısmına hakim olan sermaye liberal, seküler ve Mübarek döneminden kalma aktörlerin elindeydi. Bu anlamda gösterilerin medya kanallarında yansıtılış biçimi de “*kayıran*” ve iktidarı “*şeytanlaştıran*” bir biçimde gerçekleşmiştir. Öyle ki Başkan Mursi birçok gazetede ve televizyon kanalındaki yorumlarda “Diktatör”, “Yeni Firavun”, “Hitler” ve “Faşist” gibi benzetmelerle anılmış, yayınların birçoğuyla ülkede bir İslamcı iktidar korkusu yaratılmaya çalışılmıştır. Müslüman Kardeşlerin İslami ajandasını ülkeye dayatmak istediği, olaylar sırasında şiddet kullandığı ve göstericilere saldırdığı teması gün boyunca yapılan canlı yayınlarda işlenmiştir.(Telci 2013, s.80) Başta Yargı kurumları olmak üzere eski rejim taraftarları referanduma karşı çıkmış hatta daha ileri giderek ‘*Yargıçlar Kulübüne*’üye binlerce hukukçu referandum sürecinde gözlemcilik yapmayı reddederek oylamanın önüne geçmek istemişlerdir. Ayrıca Yargıtay va Temyiz mahkemeleri, Cumhurbaşkanı Mursi’nin, yetkilerini artırdığını iddia etmiş tepki olarak davalara bakmama kararı almıştır. Mursi, çatışmaların artması üzerine kararnameyi iptal ettiğini açıklamış fakat devam eden protestolara rağmen kararlı bir tavır sergileyerek Anayasa referandumun gerçekleşmesini sağlamıştır.(Terzi 2014, ss.114-115)

Mursi hernekadar iktidar koltuğuna otursada Mübarek zamanında oluşmuş ve oturmuş olan Bürokrasi Mursi’ye yetkisini kullanması konusunda direç göstermektedirler. Dirençlerden biri Mursi tarafından 15 Aralıkta yapılacağı belirtilen Anayasa referandumunu Yargıçlar Kulübü Başkanı Ahmed El-Zind’nin 9.000 yargıcın bu referandumunu boykot etme kararını alması örnek olarak gösterilebilir.

Cumhuriyet Başsavcısı Abdel Meguid Mahmud, Cumhurbaşkanı Mursi tarafından görevinden alınarak Vatikan’a Büyükelçi olarak atanmıştır. Mursi’nin bu kararı almasında Başsavcının Mübarek dönemi görevlilerinin yargılanmalarında hiçbir başarı sağlayamamış olması önemli bir etken olmuştur. Mursi’nin bu kararı, Ekim ayında Kahire Ceza Mahkemesi’nin devrim protestoları sırasında meydana gelen ve onlarca kişinin ölümüyle sonuçlanan “*Deve Savaşı*”nın düzenlenmesinde parmağı olan görevlileri aklamaları sonrasında Başsavcıya yönelik protestoların artmasının ardından gelmiştir. Ancak Mursi’nin bu girişiminin başarısız kaldığı, Başsavcı Mahmud’un ertesi gün 3.000 Savcının hazır bulunduğu basın açıklamasında “*beni görevimden ancak suikast*

alır!” açıklamasıyla anlaşılmiştir. Başsavcının görevine devam etme kararına birçok yüksek yargı organından destek gelmiş ve Cumhurbaşkanı atama yetkisi kendisinde olan bir bürokrati görevden alamamıştır.(Telci 2013, s.85) Bürokrasi’de ki Mübarek dönemi aktörlerinin direncine bir diğer örnek olarak gösterilebilir.

22 Kasım 2012 tarihinde Muhammed Mursi’nin yürürlüğe koyduğu 234 maddeden oluşan yeni anayasayı 15 Aralık 2012 tarihinde halk oylamasına sunacağını açıklamasının ardından ülkede siyasi gerilim daha da tırmanmıştır. Gerilimi tırmandıran ise Anayasa taslağında bulunan iki maddedir. Bunlar anayasanın 2. maddesi olan *“Devletin dini İslam’dır, resmi dili Arapça’dır, yasamanın temel kaynağı İslam hukukunun ilkeleridir.”* maddesidir. Diğerisi ise 6. madde olan *“Cumhurbaşkanının devrimin, milli birliğin ya da milli güvenliğin sağlanması ve korunması için gerekli gördüğü tüm tedbirleri almakla yetkilendirilmesi”* maddesidir. Anayasanın altıncı maddesinin Cumhurbaşkanı Mursi’nin yetkisini artırmasının ve daha birçok maddenin yoruma açık olması, Mısır’daki muhaliflerin tepkisini çekmiştir. Olaylarda muhaliflerle güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışmada 7 kişi hayatını kaybetmiş ve 600’e yakın gösterici de yaralanmıştır. Anayasaya gösterilen tepkilerin sonucunda Mısır sokakları ikiye bölünmüştür. Bir tarafta Mursi ve Müslüman Kardeşler’in yandaşları, diğer tarafta da yönetim karşıtı gruplar Tahrir Meydanı’nda toplanmış ve Cumhurbaşkanlığı Köşkü’nün önünde protesto gösterileri düzenlemiştir.(Semin 2012) Bu bakımdan bu düzenlemenin özellikle yargı organlarınca ciddi anlamda eleştirilmesi ve hatta sürecin baltalanmaya çalışılmasının arkasında tamamen siyasi nedenler bulunmaktaydı. Mursi döneminde yapılan anayasaya getirilen en yoğun eleştirilerin başında, Müslüman Kardeşler’in bu anayasa ile ülkeyi radikal bir İslami yönetime doğru götürmek amacıyla olduğu iddiası gelmekteydi.(Telci 2014, s.12)

Anayasa Taslağına karşı çıkan bazı İnsan hakları örgütleri taslağın Mısır’ın kültürel, dini, etnik ve siyasi çoğulculuğunu yansıtmadığını, Ocak devriminin eşitlik, özgürlük ve insan hakları ideallerini gerçekleştirmekten uzak olduğunu ve temel haklar ve özgürlüklere tehdit oluşturabilecek dini bir yapılanma riski taşıdığını belirterek taslağın geri çekilmesini istediler. Mursi döneminin en büyük siyasi ve toplumsal krizi 15 Aralık 2012’de başlayan ve ikinci ayağı 22 Aralık 2012’de sonuçlanan anayasa referandumu ile sona erdi. Referandumun birinci ayağında yüzde 56,9 *“evet”*, yüzde 43,41 *“hayır”* sonucu çıktı. Referandumun ikinci ayağı sonrası ise Seçim Kurulu 25 Aralık’ta resmi

sonuçları açıkladı. Katılım oranının yüzde 32,9 olduğu referandumda yüzde 63,8'lik ‘‘eve1’’ oyu ile yeni anayasa onaylandı.(Güçtürk 2016, s.54)

İhvan'ın devrim sürecinin amacına uygun şekilde başarıya ulaşması yönündeki çabalarına rağmen Mısır'da özellikle askeri kadrolar, Mübarek rejimi aktörleri ve kimi devrimci güçler Müslüman Kardeşler tarafından hazırlanan anayasayı kendi çıkarlarıyla uyuşmadığından dolayı kabullenmek istemediler. Bundan dolayı Mursi dönemindeki anayasa çalışması tam bir iktidar mücadelesinin yansıması şeklinde gerçekleşmiştir. Anayasanın oylanarak kabul edilmesi Mısır'daki Mursi ve İhvan karşıtlığında birleşen muhalif grupları daha da öfkelenmiştir. Bu yüzden birçok muhalif hareket bir araya gelip Mursi'ye karşı bir kampanya yürüterek ülkeyi bir anlamda kaosa sürüklemek ve istikrarsızlaştırmak için ciddi bir çaba sarf etmişlerdir. Son bir hamle olarak kurdukları Temerrud hareketi ile başlayan süreç Genelkurmay Başkanı Abdül Fettah El-Sisi'nin liderliğinde askeri darbe ile son bulmuş ve ülkede devrimin başarıya ulaşması ve demokratik düzene geçilmesi hayalleri ciddi anlamda tehlikeye girmiştir.(Telci 2013, s.13)

Robert Michels'in yaklaşık yüz yıl önce oluşturduğu ‘‘oligarşinin tunç/demir kanunu’’ kuramına göre iktadarlar gücünü ister tek bir kişiden isterse tüm toplumdan alsın eninde sonunda oligarşik eğilimler gösterirler ve iktidarını kaybetseler de varlıklarını önceden yaratıkları düzen ve istihdam ettikleri bürokratlar marifetiyle devam ettirirler. Söz konusu kuramın örneği Mısır'da da görülmüş ve Mübarek sonrasında ülkede tamamen siyasallaşmış olan yargının üst düzey mensupları, gerek verdikleri kararlar ile gerekse de gazete ve televizyonlara verdikleri eski rejimi kutsayan demeçleriyle bunu göstermişlerdir. Aynı zamanda Mursi'nin Devlet başkanı seçilmesine rağmen, Yüksek Askeri Konseyin resmi sonuçları açıklama konusunda uzun süre diretmesi, anayasa Mahkemesi'nin, Müslüman Kardeşlerin'in çoğunluğunu oluşturduğu parlamentoyu feshetme kararı vermesi, seçimlerin ertelenmesi ve daha önce atanması yapılan Başsavcı Mahmoud'un görevden ayrılması ile ilgili yaşanan kriz de Mübarek döneminden kalan bürokratik elitlerin, dönüşüme engel olmak adına gösterdikleri direnişin yansıması olarak karşımıza çıkar. (Terzi 2014, ss.122-123)

Mısır'daki ‘‘feloul machinations/fulul’’denyani bürokratik elitlist yapıdan rahatsızlık duyan Mursi, bunu ortadan kaldırma amaçlı bir takım girişimlerde bulunmuş fakat

aceleci olarak nitelenen diğer politik adımlarla birleşen bu hamle darbeye giden süreci hızlandırmıştır. Mevcut ortamı kendi elitist yapısını oluşturarak yok etmek isteyen Mursi, yargı organlarındaki eski rejim bakiyelerini temizlemek adına altmış yaş üzerindeki hakimlerin emekli olması yönünde kanun teklifi önermiştir. Zira teklifin yasallaşması halinde anayasa Mahkemesi'nin 7/8'ini yani yaklaşık 3000 hakimi saf dışı bırakarak kendi kadrolarına yer açabilecekti. Ancak gösterilen yoğun tepki üzerine teklif geri çekilmiştir.(Canbeği 2013, s.181)

Muhaliflere göre Mursi ve dolasıyla Müslüman Kardeşler seçim döneminde verdikleri kapsayıcı yönetim sözünü unutarak halkın isteklerini göz ardı etmiş ve kendi çıkarlarını topluma dikte ettirmişler.Başta ekonomik kötü gidişten, ülkedeki sağlık, temizlik ve trafik gibi sorunların çözümlenmemesinden ve elektrik, su, doğalgaz gibi kaynakların temini konusundaki sıkıntıların aşılammamasından Muhammed Mursi yönetimini sorumlu tutmaktaydılar.Ayrıca Muhalifler göre Muhammed Mursi ve İhvan yönetimi kendi çıkarlarını düşündüklerini düşünmektedirler.

Esasen halkın asıl karşı çıktığı konu Mursi'nin ve Müslüman Kardeşler Cemiyeti'nin siyaseti baskılamaya çalışmasıdır. Artan muhalefetin laik kesimi anayasadaki İslam Devleti maddesinden ziyade Mursi'nin toplumu din ekseninde kontrol altına almasını eleştirir. Liberal ve solcu gruplar ise Müslüman Kardeşler'in Arap Baharı sürecine sonradan eklememesine rağmen, "devrim" sonrasında ganimete tek başına sahip çıkmasına karşıdırlar. Ayrıca anayasa yapım sürecinde bazı grupların dışlanarak çoğulculuğun yitirilmesi, anayasanın aceleye getirilmesi ve Mursi aleyhindeki gösterilerde güvenlik güçlerinin aşırı güç kullanması Mısır siyasi atmosferini daraltan diğer hususlardır.(Canbeği 2013, 170)

Müslüman Kardeşler'in bu kadar yoğun bir muhalefet tepkisi ile karşılaşmasının en önemli nedenlerinden biri Müslüman Kardeşler'in devlet yönetimi konusundaki tecrübesizlikleridir. Bu durum Mursi'nin Cumhurbaşkanı olması ve yaşanan süreç ile beraber daha ön plana çıkmıştır. Ayrıca yeni bir sürecin içerisine giren Mısır'da ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarının hemen çözülmesini beklemek doğru bir davranış değil. Bu bağlamda Mursi bir yandan ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarını çözmeye uğraşırken bir yandan da kendisini iktidarını istemeyen muhaliflerin protestoları, yargı ve medyanın sert tavrı ile karşılaşmıştır.(Boz 2014, s.21)

Böylece Muhammed Mursi'nin Cumhurbaşkanlığının birinci yıldönümü olan 30 Haziran 2013'te, İslami akımlar dışındaki siyasi partiler ve değişim hareketlerinin tamamı Ulusal Kurtuluş Cephesi çatısı altında toplandı ve *“ülkenin iyi yönetilemediği, uygulanan ekonomik politikaların başarısızlıkla sonuçlandığı, Mursi'nin giderek otoriterleştiği ve hukukun üstünlüğüne aldırmaksızın İslamcı politikalar uyguladığı”* gibi gerekçelerle erken Cumhurbaşkanlığı seçimi talep ettiler. Mursi taraftarları ise yasal sürenin yarısına dahi gelinmediği, seçimle iş başına gelmiş olan bir yöneticinin ancak seçim sandığından çıkacak olan oylara göre ve demokratik yöntemlerle görevini bırakması gerektiğini belirttiler. Genel olarak barışçıl başlayan gösteriler, farklı çatışmalarda beş Mursi karşıtının öldürülmesi ile şiddete dönüştü. Eş zamanlı olarak birçok Mısırlı da Kahire'nin Nasr semtinde Mursi'ye destek için toplandı. 1 Temmuz sabahı Mursi karşıtı protestocular, Müslüman Kardeşler'in Kahire'deki genel merkezini bastı ve yağmaladı. Sağlık ve Nüfus Bakanlığı örgütün Mukattam'daki genel merkezi civarında çıkan çatışmalarda 8 kişinin öldüğünü duyurdu.(Güçtürk 2016, s.59) Ayrıca gösterilerin başını çeken Temerrud (isyancı) Hareketi, Mursi'nin istifa etmesi için başlattığı imza kampanyasında 22 milyon imza topladığını açıklamıştır. 30 Haziran'da başlayan gösteriler sonucunda Mısır'ın iki kutba ayrıldığını ve iç çatışmaya doğru gideceğini tahmin etmek zor olmamıştır. Çünkü bir tarafta Müslüman Kardeşler ve Mursi yandaşları Kahire'nin Rabi el-Adeviyye meydanında toplanırken, diğer tarafta da Mursi karşıtları Tahrir Meydanı'nda protesto gösterileri yapmaktadır. 2 Temmuz'da Mursi karşıtı göstericilerle yandaşları arasında çıkan çatışmalarda 16 kişi ölmüş ve 900'e yakın kişi yaralanmıştır.(Semin 2013b)

General Sisi, 1 Temmuz 2013'te bir açıklama yaparak Mursi yönetimi ile muhaliflerine diyalog kurmaları için iki gün süre verdi. Krizin sona ermemesi halinde yeni bir yol haritası belirleyeceklerini belirten Sisi, böylece darbe yapabileceklerinin işaretlerini de verdi.(Al Jazeera, 2013b) Mursi, 2 Temmuz gününün geç saatlerinde yaptığı ve meydan okuyucu bir dil kullandığı konuşmasında, meşruiyetinin kaynağını demokratik seçimlerle Cumhurbaşkanı seçilmesinden aldığını ve ordunun önerilerini reddettiğini ifade etti. Ayrıca orduyu olaylarda taraf olmakla suçladı.(Taşkın 2014, s.318) 3 Temmuz 2013'te Muhalefetin bazı temsilcileri, El Ezher Şeyhi ve Kıpti Kilisesi Başpiskoposu ile beraber kameralar karşısına geçen General Sisi, Cumhurbaşkanı'nın artık görevde olmadığını açıkladı.(Al Jazeera, 2013b)

Mursi kendine verilen 48 saat süre zarfında geri adım atmayacağını ilan etmiş, buna mukabil el-Sisi “*halkın orduyu darbeye davet ettiğini hissettik*” diyerek gelişen halk hareketlerinden kendine vazife çıkarmıştı. Bu durum ordunun darbeyi meşrulaştırma gayretlerini göstermekteydi. Sisi, darbe açıklamasını bürokratların, El Ezher Şeyhi ve Kıpti Patriğinde içinde bulunduğu bir ekip ile açıklaması, darbenin tek bir cuntaya ait olmadığını hatta halkın tamamı adına yapıldığını çoğulculuğa ve toplumsal konsesüne göndermede bulunmak adına yapmıştır. Nitekim Sisi’nin darbe konuşmasında söylediği ‘*darbeyi ulusal uzlaşma adına yaptık*’ göndermesi demeritini sağlama gayretlerinin bir sonucudur.(Canbeği 2013, s.176)

Darbe yönetimi tarafından yeni Cumhurbaşkanı seçimlerinin en kısa zamanda gerçekleştirileceği duyurulurken, Anayasa Mahkemesi Başkanı Adli Mansur geçici Cumhurbaşkanı olarak belirlendi ve geçici teknokrat bir hükümet kurmakla görevlendirildi. Mursi ev hapsine, Müslüman Kardeşler yöneticilerinden bazıları da gözaltına alındı. Müdahale açıklamasının ardından ülke genelinde gösteriler düzenlendi ve müdahaleye destek verenler ile karşı olanlar arasında çatışmalar yaşandı.(Güçtürk 2016, s.60) Mısır’da bir mahkeme Müslüman Kardeşler Hareketi’nin sivil toplum kuruluşu olarak varlığını yasaklama kararı almış ve ‘*Müslüman Kardeşler kaynaklı her türlü örgütün de yasakladığını*’ ilan etmiştir.(Terzi 2014, s.125)

25 Ocak süresinde örgütlenen İslamcı, seküler, muhafazakar ve yenilikçi gruplar arasındaki ayrım Mübarek sonrası gün yüzüne çıktı. Zira sağlanan ilk konsensus zorunlu bir ortaklığın tezahürüdür. Bu ortaklık Mübarek’in Şahsının ve üst kademelerdeki bürokratik elitin bertaraf edilmesine yönelikti. Bu hedefin sadece bir basamağı olan Mübarek’in def’i sağlandıktan sonra bu kitle arasındaki siyasi ve ideolojik farklılıklar asıl belirleyici olmaya başlamış, tesis edilen konsensus dağılmıştır. Göreve gelen Mursi yönetimi bir yıl gibi kısa sürede kendi bürokratik elitlerini üretememiş, böylece eski rejimin kalıntı elitleri “*oligarşinin tunç kanununu*” bir kere daha haklılaştırmıştır. (Canbegi 2013, ss.180)

Mısır’da 3 Temmuz 2013’te gerçekleşen askeri darbe ülkedeki en geniş sosyal tabana sahip hareketi olan Müslüman Kardeşler için bir dönüm noktası oldu. Darbenin mimarı Sisi liderliğinde Mısır yönetimi Müslüman Kardeşler hareketine yönelik daha önce benzeri görülmemiş bir baskı politikası yürüttü. Bu süreçte bir taraftan hareketin

yönetim kadrosu ve üyeleri hareketle bağı olan toplumsal figürler bu kimlikleri nedeniyle cezalandırıldılar. Diğer taraftan da hareketin organizasyonel kapasitesi eğitim, sağlık ve din alanlarındaki sosyal faaliyetleri hedef alınarak de sonlandırılmaya çalışıldı. El-Ezher gibi rejime sadakatleriyle öne çıkan kurumlar da ülkedeki camilerin büyük çoğunluğunda fahri olarak görev yapan Müslüman Kardeşler üyesi imamların görevlerine son vermiş, buna ilaveten camilerde görev yapacak tüm imamların Ezher tarafından onaylanması şartı getirilmiştir. Bu politikasıyla rejim, Müslüman Kardeşler teşkilatının en güçlü yönlerinden olan din ve değerler eğitimini kendi tekeline alarak hareketin toplumsal düzeydeki saygınlığını sonlandırmayı amaçlamıştır.(Telci 2016, s.12) Darbeye el-Ezher gibi, Kıpti Patriği II. Tavadros ve muhalefet lideri Muhammed el-Baradey de müdahale bildirisinin ardından ordunun tavrını destekleyen açıklamalarda bulundular. Halkın bir kesimi de ordunun müdahalesini “darbe” olarak değil, demokrasiye yönelik olarak görüp gösterilerle askere destek verdi.(Güçtürk 2016, s.60)

Ülkede meşru yollarla işbaşına gelen hükümete karşı yapılan bu hareketin ardından başta Müslüman Kardeşler olmak üzere diğer birçok İslamcı hareket darbe karşıtı protestolara başladılar. Ramazan ayında dahi Rabi'atül Adeviye ve Nahda meydanlarında toplanan binlerce darbe karşıtı gösterici Mursi'nin görevinin iade edilmesini istediler.(Telci 2014, s.13) Darbe sonrası Mursinin yapmış olduğu son açıklamasında Cemiyet'e ve kendisine oy veren Mısır halkına seslenerek darbeye karşı şiddetsiz direnişte bulunmasını salıklaması amacıyla Rabi'at'ul-Adiviye meydanında toplanan halk, hem muhalefetin ve askerinin şiddetli tepkisi ile karşılaşmış hem de Cemiyet'e ait TV kanallarının kapanması, Genel Mürşit Muhammed Bedie başta olmak üzere gözaltına alınmalarının şokunu yaşamışlardır.(Canbeği 2013, s.176)

Askeri yönetimin demokrasi savunucularına karşı müdahalesi ise sert oldu. Sivil kalabalıklara zaman zaman silahlı müdahalelerde bulunan ordu birlikleri hedef gözeterek açtıkları ateşle onlarca kişinin hayatını kaybetmesine neden oldu. 14 Ağustos'ta ise Rabi'atül Adeviye ve Nahda meydanlarına yapılan kanlı baskınlar sırasında yüzlerce darbe karşıtı sivil güvenlik güçleri tarafından öldürüldü. Askeri yönetimin bu kadar acımasız bir tavır alabileceğini öngöremeyen birçok siyasal ve toplumsal grup Genelkurmay Başkanı Sisi karşıtı muhalefeti sürdürdüler. 3 Temmuz'a giden süreçte askeri yönetime destek veren bu hareketlerin bazıları izleyen süreçte darbe

yönetimi ile arasına mesafe koyarak 2011 devriminin taleplerini dillendirmeye devam ettiler. Bu gruplardan olan 6 Nisan Hareketi darbe yönetimine karşı açıklamalarda bulununca siyasal süreçlerden de dışlandı.(Telci 2014, s.14)

Mursi'ye destek için düzenlenen protestolar özellikle Ağustos ayında şiddetli bir biçimde bastırıldı. Yaşanan katliamların ardından Arap ülkelerindeki insan hakları ihlallerini takip eden Kerame adlı insan hakları örgütü, göstericilere sistematik bir şekilde aşırı güç kullanımında bulunduğunu ve bu durumun BM Roma Statüsünün 7. maddesi gereği “*İnsanlığa Karşı Suç*” kapsamına girdiğini belirterek, BM İnsan Hakları Yüksek Komiserine konuyu BM Güvenlik Konseyi'ne götürerek Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni (UCM) harekete geçirmesi çağrısında bulundu. Kerame sadece 14 Ağustos 2013'te Mısır genelinde 1.000'den fazla kişinin öldürüldüğünü doğruladıklarını açıklarken Başbakan ve İçişleri Bakanının güvenlik güçlerine göstericilere karşı gerçek mermi kullanma talimatı vererek katliamın önünü açtıklarını belirtti.(Güçtürk 2016, s.61) Yaşananlara tepki olarak Afrika Birliği tarafından Mısır'ın üyeliği askıya alınmıştır. Bu arada geçici Cumhurbaşkanı Adli Mansur'a ilk tebrik Suudi Arabistan'dan gelmiştir. Buna karşın ABD ise yaşananları temkinli ve kaygılı şekilde izlediklerini, hiçbir tarafı desteklemediklerini, Mısır tarafından verilen savaş uçaklarının belirlenen zamanda teslim edileceğini ve yaklaşık 1.3 milyar \$'lık askeri yardımın yapılacağını açıklamıştır. Bu açıklama o dönem ABD'nin darbeye karşı olmadığı şeklinde yorumlanmıştır.(Taşkın 2014, s.318)

Demokrasi literatüründe tek karşılığı “askeri darbe” olan bu müdahale Mursi'nin de üyesi olduğu Müslüman Kardeşler hareketince büyük tepkiyle karşılandı. Türkiye, Libya ve Katar gibi bazı bölge ülkelerinin de tepki gösterdiği darbe Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt gibi kimi Arap ülkelerince desteklenmiştir. ABD, Avrupa Birliği ve İsrail gibi Batı bloğundaki ülkeler ise bölgesel çıkarlarını göz önünde bulundurarak darbeye tepki göstermemişler ve kendi demokrasi söylemleri ile çelişmişlerdir.(Telci 2014, s.13) Soğuk Savaş sırasında Mısır'la yakınlaşan ve özellikle 1979'dan sonra Mısır'ın dış politikasını tayin noktasında en önemli aktör haline gelen ABD için Mısır, Ortadoğu, Hint Okyanusu, Kızıl Deniz, Akdeniz ve Afrika'ya hâkim stratejik konumu, büyük nüfusu, Arap dünyasındaki siyasi ve entelektüel liderlik pozisyonu, İsrail'in bölge politikalarına katkıları, dünya deniz ticaretinin yüzde 8'ini taşıyan Süveyş Kanalı'na hâkimiyetiyle hayati öneme sahip bir ülke konumundadır.

Aynı zamanda ABD'nin bölgedeki petrole ulaşımı ve İsrail'in güvenliğini sağlama çabaları açısından da ABD için vazgeçilmez bir ülkedir. Sudan, Libya ve Gazze'deki Hamas otoritesi gibi ABD tarafından sakıncalı görülen yönetimlerin bulunduğu bölgelerle sınırının olması bu yönetimleri gözetim altında tutmak isteyen ABD için Mısır'a ayrı bir değer katmaktadır.(Bölme ve diğerleri 2011, s.32) Demokrasinin gaspı sayılabilecek darbe karşısında ABD, hem sessiz kalmış hem de çıkarlarını kaybetmemek adına yaşananlar için 'darbe' kavramını kullanmamıştır. 3 Temmuz'da Mursi'ye ve dolayısıyla Müslüman Kardeşler iktidarına karşı yapılan darbenin akabinde ABD Başkanı Barack Obama;

"Mısır ordusunu kapsayıcı ve şeffaf bir süreçle mümkün olan en kısa zamanda tüm yetki demokratik yollardan seçilmiş bir sivil hükümete devretme yolunda hızlı ve sorumlu bir şekilde hareket etmeye ve Mursi ile destekçilerine yönelik keyfiyete kaçan tutuklamalardan kaçınmaya çağırıyorum"

açıklamasında darbe kavramını kullanmaktan özellikle kaçınmıştır.(Terzi 2014, s.131)

AB ise yaşananların demokrasi ile uyumlu olmadığını ve bu nedenle Mısır'daki yeni yönetimin meşru olmadığını ifade etmiştir. Aynı zamanda Mısır'a giderek önce Cumhurbaşkanı Adli Mansur ve ardından Müslüman Kardeşler yetkilileri ile görüşen AB yetkilisi tarafından, başta Mursi olmak üzere tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması isteği dile getirilmiştir. Ancak yapılan açıklamalarda Mısır'da yaşananlara darbe ifadesi kullanılmaması dikkat çekici bir ayrıntı olmuştur. Ayrıca en kısa sürede demokrasinin işlerlik kazanması ve bu aşamada Müslüman Kardeşler ile temasa geçilmesi istenmiştir.(Taşkın 2014, 318)

Öte yandan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt Mısır'da yaşananları "darbe" olarak görmek bir yana "devrim" olarak nitelendirdiler ve yeni yönetime ekonomik, siyasi ve sosyal destek sundular. Ortadoğu'da Arap baharı ile başlayan isyanların kendi ülkelerine sıçramasından korkan bu ülkeler, bölgedeki otokratik rejimlerin korunması için büyük mücadele vermektedirler. İslam ile demokrasinin birbiriyle çelişmediğini savunan ve barışçıl mücadele ile iktidara ulaşmak isteyen İhvan bu rejimler için "kötü bir örnek" idi. Bu nedenle, Seçimle göreve gelmiş Mursi iktidarının devrilmesi, siyasi otoriteye itaat etmeyi benimseyen ve kendisini İslam şeriatının tek uygulayıcısı olarak gören Suudi Krallığı için, demokratik yollarla seçilmiş bir iktidar anlayışının diğer Müslümanlara örnek teşkil etmemesi bakımından hayatidir. Bu "kötü örnek" daha henüz yolun başında iken ortadan kaldırılmalı idi. Nitekim darbe

sonrası Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveyt Mısır'a 14 milyar dolarlık bir yardım paketi açıkladılar. Suudi Arabistan Kralı Abdullah 25 Ocak devrimi öncesi Mübarek'i telefonla arayıp desteğini sunmuş ve 3 Temmuz darbesi sonrası ise 7 Mart 2014'te, Müslüman Kardeşler grubunu “*terör örgütü*” ilan etti.(Güçtürk 2016, s.65) Suudi Arabistan, Esad yönetiminde Suriye'de yaşananlara şiddetle karşı çıkarken Mısır'da yaşanan süreci her konuda desteklemesi ulusal çıkarlarını göz önüne alındığında kendisi açısından bu durumu haklı görmektedir.(Taşkın 2014, 320)

Darbe sonrasında Rusya'nın tavrı ise Müslüman Kardeşlerin iktidara gelmesi ile Mısır'la karşılıklı ilişkilerde kazanılan ivmenin aksi yönünde Rusya darbe esnesında ve sonraki süreçte ABD gibi temkinli yaklaşmayı tercih tercih ettiği gözlemlenmiştir. Rusyanın bu tavrının arkasında ise Ortadoğu da devam eden istikrarsız ortam sebebiyle, Nabucco Projesi ile devre dışı kalma ihtimalinin önüne geçerek Avrupa'ya petrol ihraç etmeye devam edebilme isteğinin yattığı düşünülmektedir.(Canbeği 2013, s.197)

Türkiye, Mısır darbesinde demokratik seçimlerle işbaşına gelmiş bir hükümetin, gerekçesi ne olursa olsun, askeri bir darbe gibi meşru olmayan yöntemlerle devrilmesinin kabul edilemez olduğu ve bu yaşananların 25 Ocak Devrimi'nin kazanımlarına gölge düşüreceğini belirtmiştir. Ancak Mısır'daki askeri yönetimi, Türkiye'nin Mısır'da yaşananları eleştirmesinden ve Müslüman Kardeşler'e sağladığı destekten rahatsız olmuş ve Askeri yönetim tarafından ülkedeki olayların büyümesinde Türkiye'nin payının olduğu iddalarında bulunmuştur. Hatta Mısır daha da ileri giderek Türkiye'yi iç işlerine karışmakla suçlamış ve Türkiye'nin Kahire Büyükelçisi Hüseyin Avni BOTSALI'yı ‘*istenmeyen kişi*’ ilan ederek ülkeyi terk etmesini istemiş ve Mısır Ankara büyükelçisini çağırarak ilişkileri maslahatgüzar seviyesine indirmiştir.(Terzi 2014, s.138)

Müslüman Kardeşlerin, Körfez ülkelerinden tek destekçisi olan Katar'ın maddi desteği Müslüman Kardeşleri iktidarda tutamamıştır.(Canbeği 2013, s.198) Körfez ülkeleri kendileriyle dost olan Mübarek rejiminin devrilip yerine Müslüman Kardeşler iktidarının kurulmasını kaygıyla karşılamış ve bu rejim değişikliğini kendi varlıkları için tehdit olarak algılamışlar ve Mursi'nin devrilmesi için Körfez ülkeleri gerekli basın ve finansal destek vasıtasıyla bu süreci hızlandırmışlardır.(Terzi 2014, s.135)

Mısır'da yaşanan darbeye en çok sevinen devletlerden biri de Suriye olmuştur.(Taşkın 2014, 319) İran ile Rusya'nın desteğine Hizbullah eklenmesinin Suriye'yi rahatlatmıştır. Ayrıca muhalefet kanadının en önemli öğelerinden Suriye ihvanı'nın da yalnızlaşması Esad için pozitif bir gelişmedir.(Canbegi 2013, s.198) Ayrıca Mısır'daki darbe Suriye muhaliflere gerek maddi/lojistik gerekse söylemleriyle manevi yönden destek veren Mursi'nin iktidarı kaybetmesi Esad rejiminin elini rahatlatmış ve siyasi açıdan kendini daha fazla güvende hissetmiştir.(Terzi 2014, s.135)

SONUÇ

Bazı kavramların açıklaması yapılırken tanımlanan kavram Siyasal/Politik ihtiyaçlar, İnsani hatalar ve çıkarlar gibi nedenlerden dolayı anlamından saptırılabilir. Anlamından saptırılan kavramlardan biri de İslamın temel kavramlarından olan Cihad kavramıdır. Bu kavram da bahsedilen nedenlerden dolayı bu akıbete uğramıştır. Yapılan bir eylem din ile meşrulaştırıldığında bu eylem kendine taraftar bulabilecektir. Bu kavramı istismar eden ve literatürde dini istismar eden terör örgütleri olarak adlandırılan örgütler Dünya üzerinde yaptıkları terör eylemlerini cihad kavramı kullanılarak İslam dini üzerinden terör saldırılarını meşrulaştırmaya çalışmaktadırlar. Bu meşrulaştırılma halen günümüzde güncelliğini korumaktadır. Bundan dolayı Çalışmamızın birinci bölümünde İslam dininde önemli bir yeri bulunan Cihad kavramının ne anlama geldiği, bu kavramın kati surette kutsal savaş anlamına gelmediği, Cihadın ilan edilmesi için İslam dinin meşru sebepleri öngördüğünü ve ilan edilen cihaddan sonra mücahitlerin belli ilahi kurallara bağlı olduğu, Cihad'ın ilan edilmesinin hangi şartlara bağlı olduğu, Cihadın kesinlikle İslamı yayma gibi bir amacının olmadığı, İslam tarihi boyunca bunun örneğinin olmadığı ve İslam da inancın insan'ın vicdanı ile alakalı olduğu, cihadı kendi terörist saldırılarına karşı meşruluğunu sağlamak için kullanan dini istismar eden terör örgütlerinin Cihad kavramını nasıl dinin özünden ve bütünlüğünden kopartarak yorumlandığını, İslamın barış dini olduğu, din ile dinin yorumlama biçimlerinin farklı olduğu, bir kısmı insanlar İslam dinini yanlışlıyor ve yanlış uyguluyor olabilecekleri, O nedenle bu insanlara bakarak İslam dini hakkında fikir edinmenin yanlış olduğu ve Cihad adı altında yapılan terörist saldırıların İslam ile bir ilgisinin olmadığı açıklanmaktadır.

Seyyid Kutup, Mevdudi ve Abdullah AZZAM gibi Şahsiyetlerin “*cihat*” kavramını nasıl ele aldıkları anlatılarak; Seyyid KUTUP'un hâkimiyet teorisine ve cahiliye görüşüne değinilmiş, hâkimiyet teorisine göre hüküm vermenin sadece Allah'a ait olduğu ve yeryüzündeki ister demokrasi olsun ister başka isim ile adlandırılan sistemler olsun Allah'ın hükmü ile hüküm verilmediğinden bu sistemlerin cahili sistemleri olduğu, İslamın gayesinin de İnsanları kula kulluktan kurtarıp şeriki olmayan Allah kul etmek olduğunu ve Allah'a kul olmanın dışındaki cahili sistemlerin cihad ile yıkılmaları ve bunların yerine İslami ilkeler dayalı olan devletin kurulması gerektiği görüşü

anlatılmıştır. Kutup'un bu teorisine göre İslam ülkelerindeki rejimlerin de cihad ile yıkılmaları gerektiğini belirtir. Sonra Küresel Cihadın babası ismi ile anılan ve Afgan cihadın önemli isimlerinden Abdullah Azzam ve Azzam'ın cihad kavramı ele alışı ve cihad kavramında yaptığı dönüşüm ile cihad sonunda gelen/gelecek olan şehit olma şehitliği yüceltmesi hatta cihad kavramında yaptığı dönüşümün yücelttiği şehitlik kavramı ile birlikte ihtihar eylemlerine temel oluşturduğu anlatılmıştır. Filistin sorununun, İslami istismar eden terör örgütleri tarafından eylemlerini meşrulaştırmak için nasıl istismar ettikleri bu örgütlerin liderleri sözcüleri tarafından yapılan açıklamaları ile anlatılmış ve ayrıca Filistin'in sorununun kangren olması bu örgütlere sağladığı meşruiyet batılı yazar tarafından da yaptıkları açıklamalara değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümde ise Eylemlerini cihad kavramı ile meşrulaştıran İslami Cihad örgütleri başlığı altında, El Kaide, IŞİD ile El Nusra Cephesi anlatılmıştır. Bu bölümün ilk başlığı olarak 11 Eylül'den sonra adını bütün dünyaya duyuran El Kaide başlığı altında, El Kaide örgütü, kavram olarak, kuruluşu ve ideolojisi başlıkları altında detaylı şekilde ele alınmış, Afgan cihadından sonra El Kaide'nin kavram olarak Afgan cihadına katılanlara sunduğu kimlik, dayandığı Selefi-Vahabi ideolojisinin El kaide tarafından yeniden üretimi, yeniden üretilen bu ideolojide El Kaide militanlarına sağladığı kimlik ve Afgan savaşının yeniden üretilen bu ideolojiye olan katkısı, bu ideoloji dolayımı ile başlattığı Küresel Savaş ve bu savaşını da yine cihad kavramını kullanarak yaptığı ve yine cihad aracılığıyla dünya üzerinde islam halifeliğini kurmaya çalıştığı anlatılmıştır.

Bölümün ikinci başlığı olarak IŞİD anlatılmıştır. Bu başlıkta ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi ve işgal sonrası da Irak'ın cihad bölgesi olarak görülmesi ile Irak'a cihad için militanlar akın etmiştir. İşgal sonrasında Amerikan tarafından ordu ve güvenlik güçlerinin terhis edilmesi kararı alınmış vebu karar ile birlikte bu askerlerin bir kısmı birer militana dönüşmüştür. 2006 yılında Irak başbakanı İbadi'nin istifa etmesi ile ABD'nin yaptığı müdahale sonucu başbakan olan Maliki'nin uyguladığı mezhepçi politikalar ile Sünnilerin siyaseten dışlanması IŞİD'in yükselişine neden olmuştur. IŞİD'in çekirdeği olan Cemaat el Tevhit vel Cihat örgütünün kurucu olan Ebu Musab El Zerkavi Afganistan'a gidip döndükten sonra ideolojik olarak değişimler yaşamış ve ABD'nin Irak işgali dolasıyla Irak'a geçerek ABD'ye karşı savaşmıştır.

Zerkavi, Irak'ta ABD'ye karşı savaşırken El Kaide'ye biat ederek örgütünün ismini Irak El kaidesi olarak değiştirdi. Zerkavi, Irak'ta bir İslam devleti kurulması yolunun mezhep

savaşından geçtiğini düşünerek Irak'ta Şiilere karşı bombalama eylemleri düzenlemiştir. Yaptığı bu eylemlerin merkez El Kaide ile arasının açılmasına neden olmasına rağmen; Bu eylemlerin kendince bir takım sebeplere dayandığını düşünmekteydi. Zerkavi'nin ABD ve Irak güçlerince düzenlenen operasyon sonrası öldürülmesinden kısa süre sonra örgüt adını Irak İslam Devleti (İİD) olarak değiştirmiştir. İİD'nin hâkimiyeti altındaki uygulamaları ve Irak'ta bulunan aşiretleri kendisine biat etmesi için yaptığı baskıdan dolayı bir süre sonra Irak'ta tepki çekmeye başlaması üzerine Irak aşiretlerinden oluşan ve ABD tarafından organize edilen Sahva Birliklerin saldırısı ile bitme noktasına gelmiştir. ABD'nin Irak'tan çekilmesi ile Irak başbakanı Maliki'nin mezhepsel politikaları sonucu İİD kendini tekrar toparlayarak, daha sonra örgütün başına geçen Ebu Bekir El Bagdadi ile birlikte ile örgütün Irak'ta sıkışması sonucu Suriye'ye geçmiştir.

Bir süre sonra Suriye'de El Nusra adında yeni bir örgüt kurulduğu açıklanmış ve bu örgüt ile Irak İslam Devleti arasında Suriye'de çatışmalar başlamıştır. Bu çatışmalarda El Nusra Suriye'deki ele geçirdiği bazı toprakları Irak İslam Devletine terk etmiş ve sonra Irak İslam Devleti isminin Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) olarak değiştirilmiştir. İŞİD'in kurulması ile bölge ülkelere olan etkisi olmuştur.

İŞİD ideolojik olarak Selefi-Vahabi bir örgüttür. İŞİD'in ideolojisi El Kaide ideolojisinin bir üst sürünümüne denk gelmektedir. İŞİD'in ideolojisinin de El Kaide gibi İslam halifeliği kurmak vardır. İŞİD'in Musul'u alarak, Halifeliğini ilan etmiş. Sonra Suriye'ye geçerek bölgede batılıların Sykes-Picot anlaşmasına ile çizdiği yapay sınırları tanımadıklarını açıklamasını yapmıştır. Halifeliğin ilan edilmesi ile Halifeliğin kaldırılmasından itibaren ilk defa bir toprak parçası üzerinde halifelik ilan edilmiştir.

Bölümün 3. başlığında El Nusra Cephesi anlatılmıştır. Nusra Cephesi, Suriye olaylarından bir yıl sonra Suriye'de kurulmuş ve rejim karşı başarılı operasyonlar yapmıştır. Nusra Cephesi, Suriyede gittikçe güçlendikten sonra Irak el Kaidesi, iki örgütün birleştiğini ve yeni örgütün adının Irak ve Şam İslam Devleti adını aldığı açıklamıştır. Bu birleşmenin El Nusra Cephesi, El Kaide merkezinden habersiz yapıldığından kabul etmediğini açıklamıştır. Bu açıklamadan sonra Nusra bünyesinde bulunan yabancı savaşçılar İŞİD'e katılması ile Nusra gücünü önemli ölçüde gerilemiştir.

Nusra Suriye halkının isteği üzerine el Kaide ile olan organik bağını Uluslararası komuoyuna koz vermemek için kopardığı açıklamasını yapmıştır. Yapılan bu açıklama el kaide Merkezi tarafından anlayışla karşılanmıştır.

Bu bölümün bir diğer başlığında Nusranın ideolojisine değinilmiştir. Nusra Suriye’de başarıya ulaştığında amacının şerii hükümlere dayalı bir devlet ve İslam halifeliğini kurmak olduğunu açıklamıştır. Nusra Cephesinin ve kontrolü altında oldukları bölgelerde şerii hükümlere dayalı uygulamaları bulunmaktadır. Bu amaca ulaştıklarında ise diğer etnik ve dini grupları dışlamayacaklarını açıklamışlardır.

Bölümün diğer başlığında Nusranın Suriye’de hangi bölgelerde etkili oldukları ve bu bölgelerde halkı desteğini kazanmak için vermiş oldukları yerel hizmetler anlatılmıştır. Ayrıca Nusra Irak’tan çıkarılan dersler adı altında yaptığı eylemlerde Suriye rejimine koz vermemek için eylemlerde sivil halka zarar vermemeyi, canlı bomba eylemlerin azaltılması ile dini mekânların hedef alınmamasına dikkat etmiştir.

Sovyetlerin Afganistan’a saldırmasından sonra Dünyanın her yerinden yaklaşık 25.000 gönüllü kişi Sovyetlerle savaşmak için Afganistan’a akın etmiştir. Mücahitlere Amerika silah, teczihat ve para desteği, Suudi Arabistan Para ve eleman desteği ile Pakistan lojistik ile Afgan mucahitlerinin eğitilmesi desteğini vermiştir. Savaş, savaşma konusunda uzmanlaşmış ve deneyimli savaşçılar, eğitim kampları, savaşların ileride işine yarayacağı bağlantılar, lojistik araç ve gereç bırakmıştır. En önemlisi de Amerikalı bir yetkilininde belirttiği gibi “*Afgan gönüllülerinin cihada olan dini ve politik inançları had safadaydılar. Dünyanın iki süper günden birine dersini verdiler. Şimdi diğerine üzerinde çalışıyorlardı.*” Afgan cihadının sonunda mücahitlerin edindiği bu düşünce mücahitleri radikalleştirmiştir. Afgan savaşına katılan El kaide lideri Usame Bin Ladin, Küresel Cihad ideoloğu olarak bilinen Abdullah AZZAM gibi IŞİD’in çekirdeğini oluşturan Irak el Kaidesinin lideri olan Ebu Musab el Zerkavi de Afgan savaşında radikaleşmişlerdir. Ayrıca son dönemde gerek ülkemizde ve Avrupa da terörist saldırı yapan IŞİD’li saldırganların Afganistan’da ideolojik ve askeri eğitimler gördüğu tespit edilmesi Afganistan’da hala Sovyet savaşından sonra mücahitlerin oluşturduğu ideolojinin canlı olduğunu göstermektedir. Afganistan örneğinde görüldüğu gibi Afgan savaşında radikalleşen militan kadroların bölgeye ve dünyaya yansımaları olmuştur. Aynı Irak ve Suriye’de büyük bir toprak parçasına sahip olan IŞİD’in doğmasında 11 Eylül olaylarının ardından Amerikan’ın Irak’a

yaptığı saldırının ve bu saldırıdan sonra Irak'ta devlet otoritesinin çökmesinin ve Maliki'nin uyguladığı mezhepçi politikaların etkisini görmezden gelemeyiz. Bundan dolayı bölgeye dışarıdan müdahale yapılması bölgeyi istikrarsızlaştırdığı görülmüş ve bu müdahaleler bölge ve dünya güvenliğini olumsuz etkilemiştir. Ayrıca bölge ülkeleri bölgenin sorunları kendi aralarında işbirliğini yaparak çözme kapasiteleri artırmaları gerekmektedir. Arap baharının rüzgârı Suriye'de esmesine Esad rejiminin barışçıl gösterilere sert müdahalede bulunması Suriye toprakları başta IŞİD olmak üzere muhtelif cihatçı grupların faaliyet gösterdikleri alanlar olmuştur. Suriye kaynaklı tehditlerin dünya güvenliğini etkilemesinde görüldüğü gibi bölge ülkelerinin bölge sorunlarını çözme kapasitelerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümde, Çalışmamızda incelediğimiz Cihad örgütlerin genel anlamda islamiyet içinde en radikal ve dar yorumlar arasından sayılan Selefi-Vahhabi ideolojisini benimsemişlerdir. Yapıkları eylemleri de bu ideolojiyi yeniden yorumlayıp günümüze uyarladıklarından bu bölümde Selefilik-Vahabilik açıklanmıştır. Bölümün ilk başlığında kavram olarak Selefilik'in tanımlanması yapılmıştır. Selefililerin Kur'an ve Hadislere literal okuma yapması ve tarihin bir zaman kesitini alarak bu zamanı evrenselleştirmeye çalıştıkları, dini konularda nakil-akıl ilişkisinde nakili esas alıp; akli devre dışı bırakmışlardır.

Nakil'in esas alınması atalara uyma her zaman tarihsel problem yarattığı gibi gelişmenin de önünde bir engel olmuştur. Nakil dışında başka bir yöntemi kabul edenlerin dinden çıktıkları ve kafir olduklarını kabul ederler. Selefilik'in nakli esas almasında Arapların sosyo-kültürel yapıları ile ilgili olduğu ve bu kültürden dolayı değişimden korkmuşlardır.

Bu ideolojiyi geliştirilen ikinci isim İbn-i Teymiye'dir. Teymiye dini metinlerin karışılmadan olduğu gibi bırakılması veya "*dini metinleri oluşturan sözcüklerin gerçek anlamları*" ile kabul edilmesi gerektiğini belirtir. Teymiye'nin yaşadığı dönemde Moğol saldırılarına karşı cihad'ın faz-ı ayn olduğu ve teknik açıdan Müslüman olmalarına rağmen müslümanca yaşamayanlara karşı cihad edilebilir fetvası, bugün başta el Kaide olmak üzere İslami örgütler tarafından günümüze aktarılarak bütün müslümanlara cihad'ın farz olduğunu belirtirler. Ayrıca Moğollar için verdiği fetva da Selefililerin, Müslüman rejimlere karşı cihad edilebileceklerini görüşüne dayanak oluşturmaktadır.

Selefilik'in tarih sahnesine çıkararak 3. İsim Abdulvahaptır. Vahabizm, 18. yy. da dini bir akım olarak ortaya çıkmış ve sonra da dini içerikli bir devlet ideolojisi olmuştur. Abdulvahap'ın öğretisi katı ve uzlaşmaz bir öğretilir. Abdulvahap kendi mezhebini ilan ettikten sonra kaderi İbn-Suud ile tanışmasıyla değişmiştir. Öğretisi ileride kurulacak olan olan Suudi Arabistan'ın devlet dini olacaktır. Abdulvahap öğretisinin temelini tevhid esası oluşturmaktadır. Tehvidin amele yansıması gerektiğini, bununda küfür ile imanı ayırdığı, dinin inanç boyutuna indirgenemeyeceğini ve bunu yapanlara karşı savaşılacağını bunların kanları ve mallarının helal olduğunu belirtir. Ayrıca Vahabilik'in hak mezhep olduğunu, diğer mezheplerin sapık ve bidat olduğunu kafirler ile dost olunamayacağını söyler. Abdulvahap kendi görüşünü doğru kabul ederek benimsenmesi gerektiğini ve benimsemeyenlerin kılıç ile yola getirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Abdulvahap'ın sadece kendi görüşünü doğru kabul etmesi, kendi görüşü dışındakilerini öteki olarak görüp dışlamıştır. Bu dışlamada inanç boyutunda gerçekleşmiş kendi inançları dışındakiler kafir olarak görülmüştür.

Müslümanların Moğolların saldırılarına uğramaları ile Batı'nın askeri, siyasi, kültürel gücüne karşılık verememeleri sonucu Müslümanlar geçmişin ipine sarılmışlardır. Geçmişin ipine sarılma ne geçmişine sıkı sıkıya bağlanma nede geçmişini hepten red etmek ile olmamalı, geçmişte yapılan hatalardan ders alınarak geçmişe bakıp geleceğe öylece yürümek gerekir. Çalışmamızda incelediğimiz Örgütlerin ideolojisinin temeli olan Selefi-Vahabi ideolojinin islamiyetin aslını temsil etmediğini belirtilmelidir.

Çalışmanın son bölümünde Ortadoğunun en büyük İslami yapılanması olan Müslüman Kardeşler Teşkilatı anlatılmıştır. Bu bölümde teşkilatın kuruluş amacı, ideolojisi ve İslami anlayışı, bir dönem Selefilik'e kayması, yaşadığı baskılar, Arap Baharı rüzgârının Mısır'da esmesiyle birlikte başlayan Mübarek karşıtı protestolara karşı takıntıkları tavır ile teşkilat içinde Mübarek sonrası yapılacak seçimlere akabindeki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine katılıp katılmama tartışmaları, askeri darbe ile iktidardan uzaklaştırılmaları değinilmiştir.

İhvan'ın askeri darbe ile iktidardan uzaklaştırılması ve bu darbeye Batı'nın kendisi ile çelişir şekilde darbeyi kınamamaları yâda sessiz kalmaları Batı'nın Ortadoğu'ya demokrasiyi benimse için yaptıkları telkinlerin inandırıcılığı kalmadığı gibi, özünde demokrasi kartışlığı bulunan Cihadçı örgütlerin ideolojisi Selefi-Vahabizm Ortadoğu'da daha da kökleşmesine katkıda bulunacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arı, T., 2004. *Geçmişte Geleceğe Orta Doğu Siyaset Savaş ve Diplomasi*, Alfa Basım: İstanbul
- Azzam, A., 2013. *Şehid Abdullah Azzam Külliyyatı*, Çev. Ziya ERYILMAZ, İstanbul: Buruç Yayınları
- Bayrak, D., 2012. *Usame*, İstanbul: Ark Yayınları
- Burke, J., 2004, *El Kaide Terörün Gölgesi*, Çev. Ebru KILIÇ, Everest Yayınları: İstanbul
- Bulut, F., 2008, *Cihat Yolcuları El Kaide'nin Sırları*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Bulut, Y., 2013, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi, Sempozyum Tebliğleri* (Edt.İsmail KARA ve Asım ÖZ), İstanbul: Zeytinburnu Kültür Yayınları
- Büyükkara, M.,A., 2016, *Çağdaş İslami Akımlar*, 3. Baskı, İstanbul:Klasik yayınları
- Canbegi, H.İ., 2013, *Mısır'da Müslüman Kardeşler Cemiyeti*, İstanbul: Öteki Adam Yayınları
- Cockburn, P., 2014, *İslam Devleti'nin Yükselişi IŞİD ve Yeni Sünni Ayaklanması*, Çev: Osman Akınbay, İstanbul:Agorakitaplığı
- Cantenar Ö.,F., Mülayim, O. 2014 *Terör ve Şiddet Sarmalında Ortadoğu&Afrika* Bilal Sevinç, İrfan Çiftçi(Edt.) Ankara:Karınca Yayınları
- Çakmaktaş, N., 2016, *Mısırda selefi Hareket*, İstanbul:Açılımkıtap
- Demirel, E., 2002. *Taliban, El Kaide-Ladin ve Paylaşılmayan Ülke Afganistan* IQ Yayıncılık: İstanbul
- El-Benna, H., 2014, *Müslüman Kardeşler Teşkilatı*, Çev. H. Hüseyin YILMAZ, İstanbul: Özgü Yayınları
- Erdem, S., 2016, *Çihatçılar, El Kaide ve IŞİD'e katılanların Hikayesi*, İstanbul:Yakınplan Yayınları
- Gergin, N., 2014,*Terör ve Şiddet Sarmalında Ortadoğu&Afrika* Bilal Sevinç, İrfan Çiftçi(Edt.) Ankara:Karınca Yayınları
- Galib., H., b., 2016, *Arap Dünyasında Selefilik ve Selefi Hareketler*, Beşir Musa Nafi ve diğerleri(Edt), Çev: Nurullah Çakmaktaş, İstanbul: Yarın Yayınları
- Gray, J., 2004, *El Kaide Modern Olmanın Anlamı*,Çev. Zehra SAVAN, Everest Yayınları: İstanbul
- İşcan, M., Z., 2014, *Selefilik İslami Köktencilüğün Tarihi Temelleri*, 5. Basım İstanbul:Kitapyayınevi
- Kaya, A., 2014 *Terör ve Şiddet Sarmalında Ortadoğu&Afrika* Bilal Sevinç, İrfan Çiftçi(Edt.) Ankara:Karınca Yayınları
- Kara, İ., 2016, *Cumhuriyet Türkiyesi'nde bir mesele olarak İslam 2*, İstanbul:Dergah yayınları
- Kepel, G., 2006, *Fitne İslam'ın Merkezinde Savaş*, Çev. Mahmut ÖZİŞİK, Doğan Kitapçılık: İstanbul
- Kepel, G., 2001.,*Cihat İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi*, Çev. Haldun BAYN 2. Baskı Doğan Kitapçılık: İstanbul
- Köse, F. 2014, *Ortadoğu'da İslamcı Siyasetin rol Modeliv ihvan-ı Müslimin*, İstanbul:Ozan Yayıncılık
- Kılınç, M., 2014, *Işid Gerçeği*,Parafiks Yayınevi: İstanbul

- Kutup, S.,2014. *İslam-Kapitalizm Çatışması*, Çev. Kamil M. ÇETİNER, İstanbul: Beka Yayınları
- Kutup, S.,2007. *İstakbal İslam'ındır*, Çev. Hasan Fehmi ULUS, İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kutup, S.,2014. *Tarihte Düşünce ve Metod*,Çev. Hasan Fehmi ULUS, İstanbul: Beka Yayınları
- Kutup, S.,2011. *Yahudi ile Savaşımız*,Çev. Abdulhamid DAĞDEVİREN, İstanbul: Hikmet Neşriyat
- Kutup, S.,2015.*Yoldaki İşaretler*,Çev. Kamil M. ÇETİNER, İstanbul: Beka Yayınları
- Kutup, S., ve diğerleri 2016, *İslamda Cihad*,Çev. H.Hüseyin YILMAZ,İstanbul:Özgü Yayınları
- Kutup, S., 1998. *İslami Hareket Metodu*,4.Baskı, Çev. Ebubekir KORKMAZ, İstanbul: RavzaYayınları
- Luizard P. J., 2016, *İşid Tuzağı*, Çev. 3.Baskı, Yasemin Özden CHARLES, İstanbul: İletişim Yayınları
- Lia, B., 2014, *Müslüman Kardeşlerin Doğuşu 1928-1942*, Üçüncü Baskı, Türkçesi:İhsan Toker, İstanbul:Ekin Yayınları
- Mevdudi, E.A., 2011a, *Hilafet ve Saltanat*, Çev.Prof. Dr. Ali GENÇER İstanbul: Hilal Yayınları
- Mevdudi, E.A., 2011b. *İslamda İhya Hareketleri*, 4. Basım Çev. Ali GENÇ, İstanbul:Pınar Yayınları
- Mevdudi, E.A., 2001.*Kur'an'ın Dört Temel Terimi*, 9. Basım İstanbul: Özgün Yayıncılık
- Napoleon, L., 2015, *İslam ve Modern Cihat*, Çev. Fulya ÇEÇEN-Ahmet Faruk ÇEÇEN İstanbul: Altın Bilek Yayınları
- Nedvi, E.H.A., 2015. *Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti*, Çev.Yrd.Doç.Dr. Abdullah TIRABZON, İstanbul: Kayıhan Yayınları
- Okumuş, E., 2014, Ortadoğu ve İşid Gerçeği, İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları
- Pargeter A., 2016. *Müslüman Kardeşler Muhalefetten İktidara*, Çev. Semih ÇELİK İstanbul:Ayrıntı Yayınları
- Randal, J., 2006, *Usame Bir Teröristin Doğuşu*, Çev. Fahriye ADSAY, İstanbul: Aveste Yayınları
- Reeve, S., 2001. *Yeni Çakallar*,Çev. Gürol KOCA, İstanbul: Everest Yayınları
- Suri, E.M., 2014, *Küresel İslami Direniş Çağrısı*, Çev. La TEDRİ (M.A) İstanbul:Anlattı Yayınları
- Şen, O., 2011. *Din Terörizm ve El-Kaide*, Ankara:Sarkaç Yayınları
- Taslaman, C., 2014. *Terör'ün ve Cihad'ın Retoriği Felsefi ve Teolojik Değerlendirme*, 8. Baskı, İstanbul:İstanbul Yayınevi
- Taslaman, C., 2011, *Küreselleşme Sürecinde Türkiye'de İslam*,İstanbul:İstanbul Yayınevi
- Tunaya, T., Z., 2007, *İslamcılık Akımı*, İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi yayınları 2. Baskı
- Türkmen, H., 2013, *Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi ve Hareketi, Sempozyum Tebliğleri* (Edt.İsmail KARA ve Asım ÖZ), İstanbul: Zeytinburnu Kültür Yayınları
- Warrick, J., 2016, *Siyah Bayraklar İşid' in Doğuşu ve Yükselişi*, Çev. Işık TANSAL, İstanbul:Ozan Yayıncılık Matbaacılık

Sürekli Yayınlar

- Acun, C., 2014a, *Irak'ta Sünni İsyân*, Seta Perspektif, Sayı:55, s.1-6
- Acun, C., 2014b, *Neo El-Kaide: Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)*.Seta Perspektif, Sayı:53, s.1-6
- Albayrak, A., 2004, *Terör din ilişkisi(zlığı) Üzerine*,Dini Araştırmaları Dergisi, Cilt:7 Sayı: 20 s.291-301
- Aka, H.,B., Nişancı, E., 2015, *Neo-Oryantalizm ve Orta Doğu'yu Anlamak*, Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:5 Sayı:9, s. 9-26
- Akgün, B., Bozbaş G. 2013,*Arap Dünyasında Siyasi Selefizm ve Mısır Örneği*, Akademik Ortadoğu Dergisi, sayı:14, Cilt:1, s.1-38
- Aksakal., C.,B.,2015, *Seyyid Kutub ve Müslüman Kardeşler*,Akademik Hassasiyetler Dergisi, Cilt:2 Sayı: 3 s. 65-81
- Atacan, F., 2008, *Radikal İslam'ın Küresel Bir Tehdite Dönüşüm Süreci: Afganistan Deneyimi*, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1 Sayı:1, s.35-53
- Aydınalp, H., 2009, *İntihar Eylemlerinde Dinin Anlamı ve Sınırları*,Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 37 Sayı:2s.129-146
- Aytepe, M., 2016, *Doğuşundan Günümüze İslamcılığın Türkiye Seyri: Bir Sınıflandırma Denemesi*, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4 Sayı:1
- Biçer, R., 2015, *İşid Düşünce Yapısının Teolojik Arkapları*,Kelam Araştırmaları 13:1 s.1-11.
- Birişik, A., 2011. *Ebü'l-Ala Mevdudi'nin Kur'an Yorumunu Şekillendiren Temel Dinamikler*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 20 Sayı: 2, s.1-20.
- BODUR H.Ezber,“*Vahhabi Hareketi ve Küresel Terör*”,KSÜ İlahiyat Dergisi,Kahramanmaraş, 2003, Sayı:2, ss.7-14
- Boz, G., 2014, *Mısır'ın Değişim Sürecinde Muhalifler ve Muhammed Mursi Dönemi*, Ankara Stratejik Enstitüsü, Analiz 2014-4 s.
- Bozkurt., M.,İ.,2016, *Selefiliğin Tarihsel Gelişimi ve Felsefi Altyapısı*, Tesam Akademi Dergisi, Sayı:3 Cilt:1, Sayfa: 9 - 52
- Bulut, E., Cırhinliğlu, Z., 2010, *Terör, Din ve Siyaset*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:20 Sayı: 2, s.301-322
- Büyükkara, M., 2015, *Soruşturma I*, İlahiyat Akademi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1-2, s.317-324
- Çakmak, C., 2007, *Müslüman Kardeşler bir Sivil Toplum Örgütü mü?*Akademik Orta Doğu, Cilt 2, Sayı 1, s.69-98
- Deliğöz, E., Erdoğan, Ş., 2015, *Irak Şam İslam Devleti (İŞİD): Gücü ve Geleceği*, Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt:14, sayı: 1 s.5-37
- Erdal, M., 2003. *Kur'an'da Fitne Kavramı*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 4
- Güçtürk Y., 2016, *Devrimden Darbeye Mısır'da İnsan Hakları*,SETA Rapor:İstanbul
- Gürler R.T., Ö.M Özdemir, *İşid: Irak'ta Yerli Suriye'de Yabancı*, Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi, Temmuz-Ağustos Cilt: 6 Sayı: 63, s.59-61

- Gürler R.T., Ö.M Özdemir 2014a, “*Tevhid ve Cihad Örgütü*”nden “*İslam Devleti*”ne Seta Perspektif, Sayı: 60, s.1-8
- Gürler R.T.,Ö.M Özdemir 2014b, *El Kaide'den Post El Kaide'ye Dönüşüm: İşid*, Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1 s.113-155
- İğde, M., 2015a, *Selefilğin Tarihi Arka Planı*, e-makâlât Mezhep Araştırmaları, Cilt:8 Sayı:2, ss. 151-181
- İğde, M., 2015b,*Fıkıh ve İttikad Arasında Hanbelilik:Selefilğin Teolojik Arka Planı Üzerine Bir İnceleme*, İlahyat Akademi Dergisi, Cilt: 1 Sayı:1-2, ss.91-106
- İşcan., M.,Z., 2015*Tarih Boyunca Selefi Söylem* İlahyat Akademisi Dergisi, Cilt:1, Sayı:1-2, s. 1-14
- Karadeniz, A., 2016, *Kur'an'da Cihad-Kıtal Farkı ve İşid Terör Örgütü*, Tesam, Akademi Dergisi, cilt:3 Sayı:1 s. 151-173
- Kaya., E., 2016, *Tasavvufun ve Epistemolojik Bir Araç Olarak İlhamın İbn Teymiyye Düşüncesindeki Yeri*, Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, Cilt:20, Sayı:1 s.11-34
- Kırbaşoğlu., M.,H.,2015, *Soruşturma II*, İlahyat Akademi Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1-2, s.325-329
- Koca, F., 2015, *İslam Düşünce Tarihinde Selefilik: Tarihsel Serüveni ve Genel Karakteristiği*, İlahyat Akademis dergisi, Cilt:1 sayı:1-2, sayfa:15-70
- Kubat, M., 2004, *Selefi Perspektifin Tarihselliği*, İslam Araştırmalar Dergisi, Cilt:17, sayı: 3 s.235-251
- Nagül, V., 2014, *İslam Hukukunda Çevrenin Savaş Sırasında Çevrenin Korunması*, İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi Sayı:23, s.223-249
- Nargül, V., 2011, *İslam Savaş Hukukunun Temel İlkeleri Ekseninde Nehcü'l-Belâğâ*, Milel ve Nihal inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi cilt:8 sayı:3 Eylül Aralık s.110-150
- Omar, A.R., 2004 2004, *İslam ve Şiddet*,Dini Araştırmaları Dergisi, Cilt:7 Sayı: 20 s.355-360
- Orhan, F., 2014. *Cihad Kavramı üzerinden İslam'a Sürülmek İstenen Leke:Terör*, Çukurova Üniversitesi İlahyat Fakültesi Dergisi, cilt:2 sayı 14 s.89-113
- Özel, A., 1993 '*Cihad*', Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 7, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.527-531
- Ülger., İ.K., 2016, *Müslüman Kardeşler Teşkilatının İdeolojisi ve Mısır siyaseti üzerindeki etkileri*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, s.131-151
- Ünal, Y.,2015, *Selefi Zihnin Doğuşu ve Gelişimi Üzerine*, Dini Araştırmalar, Temmuz Aralık 2015, Cilt : 18, Sayı : 47, ss. 55- 78
- Pala, F., 2014, *Hem Âlim Hem Mücahid Bir Şehit: “Abdullah Azzam*,Genç Birikim Dergisi, sayı: 186 Cilt 17 s.57-59
- Semin, A., 2013a, *Maliki'nin İç ve Dış Politikasında AnkaraTahran Ekseni*, Kardeşlik Kültür Sanat Edebiyat ve Folklor Dergisi, Sayı: 57, 15 Ocak-Mart, s.12-17
- Sönmez, V., 2010, *Selefi Düşüncesinin Tarihi Arka Planı ve Selefilik*, Araşan Sosyal Bilimler Enstütüsü İlmi Dergisi, Sayı:9-10, s.169-185
- Şen, A., 2015, *Irak ve Şâm İslâm Devleti, Suriye Askeri Muhalefeti, Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi Rapor No: 202*, Ekim 2015:Ankara
- Taşkın, D., 2014, *İdeolojik Örgütlerin Çekişmesi Altında Mısır, Suriye, Irak ve İran'da Son Durum*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 16 Nisan 2014, Cilt 7, Sayı 31, s.312-322

- Terkan ve diğeri., 2015, *El Nusra Cephesi*, Savunma Bilimleri Dergisi, Sayı:1 Cilt:14 s.39-64
- TELCİ, İ.,N., 2013, *Devrim Sonrası Mısır'da Güç Mücadelesi: "İslamcı İktidar vs. Seküler Muhalefet"* ORSAM, Cilt: 5, Sayı: 49, s.79-89
- TELCİ, İ.,N., 2014, *Mısır'da Askeri Darbe Sonrası Süreç ve Yeni Anayasa*, Seta Analiz sayı:86, s.1-27
- TELCİ, İ.,N., 2016, *Darbe Sonrası Dönemde Kapak Dosyası Mısır'da Devlet ve Müslüman Kardeşler*, ORSAM, Temmuz-Ağustos Cilt: 8 Sayı: 75 s.10-13
- Torlak, F. ve diğeri, 2013, *Irak Siyasetini Anlama Kılavuzu, Irak'ta Siyasi Aktörler*, İstanbul:SETA
- Tıgılı, İ., 2011, *Mısır'da Sosyal Hareketler Kifaye Hareketi ve Müslüman Kardeşler*, Dünya Bülteni Araştırma Masası, DÜBAM Yayınları:İstanbul
- Ulutaş ve diğeri, 2015, *Sınırları Aşan Kriz Suriye*, Mart 2015 Sayı: 120, İstanbul:SETA Analiz
- Yıldırım, R., Abdulcelil, T., 2011, *Mısır Siyaset Haritası*, Eylül 2011, Sayı:1, Seta Siyasi Harita
- Yıldırım, R., Abdulcelil, T., 2012, *Mısır'da Siyasi Aktörler, Partiler, Dini Hareketler ve Medya*, Ocak 2012, Sayı: 2
- YILMAZ, H., 2012, *İslam Korkusunun/İslamofobinin Oluşmasında 'Cihad' Algısının Rolü*C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi Cilt: XVI, Sayı: 1 Sayfa: 165-187
- Yılmaz, M., S., 2014, *İslami Düşünce Tarihinde Bir Anlama Biçimi Olarak Selefilik Üzerine Bir Deneme*, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi Cilt: 3, Sayı: 3, Sayfa: 532-553

Diğer Yayınlar

Abuhasan, M., 2013, *Arap Baharı Sonrası Suriye’de Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Acun, C., 2014c, 5 Soru: IŞİD ve Destekçilerinin Musul’u İşgali, Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, <http://setav.org/tr/5-soru-isisid-ve-destekcilerinin-musulu-isgali/yorum/15932> [04.09.2016]

Arpacık, C., 2016, Fetih Ordusu Birleşiyor, Yenişafak Gazetesi, 09.05.2016 <http://www.yenisafak.com/dunya/fetih-ordusu-birlesiyor-2463362> [07.09.2016]

Akgül, A., 2015, İslam Davası ve Cihat Kavramı <http://www.necmettinerbakan.net/haberler/islam-davasi-ve-cihat-kavrami-3-bolum.html> [11.11.2016]

Akkuş, A., Eren, S., 2011, *11 Eylül Sonra Tarih Başka Türü Yazıldı*, <http://www.sabah.com.tr/gundem/2011/09/11/11-eylul-sonra-tarih-baska-turluyazildi> [12.11.2016]

Al Jazeera, 2013a, Iraklı sünni vekil tutuklandı, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/irakli-sunni-vekil-tutuklandi> [15.08.2016]

Al Jazeera, 2013b, Mısır’ı yöneten güç: Yüksek Askeri Konsey, <http://www.aljazeera.com.tr/haber-analiz/misiri-yoneten-guc-yuksek-askeri-konsey> [02.11.2016]

Al Jazeera, 2014a, Kronoloji: Irak’ta Maliki dönemi <http://www.aljazeera.com.tr/interaktif/kronoloji-irakta-maliki-donemi>, [15.08.2016]

Al Jazeera, 2014b, Potre: Muhammed Mursi, <http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-muhammed-mursi> [27.11.2016]

Al Jazeera, 2016, Nusra Cephesi: Devrimi kurtarmak için El Kaide ile bağımızı koparıyoruz, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/nusra-cephesi-devrimi-kurtarmak-icin-el-kaide-ile-bagimizi-kopariyoruz> 29.07.2016 Erişim Tarihi: 08.09.2016

Baysal, S., 2013, *Cihat Kavramının Siyasal Şiddet Aracı Olarak Kullanılmasının Yapısalcı Analizi: El Kaide Örneği*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bursa

BBC Türkçe haberler, 2016, El Nusra Cephesi, El Kaide’den ayrıldığını duyurdu, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-36913356> 29.07.2016 Erişim Tarihi: 08.09.2016

Beştaş, A. (2014). Bir IŞİD Panaroması. Süreç Analiz, <http://www.surecanaliz.org/tr/makale/ali-bestas-bir-isisid-panaromasi> [31.08.2016]

Beşiroğlu, F. 2014, El Kaide-IŞİD Kopuşu ve Yeni IŞİD, <http://www.21yite.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2014/02/20/7441/el-kaide-isisid-kopusu-ve-yeni-isisid> [31.08.2016]

Bölne ve Diğerleri, 2011, Müslüman Kardeşler Niçin Arka Planda? *25 Ocak’tan Yeni Anayasa’ya : Mısır’da Dönüşümün Anatomisi*, No:2 Seta Rapor

- Bulaç, A., 2012, <http://www.vekil.net/forum/makale-kose-yazisi-arastirma-ve-inceleme-yazilari/turkiye-islami-ve-islamciligin-dunu-bugunu-ve-yarini-ali-bulac-zaman-g-265/>[31.12.2016]
- Cülük, A., 2015, İŞİD`in Dünden Bugüne Gelişimi ve Geçirdiği Dönüşüm, <http://akademikperspektif.com/2015/01/21/isidin-dunden-bugune-gelisimi-ve-gecirdigi-donusum/> [31.08.2016]
- Cündioğlu, D.,2009, *İhtilallerin terbiye ettiği İslâmcılık*. <http://www.yenisafak.com/yazarlar/ducanecundioglu/ihtilallerin-terbiye-ettigixisl%C3%A2mc%C4%B1%C4%B1k-16245>[25.01.2017]
- Çicek, N. 2014, Teror Örgütlerini Abd`nin İrak ve Afganistan İsgalleri Yarattı, Habertürk Gazetesi, 18.10.2014, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1000707-teror-orgutlerini-abdnin-irak-ve-afganistan-igalleri-yaratti> [17.08.2016]
- Dağ, A.E., Sulaiman A.H., 2015, Amerikan İşgali ve İran Müdahalesi, Irak Raporu, İstanbul: İnsani Yardım Vakfı
- Duman, B., 2013, Irak İslam Devleti ve El-Nusra Cephesi Birleşiyor mu? Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi <http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/349?s=orsam%7Cturkish>[31.08.2016]
- Diyaret İşleri Bakanlığı, 2015, Daiş`in Temel Felsefesi ve Dini Referansları, Ankara
- Ebrari., M.,C., 2014, İŞ(İD) Çerçeve Metni, http://www.academia.edu/9825369/_I%C5%9E_%C4%B0D_%C3%87er%C3%A7eveMetni_-_SAMER_Rapor [03.09.2016]
- Ekmen, S., 2014 Irak`taki Gelişmeler Niçin Sünni Bir Arap Ayaklanması Değildir? 21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/irak/2014/07/08/7693/iraktaki-gelisimler-nicin-bir-sunni-arap-ayaklanmasi-degildir> [27.08.2016]
- Erdem, S., 2014, El Kaide`nin İdeolojisi Cihadi Selefilik, Gazete 2023, <http://www.gazete2023.com/dusunce-analiz/el-kaidenin-ideolojisi-ehadi-selefilik-h12038.html> [06.08.2016]
- Ertürk, A., 2014, <http://www.islamdusuncesi.net/turkiyede-islami-hareketin-gelisim-sureci-52h.htm> [23.01.2017]
- Gübrüz, B.,2008, Dini Motifli Ve Uluslararası Bir Terör Örgütü Olarak El-Kaide, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Hürriyet, 2006, *El Zerkavi Öldürüldü*, <http://www.hurriyet.com.tr/el-zerkavi-olduruldu-4546500> [13.11.2016]
- Radikal 2014, İŞİD Nasıl Büyüdü, <http://www.radikal.com.tr/dunya/isid-nasil-buyudu-1209910/> [Erişim Tarihi: 10.08.2016]
- İldeş, M.F., 2008, Kur`an-ı Kerim`in Cihad ve Teröre Bakışı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- İmamoğlu, M., 2015, Küresel Cihadın Babası: Şehit Abdullah Azzam(Rh.A), <http://www.gençbirikim.net/kuresel-ehadin-babasi-sehid-abdullah-azzam-rh-a/> [05.08.2016]
- Kılınç, Ş., 2011, *Müslüman Kardeşler: Radikal İslamcı mı, Demokrasi arayışçısı mı?* 15.07.2011, Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi,

<http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/2140?s=orsam%7Cturkish>
[9.09.2016]

NTVMSNBC, 2006, Ebu Musab Ez Zerkavi kimdir? <http://arsiv.ntv.com.tr/news/376124.asp> [15.08.2016]

NTVMSNBC, 2003, Saddam Dünyayı Kandırıyor, <http://arsiv.ntv.com.tr/news/200626.asp> [24.08.2016]

Öztürk, Ö., 2008, *El Kaide'nin Düşünsel Artyöresi ve Öznenin Radikal Söylem İçinde Sabitleme Süreci*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Sabah 2011, Usame Bin Ladin Öldürüldü, <http://www.sabah.com.tr/dunya/2011/05/02/usame-bin-ladein-oldu?paging=1>
[12.11.2016]

Salur, H., 2006, *Küreselleşme Bağlamında dim ve Terörizm*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana

Sandıklı, A., 2015, Terörün Geldiği Yeni Boyutu: IŞİD Örneği, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, İstanbul: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi

Semin, A., 2012, Mısır'daki Olayların Işığında Anayasa Referandumunu, <http://www.bilgesam.org/incele/1102/-misir%E2%80%99daki-olaylarin-isiginda-anayasa-referandumu/#.WDtKWdKLTIU> [27.11.2016]

Semin, A., 2013b, "Mısır'da Askeri Darbe ve Orta Doğu'ya Etkileri, Bilgesam. http://www.bilgesam.org/incele/200/-misir%E2%80%99da-askeri-darbe-ve-orta-dogu%E2%80%99ya-etkileri/#.VV9-1k_tmko, [02.12.2011]

Şankiti, M.M., 2015, İslam'da Cihadın Gerekçeleri, Aljazeera Türk, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/islamda-cihadin-gerekceleri> [07.07.2016]

Şen, A., 2013a, Irak Dosyası 1, <http://www.pressmedya.com/?aType=haberYazdir&ArticleID=14639&tip=haber/>
[15.08.2016]

Şen, A., 2013b, Irak Dosyası 2, <http://www.pressmedya.com/genel/14640/irak-dosyasi-2.html> [15.08.2016]

Terzi, Ö., G., 2014, Nasır Sonrası Dönemde Müslüman Kardeşler: İşbirliği ve Çatışma Döngüsünden Rejimle İlişkiler, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bursa

Tonga, A., 2016, El Nusra, IŞİD'e karşı savaşıyor mu?, <http://www.abcgazetesi.com/el-nusra-iside-karsi-savasiyor-mu-9294h.htm> [10.09.2016]

Timetürk 2014, *Usame Bin Ladin'in 11 Eylül Röportajı*, <http://www.timeturk.com/tr/2014/09/11/usame-bin-ladin-in-11-eylul-roportaji.html> [12.11.2016]

Uzun., N., 2011, *Türkiye'de İslamcı Hareket, Gelişimi, İlişkileri, Ayrılıkları ve Dönüşümü*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul